Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

GÖTEBORGS UNIVERSITETS BIBLIOTEK

Centralbiblioteket

Tidskr.
Sv.
Ex. A

Ex. A

Iduna.

GÖTEBORGS MUSEUM
1861

Nionde Häftet.

STOCKHOLM, 1822.
Tryckt hos Fr. B. Nestius.
Regeringsgatan och Trumpetare-Backen, Qvart.
Stormhatten, N:o 2.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBL.

Kung Rings Död *).

Gullmanig fäle
Skinfaxe drager
wårsol ur wågen mer herrlig än förr.
Morgonens stråle
dubbelt så fager
leker i Kungssal: det klappar på dörr.

Sorgsen i hågen
Frithiof inträder:
blek sitter Kungen; skön Ingeborgs bröst
häfwes som wågen.
Främlingen qwäder
afskedets qwäde med darrande röst.

„Böljorna bada
wingade hästen,
sjöhästen längtar från stranden igen.
Ut will han wada,
bort måste gästen,
bort från sitt land och sin älskade wän.

*) Ur Frithiofs Saga. Fortsättning från Jdunas 8:de Häfte.

Dig ger jag ringen,
Ingeborg, åter;
heliga minnen bo troget i den.
Gif den åt ingen:
Frithiof förlåter;
mig ser du aldrig på jorden igen.

Ej skall jag skåda
stigande röken
mer ifrån Nordlanden. Menskan är slaf;
Nornorna råda.
Böljornas öken
der är mitt fädernesland och min graf.

Gå ej till stranden,
Ring, med din maka,
helst sedan stjernorne sprida sitt sken.
Kanske i sanden
wräkas tillbaka
Frithiofs, den biltoge Wikingens, ben."

Då qwäder Kungen:
„Tungt är att höra
mannen som klagar likt qwidande mö.
Dödssång är sjungen
ren i mitt öra.
Hwad är det mer? Den som föds han skall dö.

Nornornas lottning,
huru wi fike,
trotsa wi, klaga wi ej oss ifrån.

Dig ger jag Drottning,
dig ger jag rike,
skydda det du åt min växande son.

Väl har jag sutit
vånsäll i salen,
Väl har jag älskat den gyllene frid.
Dock har jag brutit
sköldar i dalen,
sköldar på sjön och ej bleknat derwid.

Nu will jag rista
Geirsodd och blöda,
strådöd ej höfwes för Nordmannakung.
Ringa är fista
idrottens möda,
mera än lifwet är döden ej tung."

Då skar han ärligt
runor åt Oden,
dödsrunor djupa på bröst och på arm.
Lyste så härligt
droppande bloden
fram mellan silfret på härwuxen barm.

„Bringen mig hornet!
Skål för ditt minne,
skål för din ära, du herrliga Nord!
Mognande kornet,
tänkande sinne,
fredelig bragd har jag älskat på jord.

Fåfängt bland wilda
blodiga Drotter
sökte jag Friden, hon flyktade hän.
Nu står den milda
åttbögens dotter
wäntande på mig wid Gudarnas knän.

Hell Er, I Gudar,
Walhallasöner!
Jorden förswinner. Till Asarnes fest
Gjallarhorn budar.
Salighet krönes
skönt, som en gullhjelm, den kommande gäst."—

Sade, och tryckte
Ingeborg handen,
handen på son och på gråtande wän.
Ögat han lyckte.
Kunglige Anden
flög med en suck till Allfader igen.

Rings Drapa.

Sitter i högen
högättad höfding,
slagswärd wid sidan,
skölden på arm.
Gångaren gode
gnäggar derinne,
skrapar med gullhof
grundmurad graf.

Nu rider rike
Ring öfwer Bifröst,
swigtar för hördan
bågiga bron.
Upp springa Walhalls
hwalfdörrar wida.
Asarnas händer
hänga i hans.

Thor är ej hemma,
härjar i härnad.
Walfader winkar
winbägarn fram.
Ar slåtar Frey kring
Konungens krona,
Frigg binder blåa
blommor deri.

Brage hin gamle
griper i gullsträng,

stillare susar
sången än förr.
Lyssnande hwilar
Wanadis hwita
barmen mot bordet,
brinner och hör.

„Högt sjunga swärden
ständigt i hjelmar;
brusande höljor
blodas alltjemnt.
Kraften, de gode
Gudarnas gåfwa,
bister som Berserk
hiter i sköld.

Derför war dyre
Drotten oss kär, som
stod med sin sköld för
fredliga fält.
Samlade styrkans
skönaste afbild;
steg som en offer-
ånga åt skyn.

Ord wäljer wittra
Walfader, då han
sitter hos Saga,
Sögwabäcks mö.
Så klungo Kungsord
klara som Mimers

böljor och derhos
djupa som de.

Fridsam förlikar
Forsete twisten,
Domarn wid Urdas
wällande wåg.
Så satt å domsten
dyrkade Drotten:
blidkade händer
blodhämden höd.

Karg war ej Kungen;
kring sig han strödde
dwergarnas dagglans, *)
drakarnas bädd. *)
Gåfwan gick glad från
gifmilda handen,
lätt från hans läppar
lidandets tröst.

Wälkommen, wise
Walhalla-arfwing!
Länge lär Norden
lofwa ditt namn.
Brage dig helsar
höfwiskt med horndryck,
Nornornas fridsbud
nerifrån Nord!

*) Skaldenamn på guldet.

Kungawalet.

Till Tings! Till Tings! Budkaflen går
kring berg och dal.
Kung Ring är död: nu föreſtår
ett Kungawal.

Då tager Bonden ſwärd från wägg,
det ſtål är blått.
Med fingret pröfwar han deß egg,
den biter godt.

De piltar ſe med glädje på
det ſtålblå ſken.
De lyfta ſwärdet, twå och twå,
för tungt för en.

Men dottren ſkurar hjelmen ren,
blank ſkall han bli —
och rodnar, när hon ſkådar ſen
ſin bild deri.

Siſt tar han ſföldens runda wärn,
en ſol i blod!
Hell dig, du frie man af jern,
du Bonde god!

All landets åra wäxer ur
ditt fria bröſt.
I ſtriden är du landets mur,
i frid deß röſt.

Så samlas de med sköldegny
och wapenbrak
på öppet Ting, ty himlens sky
är deras tak.

Men Frithiof står på Tingets sten,
hos honom står
den Kungason, en liten en
med gullgult hår.

Då går ett sorl kring bondelag:
„För liten är
den Kungsson, kan ej skipa lag,
ej leda här.“

Men Frithiof lyfte pilten ung
på skölden opp.
„I Nordmän, här är Eder Kung
och landets hopp.

Sen här den gamle Odins ätt
i bild så skön,
På sköld han känner sig så lätt
som fisk i sjön.

Jag swär att skydda rike hans
med swärd och stång,
och sätta fadrens gyllne krans
på son en gång.

Forsete, Baldurs höge son,
har hört min ed;

och om jag wiker derifrån,
slå han mig ned!"

Men pilten satt på skölden lyft,
lik Kung å stol,
lik unga örnen, som från klyft
ser opp mot sol.

Den wåntan blef det unga blod
till slut för lång,
och med ett hopp i mark han stod,
ett Kungligt språng!

Då ropte Bönderen högt på Ting:
Wi Nordens mån
wi kore dig, blif lik Kung Ring,
sköldburne swen!

Och Frithiof före dina bud
tills du blir stor.
Jarl Frithiof, dig ge wi till brud
hans sköna mor.

Då blickar Frithiof mörk: „I dag
är Kungawal,
men bröllopp ej: min brud tar jag
af eget wal.

Till Baldurs hage will jag gå,
har möte stämt
med mina Nornor der; de stå
och wänta jemnt.

Ett ord jag måste tala med
de sköldemör.
De bygga under Tidens träd,
och ofwanför.

Ljuslockig Baldur wredgas än,
den bleke Gud.
Han tog, blott han kan ge igen
mitt hjertas brud." —

Då helsade han nywald Kung,
på pannan kyßt,
och långsamt öfwer hedens ljung
förswann han tyst.

Frithiof på sin Faders hög.

Hur skönt ler solen, huru vänligt hoppar
deß milda strål ifrån gren till gren!
Allfaders blick, i aftondaggens droppar,
som i hans werldshaf lika klar och ren!
Hur röda färgar hon ej bergens toppar!
O, det är blod på Baldurs offersten!
I natt är snart det hela land begrafwet,
snart sjunker hon, en gyllne sköld, i hafwet.

Först låt mig dock bese de kära ställen,
min barndoms wänner, dem jag älskat så.
Ack! samma blommor dofta än i qwällen
och samma foglar än i skogen slå;
och wågen tumlar sig som förr mot hällen,
o den som aldrig gungat deruppå!
Om namn och bragder jemnt den falska talar,
men fjerran för hon dig från hemmets dalar.

Jag känner dig, du flod, som ofta burit
den djerfwe simmarn på din bölja klar.
Jag känner dig, du dal, der wi beswurit
en ewig tro, som icke jorden har.
Och björkar I, uti hwars bark jag skurit
de runor många, I stån ännu qwar,
med stammar hwita och med kronor runda.
Allt är som förr, blott jag är annorlunda.

Är allt som förr? Hwar äro Framnäs salar
och Baldurs tempel på den wigda strand?

Ack! det war skönt uti min barndoms dalar,
men derutöfwer har gått swärd och brand,
och menskors hämd och Gudars wrede talar
till wandrarn nu från swarta swedjoland.
Du fromme wandrare, ej hit du drage,
ty skogens willdjur bo i Baldurs hage.

Det går en frestare igenom lifwet,
den grymme Nidhögg ifrån mörkrets werld.
Han hatar Asaljuset, som står skrifwet
på hjeltens panna, på hans blanka swärd.
Hwart nidingsdåd i wredens stund bedrifwet,
det är hans werk, är mörka Makters gärd;
och när det lyckas, när han templet tänder,
då klappar han uti kolswarta händer.

Finns ej förssoning, strålande Walhalla?
Blödgde Baldur, tar du ingen bot?
Bot tager mannen, när hans fränder falla,
de höga Gudar sonar man med blot.
Det sägs, du är den mildaste af alla,
bjud, och hwart offer ger jag utan knot.
Ditt tempels brand war icke Frithiofs tanka,
tag fläcken bort ifrån hans sköld, den blanka.

Tag bort din börda, jag kan den ej bära;
qwäf i min själ de mörka skuggors spel.
Förssmå ej ängren, låt en lefnads åra
förssona dig för ögonblickets fel.
Jag bleknar ej, fast Ljungarn sjelf står nära,
i ögat kan jag se den blekblå Hel.

Du fromme Gud med dina månskensblickar,
dig ensam råds jag och den hämd du skickar.

Här är min faders gråfhög. Sofwer hjelten?
Ack! han red hän, dit ingen kommer från.
Nu dwäljs han, sägs det, uti stjernetälten,
och dricker mjöd och gläds åt fröldars dån.
Du Asagäst, se ner från himlafälten,
din son dig kallar, Torsten Wikingson!
Jag kommer ej med runor eller galder,
men lär mig blott, hur blidkas Asa-Balder?

Har grafwen ingen tunga? För en klinga
den starke Angantyr ur högen qwad.
Det swärd war godt, men Tirfings pris är ringa
mot hwad jag ber: om swärd jag aldrig bad;
swärd tar jag wäl i holmgång sielf, men bringa,
du mig försoning ifrån Asars stad.
Min stumma blick, min gäfning blott du lede,
ett ädelt sinne tål ej Baldurs wrede.

Du tiger, fader! Hör du wågen klingar,
ljuft är deß sorl, lägg ner ditt ord deri.
Och stormen susar, häng dig wid hans wingar,
och hwiska till mig, som han far förbi.
Och western hänger full af gyllne ringar,
låt en af dem din tankes härold bli. —
Ej swar, ej tecken för din son i nöden
du äger, fader! O hur arm är döden!" —

Och

Och solen släcks, och aftonwinden lullar
för jordens barn sin waggsång utur skyn,
och Aftonrodnan hörer opp och rullar
med rosenröda hjul kring himlens bryn.
I blåa dalar, öfwer blåa kullar
hon flyger fram, en skön Walhallasyn.
Då kommer plötsligt öfwer westerwågor
en bild framsusande i gull och lågor.

En hägring kalla wi det himlens under
(i Walhall klingar hennes namn mer skönt.)
Hon swäfwar sakta öfwer Baldurs lunder,
en gyllne krona på en grund af grönt.
Det skimrar öfwer och det skimrar under,
med sällsam glans ej förr af menskor rönt.
Till slut hon stadnar, sjunkande till jorden,
der templet stått, nu sjelf ett tempel worden.

En bild af Breidablick, den höga muren
stod silfwerblank på klippans brant och sten.
Af djupblått stål hwar pelare war skuren,
och altaret utaf en ädelsten;
och Dömen hängde som af Andar buren,
en winterhimmel stjerneklar och ren,
och högt deri, med himmelsblåa skrudar,
med gyllne kronor suto Walhalls Gudar.

Och se, på runbeskrifna sköldar stödda,
de höga Nornor uti dörren stå:
tre rosenknoppar i en urna födda,

allwarliga, men tjusande ändå.
Och Urda pekar tyst på det förödda,
det nya templet pekar Skulda på.
Och bäst som Frithiof nu sig sansa hunnit
och gläds och undrar, så är allt förswunnit.

„O! jag förstår Er, Mör från tidens källa,
det war ditt tecken, hjeltefader god!
Det brända templet skall jag återställa,
skönt skall det stå på klippan, der det stod.
O! det är herrligt att få wedergälla
med fredlig bragd sin ungdoms öfwermod!
Den djupt förkastade kan hoppas åter,
den hwite Guden blidkas och förlåter.

Wälkomna stjernor, som deruppe tågen!
Nu ser jag åter glad Er stilla gång.
Wälkomna Norrsken, som deruppe lågen!
I woren tempelbrand för mig en gång.
Uppgrönska, ättehög, och stig ur wågen
så skön, som förr, du underbara sång!
Här will jag slumra på min sköld och drömma
hur menskor sonas och hur Gudar glömma.

Försoningen.

Fulländadt nu war Baldurs tempel. Derom-
kring
stod ej som förr en skidgård, men af hamradt
jern
med gyllne knappar på hwar stång, ett wärn
war rest
kring Baldurs hage: som en stålklädd kämpe-
här
med hillebärder och med gyllne hjelmar, stod
det nu på wakt kring Gudens nya helgedom.
Af idel jättestenar war deß rundel byggd,
med dristig konst hopfogade, ett jättewerk
för ewigheten, templet i Upsala likt,
der Norden såg sitt Walhall i en jordisk bild.
Stolt stod det der på fjellets brant och speg-
lade
sin höga panna uti hafwets blanka wåg.
Men rundtomkring, en präktig blomstergördel
lik,
gick Baldurs dal, med alla sina lunders sus,
med alla sina foglars sång, ett fridens hem.
Hög war den kopparslöpta port och innanför
två pelarrader uppå starka skulderblad
uppburo hwalfwets rundel, och han hang så skön
utöfwer templet, som en kupig sköld af guld.
Längst fram stod Gudens altar. Det war hug-
get af
en enda nordisk marmorklyft, och deromkring
ormslingan slog sin ringel full med runeskrift,
djuptänkta ord ur Wala och ur Hawamal.

Men uti muren ofwanföre war ett rum
med gyllne stjernor uppå mörkblå grund, och der
satt Fromhetsgudens silfwerbild, så blid, så mild,
som silfwermånen sitter uppå himlens blå. —
Så templet syntes. Parwis trådde nu derin
tolf tempeljungfrur, klädda uti silfwerskir,
med rosor uppå kinderna och rosor i
det oskuldsfulla hjertat. Framför Gudens bild
kring nyinwigda altaret de dansade,
som wårens windar brusa öfwer källans wåg,
som skogens Elfwor dansa i det höga gräs,
när morgondaggen ligger skimrande derpå.
Och under dansen sjöngo de en helig sång
om Baldur, om den fromme, hur han älskad war
utaf hwart wäsen, hur han föll för Hödurs pil,
och jord och haf och himmel greto. Sången war
som om den icke komme från ett menskligt bröst,
men som en ton från Breidablick, från Gu-
dens sal,
som tanken på sin älskling hos en enslig mö,
när wakteln slår de djupa slag i nattens frid
och månen skiner öfwer ekarna i Nord. —
Förtjust stod Frithiof, lutad wid sitt swärd, och såg
på dansen, och hans barndomsminnen trängde sig
förbi hans syn, ett lustigt folk, ett oskuldsfullt.
Med himmelsblåa ögon och med hufwuden
omflutna utaf lockigt guld, de winkade

en wänlig helsning till sin fordna ungdomswän.
Och som en blodig skugga sjönk hans wikingslif
med alla sina strider, sina äfwentyr,
i natten neder, och han tyckte sjelf sig stå,
en blomsterkransad Bautasten, på deras graf.
Och allt som sången wäxte, höjde sig hans själ
från jordens låga dalar opp mot Walaskjalf,
och menskllig hämd och menskligt hat smalt sakta hän,
som isens pansar smälter ifrån fjellets bröst,
når wårsol skiner, och ett haf af stilla frid,
af tyst hänryckning göt sig i hans hjeltebarm.
Det war, som kände han Naturens hjerta slå
emot sitt hjerta, som han wille trycka rörd
Heimskringla i sin brödersfamn, och slifta frid
med hwarje skapadt wäsen inför Gudens syn.
Då trädde in i templet Baldurs Öfwerpräst,
ej ung och skön, som Guden, men en hög gestalt,
med himmelsk mildhet i de ädla anletsdrag
och ner till bältesstaden flöt hans silfwerskägg.
En owan wördnad intog Frithiofs stolta själ,
och örnewingarna på hjelmen sänktes djupt
inför den gamle; och han talte fridens ord:

„Wälkommen hit, son Frithiof! Jag har wäntat dig.
Ty kraften swärmar gerna widt kring jord och haf,

en Berserk lik, som biter blek i sköldens rand,
men trött och sansad wänder hon dock hem till slut.
Den starke Thor drog mången gång till Jotuns heim,
men trots hans gudabälte, trots stålhandskarna,
Utgårda-Loke sitter på sin thron ännu:
det Onda wiker icke, sjelf en kraft, för kraft.
En barnlek blott är Frombet ej förent med Kraft;
hon är som solens strålar uppå Ägirs barm,
en löslig bild med wågen stigen eller sänkt,
förutan tro och hållning, ty han har ej grund.
Men Kraft förutan Frombet tår ock bort sig sjelf,
som swärdet tärs i högen: hon är lifwets rus,
men glömskans häger *) swäfwar öfwer hornets brädd,
och när den druckne waknar blygs han för sitt dåd.
All styrka är från jorden, ifrån Ymers kropp.
De wilda wattnen äro ådrorne deri,
och hennes senor äro smidde utaf malm.
Dock blir hon tom och öde, blir hon ofruktbar,
tills solen, himlens Frombet, skiner deruppå.
Då grönska gräs, då stickas blomstrens purpurduk,
och trädet lyfter kronan, knyter fruktens guld.

---

*) Se Hawamal, Stroph. 14.

och djur och menskor näras wid sin moders barm.
Så är det ock med Askurs barn. Twå wigter har
Allfader lagt i wågskåln för allt menskligt lif;
motwågande hwarandra når den wåg står rätt,
och jordisk Kraft och himmelsk Fromhet heta de.
Stark är wäl Thor, o yngling, når han spänner hårdt
sitt Megingiard utöfwer bergfast höft och stär.
Wis är wäl Oden når i Urdas silfwerwåg
han blickar ner, och fogeln kommer flygande
till Asars far med tidningar från werldens rund.
Dock bleknade de begge, deras kronors glans
halfslocknade når Baldur, når den fromme, föll,
ty han war bandet uti Walhalls gudakrans.
Då gulnade på tidens träd deß kronas prakt
och Nidhögg bet uppå deß rot, då loßades
den gamla Nattens krafter, Midgardsormen slog
mot skyn sin etterswällda stjert, och Fenris röt
och Surtur ljungade med swärdet ifrån Muspelheim.
Hwart helst sen deß ditt öga blickar, striden går
med härsköld genom skapelsen: i Walhall gal
gullkammig hane, blodröd hane gal till strid,
på jorden och inunder jord. Förut war frid
ej blott i Gudars salar, men på jorden och,
frid war i menskors, som i höge Gudars barm.

Ty hwad som sker här nere, det har redan skett
i större mått deruppe. Menskligheten är
en ringa bild af Walhall, det är himlens ljus,
som spegla sig i Sagas runbeskrifna sköld.
Hwart hjerta har sin Baldur. Minns du än
den tid,
då friden bodde i ditt bröst och lifwet war
så glädt, så himmelskt stilla, som sångsoglens
dröm,
när sommarnattens winder wagga hit och dit
hwar sömnig blommas hufwud och hans grönа
sång?
Då lefde Baldur ännu i din rena själ,
du Asafon, du wandrande Walhallabild!
För barnet är ej Guden död och Hela ger
igen sitt rof så ofta som en menska föds.
Men jemte Baldur wäxer i hwar mensklig själ
hans blinda broder, nattens Hödur; ty allt
Ondt
föds blindt, som björnens yngel föds, och Natten är
deß mantel, men det Goda kläder sig i ljus.
Beställsam träder Loke, frestarn, fram alltjemnt
och styr den blindes mördarhand, och spjutet far
i Walhalls kärlek, i den unge Baldurs bröst.
Då waknar hatet, wåldet springer opp till rof
och hungrig stryker swärdets ulf kring berg och dal,
och drakar simma wilda öfwer blodig wåg.
Ty som en kraftlös skugga sitter Fromheten,

en död ibland de döda, hos den bleka Hel
och i sin aska ligger Baldurs gudahus. —
Så är de höge Asars lif en förebild
till mensklighetens lägre: begge äro blott
Allfaders stilla tankar, de förändras ej.
Hwad skett, hwad ske skall, det wet Walas djup-
pa sång.
Den sång är tidens waggsång, är deß Drapa
och,
Heimkringlas häfder gå på samma ton som den
och mannen hör sin egen saga deruti.
Förstår du ännu eller icke? spörjer Wala dig. —

Du will försonas. Wet du hwad Försoning är?
Se mig i ögat, yngling, och blif icke blek.
På jorden går försonarn kring och heter Död.
All tid är från sin början grumlad ewighet,
allt jordiskt lif är affall från Allfaders thron.
Försonas är att wända renad dit igen.
De höge Asar föllo sjelfwe. Ragnarok
är Asarnas försoningsdag, en blodig dag
på Wigrids hundramila slätt: der falla de,
ohämnade dock icke, ty det Onda dör
för ewigt, men det fallna Goda reser sig
ur werldsbålslågan, luttradt till ett högre lif.
Wäl faller stjernekransen blek och wißnad ner
från himlens tinning, wäl försjunker jord i sjön.
Men skönare hon återföds och lyfter glad
sitt blomsterkrönta hufwud utur wågorna;
och unga stjernor wandra med gudomlig glans
sin stilla gång utöfwer den nyskapade.
Men på de gröna kullar styrer Baldur då

nyfödda Asar och en renad menskoätt.
Och runetaflorna af gull, som tappats bort
i tidens morgon, hittas uti gräset då
på Idawallen af försonta Walhallsbarn.
Så å- det fallna Godas död deß eldprof blott,
är deß försoning, födelsen till det bättre lif,
som återflyger skärdt dit det kom ifrån
och leker skuldlöst, som ett barn på fadrens knä.
Ack! allt det bästa ligger på hinsidan om
grafhögen, Gimles gröna port, och lägt är allt,
besmittadt allt, som dwälies under stjernor-
na. —
Dock — äfwen lifwet äger sin försoning ren,
en ringare, den högres stilla förespel.
Hon är som skaldens löpning på sin harpa,
när
med konsterfarna fingrar han slår sången an
och stämmer tonen, sakta prölwande, till deß
att handen griper wäldigt i de strängars gull,
och forntids stora minnen lockas ur sin graf,
och Walhalls glans omstrålar de förtjusias syn.
Ty jorden är dock himlens skugga, lifwet är
förgården dock till Baldurstemplet ofwan skyn.
Till Asar blotar hoven, leder gångarn fram
gullsadlad, purpurbetäckt, för att offras dem.
Det är ett tecken och deß mening djup, ty blo-
är morgonrodnan till en hwar försoningsdag.
Men tecknet är ej saken, det försonar ej;
hwad sjelf du brutit, gäldar ingen ann för dig.
De döda sonas wid Allfaders gudabarm,
den lefwandes försoning är i eget bröst.
Ett offer wet jag, som är Gudarna mer kärt

Än rök af offerbollar, det är offret af
ditt eget hjertas wilda hat, din egen hämd.
Kan du ej döfwa deras klingor, kan du ej
förlåta, yngling, hwad will du i Baldurs hus?
Hwad mente du med templet, som du reste
här?
Med sten försonas Baldur ej; försoning bor
här nere, som der uppe, blott der friden bor.
Försonas med din fiende och med dig sjelf,
då är du ock försonad med ljuslockig Gud. —
I Södern talas om en Baldur, Jungfruns son,
sänd af Allfader att förklara runorna
på Nornors swarta sköldrand, outtydda än.
Frid war hans härskri, kärlek war hans blanka
swärd
och oskuld satt som dufwa på hans silfwer-
hjelm.
From lefde han och lärde, dog han och förlät
och under fjerran palmer står hans graf i ljus.
Hans lära, sägs det, wandrar ifrån dal till
dal,
försmälter härda hjertan, lägger hand i hand,
och bygger fridens rike på försonad jord.
Jag känner ej den läran rätt, men dunkelt
dock
i mina bättre stunder har jag anat den,
hwart menskligt hjerta anar den ibland, som
mitt.
En gång, det wet jag, kommer hon och hwif-
tar lätt
de hwita dufwowingar öfwer Nordens berg.
Men ingen Nord är längre till för oß den dag,

och eken susar öfwer de förgåtnas hög.
I lyckligare slägten, I som dricken då
strålbägarn af det nya ljus, jag helsar Er!
Wäl Eder om det jagar bort hwar sky som hängt
sitt wåta täcke hittills öfwer lifwets sol.
Förakten likwäl icke oß, som redligt sökt
med oafwända ögon hennes gudaglans.
En är Allfader, fastän fler hans sändebud.— —

Du hatar Halfdan, Frithiof! Hwarför hatar du?
Åt sonen af en odalbonde wille han
ej ge sin syster, ty hon är af Semings blod,
den store Odinsonens, deras ättartal
når opp till Walhalls throner, han är stolt deraf.
Hans börd är icke hans förtjenst, inwänder du.
Af sin förtjenst, o yngling, blir ej menskan stolt,
men endast af sin lycka, ty det bästa är
dock gode Gudars gåfwa. Är du sjelf ej stolt
af dina hjeltebragder, af din högre kraft?
Gaf du dig sjelf den kraften? Knöt ej Asa-Thor
dig armens senor fasta såsom ekens gren?
Är det ej Gudens högre mod som klappar glad i
i stöldeborgen af ditt hwälfda bröst? Är ej
det Gudens blixt, som ljungar i ditt ögas brand?
De höga Nornor sjöngo wid din wagga re'n
Drottqwädet af din lefnad: din förtjenst deraf
är större ej än Halfdans af sin Kungaförd.
Förlåt hans stolthet, om han skall förlåta din

I wårten fordom begge såsom ekar två
på samma kulle; mellan Eder lyfte sig
en wänlig lilja, fridens hwita sinnebild.
Nu är den liljan borta, hatets orm har lagt
sitt kalla bröst emellan stammarna, och tungt
han trycker begge, swällande som Jormungand;
slå honom, Frithiof, ty du är den starkare.
Ett offer fordrar Baldur, fordrar jag, hans
prest,
ett tecken att du icke gäckar fridsäll Gud.
Förwägrar du det, då är templet fåfängt
bygdt,
och fåfängt har jag talat." —

Nu steg Halfdan in
utöfwer koppartröskeln, och med mulen blick
han stod på afstånd från sin barndomswän,
och teg.
Då knäppte Frithiof brynjohataren från länd,
mot altaret han stödde sköldens gyllne rund,
och trädde obewäpnad till sin owän fram.
I denna strid, så talte han med wänlig röst,
är ädlast den som bjuder först sin hand till frid.
Då rodnade Kung Halfdan, drog stålhandsken
af,
och länge skilda händer slogo nu ihop,
ett kraftigt handslag, trofast såsom fjellens grund.
Förbannelsen upplöste Gubben då, som låg
utöfwer Warg i Weum, öfwer biltog man.
Och som den löstes, insteg plötsligt Ingeborg
brudsmyckad, hermlinsmantlad, utaf tärnor
följd,

som månen följs af stiernorna på himlens hwalf.
Med tårar i de sköna ögonen hon föll
intill sin broders hjerta, men han lade rörd
den kära systern intill Frithiofs trogna bröst.
Och öfwer Gudens altar räckte hon sin hand
åt barndomswännen, åt sitt hjertas älskade. — —

Här slutas Sagan öfwer Frithiofs äfwentyr.

T—R.

Sång

för Jemtlands Fältjägare. *)

(med Musik-Bilaga.)

Det rör sig, det hwimlar wid skogens bryn,
gewären blixtra mot dagen,
och hurraropet flyger mot skyn:
då gläder sig döden med bister syn,
ty hans förpostkedja är dragen.
Och framåt hon ilar från trakt till trakt:
det är Swenske män, det är Jemtlands Jagt.

Wi jaga som björnen han jagar i Nord,
som lejonet jagar i Söder.
Dock — deras jagt är för glömskan gjord:
wårt willebråd är det skönsta på jord,
en Swerges owän som blöder.
För Swerges åra, för Swerges makt
öfwer berg, öfwer dal skallar Jemtlands Jagt.

Bespara dig flykten och fall med mod,
du owän från östan, från sunnan!
Bakefter dig ilar skidlöparen god,
och aldrig irrar hans wingade lod;
med lifwet du kommer ej unnan!
På den har döden sin hand re'n lagt,
Som råkar i skotthåll för Jemtlands Jagt.

*) Af Jemtlands Kongl. Fält-Jägare Regementes Officers-Corps benäget meddelad.

Stån trygga, I hyddor i dalarnas natt!
Stån trygga, I snöfjellar höga,
Der stjernehwalfwet sin krona satt!
Och, Storsjö, blicka mot himlen gladt,
du fjellens mörkblåa öga!
Kring Er och kring fädernas grafwar på wakt
stå Swenske männer, står Jemtlands Jagt.

Du fosterländska, du fria Jagt,
som jagar för Landet och Kungen!
På faran gifwer ej Jägaren akt,
han leker med hwne så oförsagdt,
och dör han, så dör han besjungen.
Och tusende Eko i fädernetrakt
upprepa sången om Jemtlands Jagt.

T—R.

På morgonen af Oscars-dagen 1821 *).

(Med Musik-Bilaga.)

Se skuggorna fly, och morgonen bräcker!
Och tusendes hjertan dagen wäcker
Till wälsignande glädjeljud.
Ett folk Dig wälsignar, det namn Du bär,
Den thron Du stöder, det hopp Du är;
För Dig, o Oscar! det tackar Gud.

Hör ock wår röst! — Ifrån wapenbröder
För Dig flyger bönen, som hjertat föder,
Warm till den Högsta, Heliga Makt.
O Hjelteättling! — Wi följa Dig åt —
Framåt! — på den branta fädernestråt,
Mot den ewiga Ärans ljusa prakt! —

Ej dunkla äro Konungars öden.
I glans de stå. I lifwet, i döden
Pröfwas det rätta Kungliga mod.
En werld Dig wäntar, Dig himlen ser
Med älskande blick, Dig Swea ber, —
Beswär Dig, Oscar — blif stor, blif god!

*) Ämnadt att sjungas af Officerare.

Stark för Din rätt med Din Faders wilja,
Tapper, om wapnen Dig skulle skilja
Från lugnet: — I freden ljuf och mild: —
Brottslingens skräck, den olyckliges tröst,
Och hälsad af kommande slägters röst,
De förstliga dygders tjusande bild.

Se werlden skälfwer! De mäktige trycka
I stoftet ned den swagares lycka,
Trampa deß rätt med heligt hån.
Wi äro ej stora — men fri är wår jord,
Oblodad wår frihet, okuswad wår Nord;
Och Du skall den wärna, Konungason!

G—R.

Skadis Klagan.

Romanz, tillegnad Herr J. G. Sandberg *).

(Med Musik-Bilaga.)

Satt i sin sal Niords bedröfwade maka,
På orolig strand, och hörde wågen gny;
Natten så lång, klagande swanorne waka,
Måsar skria, Sömnens hulda Elfwor fly.
Bore mulen ses å de tunga skyar stå,
Sina gråa, dimmiga tält kring stranden slå.—
Hör hur Skadi klagar:
Glädjens sommardagar
Hon i sin faders hem will se tillbaka.

„Lång tycktes mig dagen på ödsliga stranden,
„Fastän borg jag äger, der kring gyllne thron
„Rans hwita Mör leka med gullkorn i sanden,
„Och din makt jag förer, Odins wise son **)!
„Der mångfärgad öfwer wår brudsång Bifrost log,
„Morgonrodna'n kring oß sin purpurslöja drog,
„Långt, långt bort till fjellen
„Hulda barndomstjellen
„Draga mig hän upp till de höga landen.

*) Med afseende på hans målning af denna Nordiska Gudomlighet.— Melodien är en gammal Swensk Folk-Dans.

**) Skaldisk benämning på Konung.

„Niord, Niord, kom! Följ mig till Trymheimurs hållar,
„Trymhems höga hållar; der skall lugn jag bo.
„Skön war din borg, men i de stormiga qwällar
„Måsen, som från hafwet kom, gaf ingen ro:
„Ägirs döttrars olåt, når Bore jagar dem,
„Morgonhwilan störde i Niords brusande hem.—
„Ljuft i forsens alar,
„Kring min faders salar,
„Bortsjunga natten Nordens näktergalar.

„Stundar den dag drifworne snöhwita falla
„Öfwer berg och dal, jag då på skidor fort,
„Likt swalans flygt, far, eller går jag att kalla
„Wänlig rehn och ilar i min akja bort.
„Hårda bågen spänner så wäl min hwita hand
„Mången wildrehn faller, den höga elg ibland
„Och hörs brasan spraka,
„Kommer jag tillbaka
„Då uti salen gyllne mjödhorn swalla.

„Glöd*) är så skön; kommer förtrolig om qwällen,
„Samlar kring sig alla i min faders hus:
„Loge, deß bror, flammar kring henne å hjälen;
„Ynglingen blott trifwes i det ren'sta ljus.

---

*) Glöd och Loge woro Klärs barn.

„Saga äfwen älskar den wåne Loges bloß;
„Med de syskon hulda hon ofta gläder oß.
„Loge, Glöd och Saga
„Mången sorg förjaga;
„Ofta ock Brage gästar der i tjellen.

„Niord, Niord, kom! låt från din hafssal oß ila,
„Höge Drott, som för de blida windar rår!
„I lugnadt sund gyllene skäfwen de hwila;
„Ingen Wikings bön ditt öra mera når.
„Re'n jag fjellens granar förtroligt winka ser,
„Och min faders öga*) så wänligt blicka ner
„Öfwer Trymhems dalar,
„Sina fordna salar.
„Niord! dithän, dithän fort låt oß ila!"

Skadi ej mer hörs å de snötäckta fjellar
Lätta hinden jaga, följa wildrehns stig;
Men i den stund, når kring de sprakande hällar
Loge, Glöd och Saga troligt lågrat sig,
Jagtens hwita Mö de än minnas mången gång,
Än på fjellen jägaren minnes Skadis sång,
Når från Gimle höga
Hennes faders öga
Ler uti Nordens stilla winterqwällar.

A—z—

*) Jätten Thiaße war Skadis fader, och i Nordiska Mytherne bära twenne stjernor på Nordhemisfferen namn af Thiaßes ögon.

Om Striden på Samsö;

ett Historiskt och Geografiskt bidrag till Nordens fornkunskap, i anledning af Herwara Sagan.

Skandinaviska länderna och Österjöns södra kuster, ehuru i en aflägsen forntid Grekernes stamfäder väl bekanta och i mångfaldig gemenskap med de gamla Thrakiska folk, som genom läge och härkomst bildade föreningsbandet emellan Arkipelagens öboar och Österjö-kusternes bebyggare, försvinna i en senare tid ur Grekkands och Italiens historia, och endast svaga minnen ur skaldernas sånger erinra om ett land, som, likt det fordna Atlantis, är gömdt under glömskans flod. Det är således icke underligt, om Nordens Historia, sällan förklarad af den bildade fornwerldens öfwerblifna monumenter, är liksom landet sjelf en dunkel, ofta obegriplig Saga, der forskaren finner sparsamt ljus och endast genom outtröttlig flit kan wägleda sig till den wißhet, han söker.

Det är bekant, att Nordiska Historien i synnerhet grundar sig på Isländska Litteraturen. De båda Eddorne och Sturlesons Konungasagor, ehuru deras härkomst från Skandinavien och de öfriga Österjö-länderne är obestridlig, samlades och upptecknades på Is-

land, der, under en hjeltemodig frihets korta blomningstid, skaldekonsten utbildades, och fosterländernas, det gamla Skandinaviens, minnen, såsom det wärdigaste ämne för sång och berättelse, räddades undan glömskan. Det är i deßa qwäden, som ifrån äldsta tider sjöngos i Förfarnas salar och de tappres lag, och som senare slägten påminte sig och i obundet föredrag i det husliga lifwets krets berättade, Nordens Tideböcker äro förwarade; och det förakt man är wan att fästa wid en Saga eller folksång, förbytes i tyst wördnad för forntidens storhet, när man hörer Sturlesons Konunga-Sagor, Wolsunga och Herwara Sagan m. fl., eller de undranswärdt sköna och rörande Sångerna om Baldur, om Helge och Sigurd, om Brynhilds wrede och Gudrunas ömma klagan. Deßa och många andra bära så omißkännliga drag af trohet och sanning, af en uppkomst ofta samtidig med händelserna och de tider, som teknas, att man icke länge twiflar om målningens likhet med sin förebild; men om forntidens hemlighetsfulla bildspråk och sinnrika symboler någon gång äro oß främmande, eller de gamla urkundernas berättelser med wår tids tänkesätt och kunskap, som äfwen äga sin gräns, stridande, så böre wi ej derföre förbigå eller bland grundlöfa dikter lemna, hwad med wåra meningar icke instämmer. Herodotus, Greklands ypperste Historieskrifware, af så många äldrar

beundrad, har icke undgått att beskyllas för osanning eller öfwerdrift i sina uppgifter, men senare Resande och Lärde hafwa rättfärdigat den gamle Mästaren. Samma upprättelse skall en framtid utan twifwel lemna Nordens äldsta urkunder, ty om den yngre Isländska Romanlitteraturen är icke fråga; och det är för att i sådant hänseende upplysa ett märkwärdigt originalarbete, hwars wärde för Nordens fornkännedom hittills icke blifwit fullkomligen erkändt, som närwarande undersökning öfwer Herwara Sagan till Iduna öfwerlemnas.

Island tillhörer den åran att, då de gamle hjeltarne der sökte en fristad, hafwa i sitt stöte upptagit Sånggudinnorna, och till en egen Litteratur utbildat Nordens skaldekonst; men det är en alldeles felaktig mening, att alla så kallade Isländska Sagor äro af Isländskt ursprung; då det lätt kan bewisas, att äfwen bland de öfriga Nordiska folken en skaldekonst warit ärad, och af inhemske mästare öfwad, efter hwilken intill wåra tider, ibland Swenska folkets traditioner, märkwärdiga minnen och fragmenter bibehållit sig, som i ämne och någon gång i föredrag sluta sig intill de äldsta mythologiska och historiska urkunder, och en gång, med urskilning samlade, utan twifwel skola öfwer de senare lemna wigtiga upplysningar *). — De historiska Sångerne i Eddan om

*) De så kallade Kämpawisor, som ännu någon gång

Wolsungar och Giukungar, hwilkas stådeplats är utom Norden, tillhöra sannolikt ursprungligen Saxare och Franker, om hwilka senare också Eginhard, Carl den Stores Canzler, berättar, att de sjöngo urgamla folkfänger (barbara & antiquissima carmina) om sina framfarna Konungars bedrifter *). Det är derföre sållan möjligt att beslämma de Nordiska Sångernas upphof, som synes förlora sig i den tid, då skaldekonsten war talets ostiljaktiga följeslagare **) och hwarje wälbildad menniskas lott; då sinnet så högt älskade harmonisk ordning i sina föreställningar och uttryck, att allt, hwad som fanns wärdigt uppmärksamhet, berättades i bunden, eller med andra ord: ädel stil. De minnen och all den wisdom, som öfwerlemnades från slägte till slägte, fortgingo i poëtisk form, som under tidernas lopp,

---

i landets skogs- och bergsbygder sjungas, och för ett århundrade åfwen bibehöllo sig i de högre ståndens aktning och minne, äro till en del urgamla, i den Romantiska poësiens versarter och språk öfwerflyttade, Fornsånger. I följden af denna Afhandling skall ett, till ämnet hörande, prof anföras.

*) *Vita Caroli Magni.* Jfr. *Hickesii* Grammatica Franco-Theotisca, pag. 1.

**) Qwåda: sjunga (canere) har i äldre språken betydelsen tala, Isl. kueda; MoesoGoth. quithan, hwarmed Lat. inquit har gemenskap.

med språket, förändrades, utan att innehållet werkade. Först i en senare tid, när skriftkonsten war allmännare känd i Norden, och bekantskapen med den Classiska Litteraturen rigtade den lärda uppmärksamheten äfwen på de inhemska traditionerne, blef frågan om deras upptecknande, tidigare på det öfriga fasta landet, än i Skandinavien och på öarne. I de äldsta Sagorna är det obundna föredraget endast ett tillägg, der någon lucka warit i det bundna Epos, ett i prosa affattadt sammandrag af halfglömda Sånger, af samma art, som prosaiska inledningar och epiloger wid gamla folkwisor; hwarföre också i Sagorna inwäfda Sånger, med få undantag, äro bewis på en hög ålder.

Herwara Sagan är en af de historiska urkunder, som äga en obestridlig härkomst från Östersjö-länderna, utan att det torde kunna afgöras, om deß uppkomst eller samling tillhörer Swerige, Danmark eller södra kustländerna. Språket afwiker från den classiska Isländskan, sådan den finnes i Nials Saga m. fl. och närmar sig mer, än någon annan urkund, Runstenarnas och Swenska dialekternas gamla mundarter. Händelsernas skådeplats är i Swerige och Östersjöns öfriga kustländer samt på Danska öarna; hwaremot Norrige, med hwilket de Isländska Sagorna merendels förbinda sina minnen, endast i förbigående näm-

nes *). Sångerna äro bibehållna i det äldsta sångspråket eller Fornyrdarlag **), och hafwa alla inre tecken af en hög ålder; med wißhet kan denna ålder antagas att uppgå till

---

*) Man har af Herwors yttrande, då hon emottog Tirfing, Angantyrs swärd:

Gladare, Budlung! Ägde jag hela
Wore jag aldrig, Norriges rike;

hämtat bewis för Angantyrs förmenta härkomst från Helgeland, då likwäl det senare Riket ännu icke war med Norrige förenadt; och Herwor, som uppfostrades i Wagrien hos en Hollsteinsk Jarl, wäl kunde, utan en sådan orsak, jemföra sin rikedom med Norrige, hwars kuster förmodligen ofta härjades af lyckjökande Wikingar, och således kunde anses såsom ett mål för den unga sköldmös begärelse, som nu begynte sina äfwentyr.

**) Fornyrdarlag är, som man wet, det äldsta Nordiska sångspråket, hwaremot de öfriga Isländska versarter hafwa en senare uppkomst och egentligen äro att betrakta såsom en, de Isländska Skalderna egen Litteratur, som äfwen af samtiden icke, utan föregående underwisning, kunde rätt förstås, hwarföre den isynnerhet wid hofwen och bland den högre Thignarklaßen odlades. — I förstnämnde versart äro sannolikt en del af Skandinaviens folksånger ursprungligen diktade, och ännu kan man i åtskilliga mindre qwäden, ordspråk o. s. w., oaktadt formens werlingar, häraf upptäcka omißkännliga spår; t. ex. i en wallsång, som begynner:

Till i Tofwen
Tolf man i skogen, m. m.

åttonde seklet, då Nidgötha wäldet i Mek-
lenburg och Pommern upphörde och deßa länder
underlades Slaverna, men troligen äro de
ändå äldre, och kanske samtida med händelser-
na. Sjelfwa det ursprungliga prosaiska utför-
randet synes icke wara mycket yngre *), helst
berättelsen, som har den största åskådlighet och
geografiska noggrannhet, wid Österjöns södra
kust endast känner Göthiska folk. Sista Ca-
pitlet, som utgör ett slags ättelängd öfwer
Swenska Konungarne, förekommer i de pålit-
ligaste handskrifter alldeles icke, och är uppen-
bart tillfogadt af en senare afskrifware, som

---

eller en jul-lek:

Tri trä
Trenne.
Budi budi
bänne o. s. w.

*) Några i en del manuscripter förekommande ut-
tryck, till ex. om „fordna böcker" (1 cap.) m. m.
hafwa föranledt förmodan om Sagans senare upp-
teckнande, men bewisa endast afskrifternas ålder.
Huru skiljaktige deße sins emellan äro, synes
Danska upplagan, som betydligt afwiker ifrån
öfriga, och, ehuru den widlyftigaste, är hän
yngst och minst pålitlig. — Prof. Müllers om
döme öfwer Herwara i Sagabibliotheket
II. D. sid. 563. och f. öfwerensstämmer icke med Fö
fattarens, men denne lärde, och för öfrigt omw
dige, forskare synes i allmänhet åt nysnämda Sa
ga egnat en flygtigare uppmärksamhet.

sannolikt lefwat i 12:te seklet, under Kung Inge den andras tid, då ättledningen upphörer med Philip, som dog 1118.

Utom den åsthetiska skönhet och lefwande teckning af tidehwarfwens art och folkens seder, som utmärka denna Saga, finner man der uppgifter af högsta wigt rörande Nordens historia, hwilka, ehuru deras trowärdighet af ortnamn och minnesmärken, jemförda med utländska Författares aflägsnare underrättelser, lätt kan bewisas, af Nordens öfrige historieskrifware med tystnad förbigås. Så äro t. ex. Grund, hufwudstaden i Gläsiswall, det under Ridgöthaland lydande häradet Arhem, och den derstädes belägna staden Dampstad, uti ingen annan urkund nämda, och Hunernes grannskap med Ridgötherne, det stora slaget på Dunheden, Ridgöthernes strider med Danskarna, och hela Heidrekska Konungaätten, m. fl. i Sagan widlyftigt utförda omständigheter, lika främmande för wåra häfder, som de händelser, Etats-Rådet Thorkelins anglo-saxiska qwäde omtalar *). Likwäl bära alla deßa berättelser inre bewis af sin trowärdighet, och inträffa ganska wäl med de allmänna underrättelser man äger om ofwannämda länder och tider **). Deremot söker man förgäf-

*) Iduna, H. 7. sid. 133.

**) Berättelsen om Aurwar Odds silkes-skjorta, som

wes i Herwara Sagan de historiska och geografiska motsägelser, som i senare Isländska Sagor äro så wanlige, så snart de handla om främmande länder.

Berättelsen begynner med ett mythologiskt utkast om Resar och Männer, och om Nordländernas bebyggande, som tillåfwentyrs är ett uråldrigt fragment af den Högasiatiska Cosmogoni, af hwilken lemningar återfinnas i Indiska, Grekiska, Romerska och Nordiska mythologierna. „Norden beboddes först af Resar *)

---

han bekommit på Irland, samt om Konung Heidreks trälar, hwilka woro såsom krigsfångar tagne i Skottland, öfwerensstämmer med Skandinavers och Nord-Germaners härjningar på Britanniska öarna i 5:te och nästföljande Sekler, då Konung Heidreks ålder, efter den mest grundade chronologi, infaller i slutet af 5:te och Aurwar-Odds i början af samma århundrade.

*) Heter i originalet Risar, som påminna om Indiska mythologiens Rishis, urwerldens stamherrar, naturens herrskare; äfwensom Jotunernes namn lämpeligast härledes från Indiska ordet Jotna: kraft, makt, och hun (chun) man. — Resar och jättar, som åtminstone i senare föreställningar förenades, bebodde jordens gränsor wid werldshafwets strand. Om dem yttrar sig Edda i Gylfaginning, sid. 9. „oc med theirri Siavarstraundu gafu their (Börs söner) land til bygdar Jötna ættum."

„och halfresar. Arngrimr hette en Man,
„som war Reſe och Bergbo (Riſi oc bergbui).
„Han fick ur Mannahem Amu Ymers *)

*) I Verelii Edition c. 1. heter det Ama Imufsdotter; men i bättre handskrifter Ama eller Amu Ymersdotter. Ymer, som äfwen skrifwes Imer (Jfr. Sämundar Edda Ed. Arna-Magn. pag. 336.) och i Eddan kallas frostkall Jätte, hwilket äfwen namnet innebär, af Indiska stamordet Ym, im, him: winter, köld, snö, föreställer jordens fasta hällebergsgrund, den snöbetäckta fjellen. Derföre betydde fordom i Norrska Nordmäns språk: „öfter om Uma" detsamma, som öfter om gränsfjellen (kölen), om fjellryggen (Törners Diss. de urbe Uma, pag. 19. Peter Claus, Norriges Beskr. sid. 138.) Det är bekant, att i gamla språk och forntidens symbolik Jätte och fjell eller berg anses såsom motswarande idéer, med gemensamma benämningar, hwarföre också gränsfjellarne mot Norden kallades Riphæer, af ett Semitiskt ord Rep: berg, och jättarne hos Ebreerne Rephaim. Ordet, i sin förstöderörde bemärkelse, igenkännes i den bekanta Österssjö-sagan om skeppet Refa-nut (Refa-naut, jättegods, jätteskepp). Ymer jotun, af hwars ben (enligt Wafthrudnismal och Gylfaginning) bergen på jorden äro bildade, föreställer derföre, i inskränktare betydelse, Ymausfjellen, Asiens högsta fjellrygg, wid hwilken, såsom jag i en annan afhandling sökt wisa, menniskornes stamland, Eddornas fordna Asgard, äfwensom Hinduernas och ursprungligen hela westerns Olympiska fabelland, war beläget.

„dotter. Deras son war Hergrimr, hwil-
„ken war stark, som en Jotun och skiftewis
„wistades ibland människor och bergrefsar. Den-
„ne tog ur Jotunheim Ogn Alfaspreings
„(fjellens telning). De ägde en son, wil-
„namn Grimr, som wid tolf års ålder redan
„for i härnad och blef en stor härförare. Han
„satte sig ned på ön Bolmur (Holmur) och
„kallades Bolmsö-Grimr.“ — Då detta
fragment är ofullständigt och mörkt, samt af
sagoskrifwaren, som gifwit det en historisk til-
lämpning, utan twifwel stympadt, och då det
ännu är för tidigt att på de underrättelser, wi
äga om Indiens mythologi, bygga säkra syste-
mer, torde följande jemförelse kunna anse-
fäsom en förslagsmening, utan anspråk på full-
gilltighet.

Skanda, Indiens Herkules, Styrkans
Gud, prisad för hjeltemod och lyckliga härfär-
der, war son af Schiva*) och Ama, som
äfwen

Redan Plinius wiste, att benämningen på in-
födingarnas språk utmärkte ett snöhöljdt berg (
maus incolarum lingva nivosum significans.)

*) Schiva (under namn af Sceaf) synes icke allde-
les obekant för Anglo-Saxernas mythiska Gene-
logier. — Skanda kallas ock Kartikyo, hwil-
med Isländska orden karta, hwass egg, tagg
spets, knopp, kartinn: hwass, halsstarrig
m. och Swenska dialekt-ordet kartig: styfsinn
oförskräckt, o. s. w. utan twifwel hafwa gemensk

åfwen kallas Uma eller Yma. Han intog Swerga eller det höga, hwitglänsande, heliga, på fjellen belägna Nordlandet omkring Imaus (Ymaus), och ägtade Swåha, offrens Gudinna, som har sin thron på fjellens topp och med ett annat namn kallas: Agnay, eller, efter Schlegels regel för uttalet, Ognay. — Skanda motswarar Herkules, och Lejonet, Nordens Symbol i den gamla Indiska Mythologien, är en, båda åtföljande, sinnebild *). Skanda, hwars namn, jemte flera andra ideer af höghet, hjeltemod, sträfwande framåt, åt höjden, m. m. **) åfwen betyder anförare, föreståndare i egenskap af krigsgud, planeten Mars och heter då Mangala ***), hwilket ord, åfwensom Herkules †), betyder Härhöfding, Kri-

*) Jfr Prof. F. W. Ekenstams förträffliga anteckningar i Iduna, Häft. 6, sid. 20 o. f.

**) Iduna l. c. Samma begrepp uttrycker Latinska ordet: Scandere, och flera andra ord, i de från Indiskan härledda språkstammar.

***) Mangala (man=kulle, folkhöfding) föreställes ridande på en gumse. Gala betyder, liksom kulle, åfwen anförare.

†) Herkules uttydes utan twifwel rigtigt af Rudbeck från den Göthiska (Hyperboreiska) språkstammen. Etymologien bifalles af den berömde språkkännaren Wachter (Gloßar.) I allmänhet äro

garförste. Men Hergrimr har alldeles samma bemärkelse, af her (här, exercitus) och grimr, som både betecknar bock och åfwen anförare *), förmodligen emedan bocken, för sin egenskap att drisligt besliga höjder (scandere), ansågs som en sinnebild af anförarens oförskräckta mod. Skanda, Herkules och Hergrimr öfwerensstämma således i etymologisk hänsigt fullkomligt, och de twänne förra i mythologisk. Ognay, hwars sinnebild den uppstigande offer-röken är, och Ogn, fjellentelning, äro åfwenledes samma mythiska personlighet, och bådas benämning härledes från det gemensamma Indiska stamordet Ogn (igni-s) eld, hwaraf wårt språk äger ugn eldstad, som i flera Swenska Dialekter uttalas Ogn. Det torde åfwen förtjena anmärkas, att eld i Polskan heter ogien, i Ryskan ogon och ogni. — Ama, Skandas och Amu, Hergrims moder, öfwerensstämma fullkomligt Männerne (i motsats mot Gudarne) bodde

---

Rudbecks härledningar lyckligare än de slutsatser han derifrån drager. — Kulle synes åfwen ej den dubbla betydelsen af anförare och bock hwarföre en get i gamla språket heter kol-mul kolla.

*) Oden kallas derföre i Edda: Grimr eller anförare.

enligt Gylfaginning i Edda *), nedanföre Asgard (Gudarnas borg, Olympen), hwilket, efter sin geografiska tillämpning, är höjdlandet wid Imaus-fjellen, norr om Kaschmir och Kabul. Mannahem kan derföre beteckna de nedanföre berörde högland belägna Baktriens och Sogdianas sköna slättländer, genom hwilka Amu-floden (Oxus, Gihon) ifrån Imaus-fjellen (Ama Ymers dotter) nedstörtande framströmmar. Schiwas och Arngrimrs **) giftermål med Ama skulle således kunna anses såsom en mythologisk bild af den Hyperboreiska folkstammens första utwandring från det höga ursprungslandet till Amu-flodens, från historiens barndom, berömda länder, hwilken koloni i Gylfaginning genom en dylik allegori synes uttryckt. — Swerga betyder det hwita, heliga Nordens rike, och öfwerensstämmer i wißt afseende med Meru, som ursprungligen är det först öfwer wattnet höjda landet (Midgard, jorden), men äfwen betecknar nordpolen, och Indiens nordland eller det redan nämda

*) 9. "Thar næst gerdhu their ser borg i midhium heimi, er kallat er Asgardhr. Thar bygdu Gudin oc ættir theirra." — "Af Ask oc Embla oloz mannkindin, theim er bygdin war gefin undir Midgardhi."

**) Arngrimr betyder: Örnförste, hwilket påminner om Jupiters oskiljaktiga sinnebild örnen.

högland *), och då Nordens fjellar isynnerh
ansågos för jättarnes hemwist, så öfwere
stämma Skandas och Hergrims liknande h
delser äfwen deri, att den förre säges inta
Swerga eller Nordens rike, och der wun
Ognay, och den senare ur Jotunheim ta
Ogn, fjellens telning. Deßa twänne fa
hjeltar kunna sålunda betraktas såsom synon

*) I gamla mythologier föreställes jorden (Midg
Midheim) åt alla sidor begränsad af höga fje
på hwilka himlahwalfwet hwilade. Traditi
synes fortgången från jordens äldsta tider, då
daß detta af fjellberg, såsom en borg, omg
högland, Asiens och hela gamla werldens
höjde sig öfwer wattnen. Här war Olympen
gard, Grekernas Parrhasia, Indiernas
raAsa, eller Gudaborg), der Gudarne,
Resarne, i werldens första tid deß enda bebyg
(Gylfaginning. 9.), troddes bo, under det
nare, den hårda, motsträfwiga naturens afbi
hade sina hemwist i de höga fjellarna wid
wets strand. Swerga, som ifrån början
gränsadt af fjellbygden (Jotunheim), samman
således senare i wißt afseende, geografiskt be
tadt, med Jotunheim, ifrån hwilket
idéen är skildt. Huru Jättarnas land, sedan
den utwidgat sitt område, och de gamla
folken isynnerhet nedsatt sig wid gamla wer
sydliga kuster, förlades allt närmare norden
Jotunheim omsider, i inskränkt mening, bl
benämning för det ännu hemlighetsfulla
Scythien, Germanien och Skandinavien, k
icke utwecklas.

mer i forntidens symbol-språk, tillhörande twänne nu wida skilda, men fordom förenade grenar af samma stam. Föregående korta jemförelse gifwer nytt stöd åt Herr Ekenstams sinnrika försök att ur Indiska mythologien förklara Skandinaviens benämningar *), hwilket i alla hänseenden är lyckligare träffadt, än äldre härledningar.

Herwara Sagans ätt-ledning synes således wara i början mythologisk **), och då det är bekant, att de gamla nordiska hjeltarne, öfwertygade om sin höga härkomst, gerna ledde sin slägt ifrån Gudarne, så är det lätt begripligt, hwarföre berättelsen om Andgrims söner begynner med Krigsgudens ätt. Grimr är Hergrims (Skandas) son, i samma mening, som Sige, Wolsungarnes stamfader, och andra gamla Nordiska Konungar, nämnas Odins söner. — Grimrs son war Andgri-

*) Iduna l. c.

*) Man kan deraf dömma om pålitligheten af de chronologiska försök, som äro grundade på mythologiska Synchronismer i Herwara Sagan, Sturlesons Konunga-Sagor o. s. w. — I allmänhet lemna de nordiska Genealogierne, endast då man ifrån ättleder, hwilkas ålder är bekant, i uppstigande linia räknar, någon chronologisk upplysning, då deras äldsta leder, såsom Odin, Fornjother, Snö den gamle, Haloge, Storkotter Storwerksson, m. fl. såsom grundwalar för Tideräkningen ansedda, äro utan all historisk betydelse.

mur *), hwilken efter Saxos berättelse (L. V.) blef gift med Danska Konungen Frode den 3:djes dotter Ofura, men efter Herwara Saga (Verelii Uppl. sid. 46) med Eywora **), dotter af Konung Swafurlami i Gardarike och med henne ägde tolf söner: Angantyr, Herwardr, Hiorwardr, Semingr, Hrani, Brani, Barri, Reitner, Tiundur, Bui och twänne Haddingar ***), som foro wida omkring och blefwo rygtbara Wikingar. Sedan Hjorwardr en julafton, då kämparne efter gammal sed, wid Bragebägaren gjorde löften, utfäst sig att äga Ingeborg, konung Yngwes (Ingialds) sköna dotter i Upsala (sid. 50), och Hjalmar den hugfulle, en af konungens kämpar, blifwit honom föredragen, utmante Hjorwardr sin medtäflare till

*) Saxo, Eddan och Flateyiar-boken kalla honom Arngrim.

**) Sid. 46. Härmed öfwerensstämma, i afseende på namnet, Hyndluliod, en Eddisk sång, samt båda varianterne af Flateyiarboken, hwarom widare nedanföre.

***) Namnen förklaras lätt af nordiska fornspråket och äro till större delen Wikinga-benämningar. Saxo uppräknar dem, med någon förändring: Brander, Biarbi, Brodder, Hiorandi, Tander, Tirfingar, två Haddingar, Hiortwar, Giartwar, Rani, Angantyr.

envig eller holmgång på ön Samsö (Samsey, sid. 52). När den utsatta tiden instundade, seglade Andgrims söner från Bolmur. Biartmar, en ansedd och mäktig Jarl, rådde då öfwer Aldeioborg. "Der hade kämparne sin wäg förbi och böjde sin kosa dit upp." När Jarlen sporde deras färd, gjorde han gästabud emot dem. Under det de dröjde der, fästade Angantyr Swafa, Jarlens dotter, och höll med henne bröllopp, hwarefter bröderne fortsatte resan till Samsö, der de gingo i land (sid. 67). Hjalmar och Oddur den widfarne, som war honom följaktig, hade äfwen anländt och lägo med sina fartyg på ett annat ställe wid ön, i en wik, som kallades Munarwåg *). När Andgrims söner woro

*) Werelit tryckta exemplar har Unnarwåg; men då de flesta manuscripter, såsom det Stockholmska (Heidreks Thattur), hwars varianter Peringschöld och Finnsen (hos Suhm i Crit. Hist. 6. sid. 422.) anteckuat, samt ett Adjunkten Myrich tillhörigt och af Rudbeck begagnadt (Atlant. III. sid. 401.), äfwensom Köpenhamns upplagan, m. fl. skrifwa Munarwåg, kan denna läsart anses såsom den pålitligaste. Munarwåg på Samsö nämnes äfwen i den gamla och märkwärdiga Ragnar Lodbröks Saga (Biörners Kämpadater.) cap. 24. samt i Aurwar-Odds Saga. — Af Hjalmars segling (från Upsala, genom Öresund, norr om Seland), är det klart, att Munarwågs wik wid Samsö legat mot Se-

uppkomne, blefwo de warse de Swenska kämparnes skepp, hwilka de anföllo, och nedergjorde besättningen. Hjalmar och Oddur woro då uppe i land, och när de sågo Wikingarne komma från skeppen, mötte dem, då en häftig kamp begyntes, som slutades så, att Hjalmar och alla Andgrims söner stupade. De senare blefwo, med sina wapen, på stället högade, men Hjalmars lik fördes af wapenbrodern till Sigtuna (sid. 72). Swafa födde sedan en dotter, som kallades Herwor och blef uppfostrad i Aldeioborg. När mön, som hade större lust för wapenöfningar, än finare yrken, hörde, att hennes fader war fallen och högad på Samsö, anlade hon mansdrägt, och begaf sig hemligen bort att söka sina döda fränder. Sedan hon träffat Wikingar och blifwit deras anförare (sid. 88), seglade hon med dem till Samsö, och kastade ankar utanför

---

ländska sidan. När man derjemte öfwerwägar Jarlen Biartmars sång (sid. 86), der Angantyr, som högades på sjelfwa walplatsen, säges ligga begrafwen på södra sidan af Samsö, och det af berättelsen är tydligt, att kämparne träffades icke långt från Munarwåg, hwarföre också Herwor, då hon sökte sin faders grafhög, i samma wik landade, så synes det, att Munarwåg warit belägen på syd-östra sidan af Samsö, förmodligen i trakten af Thrandbierg. Andgrims söner hade äfwen, såsom berättelsen wisar, landat helt nära, utan all twifwel wid södra udden.

stranden, att ligga der öfwer natten, emedan skeppsfolket icke wille lägga intill den för spöken och gengångare berygtade ön. Men Herwor tog en båt, seglade fram och landade i Munarwåg. På ön såg hon endast en herde, som wallade sin hjord. Herwor skyndade till högarna och, sedan hon der fått sin faders swärd Tirfing, återwände hon till ankarplatsen, fann Wikingarna redan bortseglade och måste dröja på ön till deß lägenhet yppades*). Efter många öden kom hon hem till Aldeioborg, och blef efter någon tid gift med Haufudr, son af Konung Gudmund, som regerade öfwer Gläsiswall, ett Härad i Jotunheim (sid. 103). Deras son Heidrek, för ett mord biltog ur sin faders rike, kom till Ridgöthaland, hwars konung Harald han befriade ifrån skattskyldighet under twänne Jarlar, och erhöll till belöning derföre Prinsessan Helga; efterträdde konungen i regeringen och blef stamfader för en ny konunga-ätt. — Sjuttonde Capitlet, som förtäljer en arfstwist emellan konung Heidreks söner Hlaudur och Angantyr, af hwilka den förre war ko-

*) Cap. VII. "Dualdist hun nu i Samsey til theß, er hun fieck sier far i burt." Detta, jemte Wikingarnas farhåga för ön, som i gamla Sagor omtalas såsom skogrik, synes bewisa, att hon warit obebodd, och endast ett tillhåll för wallherdar.

nung öfwer Hunerne och den senare sin fö
ders efterträdare, samt ett slag emellan Hu
ner och Ridgöther, utgör, jemte konung Heid
reks egna händelser, en serskild afdelning a
Sagan, som här måste förbigås.

Aurwar-Oddurs Saga, en af de yngr
och mindre trowärdiga, omtalar, med några
förändringar, Striden på Samsö, men an
förer, ofta ordgrannt, en del af Herwara Sa
gans sånger. — Saxo-Grammaticus (L
V), hwars berättelse närmare öfwerensstämmer
med Aurwar-Oddurs Saga, nämner Sampsö
såsom enwigsplatsen, men låter kämparna o
förtänkt träffas, samt hänförer, efter sin
sed, händelsen till Danmarks historia. — Sam
ma författare berättar om en senare strid, som
Starkather under Danska Konungen Ing
gells tid haft med en onämd Förste (ducis
cujusdam) nio söner, af hwilka Angater wa
den förnämste. En Norrman Helge älskad
Helga, Kung Ingells syster, hwars tillbedjar
Angater utmanade sin medtäflare till enwig
Starkather, som då wistades wid Swenska
Konungens Hof, antog i Helges ställe utma
ningen, och nederlade i en enda strid alla käm
parne *). — Suhms förmodan, att Starkather
(Stark-Odder), som berättas länge uppehållit sig
wid Danska Konungarne Frode d. 4:s och hans

*) Lib. V. pag. 110. Ed. Stephan.

som Ingells Hof, och en tid wistades i Upsala hos Swenska Konungen, ingen annan är, än Sagornes Aurwar-Oddur *), och fullkomligt skild från den äldre (mythologiske) Stark-Oddur, har mycken sannolikhet, och då denne Starkather, efter den mest antagliga tideräkning, är samtidig med Andgrim och hans söner, så synes det ganska troligt, att Saxos serskilda berättelser angå en gemensam händelse. — Hyndluliod **), en af Eddiska

*) Crit. Hist. 6. sid. 417. Första stafwelsen i Stark-Oddurs namn är, såsom redan Johannes Magnus (L. V. Cap. 6) anmärkt, ett appellativ, och swarar ungefärligen emot förra hälften i Aurwar-Oddurs namn. Den twetydiga bemärkelsen af ordet Brawallur, som betyder en walplats i allmänhet, har sannolikt föranledt en redan i ålderdomen gängse mening, att Stark-Oddur bewistat Laget på Bråwalla slätter i Östergöthland, emellan Harald Hildetand och Sigurd Ring.

**) Hyndluliod i Sämundar Edda, strof. 21. 22. — Hyndla, som efter sina egna ord, "täljer fordna ätter och de waldaste män under Midgård", uppräknar i 21 strofen, i följd med flera andra obekanta namn, 8 af Andgrims söner, utan att yttra sig öfwer Arngrims härkomst. Dennes alldeles falska ättledning ifrån Halfdan, i Flateyiarboken, saknar således stöd af alla trowärdiga urkunder. Ställer i Hyndluliod lyder sålunda:

Sångerna, nämner Arngrim och Eyworr, samt deras söner, men utan att widare följa slägtens härkomst och öden. — Den så kallade Danska Flateyiarboken, hwaraf Herr Rask i Edda infört ett utdrag (sid. 157), och som enligt Utgifwarens witsord är från slutet af 14:de århundradet, härleder Arngrimr, äfwensom alla berömda ätter i Norden, såsom Dauglingar, Hildingar, Budlungar, Skilfingar eller Sköldungar, Niflungar, Giulungar, Volsungar, Audlingar, Bragningar, Lofdungar och sjelfwa Ynglingarne, ifrån Halfdan den gamle, en Norsk Konung i Hringarike, som härstammade ifrån den fabelaktiga Fornjothe och hans ättling Norr. Denne Halfdan, med hwilken i berörde Genealogiska samling nästan

---

21. . . . . .
Bui och Brami,
Barri och Reifner,
Tinde och Tirfing,
Twänne Haddingar.

22. Till bekommer och möda
Borne woro
Arngrims söner
Och Eyworas.

De Berserkars gny,
Till menniskors men,
Öfwer haf och land,
Som lågan mände fara.

alla i Nordens häfder lysande och berömda namn bringas i förbindelse, är ganlingen en mythologisk person, ungefär sådan, som hela folkstammens gemensamme ättfader Oden, eller också med en sådan förwexlad; i alla hänseenden utan historisk trowärdighet. — De af Biörner Fundinn Noregur bifogade ättartal *) äro föga afwikande från den nyßnämda Flateyiarboken och öfwerensstämma med denna, rörande Arngrimr och hans ätt, fullkomligt. Båda deßa slägtböcker äro att betrakta såsom en samling af Genealogier, utan urskillning af äldre handlingar uldragna, och sakna på denna grund all trowärdighet. Man öfwertygar sig derom wid första ögonkast; så mycket mer bör det förundra, att nyare författare sökt på så wacklande grund bygga chronologiska systemer.

Ibland Peder Syvs Danska Kämpawisor från forntiden **) finner man twänne, som med händelserna på Samsö hafwa en aflägsen likhet, men tillräcklig för att öfwertyga att samma tradition äfwen för dem ligger till grund. En af deßa berättar om Wikingen Grimmers strid med Kamper på Birtingsland om Jungfru Ingeborg. Bir-

*) Biörners Kämpadater, Fundinn Noregur sid. 10.

**) Kiöbenhavn, 1695. sid. 125.

tingsland är ett af Nordiska Romantikens fabel-land, der Birtingsborg eller Brattingsborg war beläget, och som med största rimlighet hänföres till Samsö, hwarest ännu ett ställe bär namn af Ny-Brattingsborg, och efter en äldre, allmänt wedertagen mening, ett slott af detta namn fordom funnits, som enligt Hwitfeld *) af Marsk Stig, år 1288 förstördes. I öfwerensstämmelse dermed kallas i Ragnar Lodbroks Saga (Cap. 24) närmaste farwattnet till Samsö: Birtinga Slod, eller Birtingarnes wäg **). — En annan kämpewisa i nyßnämde samling (N:o XXIII sid. 125) har ännu närmare gemenskap med Herwara-Sagan, hwilket af följande utdrag tillräckligt upplyses:

---

*) Danska Chrönikan, T. 1. sid. 299. "År 1288 lod Marsk Stig plyndre Samsö og bryde Brattingsborg dersammesteds." — Ruinerne af detta slott, hwilket efter Wisan borde ligga wid någon segelled, äro belägna på en höjd inne på ön, men traktens läge och ett i grannskapet uti en torfmåse funnet skepps-ankare wisa, att det fordom genom en segelled warit med hafwet förenadt. Ifr Prof. Werlaufs Afhandling om Samsö i Danska Antiqvar. Annalerne 1. sid. 64.

**) Birting betyder äfwen fisk, men Birtinga slod synes här, med anledning af den gamla sägen om Brattingsborg på Samsö, och Birtingarnas land, kunna öfwersättas: Birtingarnes wäg.

1. Ulf han boer i Oddeskier,
er rig og bold med alle:
saa raske da hafver hand Sönner to,
de lade sig Kiämper kalde.
Og nu drifver Ulfven paa hviden Sand
for Norden.

2. Ulf hand boer i Odderskier,
Hand hafver de Sönner saa smilde;
De ville till Kongens Daatter bede,
Alt udaf Opsals Felde.
Og nu drifver Ulfven paa hviden Sand
for Norden.

3. Det var ungen Helmer (Hjalmar) Kamp,
Hand beder sadle sin Hest,
Vi ville ride oß op paa Land,
Og Kongens Daatter at feste.
Og nu drifver Ulfven paa hviden Sand
for Norden.

4. Det var ungen Angelfyr (Angantyr),
Hand beder opsadle sin Hest.
Og vi ville ride til Opsal,
Skulde Jorden end under oß bryste.
Og nu drifver Ulfven paa hviden Sand
for Norden.

När Kämparne, som båda täflade om samma mö, kommo till Upsala och begärde Prinsessan, sjunger Konungen:

Icke gifver jeg min Daatter Mand,
Uden den hun hafve vil.

Då Prinseßan swarar:

Hafver tack kieriste Fader min,
At I satte Raaret hos mig,
Jeg lofver mig ungen Helmer Kamp
Hand blifver vel Mand for sig.
Og nu drifver Ulfven paa hviden sa
for Norden.

Man finner lätt, att Helmer Kamp denſamme, ſom Hjalmar den hugfulle Konung Yngwes kappi eller kämpe (Herwara Sagan ſid. 51), och att Angelfyr ingen annan än Angantyr, hwilken också, ligt Herwara Sagan, på Samsö stridde enſ mot Hjalmar, under det hans elfwa brö kämpade emot Aurwar-Oddur. Att Helm och Angantyr i början af Wiſan nämnas ſ ſom bröder, är utan twifwel ett miſstag, hv ket Prinseßans yttrande bewiſar, i 10 ſtrof

Icke

*) Konung Yngwe öfwerlemnade på samma ſä när Andgrims söner och Hjalmar framträdde honom, walet åt ſin dotter, ſom då yttrade helſt wilja äga den (Hjalmar), ſom hon kä mycket godt om." Herwara Sagan, 4. ſid. 52.

Icke vil jeg hafve Angelfyr,
Hand er så led en Trold.
Saa er Fader og saa er Moder,
Og saa er Slegt med alle.
Og nu drifver Ulfven paa hviden Sand
for Norden.

fwenſom Alfs förhållande, när han anlände till walplatſen och ſann båda kämparne ſårade:

Det var Alf af Oddeskier,
Hand vrider op Ægen med Roed,
Hand ſlog til ungen Helmer Kamp,
Det hand faldt död til jord.

Alf, ſom i omqwädet kallas Ulf, är Andrim Berſerk på Bolmr. — Skier är på ön Bornholm en wanlig ändelſe på ortnamn, hwilken ibland de på ön befintliga 20 kyrkors namn förekommer i 12. Olsſkier och Aaſkier hafwa båda någon likhet med Oddeſkier, Bornholm är, efter hwad nedanföre ſkall bewiſas, ön Bolmr, och Hammershus, ett förmodligen urgammalt ſlott, efter hwars ednare prakt ännu betydliga ruiner ſynas, ligger på öns norra och ſmala udde, ſom tilläfventyrs fordom blifwit kallad Oddeſkier (Uddeſkier.

Utom de redan anförda, nämner ingen af ortnidens handlingar Andgrimr, hans ſöner,

eller striden på Samsö; och då hwarken Aurwar-Oddurs saga eller de omnämda Langfedga-tal någon pålitlig upplysning kan hämtas om tiden för deßa händelser, måste den af Herwara Sagans egna ättlängder och Saxo Grammaticus bestämmas. Men som Nordens historia först i nionde seklet äger någon chronologi, och de gamla ättlängderna, äfwen när de funden för öfrigt är trowärdig, sällan äro tillförlitliga, så kan ett sådant försök så mycket mindre göra anspråk på ofelbar wißhet, som forskningarne bland Nordens historieskrifware sålunda äro mera delade, än angående tideräkningen.

Berättelsen kallar Upsala-Konungen Yngwe, men som i Ynglinga-talen trenne Konungar förekomma af detta namn, och det deßutom af Sturleson och Eddan är bekant, att Ynglwar ett gemensamt namn för hwar och en af Yngve Freys ättlingar, så tjenar denna omständighet ringa till chronologiens upplysning. Räknar man deremot ifrån Ingiald Illråde, samtidig med Halfdan Snälle, Iwar Widfamnes fader, till hwilken Herwara Sagans och Langfedga-tal fortsätter Andgrims ättlinie i uppstigande led, och, efter den säkraste chronologiska method, antager fem qwinnliga led på tre manliga, så inträffar Andgrimr på samma tid med Swenska Konungen Eigill Tunnadolgi. Konung Helge Halfdansson i Hleidre (på Seland) war, enligt Ynglinga-

gan (cap. 33), samtidig med Swenska Konungen Adil, soneson af Eigill, således denne sednare samtidig med Halfdans fader Frode hin Fräkne (den 4:de), hwilket bestyrkes af Ynglinga-Sagan, som berättar (cap. 30), att Konung Eigill bekom hjelpsändning ifrån samma Konung Frode. Starkather, som wi ofwanföre med Suhm antagit för Aurwar-Oddur, lefde, enligt Saxo och Landnama-Sagan *), wid nyßnämde Konung Frodes och hans sons Ingels hof. Den sednare kallades äfwen Starkader-fostre eller Starkaders fosterson. Starkoddur, Danska Konungen Ingel, och Andgrims söner äro således, efter denna, på de säkraste ättlängder grundade, chronologi, samtida med Konung Eigill och hans barn, samt Saxos och Herwara Sagans berättelser i detta hänseende öfwerensstämmande, äfwensom meningen om Starkather och Aurwar Oddur häraf winner nytt stöd, då den förre, enligt Saxo, uppehöll sig wid den med Kung Ingel samtidiga Upsala-Konungens hof, och Aurwar Oddur wid samma tid, efter Herwara Sagan, der wistades. Swenska Konungen, som i Verelii Edition heter Yngve, kallas i Heidreks That-

*) Landnama-Sagan, Part. 3. Cap. XII. "Rolf war Ingialds Sun, Froda Sunar, Kongs. Starkadr hinn gamle war skald beggea theirra."

tur Ingiald. Skillnaden emellan den sedna läsarten och Konung Eigills namn är icke stö re, än emellan serskilda dialekters uttal, t. e af ordet: ingen (nemo), i gamla språket: ei gin o. s. w., och då dertill kommer ättartalets öfwerensstämmelse, torde Herwara Saga Yngve knappt med mera rätt hänföras t någon annan Swensk Konung, än Eigil Aunes Son. Likheten emellan Swenska K nungen Ingialds eller Eigills och den med h nom samtida Danska Ingells namn har ut twifwel gifwit den Danska Skribenten anl ning att förblanda dessa personer.

Ofwanstående Synchronismer bestyrkas y terligare af Waldars ättelängd, hwilken Heidreks Thattur *) (Cod. Stockholm.) nä nes såsom Konung öfwer Danskarne (förmo gen i Jutland), under Ridgöthernes strid m Hunerne, och i tredje led nedstammade ifr Frode Fräkne **). Angantyr, som då re

*) Heidreks Thattur 17 Cap.

Ar kvadu Humla
Firer her (Hunum) rada,
Gizur Gautum,
Gotum Angantyr,
Walldr Dönum,
Enn Völum Kiari.

**) Flateyarboken i Eddan sid. 366.

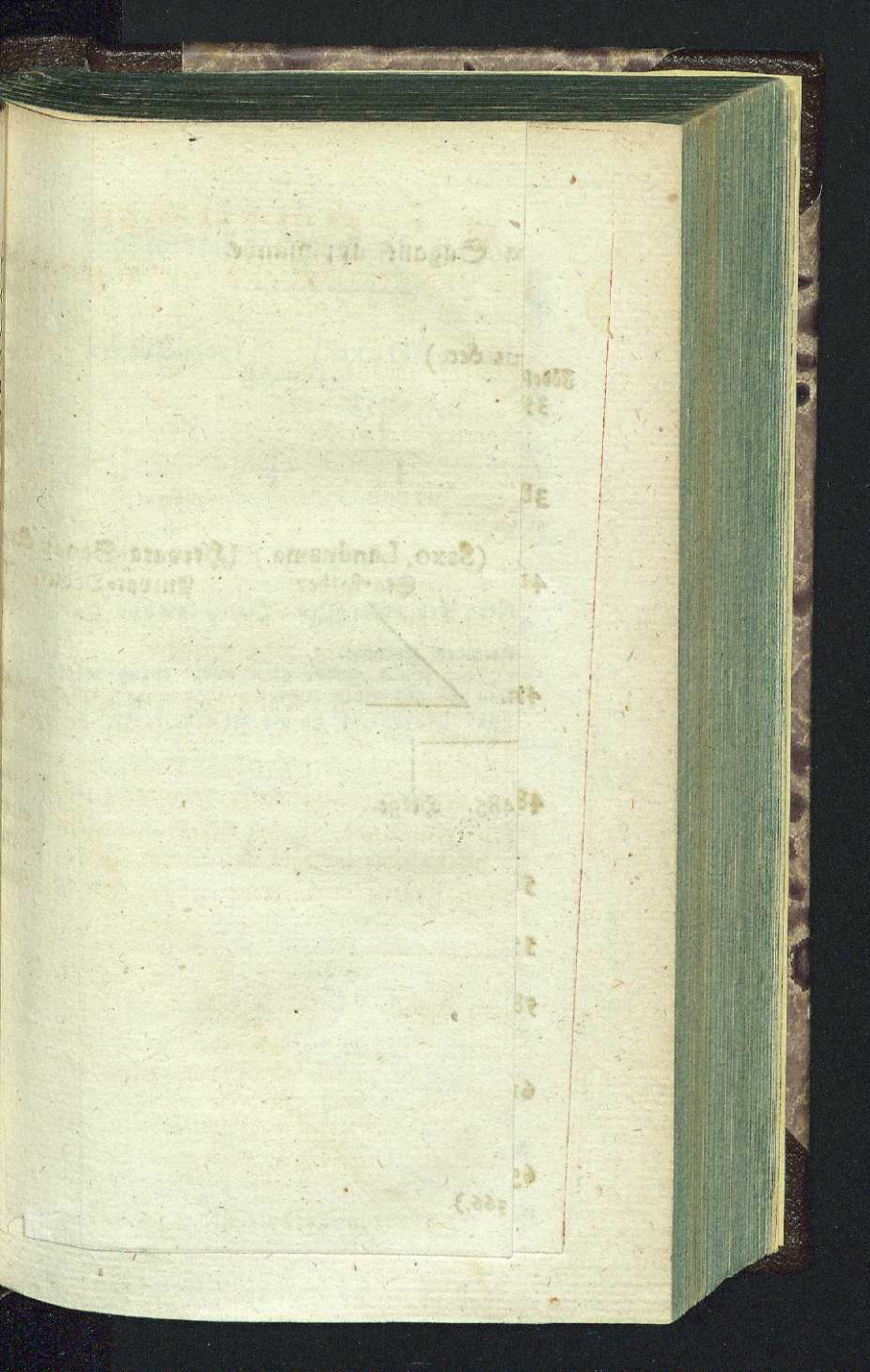

(Tillhör Idunas 9:de Häfte, sid. 69.)

Chronologisk och Synchronistisk Tabell till Herwara Sagans upplysande.

(Ynglinga-Talen.) Födelse-år.		(Herwara-Sagan) Födelse-år.		(Saxo Grammaticus &c.) Födelse-år.	
350.	Jorund.			350.	Frode 3.
384.	Aune.			379.	Fridleif.
		390.	Andgrimr. *)	390.	Osura.
417.	Eigill.			412.	Frode Fräkne.
		425.	Angantyr.		
450.	Ottar.			445.	Ingiald. Halfdan.
		460.	Hervor.		
484.	Adil.	480.	Heidrekr.	477.	Hroar 485. Helge.
517.	Eystein.	514.	Angantyr.	510.	Valdar.
550.	Yngvar.	547.	Heidrekr Ulfhamur.		
584.	Anund.	580.	Hildur.		
617.	Ingiald.	600.	Halfdan Snälle.		
		630.	Ivar Widfamne.		
650.	Olof Trätälja.				
		660.	Auda.		
684.	Halfdan Hwitben.	679.	Harald Hildetand.	680.	Sigurd Ring.
717.	Eystein.			710.	Ragnar Lodbrok.
		(Benzelii Notæ ad Vastovium pag. 81.)			
750.	Halfdan.	742.	Björn Järnsida.	743.	Sigurd.
784.	Gudreid.	775.	Erik Björnson.	776.	Aslauga.
				796.	Sigurd.
817.	Halfdan Swarte.	806.	Emund. **)		
				830.	Ragnhild.
850.	Harald Harfager.	840.	Erik Emundson. ***)	850.	Harald Harfager.

(Saxo. Landnama) Starkather — (Herwara-Sagan & Arrvar-Oddur.)

(Flateyiar-Boken i Edda s. 366.)

*) Då ättlängderne, såsom man lätt finner, icke i werkligheten fullkomligt följa det angifna förhållandet, är det nödwändigt att, genom till sats eller förminskande af några år wid somliga generationer, så inrätta chronologien, som för den äldre Historien ändå alltid blifwer till e wiß grad willkorlig, att den icke upphäfwer af Historien bewittnade Synchronismer. Således kunna Saxos berättelser, endast genom en li ten förändring wid Andgrims och Osuras slägtleder, bringas i öfwerensstämmelse med Herwara Sagans.

**) Emund kallas hos Adamus Bremensis, Eriks son.

***) Erik Emundson war, efter pålitliga wittnesbörd, samtidig med Harald Harfager, men något äldre. Jfr. Herwara Sagan Ca 20. jemte Verelii Notæ sid. 189. m. fl.

Chronologisk och G

(Ynglinga-Talen.) (Herr

Födelse-år. Födelse-år.

350. Jorund.

rade öfwer Ridgöthaland, härstammar äfwenledes i tredje led från Herworas fader, som war samtida med Frode.

Om ifrån Harald Hårfager, hwars födelse-år, enligt de pålitligaste uppgifter, inträffar omkring år 850, räknas i uppstigande led, och efter den ofwanbeskrifne method, på hwarje århundrade antagas trenne manliga eller fem *) qwinnliga slägtled er, så infaller Andgrims tid omkring år 400 (såsom den bifogade Chronologiska och Synchronistiska Tabellen utwisar), Huners och Ridgöthers strid wid medlet af 6:te och Ridgöthawäldets fall med Ragnar Lodbroks son Hwitserk omkring slutet af åttonde århundradet, hwilken Chronologi bättre än de hittills uppgifna, låter förena sig med Slawernas eröfringar wid Österssöns södra kuster.

De gamla urkundernes Geograf i har en twåfaldig betydelse, och är antingen historisk eller mythisk; den sednare är likwäl wida skild ifrån den diktade landbeskrifning, som i senare Isländska Sagor förekommer; ty mythologien har, äfwen så wäl som historien, sträng san-

*) Ur det bekanta och af Chronologer gillade fälet, att det finare könet merendels tidigare ingår äktenskap, än männerne, hwarföre Swärfader och Mög någon gång äro i det närmaste jemnåldrige

ning, når den är uppfattad i enlighet med sin cosmogoniska förebild och en allmän folkstro. Så är förhållandet med Herwara Sagans fa belland, Jotunheim och Gläsiswallur, hwilkas idé är fullkomligt sannt uttryckt, om Läsaren wäljer för sin tanke en ståndpunkt, närmare den Hyperboreiska folkstammens och mythologiens stamland. — Gandwik är ursprungligen benämningen för den stora wik af werldshafwet, som begränsade Europas norra kuster, mythernes hemlighetsfulla land. Den anfäg efter de äldsta underrättelser, antingen omedelbart, eller genom en smal inwik i förbindelse med Mœotis och swarta hafwet *). Benämningen, sannolikt af Gian**), ett i Indiska bibehållet stamord, wålnad, dæmon (genius) och ungefär likbetydande med ett, i Isländska

*) Plin. L. II. c. 67. "Paludem Mæoticam ptentrionalis Oceani sinum esse crediderunt, angusto discreti situ restagnationem."

**) Deraf sannolikt Gan i Isländskan: trolld Gian, Gan betyder äfwen swalg, öppet — En annan härledning af Gandvik erbjuder det Gandr: orm, hwilken äfwen i Björn H dorssons Lexicon blifwit antagen. — I Norr heter ännu en stor fjärd eller hafswik Gia wig. Peder Claussen Norriges Beskrifw Kiöbenhavn 1727, in 8:o, sid. 101. — Likal förekomma wid Gothland twänne wikar med nam Gandwik och Ganswik. Tuneld's Geog 6:te Uppl. sid. 193.

Sagorna förekommande, namn för Ishafwet: Trollbotten, är hämtad från det urgamla begreppet om Norden, såsom själarnes hemwist. I denna stora wik af Oceanen woro flera öar, ibland hwilka Skandinawien och Balthia (Samland) woro de betydligaste och mest berömda. Den trånga inwiken, som, efter denna föreställning, genomskar det mellanliggande landet, är Nordiska Mythologiens Elivaga, eller Solens wik, samt Grekernes första Eridanus eller Padus *). Hwar och en finner, att ett sådant Landkort nu mera icke öfwerensstämmer med ländernas utseende, men deßa förenade uppgifter af de äldsta och trowärdigaste traditioner, som swårligen härled-

*) Herodotus L. III. Cap. 115. "Οὔτε γὰρ ἐγωγε ἐνδέκομαι Ἠριδανὸν τινα καλέεσθαι, πρὸς βαρβάρων ποταμὸν, ἐκδιδοντα ἐς θαλασσαν τὴν πρὸς βορεην ἀνεμον, ἀπὸ του το ἠλεκτρον φοιτᾶν λογος ἐστι." — Apollonius Rhodius (Argonautica L. IV. v. 628) berättar äfwen, att Argonauterna framträngt till floden Eridan, "ἵνα τ' εἰσὶ πύλαι και ἐδέθλια νυκτὸς." — Namnet Padus (vadum) igenkännes i den åt Östersjön gifna benämningen Botten, m. fl. Boda, wäde, wada betyda i Slawonskan äfwensom det sistnämde i Arabiskan, watten, flod m. m.

de sig från okunnighet om werkliga förhållandet, och mellanliggande trakters flacka och lågländta belägenhet, samt geognostiska beskaffenhet, upphöja till sannolikhet den förmodan, att Östra Europas fordna utseende, under werldshafwets högre stånd, fullkomligt swarat emot mythologiernas urgamla idé. — Jotunheim är i Herwara Sagan, liksom i Eddan, det widsträckta, till större delen obebodda, i werldens norra del belägna fabellandet, hwars gränser med folken flyttades och förändrades; men synes af Sagoskrifwaren erhållit en bestämd historisk tillämpning till norra delen af Sarmatien samt Skandinavien. Det ligger i Norden omkring den nyß beskrifna wik af Oceanen, således innefattande, utom Skandinavien, Östersjöns östra kustländer ifrån Weixeln *). Glåsiswallur, ett Härad (Rike) i Jotunheim, är otwifwelaktigt ursprungligen ett minne af forntidens Elysium **), hwilket, åt

*) Jag är icke okunnig om, huru litet denna mening kan förenas med den af Nordiska Historieskrifwarne antagna, af Suhm, Schöning och Bayer m. fl. utförda Geografi, men har trott urkundernas egna witsord säkrare i detta ämne, som jag för öfrigt förbehåller mig att på annat ställe utweckla och med fullständiga bewis styrka.

**) Efter Grekernes bekantskap med western genom Phoenicernes sjöfart, och Scythiska Nomadfolks infall i länderne ofwanföre swarta hafwet, flyt-

wensom Inferorum sedes, i den äldsta Grekiska Mythologien tänktes i norra delen af werlden, der Ljusets och Mörkrets wid serskilda årstider inträffande öfwermakt erböd åt en flygtig uppmärksamhet sinnebilder för båda. Sagoskrifwaren har, som det tyckes, förenat ideerna om det obestämda fabel-landet, och ett werkligt historiskt wälde i den bekanta bernstens-trakten *) i Preußen. Detta historiska Gläsiswall har utan twifwel warit beläget omkring floderne Niemen och Weixel, wid hwilken senare man äfwen har anledning att söka Taciti Elysii, i grannskapet af Graudenz, som till äfwentyrs är den i Herwara Sagan nämda hufwudstaden Grund **). Jotunheim och Glä-

tades deras fabel-land till Atlantiska Oceanens kuster bortom Gades. — Med idéen om Elysium öfwerensstämmer Herwara Sagans beskrifning öfwer Gläsiswall, Cap. 1. "Konung Gudmundr och alla hans män lefde i många mansåldrar. Derföre trodde man, att Odains eller odödlighetens land der låg, det är en sådan ort, som af hwar och en, som dit kommer, borttager sjukdom och ålder, så att ingen der dör."

*) Bernsten, hwars benämningar till större delen äro lånade från solens eller ljusets och eldens, heter i gamla Hyperboreiska Språket Glys, Glæs.

**) Herwara Sagan fol. 1. — Namnens likhet kunde äfwen gifwa anledning att förmoda samma ort, om den annars äger historisk betydelse, i

fiswallur, åfwensom Konung Godmund, före-
komma ofta i de senare Isländska Sagor *),
alltid utan den ringaste historiska betydelse.
Jotunheim, efter dessa Sagor, hwilka, såsom
frukter af en willkorlig diktning, ligga utom
Mythologiens område, förlägges alltid på an-
dra sidan Biarmaland, ytterste gränsen för de
nordiska Wikingarnas wåg i öster, wid Hwita
Hafwet, som senare uteslutande benämdes Gand-
wik. Men det kan lätt bewisas, att bortom
Biarmaland, en Finsk Stat (wid Dwina
flodens utlopp), hwars werklighet en Swensk
författare **) utredt, wid Ishafwets kuster, så
långt historien känner, intet statsmässigt bildadt
folk funnits. Herr Baillys hypothes om det
gamla Atlantis i grannskapet af Ishafwet
är en af de granna drömmar, som fantasien
under sina lekar bildar och en granskande för-
werläggning borthläser.

---

grannskapet af staden Grodno, wid Niemen-
floden, som synes wara Ptolomæi Chronus
och, för att dömma af denne författare, förden
haft ett eget, från Ruße-floden (Rhubon Ptolom.)
skildt, utlopp närmare Weixeln, hwarefter kil-
åfwentyrs Pregel är lemningen.

*) Deremot omtalar Sturleson, som i det närmas-
ste år med dessa samtidig, och wäl känner Biar-
maland, icke med ett enda ord de nämda länder.

**) I afhandlingen om Biarmaland, (Iduna H.
4; sid. 78 och ff.

De öfriga i Herwara Sagan förekommande orters belägenhet, ehuru med noggrannher bestämd, har hittills till större delen antingen warit omtwistad eller origtigt förklarad. En del af deßa, såsom Ridgöthaland och Hunaland, fordrar en egen undersökning af större widlyftighet än förewarande afhandling medgifwer, hwarföre den inskränker sig till de, i anledning af striden emellan Hjalmar och Arrwar Oddur samt Andgrims söner, nämda barne Bolm och Samsö samt staden Aldeioborg.

Äldre Fornforskare antogo enhälligt den emellan Seland och Jutland belägna Danska ön Samsö, för Herwaras, hwilket så mycket mindre syntes twifwel underkasladt, som, ibland sistnämde ös forntidsminnen, intill senare tider *) en sägen bibehållit sig om Angantyr och hans bröder m. m. Men en swårighet återstod, som knappt kunde förklaras, nämligen Sagans uppgift, att Andgrims söner under sin resa från Bolm till Samsö hade wägen förbi Aldeioborg **), hwarunder man hittills ute-

*) Antiquariske Annaler, Kiöbenhavn, I. sidd. 34—36. — *Torfæi* Ser. Regum Daniæ, pag. 50.

**) Herwara Sagan sid. 66. "Thar attu Andgryms synner for um. Nu snua their brædur thangat."

slutande förstått Gardarikes gamla hamn af detta namn, hwars belägenhet wid sjön Ladoga på intet sätt kan förenas med berättelsen. Denna motsägelse föranlåt först Verelius att betwifla *) den hittills uppgifna belägenheten af Samsö, som efter hans förmodan snarare borde sökas inne i Österssjön emellan Ryßland och Swerige. Professor Bilmark i Åbo uppgaf en annan mening **) och sökte bewisa, att Samsö wore någon af Saimens öar i Finland. Men hans förmodan wederlägges redan af Hjalmars wäg till Samsö, ifrån Upsala åt Agnes-nås (Stockholm) och Sotaskär ***) i trakten af Landsort, som bewisar, att seglingen ställdes söderut, hwaremot, så framt Samsö wore en Finsk ö, resan otwifwelaktigt ifrån Upsala skett till lands åt Norrtelje, eller sjöledes genom Danmarks, Lagga, Närtuna och Garns socknar ut i Österssjön, om hwilken segelfart för twänne århundraden sedan, traditioner bl

*) l. c. pag. 73.

**) *Bilmark* Diss. de Monomachia in Samsö.

***) Herwara S. sid. 71. — Sotaskär, så kallad Sotholms Slott, hwaraf Sotholms län eller härad, som innefattar Östra och Westra Hanige, Åsmo och Sorunda Socknar, äfwen hans namn, omtalas i Olof Haralds son Saga, Cap. 21. — Jfr *Verelii* Notæ ad s. pag. 79.

behållit sig bland gammalt folk *), — eller också ifrån Agnesnäs förbi Warholm och norr om Wermdö skärgård. Utomdeß nämner Hjalmars egen sång på Samsö Sotaskär öster om denna ö, åfwensom Bolm i Aurwar Oddurs Saga förlägges i samma rigtning från Samsö. Då sistnämde ort således war belägen i westerled ifrån Bolm och Sota, kan, oaktadt namnens likhet, Herwara Sagans Aldeioborg icke wara Aldeigiuborg wid Ladoga. Deremot förekommer den gamla staden Oldenburg i Hollstein redan hos författare från 11:te århundradet under namn af Aldenburg **), och anföres såsom Wagriens hufwudstad. Slaverne benämna den Stargard, hwilket namn, åfwensom Aldenburg, betyder: en gammal stad och bewisar ställets ålder. Då ön Bolmr, såsom Läsaren snart skall inse, ingen annan är, än den namnkunniga ön Bornholm i Östersjön, så finner man wid första ögonkast på chartan, att wägen för Ande-

*) Rudbecks Atlantica 1. sid. 175.

**) Adam från Bremen, Hist. Eccl. Cap. 64. "Populi Slavorum sunt multi, quorum primi ab occidente confines Transalbianis sunt *Waigri*, eorum civitas *Aldenburg* maritima. Jemf. Cap. 61 m. fl. — Crantzius (Vandalia, B. 2, Cap. 22) berättar, att staden af Saxarne kallades Aldenburg, af Slaverne Starigard och af Danskarne Brannö.

grims söner låg emellan harne Femern och Laa-
land, genom stora Bält o. s. w., och deße fö-
ledes utan någon betydlig omwäg *) kunde he-
söka Aldenburg, som ligger helt nära Femern.
Den ringa skiljaktigheten i benämningen, emel-
lan Aldeioborg och Aldenborg, bör så mycket
mindre komma i beräkning, som bådas härled-
ning utan twifwel är densamma, och afskrif-
terne af de gamla Sagorna sällan äro me-
critisk noggrannhet befördra.

Sedan denna swårighet blifwit undanröj-
lårer icke något twifwel widare kunna upps-
om belägenheten af ön Samsö, som till öf-
werflöd upplyses och bestyrkes af de intill se-
naste tider på den Danska ön bibehållna trad-
tioner om den besjungna enwigeskampen, a
Saxos berättelse och en owanlig mängd mon-
menter från forntiden, som wittna om öns u-
gamla märkwärdighet. Men det war icke en-
samt för Andgrims söners strid Samsö wa-
skådeplatsen; den synes i uråldriga tider wa-
ett allmänt grafställe för kringliggande trakte-
och derigenom blifwer det begripligt, hwarför
Wikingarne från Bolmsö i synnerhet utwald
denna ön till sin holmgång, helst det war öfli-
att enwig anställdes i grannskapet af förfädren-

*) Denna obetydliga omwägen åt Aldenburg på-
rätt wäl till originalets uttryck: "Nu snua th-
Brædur thangat." d. å. "Nu wika Bröderne ditåt

grafwar, hwarföre också de långrunda stengårdar med uppresta polstenar, som allmänt anses såsom minnen efter fordna enwigen, förekomma i grannskapet af större grafställen ibland åttehögar och stensättningar. Denna ön's egna märkwärdighet, som infaller i en aflägsen ålderdom, har utan twifwel gifwit anledning till benämningen, antingen af det gamla i Indiska och Hyperboreiska språken bibehållna stamordet sam *), emedan der de framlidna hjeltarna samlades till hwila eller nya hardalekar, eller, hwilket är troligare, af Buddas eller Wodans Asiatiska tillnamn Shama **), emedan ön, såsom en allmän grafplats, war

*) Det bör icke förundra, att Författaren äfwen i Indiska språket söker härledningar för de äldsta ortnamn i Norden, då det är utom all twifwel, att Sanskrit och de Hyperboreiska (Göthiska, Germaniska) språken hafwa det närmaste samband, och Nordens äldsta språkfragmenter, såsom mythiska ord och gamla ortbenämningar m. m., utan' det förstnämdas biträde swårligen kunna förklaras. Sam i deßa twänne språkstammar, hwaraf Latinernes sim i sim-ilis sannolikt är en dialektförändring, betyder, som bekant är, en förening.

**) I Calmareläns stärgård förekommer en wanlig bekräftelse- eller edsformel: Ja! Samma, ungefär af samma betydelse, som Romarnes Me Hercle! hwilken swårligen ur språket förklaras, om den icke kan anses äga gemenskap med Buddhas eller Odens namn.

helgad åt Oden eller Wodan, efter hwilken åfwenledes ett af öns betydligare monumenter i äldre tider kallades Onshöj *), åfwensom Onsberg, en socken på Samsö, i gamla handlingar kallas Othensberg och Odensberghe **). Huruwida benämningen Shama har någon gemenskap med Sancus Semo, Sabinernes Gud, som troddes wara densamme som Herkules ***), i inscriptioner heter Semo Pater och af den berömde Creutzer

(Symbol.

---

*) Langebeks Script. Dan. T. VII, pag. 524, 528.

**) Antiqvar. Annaler 1. sid. 28.

***) Herkules är en af de mångtydiga mythiska personligheter, som förenar, föröfrigt i Mythologierne skilda, ideer. Prof. Ritter, en berömd Tyst Författare, har bemödat sig att genom widlyftiga bewis styrka öfwerensstämmelsen emellan Celternes Herkules, Hermes, Mercurius och Buddha, hwilken sednare åfwen kallas Dherma. Jfr. Vorhalle Europ. Völkergesch. vor Herodotos, Berlin 1820, 4 Abschn. 1, 2 Cap. Ritters mening winner åfwen stöd af Odens många, krig och seger antydande, benämningar, hwaribland en i Grimnismal förekommande Herian: Krigsförste (af her, herr: folkhop, krigshär, och An, Konung), har närmaste likhet med Herkules's eget namn. Se ofwanföre, sid. 49. Not. †. Med Mercurius åter iemfördes Odin (såsom själarnes förare) af äldre författare, såsom Paulus Warnefridus m. fl.

(Symbolik, II, 451.) anses för Etruskernas Janus, är swårt att med wißhet bestämma. Det är åtminstone afgjordt, att den senare, i likhet med Buddha, Odin, Mercurius, Schiwa, Bacchus m. m. war själarnes ledsagare*) och för öfrigt har mycket gemensamt med Buddha eller Odin. Det är bekant, att Romarne först offrade åt Janus af alla sina Gudar, åfwensom hans tempel, som i krig war öppet, men under freden tillslutet, bewisar att han war härarnes Herre, hwilken, liksom Odin, gaf seger eller walde de fallne. Samen betydde, enligt den store kännaren Bocharts witsord, hos Phoenicerne himmel, hwilken bemärkelse Sancus i Sabinernes språk ägde **); Semo och Sancus woro så-

*) Jani namn, om det i likhet med flera Etruskiska benämningar härledes från Indiska språket, kan tillåfwentyrs förklaras af Gian, jin: dämon, hwaraf Lat. Genius. Benämningen blifwer då öfwerensstämmande med Jani herrawälde öfwer de döde, åfwensom med Buddhas namn Sammonakodom.

**) Sancus skrifwes äfwen Sanctum (Σάγκτον) hwaraf utan twifwel Sanctus, helig (himmelsk) har sin upprinnelse. Af Diodors från Sicilien berättelse (L. III.), att "Samo-thrake, på Grekiska öfwersatt, betyder en helig ö", synes det, att Samo äfwen ägt den senare betydelsen.

ledes twänne i historisk och etymologisk hän
likalydande benämningar. I anledning hä
torde man, utan att mycket mißtaga sig, if
öfwerensstämmelsen emellan flera andra enskil
forn-Italiska och Phoeniciska *) samt Ind
ord kunna sluta till ett gemensamt urspr
af Sancus Semo's och Buddhas (Shama)
lydande benämningar, hwilka i sådant
lämpligen härledas från ordet Samo: h
mel, egenteligen: såsom själarnes hem
Buddhas båda namn Shama och Sam
nakodom beteckna således den Himmel
och himmelska människers, det är d
des, wälnadernes Gud (af muni, man
kodom, Gud), hwilken betydelse rätt wä
werensstämmer med Wodans eller Odens
nämningar: Bal-eygr: bålets Herre
ägare; Sig-fauthr: krigets fader; B
fauthr: de fallnas eller döddas fader; S
nir: den, som i sömn insöfwer *),

*) Phoenicernes språk, när det mera
mes efter enskildta, urgamla, hos Grekis
Romerska författare förwarade ord och m
giska benämningar, än efter deß senare Dia
till exempel hos Plautus, i Carthagin
mynt och inscriptioner o. s. w. synes,
Pehlvi å en annan sida, begynna kedjan
lan de långt åtskilda Semitiska och
Indiska språken.

*) Grimnismal i Sämundar Edda.

Drauga-Drott, wålnadernes Förste, o. s. w.*). Samanäer (Σαμαναιοι), det äldsta namn, hwarmed Grekerne betecknade Buddhas, åt en helig lefnad, liksom Brahminerne, öfwerlemnade anhängare i Indien, åro således efter ordets lydelse, åt himmelen inwigde; äfwensom Samskreda, inhemska benämningen för Fornindiskan eller Hinduernes heliga språk, efter denna härledning, öfwersättes: himmelens skrift, det himmelska ordet **)

Jag har i en annan afhandling sökt wisa öfwerensstämmelsen emellan Högasiens Gudomlighet Buddha (Baudha, Wood, But, Put) och Skandinavernes Odin eller Wodan (Woda, Weda, Bodo m. m.) och måste såsom

*) Sturlesons Ynglinga-Saga, Cap. 7.

**) Samskreda skrifwes äfwen Sonskrit och Sanskrit, hwilken förwexling af n och m synes tillkännagifwa ett gemensamt ursprung för orden Samo och Sancus eller Sanctus. Jag har ansett ofwan anförde härledning af Samskreda rättare, än den hittills uppgifna af conjunctionen Sam, enligt hwilket öfwersättningen wore "den noga förenade skriften"; och förmodar, att detta nya Etymologika försök icke skall förefalla kännare främmande, som hafwa sig bekant, att Sanskrit till en del är för Brahminerne sjelfwa en antiquitet, och deras meningar öfwer ordens etymologier oftast äro emellan stridande.

afgjordt antaga, att Buddha *), hwa
namn, såsom ett appellativ, har en mån
faldig tydning, men alltid hänwisar till en
mensam folk- och språk-stam, tillhörer en
dalära, som ifrån Högasien i historiens äld
tider utspridt sig öfwer en stor del af West
länderne, och isynnerhet i Grekernes och
perboreernes Mythologier återfinnes. Ha
namn, som i det urgamla stamspråket bety
Ande, Själ, eller det ewiga, personlig
tens, öfwer lifwets och dödens skiften u
höjda, i wexlande gestalt fortleswande wä
de **), utwisar hans öfwersinnliga härkom

---

*) I Grekernes Mythiska Genealogier förekom
Buddha(Βȣτης) såsom son af Boreas (Börr,
dins Fader i Eddan), eller af Poseidon.

**) Budhi betyder i Sanskrit i allmänhet: A
själ, wett; åfwensom Odr (udr) i Isländsk
det närmaste har samma bemärkelse. Likso
Swenska språket själas betyder dö, så ha
detta stamord en mångd ord, som beteckna d
wålnad m. m., sin upprinnelse; såsom
ländska Böd: slagtning; Bödull: bö
skarprättare; Bauta: mörda, slå till jor
Öda i Sw. förstöra (vastare). Hos Egyptie
hwilkas bildning efter alla anledningar här
made från en Indisk Präst-coloni, kallades
ställen Βȣτοι och Βȣτα, hwilket senare
klarades genom Romarnes busta (Ritter I.
sid. 245). — Wett, som med Weda i S
skrit, och Odins namn Weda har gemenskap

i motsats mot cosmogoniska naturgudomligheterne, hwilka ifrån det Ewiga Wäsendets idéer förwandlades till den synliga naturens afbilder. Derföre har han i den gamla folktron blifwit en Herre öfwer lifwet och döden, Själarnes förare och de osynliga landens konung. Men han är ock en Krigarförste, som gifwer seger och korar de fallne (Heria-fadur), och i Walhall upptager de slagne, hwarföre han af de gamla krigar-folken, isynnerhet i denna egenskap åkallades för seger och framgång i krig. Till honom offrades fångna fiender, och hans bildstod uppreses på walplatser och grafställen. Sådana åt Buddha helgade koloßala stenar finnas flerstädes i Indien, Baktrien, m.m. hwilka ännu bära namn af Buddha *),

---

i Isländskan heter Wit, har också den dubbla betydelsen af förstånd, sans, (hwaraf owett i gamla Swenskan: swimning, sans, löshet), och wälnad (wett, i Isländskan och Göthalands Dialektspråk).

*) Ritter l. c, sid. 104. Af samma art war utan twifwel den bekanta och omtwistade Irminseul, som i Gallien uppställdes wid wägar, åt Hermes (Mercurius). Hawamal wisar, att också i Norden Bautastenar blifwit reste wid allmänna wägar, hwilket äfwen inträffar med Runstenarne i Skandinavien, som merendels förekomma wid fordna eller ännu bibehållna wägar.

åfwensom, enligt Cæsars berättelse, i Gal-
lien funnos flera bilder af Mercurius *).
På andra orter uppreftes i stället för dessa
bildstoder, enkla och okonstlade sten-koloßer. Så-
dana funnos enligt Pausanias, wid Mara-
thon på den stora högen öfwer de fallne Al-
thenienſarne, hwilkas namn i stenarne wore
ingrafne. Deßa stoder, hwilka öfwer de döda,
till grafmärken **), upprättades, ansågo Gre-
kerne sjelfwa, såsom helgade åt Aides (Pluto),
hwilken i egenskap af underwerldens beherr-
skare fullkomligt motswarar Walfader Odin.
Pindarus kallar derföre en sådan håll "Aides
stod, en slipad sten" ***). — Af samma
slag äro de i Skandinavien på walplatser och
grafställen förekommande Bautastenar †),

*) L. VI. c. 17.

**) Grafhögen öfwer de döda kallas hos Homerus
σημα, men af Callimachus σαμα. Etymolo-
gerne hafwa antagit detta ord, såsom en Dia-
lektförändring af ϑημα; men Grekerne kallade
åfwen höjder σαμοι; till hwilka twånne ord
den redan anförda betydelsen af Sama, Samo.
Samen skulle kunna gifwa en mera otwungen
härledning.

***) Pind. Nem. Od. X. v. 125. "ἀγαλμ' Αἴ-
δαο, ξεσὸν πετρον".

†) Historiska urkunder, åfwensom allmogens tradi-
tioner, bibehålla minnet af en, intill senare tider

som merendels äro af fast granit, ifrån 3 till 14 fot höga, och först i senare århundraden med Runor märkta, då äfwen de urgamla pelarne utbyttes emot flata hällar. Men sådana stoder woro äfwen af träd; de hafwa utan twifwel, i brist på marmor eller annan lätt huggen sten, i synnerhet i Norden oftare blifwit af detta ämne förfärdigade, och torde åtankan af dem, sedan det förgängliga minnesmärket längesedan förswunnit, ännu bibehålla sig i den urgamla seden, att uppställa så kallade Maj-stänger *), hwilka i några

---

ätlig, sed att genom smörjelse och offer wid deßa och andra minnesmärken betyga de aflidnas wälnader och deras beskyddande Gudomlighet sin wördnad. Alldeles i enlighet härmed berättar Plutarchus, (Cap. 24.), att Alexander den store, då han hade tågat öfwer Hellesponten, före drabbningen wid floden Granikos, anställde en fest wid Achills hög, wid hwilket tillfälle, enligt en "gammal sed, stoden öfwer hjeltens graf med olja smordes. Alexander satte sjelf en krans på bildens hufwud, och dansade kring densamma med alla sina män."

*) Ett märkwärdigt bewis för hedniska upprinnelsen af detta bruk lemnar Lebergs hög i Östergöthland, 1 mil NW. ifrån Linköping, 400 fot ifrån Swartån. Kullen, som med menniskohänder är upplagd på en större höjd, i regelbunden hemisphärisk form, af sandmylla, har 420 fots omkrets, och 28 fots lodrätt höjd. På 4 fots djup widtager ett kol-lager, af den betydlighet, att

trakter af Östergöthland kallas Täfwer, af Tafr **): slagtoffer (victima). Man saknar

---

då högen, för några år sedan, på ena sidan blifwit rubbad, en närboende Smed länge af detta förråd, efter allmän berättelse, dref sitt handtwerk. På kullen, som sannolikt warit en offerplats, har Allmogen ifrån urminnes tider anställt lekar och dans ikring en upprest Maistång, hwilket bruk, ifrån hedendomen helgadt, öfwer deras sinnen haft ett så stort wälde, att man intill sednare tider war fast öfwertygad, att, om sådan något år underlåts, löfskogen skulle af Ollonborrar (melolontha aurata) förhärjas. Så wäl denna kulle, som en, wid det närgränsande Odenfors Säteri på andra sidan om strömmen belägen, hög, har namn af Odin; ehuru några förmena, att den ena tillhörer Odins son. Den förre berättas också warnat en skattsökare, som gräfde i högen wid Odenfors, med denna märkliga föreställning: "Wet du icke, att här ligger Förstен Odin?"

*) Täfwa är således likbetydande med en i Urkunderna förekommande benämning för offerstoder, blot-trie. Twänne närbelägna höjder, på ena slaas halfö emellan sjöarna Åsund och Jernlunden i Östergöthland, kallas häraf ännu Täfwelstads-backarna, och en by i grannskapet Täfwelstad eller Täfwerstad. På den ena af dessa höjder förekomma endast uppresta granithällar, men den andra, inwid Åsunden belägna, är täckt besådd med oräkneliga åttehögar; en stor del af dessa wa ännu uppresta eller kullfallna Hautastenar af den gamla formen. I en af dessa högar, som

ej heller i Norden alldeles exempel på dylika, i menniskoliknelse bildade, stoder, hwarpå Ragnar Lodbroks Saga, utom andra, lemnar ett bewis, som nedanföre skall omtalas, och hwaraf de så kallade armarne på Majstänger, som det synes, äro en lemning; åfwensom dansen omkring deßa stänger och blomsterkransarna påminna om forntidens graf-fester.

Åt Odin helgades i Norden de dödas hwilorum, hwarföre man också allestädes i Skandinavien finner orter och framför allt märkwärdiga fornlemningar efter honom benämda. Flera åttehögar, så wäl i Swerige som Danmark, kallas Ons- eller Odenshög, emedan han war Hauga-Drott *), icke i den me-

---

för få år sedan wid källargräfning rubbades, funnos elfwa urnor; och flera andra af sandtägt afsikurna, som, under min tillsyn, undersöktes, innehöllo åfwenledes urnor af groft ler, aska och brända ben, till ett wedermäle af deras höga ålder. Ett, wid samma tillfälle upptäckt och i Herr Kammarjunkaren L. Fr. Rääfs Samling förwaradt, ihopböjdt swärd af jern, som blifwit på sjelfwa öppna marken, ibland högarna, funnet, synes wisa, att hemkomne krigsmän der någon gång offrat sina segerrika wapen. — Stället är den största och märkwärdigaste fornlemningsplats i Kinda Härad, och ligger wid en af Östergöthlands widsträcktaste sjöar.

*) Ynglinga-Sagan, Cap. 7.

ning, som skulle någon historisk konung af detta namn wara i deßa begrafwen, ehuru en senare folks-tradition så föregifwit; åfwensom på några ställen berättelser bibehållit sig om Odens Stall *) eller offerstad (στελη), men likaledes mißförstådde af en senare tid.

Grekernes äldsta plägseder, wid de dödas jordfästning, öfwerensstämma fullkomligt med Skandinavernes, såsom man redan af Homerus och ännu mer af de i det gamla Grekland talrikt förekommande monumenter från äldsta tider, såsom på slagfälten wid Marathon, Thermopylä, Platåa, Leuctra, Chäronea, Pydna, Pharsalus m. fl. **) finner. De dödas brändes, likså

*) I Kronobergs Län, Asa Socken wid Kråktorps gård, är en sådan tradition bibehållen. I trakten är en myckenhet åttehögar, om hwilka berättas att Betzarne, en slägt, som i orten kallas Asakämpar, der hafwa sin lägerstad. Jfr Rogbergs Beskr. öfwer Småland, sid. 304. — Wid Ingelstad, i samma Län, är på en backe en mycket hög, smal och pelarformig sten uppreſt, af hwilken backen benämnes Stäjlbacken, och som troligen warit såsom en offersten åt Oden uppreſt. I samma trakt utföres vokalen e medelst diphthongen a j och åj, t. ex. stäjn för sten. Likheten emellan stäjl och στελη blir härigenom så mycket mer träffande.

**) Ritter l. c. pag. 252.

i Norden; askan samlades i urnor, och en jordhög uppkastades, ofta af ofantlig storlek. Urnorna bildades af metall, någon gång af sten eller crystall, men brändes oftast af ler, hwaraf äfwen i det norra Europa de flesta graf-urnor äro formade. Sådana hafwa i stor mängd blifwit uppgrafne i Indien wid floden Ganges, i Grekland, på Tauriska halfön, men isynnerhet i norra delen af Tyskland, Skandinavien och Polen *), samt äfwen i Frankrike, England, Irland och flerstädes.

En gammal Grekisk författare förtäljer om Delos, som låg nära Samos, och war helgad åt Apollo eller solen, att den ansågs så helig, att de dödas lik icke der kunde begrafwas, utan måste till en närbelägen ö öfwerföras. Då ön Delos war ett af de äldsta och förnämsta säten för den Indiskt-Hyperboreiska bildningen, så kan denna uppgift upplysa benämningen af ön Samos, hwilken såsom en allmän grafplats ansågs tillhöra Shama eller Buddha. Det är bekant, att ett slags walda ler-urnor kallades Vasa fictilia Samia, tilläfwentyrs emedan deßa, såsom ifrån början endast anwända wid graf-högtider, antingen ägde en gemensam härledning med sielfwa ön, eller isynnerhet derföre på denna ö

*) Jfr Bayeri Opuscula. Halæ in 8:o, pag. 150.

med utmärkt skicklighet arbetades, att der war ett hufwudsäte för nämde högtidligheter. — Huruwida en lika märkwärdighet äfwen gifwit anledning till benämningen af den berömda ön Samothrake, som enligt Diodor från Sicilien (L. III.) först hette Samen, är obekant, men nyßnämde författare omtalar, att ön legat öde och obebodd till deß Myrina, anländande ifrån Phrygien, der byggde ett tempel åt Magna Mater och inrättade hennes dyrkan.

Tacitus *) berättar, att Gudinnan Hertha (Jorden, Magna Mater m. m.) dyrkades af sju Germaniska folk, hwilka alla bodde i Hollstein och Meklenburg, på en ö i Oceanen, der en lund war åt Gudinnan helgad **). Denna ö är utan twifwel Seland, som i de äldsta urkunder alltid nämnes Selund, eller hafs-lund, och der Herthedal ***) och Wi-

---

*) German. c. 40.

**) På samma sätt berättar Diodor l. c., att på Samothrake åt Magna Mater en lund inwigdes, som kallades Asylon, utan twifwel af As, en redan hos Lyder, Phryger och Etrusker öflig benämning för Gudomligheter, och ὑλη: skog, lund, hwaraf gamla Nordiska språket har hult, en park, hwilket ord i sammansättningar stundom förändras till hylt.

***) Biskop Münthers Afhandling: Leire i Sjelland, sid. 50, åberopad af Prof. Sjöborg, i deß Antiqvariska Nomenclatur sid. 20.

thesöe ännu bibehålla minnet af Gudinnan och de ceremonier Tacitus beskrifwer. Ön, som till följe af ortnamn och minnesmärken, äfwen warit ett säte för Balders (Apollos, Solens) dyrkan, och således utan twifwel med en helig wördnad ansedd, har tilläfwentyrs, i likhet med Delos, haft sin egen grafplats på den närbelägna Samsö, hwilken, senare, blifwit äfwen för Jutland och Hollstein gemensam. Denna omständighet, som ensam kan förklara de owanligt många fornlemningarne på Samsö, bestyrkes på ett märkwärdigt sätt deraf, att en hafswik på öns sydöstra sida, midt för Selands westligaste udde, benämdes Munarwäg eller Wälnadernes wik *), äfo

*) Prof. Werlauf l. c. lemnar en afwikande etymologi för Munarwäg, af ordet muni: voluptas. Den närwarande, som af historiska omständigheter fullkomligt bestyrkes, winner ett stöd af Herwara-Sagans egna Sånger (Cap. VII.), der högarna på Samsö kallas munar-heim: wälnadernes hem; och de högade kämparne muna-dreingiar. Muni betyder i Sanskrit menniska, men äfwen andelig personlighet (själ, wälnad, ande), såsom i Dewa-muni (Dæ-mon) wälnad, m. m. Stamordet muni i Isländskan (monoh, munoh i Sanskrit, mens i Lat.) betyder själ, sinne, personlighetens hwilande wäsende, hwarföre en af Odins eller Andens twåyne foglar (korpar) kallades munin: sinnet (Gemüth), i motsats mot den andra hugin: eller hågen, det upp-wäckta sinnet, tanken, begärelsen, wiljan.

wensom det icke bör lemnas utan uppmärk-
samhet, att den intill ön närmast gränsande
Jutlands udde bär namn af Helgenäs *)
och den nordligaste hamnen af Hollsteinska Wa-
grien mot Samsö kallas Heiligenhavn.
Denna märkwärdiga ö har också, oaktadt si-
bördiga natur och lyckliga belägenhet emella-
Danmarks odlade länder, enligt en gamm-

---

*) Ordet Helig, ursprungligen af samma ur-
rinnelse med Hel: död, förekommer ofta wi-
Hedendomens helgade ställen. En fornlemning-
plats i Skällwiks socken, Östergöthland, 1-8:de-
mil ifrån hafwet, och den enda gamla i den-
skärgård, har, efter folkets berättelse, fordo-
hetat Heliglöt, hwaraf en, ibland sjelf-
de uråldriga minnesmärken, anlagd by ännu
behåller namnet Helgelöt. På stället, ur
jordbundna låga rören, uppgrafna urnor witt-
om platsens ålder och bestämmelse. Likaledes fi-
nes i Eds socken, (Calmare Län), wid en
nära hafsstranden en hög, med åttehögar
runda planerade stenrör besådd, ås, efter hwilk-
Capellansbostället, som på densamma är anlag-
benämnes Hälleberg, och en närbelägn-
gård, der åsen sänker sig åt hafwet, Helg-
näs. I åttehögarne äro funna brända ben
kol, samt en wäl bibehållen kopparbuckla,
samma slag och utseende, som den Rudbeck te-
nat i Atlantica, III Delen sid. 56 Fig. A. Fl-
exempel förekomma i andra landsorter.

tradition *) länge warit öde och senare än de öfriga under Danska wäldet lydande öar blifwit bebodd, hwarföre äfwen under lifegenskapen inwånarne, jemte Amagers öboar, ensamme i hela Riket, åtnjöto Skattemanna-frihet och besittnings-rätt på sina hemman, hwilken sannolikt blifwit de första bebyggarne ewärdeligen förunnad, för att öfwerwinna den heliga farhåga ett sådant ställe måste upwäcka, der, efter Herwara-Sagans uttryck, "så många skadliga wålnader (meinvættur) upebböllo sig, att der war wärre om dagen, än annorstädes om nätterne". I öfwerensstämmelse härmed räknades ön bland de ställen, hwilka af de Danska Konungarna, såsom olyckliga skyddes och undwekos *), åfwensom den i gamla Sagor beskrifwes såsom skogrik, ett tecken, att den war föga odlad, och af Saxo, som för öfrigt icke är okunnig om densamma, i uppräkningen af Danska Rikets öar förbigås. — Föregående berättigar oß redan, att såsom historisk wißhet, upptaga den ofwanföre yttrade förmodan, att Samsö war en allmän grafplats, och efter Odin-Shama benämd, åt hwilken, såsom wålnadernes och grafwarnes beskyddare (Drauga Drott,

*) Arendt Bergens Danmarckis oc Norgis Fruetbar Herlighed; Art: Samsö.

**) Stephan. Annotationes in Saxonem. p. 234.

Hauga Drott), ön war inwigd. Men tydli-
gare bewis lemna Ägisdrecka i Sämun-
dar Edda och Ragnar Lodbroks gami-
Saga. I den förra uppträder Loke i Äger-
dryckeslag på Hleßön, och förebrår under e-
twist Odin, att han på Samsö öfwade trol-
dom med wälnaderne såsom en spåqwinna *).
När härmed jemföres Sturlesons berättel-
om Odin, att han med Galdra-Sånger **)
"uppwäckte döda menniskor och satte sig und-
deras högar", så synes Lokes smädelse end-
derföre nämnt Samsö, emedan der war en a-
mån i hela Norden känd grafplats ***). Ra-
nar Lodbroks Saga †) berättar, att Dans-

Sgmund,

---

*) Stroph. 24.
En thik siga kodo
Samseyio i,
Oc draptu á vett sem vaulor.

**) Ynglinga Sagan, Cap. 7.

***) De lärde utgifwarne af Sämundar Edda, Ki-
benhavn 1787, förmoda, att här den Jonis
Samos menas, men wi hafwa wisat, att d
Danska ön i forntiden icke warit mindre tygtha

†) Cap. 24.
Thar sattu
Sverd Merdlingar
Sudur hia sallte,
Syner Lodbrokar.
Tha var eg biothinn
Til bana monnum
I Samsey
Sunnanverdri.

Sgmund, som ofta färdades till sjös, en gång under sina resor landade i Munarwåg wid Samsö, och der fann en träbild upprest, som i en sång förtäljde, att han fordom sattes af Ragnar Lodbroks söner, som blotade eller offrade till honom för seger öfwer sina fiender. Hwar och en finner, att bildstoden war upprest åt Walfader Odin, och hela berättelsen lemnar ett nytt bewis, att Samsö war framför andra ställen helgad åt honom.

Wi hafwa i det föregående funnit en öfwerensstämmelse emellan Grekiska ön Samos och den Nordiska Samsö, som ännu widare bekyrkes af en gemensam berättelse om det underjordiska dån och gny, som på båda hördes, och på den Grekiska ön tillskrefs Neiderne, en art fabelaktiga djur, som wistades under jorden, men på Samsö härleddes ifrån wålnader och gengångare *). I händelse Canzlirådet Hallenbergs förmodan, att ett, wid Stockholm funnet och med spiralformigt metallband omwindadt kärl warit helgadt åt de Samothrakiska Kabirerne, är träffad, så skulle ett på Samsö upptäckt kärl jemte ett band, båda af alldeles samma beskaffenhet **), kunna intyga ett närmare sam-

*) Herwara-Sagan Cap. VII.

**) Antiquariska Annaler, I. sid. 217, 229.

manhang äfwen emellan den sistnämde ön och Samothrake. Huru härmed än må wara, anse wi likwäl, med stöd af det föregående, dessa trenne öars benämningar från samma ursprung härledda, och namnet utmärkande en åt de döda och deras Gudomlighet Shama-Buddha eller Oden inwigd ö. Samland wid Preußiska kusten, fordom af hafwet kringfluten *) och de gamle under namn af Balthia m. m. bekant, skulle i anseende till sin belägenhet i en trakt af den gamla werlden, der en forntida folkstro förmente själarnes hemwist wara, kunna med stor sannolikhet anses af samma stamord och idé hafwa sin benämning.

Denna hos de flesta bildade folkslag i forntiden antagna sed, att på egna, åt Gudarna helgade, rum församla sina aflidna fränder och wänner, synes en lemning af den första Samhälls-inrättning, som icke tillåt att lifwets ömmare band eller samfunds-föreningen wid sjelfwa grafwen löstes. Samma sed återfinnes hos

*) Pomponius Mela Lib. III. Cap. 6. yttrar sig om öarne wid Sarmatiska (Preußiska, Curländska m. m.) kusten: "Quæ (insularum) Sarmatis adversa sunt, ob alternos accessus recessusque pelagi, & quod spatia, queis distant, modo operiuntur undis, modo nuda sunt, alias insulæ videntur, alias una et continens terra."

alla nationer *) af den Indiskt Hyperboreiska **) stammen, och då kringflutna öar framför an-

*) Herodots berättelse om Scythiska konungarnas grafhögar wid floden Tyras (Dniester) är känd, hwarwid bör märkas, att denna grafplats, enligt samme författare, ursprungligen tillhörde de Hyperboreiska Kimmerierna. I Nepal i Indien är en hög kulle, som af inwånarne kallas Simbi, tillåfwentyrs af Shama, ifrån hwilkens namn ordet föga mera afwiker, än t. ex. Sembia, Semland (Adam. Brem.), Samlands gamla benämningar, ifrån den nu wanligaste. I denna kulle, som är ganska hög och tätt besådd med grafhögar, församlas öfwerlefworne af Lamerne (Präfterne) och de förnämsta Thibetanarne, hwarföre den af inwånarne, såsom en helgedom med största wördnad anses. Jfr. Giuseppa Nachricht von Nepal, i Kleukers Abhandlungen üb. d. Litt. Asiens I.

**) Med Hyperboreer förstås här och i andra afhandlingar af författaren, efter Herodots och öfriga äldre Grekers anledning, den stora ifrån Högasien bördiga folkstam, som egenteligen bebodde länderne ofwanföre Grekeland och på bådasidor om swarta hafwet, till hwilken stam Kimmerierne, en del af Thrakerne, Phryger, Lyder, Geter, Moeso-Götter, de fleste Germaniska folk, de egentliga Gallerne och många andra af forntidens folkslag höra, och ifrån hwilka de flesta Syd-Tyskar, Götter, och de westliga Forneuropeiska Slaverne leda sin härkomst. Denna stam danade i förening med en Semitisk (Celtisk och Phoenicisk) Grekiska folket, i hwars språk och bildning detta twåfaldiga ursprung öfwer allt skönjes.

dra ställen ansågos tjenliga, att i sitt fredliga, af wågor och lönliga faror emot wåld beskydd dade, skötte förwara wärnlösa lemningen af de bortgångne, och derjemte lättare af längre från boende kunde besökas, så kan det förklaras, hwarföre deßa allmänna grafställen oftast före komma antingen af hafwet eller andra större, till en del under tidernes längd, igenwallade wattendrag omgifna. Härifrån torde den gam la Sagan om Charons färja kunna härle das, och den penning, som äfwen i sednare ti der, efter gammalt bruk, åtföljde de döda, så som Charons arfwode, i äldsta tider werkligen utgjort färjekarlens lön. Benämningen af myn tet, hwilket kallades Danake, äfwensom af Charons färja Baris *), äro båda länta från

---

Ifrån nyßnämde folkstam, hwars härkomst från Indien är utom allt twifwel, skiljas å ena sida Celter, och å den andra de i Skandinavien, Nord Germanien och Ryßland wid början af nya tide räkningen inwandrade Asiatiska folk ifrån Kauka siska trakterne och länderne öster om Don-floden. Till de sednare räknar jag, på grunder, som i en annan afhandling widlyftigt äro utförda, Asar Swear och Sarare m. fl.

*) Penningen benämnes hos de flesta Skribenter Δαναάκη; hos Hesychius Δαναάγη. Suidas yt trar sig deröfwer: "Danake är namnet på ett mynt, som fordom gafs med de döde, till en färjepenning wid Acherusiska öfwerfarten." — tymologon Magnum, under samma ord, kall

den nämda folkstammens språk, att förtiga, det färjekarlens eget namn Charon har en stor likhet med ordet karl, kar (man); och om Diodors berättelse *), att de förstnämda orden, åfwensom hela denna sed, i hans tid ännu hos Egyptierna woro gängse, är rigtig, så torde sådant tjena till ett nytt bewis, att detta

---

Danake "ett främmande namn" (ὄνομα Βαρβαρικον). — I Persien heter ännu ett litet mynt (1 och en half Drachma) daneg, hwaraf Araberne gjort daneck, i Plural. danack. En otwungen härledning erbjuder gamla Hyperboreiska Radikalen dan: död; som igenfinnes i Grekiska ordet θανατος, samt i några Skandinaviska ord, såsom Dan-arf, Konungens arf efter främmande eller okända döde; danarfé, arf, som skulle tillfallit en redan död man. Participet af deya, dö, heter ännu i Isländskan Dainn. — Baris är ett i Grekiskan sällan förekommande ord, enligt gamle författare, a Joniskt ursprung, betydande skepp, fartyg. Stamordet är ännu i Skandinaviska språken bibehållet, och heter bära, (i Isländskan: bæra) hwaraf bår, såsom hängbår, likbår; bardhe i Edda: Skepp; byrding i Edda och Landskapslagarne: båt.

*) Lib. I. c. 96. Egyptierne ägde, enligt samme författare, wid Acherusiska träsket, nära Memphis en allmän grafplats, dit de flesta döde fördes på Nilen och det nämda träsket. Orten war utmärkt sön, omgifwen af ångar och klara watten, med lundar af rör och lotusblommor.

undranswärda folks bildning tillhörde en ur-
gammal Colonі af den stora Indiska stammen.
— Om Frankerne, hwilka genom härkomst
och öfwerensstämmelse i religion och stats-in-
rättning tillhörde de Skandinaviskt-nordiska fol-
ken, är det bekant, att de på en af Nordhaf-
wets öar hade ett allmänt grafställe, hwarom
Greken Prokopios lemnat en märkwärdig
fastän med fabler blandad, berättelse, hwilken,
såsom för denna afhandling upplysande, för-
tjenar att ord för ord införas *). "Det be-
"rättas, att de dödas wålnader öfwerföras til-
"ön Brittia på följande sätt, såsom jag hör-
"folk ifrån deßa orter på fullt allwar förtälja.
"ehuru deras berättelser snarare förefalla mig
"såsom drömmar. På stranden af en anna-
"ö, som ligger framföre den förstnämda, är
"flera byar bebodda af fiskare, bönder och kö-
"män, hwilka drifwa handel med folket på
"Brittia. Deßa lyda alla under Frankerna
"wälde, men äro befriade ifrån all skatt, emo-
"skyldighet, att öfwerföra wålnaderna **), hwil-
"ken skiftewis åligger dem. De, hos hwilka
"ordningen är, begifwa sig hem och hwila sig

*) Grotii Upplaga, fid. 471.

**) Man kunde förmoda, att den redan förut nämda, dubbla, bemärkelsen af ordet munі, som betecknade de aflidne, men af Procopius uttydd på deras wålnader, gifwit anledning till det hemlighetsfulla i berättelsen.

"deß någon kommer, som fordrar deras bi-
"träde. Djupt i natten klappar det på dörren,
"och en röst låter höra sig, som uppwäcker får-
"jemännen, hwilka fort uppstiga från sina bäd-
"dar och skynda till stranden, der de finna män-
"ga, men alldeles tomma, främmande färjor,
"uti hwilka de sätta sig wid rodren. Farko-
"starne äro så tungt lastade, att endast relin-
"gen ligger öfwer wattenytan, och färjan
"knappt en fingersbredd står öfwer wattnet,
"men det oaktadt se de alldeles ingen. Efter
"en timmas rodd äro de framme wid ön Brit-
"tia, då de annars med egna fartyg, när de
"icke tillsätta segel, behöfwa till denna fart ett
"helt dygn. När färjorne äro framme, utla-
"stas de och lättas i ögonblicket, så att ofta
"endast sjelfwa kölen ligger under wattnet.
"Men ingen menniska se de i fartygen, eller,
"sedan man landat, stiga derutur, utan en
"röst höres endast, som nämner deras namn,
"som farit öfwer, jemte deras embeten, om
"de ägt några, samt, då gifta qwinnor åt-
"följt, äfwen männernes."

Belägenheten af denna ö, som af Skri-
benten uttryckligen skiljes ifrån Britannien, och
efter hans berättelse "ligger emellan den
"sistnämde och Thule*) eller Skandina-

*) Thule, så ofta nämdt hos den klassiska forn-

vien, i Nordhafwet, och beboddes af Angler, Frisoner och Britter", är twifwel underkastad, men, då han tillägger, att ön ligger "framför Rhenens utlopp, på ett afstånd af nära 200 stadier", eller omkring 4½ Swenska mil, så synes beskrifningen icke kunna lämpas till något annat land, än Holland, hwars östra kust wid Procopii tid werkligen innehades af Friserne, och hwaraf ett, fordom sedan Romersk tid bestintligt, af okända naturhändelser i wågorna nedsänkt, slott Brittenburg *) wid Cattwijk i grannskapet af Leyden, kan hafwa gifwit anledning till benämningen. Det är bekant, att Anglerne, hwilkas äldsta kända hemwist war i grannskapet af Elben, wid medlet af 5:te århundradet gingo öfwer till Britannien, på hwars kuster de redan länge warit wande att härja, utan twifwel någon tid bosatte närmare detta land på Continenten.

Holland är wisserligen icke mera någon ö och har knappt wid Procopii tid warit rätt kringflutet, ehuru smal den landtunga är, som

---

werldens författare, och merendels obeskämdt, är af Procopius med så säkra kännetecken utmärkt, att Geograferne enhälligt erkänt detsamma för Skandinavien.

*) Se Suhms Crit. Hist. V., sid. 26. och Prof. Neikters Acad. afhandling de Cimbria, sid. 18.

i trakten af Harlem sammanbinder Norra Holland med fasta landet; men tager man i beräkning den dubbla bemärkelsen af Grekiska ordet νησος, och tillika de förändringar detta låga land genom werldshafwets långsamma, men obestridliga sänkning och upplandningar undergått, torde den anförda uttydningen anses komma sanningen och författarens mening närmast. Frankerne innehade, sedan de gått öfwer Rhenströmmen, i flera århundraden, och äfwen wid Procopii tid, länderna på wenstra Rhenstranden, samt emellan Rhenen och Yssel, eller det nuwarande Geldern, Utrecht m. m., och då andra historiska urkunder upplysa, att den stora hafswik, som kallas Zuyderſee *), utgjort en skådeplats för deras wikingabragder, så skulle man kunna ännu närmare bestämma läget af ön Brittia, som tillfwentyrs är den af samma hafswik omringflutna, gent emot Frankernes hamn och landningsplats Hattem liggande, Nordöstra kusten af Holland. Det bör då icke lemnas obemärkt, att på samma kust, öster om Horn, en by ännu bär namn af Wudenes. Kunde man tillika antaga, att det i Procopii beskrifning nämda utloppet af Rhenen wore

*) Herr D'Anville i sin gamla Geographi yttrar en, mot författarens stridande, mening om Zuyderſee, som af äldre underrättelser fullkomligt widerlägges.

den i grannskapet af Hattem i Zuyderſee ut-
strömmande Yſſelfloden *), hwilken, seda-
Druſus, för att med sin flotta på Rhenström-
men kunna bekriga Friſer och andra närgrän-
sande folk, medelst en graf emellan Arnhem
och Duysburg, låt sammanbinda nämde flo-
och Rhenen, utgjort ett af den senares utlopp
så skulle afståndet emellan Frankernes strand
eller flodens mynning och den omnämda
nära inträffa med Skribentens uppgift och a
swårigheter wara undanröjda. Den i berö-
telsen nämda mindre ön, Färjekarlarnes hem
wist, wore då en af öarne Ens eller Urk.

Med Procopii berättelse synes en, i Poe-
tiska Eddan **) och Volsunga-Saga
omtalad, händelse äga något sammanhang
Frankiska Konungen Sigmund wistades

*) Ett wigtigt bewis för denna mening hämtas
Ptolomæus, som icke känner Yſſelfloden,
deremot förlägger Rhenens östliga utlopp
mera i öster, än det westra, wid samma Longi
som Moselns (Ὀβρίγγα?) förening med R
nen wid Coblenz, och 20' östligare än
(Βώννα), och Cölln (ἀγριππινησίς),
nåva 1° nordligare i polhöjd, än den we
mynningen, hwilket mycket wäl paßar på Yſſ
flodens utlopp, men alldeles icke med några
Rhenens egna.

**) Sinfiotlalok, Ed. Rask. sid. 170. Volsunga-S
gan cap. 18.

gon tid i Danmark, och förlorade der sin son Sinfiotle genom styfmoderns swek. Fadren förde hans lik med sig bort, wandrade en lång wäg, till deß han kom till en stor och smal hafswik, och ämnade sig widare, tillåfwentyrs till någon sådan fädernes hwiloplats. Wid stranden låg en roddare med båt, som emottog Sinfiotles lik, men Konung Sigmund, som följde stranden, sporde sedan aldrig någondera.

I Österssön och Skandinaviens inssöar förekomma flerstädes betydliga grafplatser, som sannolikt warit för större trakter gemensamma *), ehuru Historien derom icke lemnar någon upplysning. Sådant är owedersägligen förhållandet med den utanföre Calmare Län i hafwet belägna ön Öland, som intill nionde eller tionde århundradet, då Christendomen efterhand förändrade Nordens urgamla inrättningar, synes hafwa warit till större delen o-

*) I Högsby Socken (wid Emmån i Calmare Län), som har sitt namn af de, på en af Emmån och en igenwallad sjötrakt omgifwen halfö, Högsholm, i största myckenhet förekommande åttehögar, hwilka likwäl tillhöra seklerna näst före Christendomens införande, bibehåller sig ännu bland Allmogen tradition om ett stort och för flera Socknar gemensamt grafställe, der hwarje Socken hast sin serskilda hwiloplats.

bebodd, endast en hwiloplats för de från fast
landet ditförde döde; hwarföre också Calmar
Län, hwars tidiga bebyggande intygas af ort
benämningar, traditioner och flerfaldiga märken
efter forntida odlingar *), nästan alldeles sak
nar gamla graf-minnesmärken, som, m
några få undantag, endast i de norra, ofwa
före Öland belägna, härader förekomma. D
man besinnar, att ön's förnämsta fruktbarh
tillkommer den östra mot hafwet långsluttan
delen eller det nedanföre den såkallade west
landtborgen mot sundet liggande låglande
som är en senare upplandning **) och ännu
en obetydlig höjd öfwer wattenytan i Österfj
men deremot de öfriga och widsträcktaste tr
terne äro af en stel och ofruktbar beskaffenh
så skall man, utan att den ofwanföre yttra
förmodan antages, swårligen kunna förkla
den alldeles otroliga myckenhet af gamla gr

*) Således finnes i Nybby Socken ensamt en stö
mängd af stenrör i alla skogar, än på något
bekant ställe; hwaremot de få derstädes befintl
graf-monumenter alla tillhöra sednare tider.

**) Ångstrand anmärker derföre redan i sin Ölands b
skrifning, att monumenterne nedanför landtborg
äro, utan undantag, af en senare ålder, och n
alldeles sakna qwarlefwor från brännes-åldern.
wer rigtigheten af denna uppgift har jag haft
fälle att, under två serskilda forskningsresor öf
hela ön, fullkomligt förwissa mig.

minnesmärken, offerställen och domaresäten, som öfwer hela ön, på alla högländtare platser, möta ett forskande öga, oaktadt en betydlig del genom landets odling blifwit förstörda, och billigt twifla, om den, i forntidens urkunder nästan med fullkomlig tystnad förbigångna ön *) kunnat fostra så många hjeltar och ansedda män, helst det af Ynglinga-Sagan är bekant, att endast efter sådana, högar, bautastenar och andra minnesmärken upprättades, då deremot aska af de oskände, hwilkas snart bortglömda namn ingen högre ära bestrålade, utan stät i jorden eller rinnande watten undangömdes. Ön är fördelad i twänne såkallade Moten, eller mötesplatser, och äger en mängd samtidiga fornlemningar på serskildta, men ofta närgränsande ställen, hwaribland flera Domarekretsar, om hwilkas bestämmelse intet twifwel äger rum. Denna mängd af tingsställen inom en liten rymd wore obegriplig, då Upplandslagens stadgande, att i hwarje Härad endast skulle finnas en rätter tingstad, utan twifwel grundades på allmän lag och wanligt bruk, om ej hwarje trakt på fasta landet ägt sin egen graf- och offerplats, der rättwisan, såsom det i forntiden war sedwanligt, skipa-

*) Stand nämnes på några få ställen hos Sturleson och Saxo.

des. — Etymologiska bewis för ofwanföre u
förda mening *), hwilka, ehuru deras wi
nesbörd i så gamla ting icke kan anses osw
ligt, likwäl i sammanhang med öfriga o
ständigheter förtjena något afseende, hämtas
ortbenämningar och deras sannolika uttydning
En af de större hafswikar på Smålands
dan, som upptager wattendragen ifrån de bö
diga och förmodligen tidigt folkrika kalkstens
trakterne omkring sjön Humlen, kallas D
derhultswik, en annan i grannskapet W
newik (wålnewik)? **). Den förstnämde grä
far intill en, nu till större delen igenwalla
sjö Dödern, som af densamma fordom
gjort en fortsättning. Framföre wiken ligg
i öppna hafwet, utom skärgården, en betyd
gare ö, som på sjökort och landkartor kall
Furön, men af allmogen oftare Förön, hwi
ket gamla namn den också i Linnés Ölandsk
resa (sid. 129) behåller. En annan ö i ha

*) Karlewi Runsten (på Ölands westra kus
hwars ålder kan med många bewis styrkas,
följande märkwärdiga slutmening: Lidi: sa
at: u: Tausa, som, utan att wåldföra sp
kets art, kan öfwersättas: Krigskamrat
satte (stenen) på Dös-ön (de dödas ö).

**) Om icke detta ord genom en wanlig elision
sammandraget af Wålnewik, i hwilket fall
är likbetydande med Munarwåg wid Samsö,
är härledningen swår att uppgifwa.

wet benämnes Föreskär, och ligger midtför
utloppet af Emmån, hwilket är så mycket
märkwärdigare, som denna å är Calmare
läns förſta wattendrag, och i fordna tider
warit segelbar för större båtar *), och således
en af de wägar, på hwilka de döde, i hän-
delse wår mening är träffande, fördes ut till
hafwet, der man kunde förmoda att, i likhet
med hwad Procopius berättar om Nordsjön,
på de twänne Förbarne Färjekarlar warit att
tillgå, som widare förde de aflidne öfwer haf-
wet, hwilket i anseende till stormar och wådli-
ga grund swårligen kunde af hwar och en be-
seglas **). Utanför Calmare Län äro ännu
några andra ställen, hwilkas benämningar till-
kwentyrs stå i förbindelse med de omtalade

*) Författaren har så wäl genom en noggrann hi-
storisk och geognostisk undersökning under twänne
serskilda resor wid flodens stränder, som en ifrån
Jönköpings Län fortsatt afwägning, öfwertygat sig
derom och wid denna å funnit märkwärdiga spår
efter den Österländska handel, som genom Rys-
sars, Wenders och Tyskars förmedling under me-
deltiden gick till de inre delarne af Skandinavien.

**) Anwändandet af ordet föra i denna mening är
icke owanlig, och förekommer i före (sädföre,
wagnföre, menföre), i förlig wind o. s. w.
— För öfrigt fäster Författaren icke sjelf någon
synnerlig wigt wid deßa etymologier, men har
ansett dem åtminstone förtjena att nämnas.

jordfästningsbruk, såsom Dösön utanför Mön-
sterås, Samswik i Gladhammars socken, o
s. w. — Gent emot Döderhultswik på Öländ-
ska landet ligger Högby socken, förmodligen
benämd *) af de många ättehögar och graf-
war, som i denna Socken företrädeswis finnas.
Här förekomma inom en mils sträckning fyra
märkwärdiga begrafnings-ställen, nämligen wid
Weborms by, på Dödewi- och Gaxa ba-
kar, samt på Wi alfwar i den angränsande
Källa socken. På de trenne sistnämda ställen
finner man, ibland grafwårdarne, egna, nästan
ensamt på Öland sedda Tingsställen, af rund-
aktiga och på öfre sidan jemna, klumpformiga
stenar, i ring lagda, merendels 7—9 tillsam-
mans, hwardera hwilande på trenne mindre
och på Wi alfwar medelst en låg kedjeformig
stensättning förenade. På sistnämde ställe
afrättsplatsen belägen inwid Domskretsarna, till
ett ytterligare bewis för deras bestämmelse.
Fornlemningarne wid Weborms by äro, sedan
byns anläggning eller utwidgning, till stör-
delen

*) Den kortaste, under alla wäder säkraste och sält-
des förmodligen äfwen i forntiden mest besökta
farleden emellan fasta landet och Öland är wid
Refsudden på Skäggenäs. Märkwärdigt nog fin-
ter den närmaste kyrkan på Ölands-sidan Högby-
rum, omkring hwilken graf-minnesmärken i stor
mängd upptäckas, hwaribland den bekanta och ro-
dan af Linné omtalade Odensflisa.

delen rubbade eller förstörda, och endast spridda Bautastenar och stensättningar återstå *). Stället är märkwärdigt genom ett liggande stenblock af utmärkt wacker granit, på öfra sidan jemnt och skinande, synbarligen af menniskohand glattadt. Folket kallar hällen Odensten och berättar, att i forntiden krigsmännen, när de drogo i fält, mot den slipade sina swärd **). Den har utan twifwel warit någon så kallad Skurusten ***), wid hwilken blotades till Oden för seger, såsom det skedde wid andra dylika offerhällar och stoder. We-

*) I twänne runda planerade stensättningar, hwilkas ålder bewittnades af en ren och djup swartmylla, fann Författaren om sommaren 1821, jemte kol och brända ben, sönderkroßade urnor af en fin och wäl bränd lera; den ena utsirad med ritningar.

**) Af samma beskaffenhet torde de i Landnama omtalade Gunnstenar hafwa warit, hwilkas benämning af Gunn, krig, tillkännagifwer en krigisk bestämmelse.

***) Wid Wiby i Östergöthland har åfwenledes fordom funnits en, nu förstörd, sten, sannolikt till enahanda bruk, efter hwilken Kyrkan i äldre handlingar nämnes Wiby Skurusten We, Wi betyder ett heligt, fridlyst rum och anwisar ett säte för forntidens gudsdyrkan och lagskipning.

borms by kallas i Antiqvarien Rhezelii Sam-
lingar Wibberum, förmodligen sammandr-
get af Wiborgs-rum, hwilket bestyrkes
twänne närbelägna ställens benämningar W-
by och Borg; det sistnämde är ett afgärd-
hemman, namngifwet efter en emellan W-
borms och Weby träsk, nära gården, belä-
borg, som, för att dömma af struktur och by-
nadsämne, är den äldsta fornlemning af d-
na art på Öland.

Sedan i det föregående blifwit ådagalag-
att den Danska ön Samsö såsom en allm-
lägerstad blifwit helgad åt grafwarnes D-
Odin, och derföre utwald till skådeplats för
enwig, de gamla sångerne i Herwara Sa-
besjungit, och denna mening, af andra f-
en aflägsen ålderdom hämtade bewis, bli-
styrkt, återstår att uppspana den förlorade
Bolmur, hwilken efter Hialmars sång i
war Odds Saga måste sökas öster om Sam-
och således hwarken kan wara den högt u-
Norden belägna Holmön i Quarken em-
Öster- och Westerbotten, ej heller någon ä-
närmare polen befintlig ö wid Halogaland,
som Suhm, Schöning och efter dem
Danske Geografer på den lösa grund förmod-
att en yngre afskrift af Herwara Sagan ti-
gar, det Bolmr låg i Halogaland, hwilket
förtydning af sednare afskrifware icke är ow-
lig wid de Isländska och forn-Skandinav-

Sagorna. Origtigheten af denna mening, så mycket mer tydlig, som berättelsen wisar, att Bolmsö-kämparne woro Sunnan-ifrån komne till Samsö, der de föllo och högades nära landnings-platsen *), — har också den utmärkte forskaren Professor Müller insett, som förklarar Bolmr för ett obekant ställe.

Af hwad redan är anförd skulle man wäl synas hafwa full anledning att bifalla Verelii mening, enligt hwilken Bolmr är den stora, i Smålandska sjön Bolmen belägna, ön af samma namn, hwars uråldriga bebyggelse och märkwärdighet bewittnas af en myckenhet fornlemningar; men då ön ligger långt inne i landet, afskild från Wikingarnes wåg, och, bland de derstädes förekommande ortnamn och minnesmärken **), intet enda finnes, som med

*) Herwara Sagan Cap. VI.
Höljd af mullen
Ståndar Angantyrs
Sal på Södra
Redden af Samsö.

**) Författaren, som år 1819, under en, på H. K. H. Kronprinsens nådiga försorg, werkställd antiqvarisk resa, besökte Bolmsö, och noga undersökte sig, så wäl om de derstädes förekommande ortnamn, som monumenter, fann deßa tillhöra helt andra händelser och tider. — Författaren till beskrifningen öfwer Finnheden förmodar, att Frälsehemmanet Häringe blifwit så kal-

Herwara Sagans händelser står i förbindel
så har man redan en anledning att betwi
denna tolkning. Härtill kommer, att de s
och pålitligaste handskrifter af Herwara Sag
hwaribland det Swenska Antiqvitets-Archiver
höriga, under namn af Heidreks Thatt
(se Noten *) sid. 55), omtalade, i stället
Bolmur nämna ön Holmur, hwilken lä

---

ladt efter den i Herwara Sagan nämde H
grimr; men denna mening kan icke bifa
Mera sannolikt synes det, att stället blifwit
nämdt af Håkan Ring, om hwilken ön
ditioner weta att tala, och som på samma
skall haft sin bostad, hwilket märkeligen beso
af en, midtför gården, något afsides ifrån
somling åttehögar, upplagd kulle af större
fång, Kongshögen benämd, uti hwilken
Konung Håkan skall ligga begrafwen. Utom
mängd åttehögar, Bautastenar och en större
udd, finnes i grannskapet, nära Häringe gw
en hög af 120 fots omkrets, Domarekul
kallad, inwid hwilken, i söder, ligger en sten
af nästan lika omfång, bestående af 15 sten
1 fots höjd, hwilka fornlemningar, jemte
mängd andra i trakten, bewisa, att här förd
funnits ett offerställe och Konungasäte, efter hw
ket de så kallade Gårdsbållarne wid Häring
hwarest finnas flera stenrör, liksom efter gam
byggnader, torde wara en lemning. Ring,
i flera Skandinaviska ortnamn förekommer,
beteckna en instängd gårdsplats, en bo
Häringe blir då en helt obetydlig förände
af Häkringe eller Håkans borg.

fäster wår uppmärksamhet på den ifrån äldsta tider märkwärdiga och berömda ön Bornholm i Esterssjön, som i Hallfred Vandræda Skalds Sång hos Sturleson *) kallas Holm, och af Kaniken Adam ifrån Bremen **) Hulm och Holm, och om hwilken å man af Wulfstans resa och Konung Alfreds Geografi wet, att den förminskone till slutet af nionde seklet styrdes af sina egna Förstar. Norra udden af denna ö heter Hammaren, och ett slott på ön, om hwars gamla herrlighet en förfallen ruin bär wittne, Hammershus, hwilka twänne namn träffande öfwerensstämma med Hjalmars allegoriska sång, när han war fallen på Samsö:

Korp flyger öfwan
Från Hammarheden;
Örnen, ej mindre,
Är i hans följe.
Den yppersta Örnen (efstum Erni)
Jag blifwer till rof.
Min röda blod
Skall han suga.

*) Olof Tryggvasons Saga, Peringsköld Uppl. Del. 1, sidd. 218, 219.

**) *Adam Brem. de Situ Daniæ & reliquarum Septentrionalium Regionum.* Cap. 215, 223: "Octavam (insulam) dicunt illam, quæ Scaniæ ac Gothiæ proxima *Holmus* appellatur, celeberrimus Daniæ portus & fida statio navium, quæ a Barbaris in Græciam dirigi solent."

Under bilden af den högsta, yppersta (efstr) ö-
nen synes den döende hjelten beteckna sin b-
neman, den wäldige Angantyr, som war fö-
mer än sina bröder, och från Hammar-udd-
drog till Samsö. Tydningen winner styrka
Angantyrs dröm på Aldejoborg, der likaled
Hjalmar och Oddur under bilden af twän
Örnar föreställas. — Ännu märkwärdigare
öfwerensstämmelsen emellan benämningen
twänne, inwid Bornholm belägna och i S
korten upptagna, grund, Haddingarna
de twänne Haddingar, Angantyrs bröd
som åtföljde honom till Samsö och der stu
de. Deßa omständigheter, ehuru få, synas
wäl så bindande, att det hädanefter torde
na anses för afgjordt, att den besjungna
Bolmur ingen annan är, än Bornholm. Ö
läge i öppna hafwet, fruktbarhet och deraf
roende folkrikhet hafwa utan twifwel tidigt gj
den till en förenings-ort för de fartyg, som bes
lade Östersjön, och till en nederlagsplats
handel. Derföre finner man der ofta Rom
ska guldmynt, gjutna idoler af samma me
och andra dyrbara wedermälen af de fordna
garnes rikedom och prakt. Under medeltide
wid slutet af elfte seklet, hörde denna ö
Danmark, och nämnes af Adam från Bremen
såsom landets förnämsta hamn, hwilken sliti
besöktes af sjöfarande, som ämnade sig
Grekland (Byzantinska wäldet).

W—N.

Hertig Fredrik af Normandie.

Ett Qwäde från Medeltiden.

Utgifwet af G—s.

Ibland de skaldestycken från wår medeltid, hwilka otryckte bibehållit sig till wåra dagar, förtjena de på Kongl. Allmänna Bibliotheket i Stockholm förwarade versifierade Romaner, hittills kända och citerade under namn af Euphemias Wisor, en serdeles uppmärksamhet. De finnas först nämda af A. A. von Stiernman i deß Tal om de Lärda Wettenskapers tillstånd i Swearike under Hedendoms- och Påfwedoms-tiden. Sedermera hafwa de af andra förskare i Lärdomshistorien flera gånger blifwit omtalade, äfwen någon gång, ehuru ofullständigt, beskrifna; men ingen har welat åtaga sig den mödan, att utgifwa någon af dem hel och hållen. Orsaken måste wäl förnämligast sökas i deras brist på rent historiskt innehåll, ehuru de i detta afseende kunna wara jemngoda med somliga Isländska Romaner, hwilka dock den åran wederfarits att blifwa öfwersatta och af trycket utgifna. Så länge ännu Handlingar funnos outgifna, som med en eller annan upplysning kunde rikta wår historia, tyckte man deßa wara angelägnare att meddela, än sådana, som endast genom jemförelse kunde förklara några punkter i wår culturhistoria. Åt för-

domsfria forskningar öfwer wår skaldekonst
weckling hade man så litet öfwerlemnat
och hade i allmänhet så litet sinne derföre,
ej en gång någon föll på den tankan, att
gifwa wår medeltids Romanzer, Folkwisorna
utan all jemförelse de herrligaste minnesmär
ken af wår äldre skaldekonst. Ja, man
till och med blind för det högst märkwärdiga
lätt synbara historiska sammanhanget mel
deßa wår medeltids ekonstlade qwäden och
ka hos alla andra Germaniska nationer,
kadt de ännu lefde i friskt minne hos wår
moge och således för hwar och en woro tillgä
liga. Så mycket mindre kunde det då bli
ga om deßa widlyftigare Romaner, som le
sitt ursprung från wåra stamförwandters
poesi, emedan de i några få swårlästa
ter gömdes undan uppmärksamheten, och
utom lättare kunde jemföras med den rådan
såsom ensam rigtig och uteslutande
smakens fordringar, samt såsom med deßa
förenliga, utan nåde förkastas. Folkwisorna
wa redan funnit utgifware och, det som
år, blifwit med tämligen allmän wälwilja
mottagna. Emedan det således synes,
skulle äfgterne blifwit nog förändrade, för
kunna wänta sig ett fördomsfritt bedömmande
af ett dylikt företag, har jag beslutit utgifwa
det af Romanen om Hertig Fredrik, hwar
början som prof nu lemnas i Allmänhetens
händer. Jag anhåller blott att ej blifwa

dömd efter ett flygtigt ögnande i qwädet, utan att man först och främst måtte taga i betraktande de skäl, som bestämt mitt beslut, och hwilka jag här will meddela.

Ingen af dessa Romaner är nordiskt original. Alla härstamma de från Tyskland, Frankrike och England. Lätt ser man ock, att de äro wärter, omflyttade från ett mildare luftstrek i en främmande, mindre bördig jordmån och under en strängare himmel. Det fina blomdoft, som ursprungligen öfwer dem war utbredt, och den yppigare glänsande färgprakten, som de hade gemensamma med Söderns öfriga alster, har ängat bort och förbleknat för skarpare nordliga windar. Det återstår nästan icke mer än den yttre formen, och denna ej sällan skräflig och ojemn. Den inre saften har till större delen borttorkat. Derföre hafwa ock de flesta, som omtalat dem, tillika utan skoning fördömt dem. Nyerup säger t. ex. att berättelsen i Hertig Fredrik är „ganska utmärgjd, utan smak och utan allt intresse„ *) Ehuru jag icke alldeles kan underskrifwa denna hårda dom, will jag dock ej mycket twista derom med så stränga wedersakare. Jag tycker likwäl, att så mycket af det ursprungligt poetiska återstår i den nordiska bearbetningen, åtminstone i hänseende till plan-anläggningen, äfwentyrens omwexling och stundom, ehuru säl-

*) Se Museum für Altdeutsche Litteratur und Kunst von F. H. v. d. Hagen u. a. B. II. H. 1. s. 328.

kan, i sjelfwa framställningen, att man en gång kan genomläsa dem med nöje. Deßutom äger denna bearbetning en egen barnslig enkelhet och trohjertlighet, som icke saknar ett wisst behag. En så torftig poetisk litteratur som wår medeltids, får också ej förskjuta någon, äfwen den obetydligaste tillhörighet, än mindre deßa större episka försök, i hwilka den episka utförligheten råkat blifwa alltför stor. Skulle också, sedan ett af deßa qwäden kommit i Allmänhetens händer, de flesta finna skäl att frändöma dem allt poetiskt wärde, så är det dock bättre att det sker sedan man sjelf sett och undersökt, än efter auctoritet, wore det och den bästa.

Jag erkänner också gerna, att det icke warit någon öfwertygelse om denna Romans poetiska wärde, som egentligen bestämt mig för deß utgifwande. Jag skulle då af dem alla senast walt denna, utan snarare Iwan och Gawian, som genom sin rikedom och omwexling af äfwentyr och lifligare framställning äro wida mera underhållande, eller Flores och Blanzeflor, i hwilken den renaste, warmaste kärlek och den obrottsligaste trohet målas i milda drag. Det är serdeles i afseende på språket, som jag anser Hertig Fredrik wärd att bekantgöras. Detta är här så ålderdomligt, att det fullkomligt kan jemföras med Rimchrönikornas. Huru wigtigt det då är, kan

man lätt bedömma, när man wet att wår berömde Ihre nästan endast ur Rimchrönikorne, Lagböckerne och Alexander Magni historia på rim, såsom de wigtigaste tryckta lemningar af wårt medeltidsspråk, sammansatte sitt förträffliga Glossarium. Ehuru han wisserligen ej kunde wara i okunnighet om dessa Romaners tillwarelse, har han dock gått dem i tysthet förbi, troligen derföre, att de blott funnos i handskrift. Hade denne ojemförlige Språkforskare närmare kännt dem, så twiflar jag icke att han egnat dem en nogare uppmärksamhet. Också skulle derigenom några icke alldeles owigtiga bidrag för hans Glossarium erhållits. I afseende på Språkets Grammatik hafwa de äfwen den särskilda märkwärdighet, att de innehålla en början till bildande af diminutiver, ehuru dessa wisserligen bära tydligt wittnesbörd om sitt ursprung från Tyskan. Å ena sidan ser man äfwen här mången numera försvunnen form, som är alldeles Isländsk; å den andra inflytelsen af Tyska språket till det Swenskas ombildande, hwarpå jag i anmärkningarne en eller annan gång wisat exempel, naturligtwis icke för språkkännare, som nog finna dem utan min åtgärd. För alla, som med någon tillgifwenhet omfatta undersökningar om wårt språks historiska utweckling, hoppas jag således genom närwarande arbete bereda ett werkligt nöje.

En annan fördel, som man också icke alldeles får öfwerse, medför bekantskapen med den,

na Roman i historiskt hänseende, genom dess framställning af wår medeltids seder och isynnerhet af riddarlifwet. Man må ej inwända, att det är Franska eller Tyska lefnadssättets charakter, som deri uttrycker sig. Så war det wäl ursprungligen, men man finner wid närmare skärskådande, att den fria bearbetningen äfwen häri warit fullkomligt obunden, och att öfwersättaren lämpat sin målning efter den förebild, som han närmast kände. Wid skildringen af offentliga uppträden och äfventyr märker man nästan intet, som ej hade sin swagare motbild i dylika uppträden i Norden wid denna tiden, eller i wåra landsmäns förra ställningssätt, utom må hända en alltför synbar öfwerdrift i prakt. Men denna består också mer i ett registerlikt uppräknande af dyrbarheter än i en målande framställning deraf, hwarigenom således tydligast ådagalägges, att detta är det enda af öfwersättaren egentligen lånade. En jemförelse med Rimkrönikorna kan bäst afgöra rigtigheten af detta påstående. Häraf kan man också inse det nära samband, som ägde rum mellan det norra och sydligare Europas cultur, äfwen i deßa tider, då man wanligen anser det hafwa warit obetydligt, ja nästan intet. Thevaleriet, fostradt af christendomen, hade gifwit ursprung åt Riddareromanen i södra Europa, och så stor war den intellectuella förwandtskapen mellan de beslägtade stammarne, att, så fort christendomen här

hunnit stadga sig och förmildra sederna, blefwo äfwen deßa poetiska målningar af riddarlifwet snart njutbara och omtyckta, emedan de i lifwet hade för sig en, ehuru swag, motbild.

Ibland sådana anmärkningswärda drag till upplysning af sedernas historia, kan t. ex. berättelsen om Hertig Fredriks första sammanträde och nära bekantskap wed Prinseßan Floria anföras. Den oskyldiga upprigtighet, hwarmed berättaren, utan att dock wisa minsta oblygbet, här framställer naturens och kärlekens hemligheter, när man tillika besinnar att denna framställning war bestämd för en Drottning och hennes Hof-fruntimmer, hwilka således utan anstöt kunde läsa den eller höra densamma gemensamt sig förelåsas, förutsätter så wäl å den berättandes, som de läsandes sida, mycken oskuld och renhet i sinnet. De som obetingadt ifra mot brottsligheten af dylika framställningar, borde dock besinna, att sådant bör bedömmas efter olika tiders charakter. Man undrar ju icke på barnet, som ej ännu med inlärd klokhet wet dölja mycket, som mannen skulle anse för oanständigt att upptäcka. Då bör ju ur samma skål ett tidehwarf, såsom en menskoslägtets ålder, få bedömmas för sig. Man kan således ej förarga sig öfwer antikens skalder, isynnerhet Grekernes, när man erinrar sig att detta folks bildning, oaktadt sin finhet och yttre fulländning,

innerst hwilade på en blott och bart sinnlig grund. Deras Gudar woro sjelfwa sinnliga, på hwilkas altaren glädjen och njutningen woro behagliga offer. Mycket tålde således enligt deras seder den största offentlighet, som enligt wåra måste wara förtäckt. Sjelfwa den ofta obilligt tadlade Aristophanes, för hwars öppenhet man nu sluds ar, är, efter sin tid bedömd, ganska ofkyldig, ty man ser alltid hos honom, att han i denna tids seder hade sin tillåtelse grundad, hwarföre man också icke märker att han anat något oanständigt i sitt förfarande. Det är just motsatsen, som gör enahanda målningar hos nyare tiders skalder så olidliga. Man ser nämligen hos dem i hwarje rad en innerlig fröjd framblicka deröswer, att de emot sedernas tillåtelse fräckt djerfwas sönderslita den höfwer kärlekens mysterier blygsamt bredda slöja, för att, med beräkning på en lätt upprörd sinnlighet, blotta dem för andras lystna blickar.

Slutligen har jag helst walt H. Fredrik af det skäl, att den ur både Franska och Tyska Litteraturerna alldeles förswunnit. Den finnes nu endast öfrig i Swensk och Dansk öfwersättening. Underrättelsen om deß tillwarelse har derföre wäckt uppmärksamhet hos de förträffliga män, som i de sista decennier i Tyskland med otröttad kärlek och nit befordrat kännedomen af deras medeltids poesi, hwarmed undersökningen om grannarnes i många afseenden sammanhänger.

Man har wäckt fråga om Drottning Euphemia låtit öfwersätta deßa poemer på Norrska eller Swenska språket. Jag anser deßa dialecter wid 1300-talets början hafwa så litet aflägsnat sig från hwarandra, att ännu ingen serskild möda erfordrades för att öfwerföra ett stycke från den ena på den andra. Till och med Danskan, som obestridligt war mer aflägsnad från Swenskan, än Norrskan, skiljde sig ännu icke serdeles mycket derifrån, hwarom nedan anförde exempel redan kunna wittna. Då det således tyckes wara mest naturligt, att en Norrsk Drottning wid en öfwersättning, för sitt och sina omgifwandes nöje och begwämlighet, walde Norrska språket, så förklarar jag mig uppkomsten af den Swenska på det sättet, att en afskrifware lagt den Norrska texten för sig och endast utbytt ett eller annat ord, en eller annan grammatikalisk form mot en i hans dialect brukligare. Detta fordrade så litet något serskildt arbete, att det twärtom begwämligen kunde göras under afskrifningen, isynnerhet som knittelverserna, hwarpå de äro skrifna, genom sin alldeles obundna beskaffenhet icke lade ringaste hinder i wägen. Några, hwaribland Hr Hammarsköld i Swenska Witterheten D. 1. sid. 28, hafwa dock påstått, att de blifwit öfwersatta från Tyska på Swenska, stödjande sig wid det intyg, som afskrifwarne i slutet af arbetet tilagt. Detta skulle kunna äga någon bewisands

kraft, om ej dylika yttranden äfwen funnes i slutet af Danska afskrifterna. Jag will här anföra de hithörande stroferna ur twå af dessa Romaner.

I Swenska afskriften af Romanen om H. Iwan och H. Gawian heter det:

Eufemia drötning, thet magen i troo,
Loth thessa bokena wända swa
Aff walske tungo ok a wart maal.

I den Danska deremot:

Eufemia Dronning, thet mowe i tro,
Lodh thenne Bogh omwindhæ saa
Aff walskæ Twnge oc pa wort moll.

Swenska afskriften af Hertig Fredrik:

Nu er hon annan sin giorth til rimme,
Nu fför stackutan time
Wenth ffra tiiske i suenske tunge;
Thet fförstande gamble och vnge.

Den Danska:

Nw ær hwn wend i staked Timæ
Aff tysk i danskæ Twnge;
Henne maa forstaa bode Gamlæ oc Unge.

Hwilkendera afskrifwaren har nu rätt? Förmodligen ingendera, utan synes det högst sannolikt, att en dylik mening stått i den ursprungliga Norrska öfwersättningen, och

man

man wid afskrifningen bytte ut andra ord, utbytte man också lika mechaniskt namnet på språket. Hr H. har åfwen som skäl för sin mening anfört, att, om en Norrsk öfwersättning funnits, borde man hafwa några spor deraf. Att werkligen bewisa tillwarelsen af en sådan, måste wål blifwa wanskeligt; dock göres den sannolik genom ett document, som Hr Mag. J. H. Schröder infört i den nyligen utgifna Tom. VIII. af Acta Societatis Scientiarum Upsaliensis, i sin märkwärdiga afhandling de Luxu Aulæ Magni Smek, Sveciæ et Norvegiæ Regis. Der heter det, att nämde konung bortgifwit en handskrift af H. Fredrik, år 1340, till Norrske Drotsen Erling Widkunnson. När man erinrar sig att Drottning Euphemia war Magni Smeks Mormor och tillika att den blef skänkt till en Norrman, förefaller det mycket troligt, att det war just detsamma exemplaret, som för Drottningens räkning blifwit förfärdigadt, hwilket sedan bland andra dyrbarheter tillfallit hennes sonson i arf.

Af H. Fredrik finnas på Kongl. Bibliotheket i Stockholm 3 pappers-codices. Ibland dem har den under signaturen D. 4 förwarade, som jag här för kortheten skull will kalla A, ett stort företräde i anseende till handskriftens läslighet och noggrannhet och i synnerhet för språkets ålder. Af de ur D. 2,

här kallad B, och K 45, här C, anförde o
lika läsarter kan hwarje läsare derom lätt öfwer
tyga sig. Cod. A tror jag icke wara mycket yngre
än medlet af 1400-talet. Den är skrifwen i
smal folio alltigenom af samma hand, i all
månhet med synbar noggrannhet, hwarför
och ganska få utstrykningar och rättelser för
komma. Ibland de många prosaiska och poe
tiska skrifter, som häri innehållas, äro äfwen
Annaler, som börjas på bladet C. XXVIII och
äro fortsatta till och med år 1430, hwilka
kunna gifwa anledning till bestämmande af
deß ålder. I alla fall, om den också ej skulle
wara äldre än början af 1500-talet, är dock
språkets skick deri mycket äldre, och detta är
just hufwudsaken. Ibland de öfriga stycken,
som häri anföras, kunna nämnas: Romanser
ne om Iwan och Gawian, om Flores och
Blanzeflor, om Karl Magnus, om Konung
Alexander (efter hwilken handskrift Hadorph
ehuru slarfagtigt, utgifwit detta qwäde), om
Joan Prest aff India land, om Danmarks
Konungar, om K. Albrecht och Swerige, om
de sju mästare, om fæmtan teknom före dö
madag, om ridder sto yriane pino, om mån
gahanda yrtom oc thera dygdom, om Swerikes
Konungar, de qualitatibus amoris in latino,
lucidario m. m. Den har tillhört Meßenius
och sedan kommit till Antiqvitets-Archivet.
B. är i samma format som föregående, men
redig och någorlunda wacker skrift, men tillika

mångfaldiga förkortningar. Afskrifwaren har sielf i slutet antecknat att den är skrifwen år 1523. En yngre Cod. in 4:o finnes i Upsala Akad. Bibliothek, hwilken är afskrifwen efter B. Cod. C. in 4:o tycks äfwen wara från slutet af 1400- eller början af 1500-talet. I K. 47 finnes en Dansk öfwersättning, här anförd under namn af D. men hwilken jag ej ännu haft tillfälle att jämföra mer än styckewis, ehuru den troligen kan upplysa flere mörkare ställen i de Swenska. Den afskrift jag oförändrad följt wid utgifningen är, efter Cod. A, med ytterste noggrannhet tagen och olika läsarter ur de andra twå tillfogade af Herr Kammarjunkaren L. F. Rääf, hwilken ifrige och lärde befordrare af kännedomen om fädernesslandets Antiqviteter, med en werklig wettenskaps-älskares oegennyttiga nit, ur sina rika samlingar meddelat mig sin afskrift, för att derefter befordra deß aftryckning.

Angående min åtgärd wid detta arbete torde jag äfwen något böra yttra mig. Emedan man hos de flesta läsare, som ej strax låta afskräcka sig af språkets ålderdomliga utseende, icke kan förutsätta nog kännedom af wårt medeltidsspråk, eller ens de källor, som fordras för att förstå texten, torde en fortgående förklaring öfwer de swårare ord och talesätt icke anses för öfwerflödig. Jag har derföre bifogat en sådan, i början naturligtwis utför-

ligare, men som sedan skall minskas i widd, i samma mån, som man kan föreställa sig, att läsarnes bekantskap med språket under läsningen utwidgats. Att wid mina commentarier åtskilliga grundade anmärkningar kunna göras, derom twiflar jag icke, utan anhåller endast, att hwad sakkännare kunna hafwa att påminna, måtte gifwas mig wid handen, för att wid fortsättningen begagnas. Ibland de många u B och C hämtade olika läsarter har jag utwald de märkligaste. Emedan språket i dem, enlig hwad ofwanföre blifwit sagdt, är mycket yng re, så tjena de ofta till meningens förklarand de och göra då andra noter öfwerflödiga. Va rianter af olika ordböjningar och dylikt, ehuru wisserligen i grammatiskt affeende wigtiga hafwa till större delen delen mest uteslutas, för att ej för mycket öka widden. Interpunctionen, som i Handskrifterne alldeles saknas, har jag tillagt, för att göra läsningen för owana mö lig utan alltför stor möda. Ju swårare den är att bestämma i en gammal skrift, der me ningen ofta är dunkel, ju mera öfwerseende torde de tillåfwentyrs begångna misstagen fu na begära.

En egentlig bearbetning af Texten i ter kografiskt affeende, såsom supplement till Ihre Gloßarium, har jag ämnat bifoga den fullstän digt utgifna texten. En kort öfwersigt af m deltidens stora fabelkretsar om Konung Art

och hans runda bord, och om Carl Magnus och hans kämpar, hwilken äfwen kan tjena som en inledning till Hertig Fredrik, har jag ämnat snart utgifwa i en serskild afhandling, och jag får således i afseende på det, som här skulle kunna saknas, dit hänwisa mina läsare.

Aff Hertig Fredhrik aff Normandie.

Blad. B. XXVII Eet ævintyr thet byrias hær;
Wilin ij höra huru thet æ?
Tha maghin ij hær forstanda, 1)
Hwath the hafdho 2) ther til handa,
5. The aff konung artws *) sighia 3) kunno;
Om hans dagha mæn 4) thet funno,
Thet ængin herræ the wiste,
Ther 5) flere ævintyr fristæ 6).
Tha thet wars herra vili 7 war
10. Han skulde eij lifua ij flere aar,
(Konung Artus ær thæn iak mena,
Thæn ædhle förste rena),
Tha forgik thet sihwalfua 8) bordh,

---

1) förstå. 2) hade. *) Historien om Artus, en Brit-tannisk Konung, som skall lefwat wid medlet af 400-talet efter Chr. och hans tolf Riddare, eller Riddarne af runda bordet, har gifwit ämne till många af medeltidens bästa romaner. Till deßa Riddare räknas äfwen Hertig Fredrik. 3) säga. 4) Hans samtida. 5) Som. Tysk. Der. 6) frestade, försökte. 7) Wärs Herres wilja. 8) runda.

---

v. 1. Eet. B, C, Thetta. ther. B, C, och
3. ij. B fattas.
6. D. I hans Daghe man thet fwnne.
7 o. 8. B, C. ath man ingen herra wisthe
flere ævintyr ath fristhæ.
8. sihwalfua bordh. B. söuale borth. C. sönäste borth.

Ther förra hæfdhe *) marght ſtolt eet ordh 9);
Thet förra wardh riddara och fruor ſænda; 10)
Tha togh thet een ænda.
Thet tro hans riddara ok hans mæn,
Thet konung artws lifuer æn.
Thet ſthwalſua bordh ok thet komperni, 11)
Ther allan tima war ſwa 12) fri,
Do 13) eij alt mz **) konungin ena 14),
Ther lifdhe æpter 15) badhe riddara ok ſwena,
Ther 16) alla dagha foro at ſinna
Riddirſkap fore ſtolta qwinna.
Jj ængland ok ij britania,
Frankarike ok ſpania,
Ok ij annor land foor thet vidha.

*) troligen imperf. af hafwa, då det bör läſas hafdhe, eller kanſke af häfwa. 9) ſom förr hade (eller gaf upphof åt) ett mycket ſtolt rykte. 10) I denna vers måſte wara något felagtigt, ſom icke upplyſes af de andra Codices, ur hwilka man ej eller kan utleta någon tydlig mening, i anſeende till det dunkla ordet orth. 11) Compani, ſällſkap, neml. Riddarne af runda bordet. 12) ſå. 13) dog. **) medh. 14) tillika med, una cum. 15) derefter lefde. 16) ſom.

v. 14, 15. ther förra — wardh. B, C. therfforre mangen ſtolten orth, worde.
17. ok hans. B, C. ok andre.
19, 20. i B, C. fattas.
21. Do. B, C. Taa.
24. fore. B, C. och
27. foor ther. B, C. ther.

Thet ij normandi thæn ſama tidha
War een hertugh, ther heet fræderik †).
Han war donde 17) ok öfrit 18) riik,
Ok ther til hafdhe han ſtoran froma 19);
Til dygdh tha mondhe han ſidhan koma.
Han war tro 20) ok toghtelik 1).
Hwa han ſkal loſua 2) rætelik,
Han ma wæl ſighia thet mz æræ,
Han finder nu wæl tholka færræ 3).
Han war oc mz rætte tro 4),
Mild ok ſtadhelik, glad ok fro 5).
Thet angradhe 6) mang een herra.
Ofuer all ſin ſlækt war han een æra.
For hans tro war han hær riik,

† Normandiſka Hertigarnes härkomſt från Norrige genom ſtamfadren Rolf, har utan twifwel gjort att denna Roman framför flere andra blifwit wald att på norrſka öfwerſättas. 17) ſammandr. af dogande d. å. dugtig. 18) mycket; ſkrifwes annars yfrit. 19) raſkhet, tapperhet. 20) adj. trogen, redlig. 1) tuktig, anſtändig. 2) Den ſom honom ſkall priſa. Hwa pron. rel. nomin. åfwen hwo, hwe, ho. neutr. hwad. dat. hwem. 3) dylik ſlik, ſådan; tyſk. ſolcher. th, Þ, hade i uttalet något hwåſande, ſåſom engelſkt th. Färre dylika. 4) chriſten. 5) tyſk. froh. glad, munter. 6) bedröfwade, förargade.

v. 32. B, C. ath han ſkulde til dygdher komma.
33. tro. B, C. dygdija.
35, 36. ſattas i B, C.
37. oc. B, C. ffrom.
39, 40. ſattas i B o. C.

Ok ær han nu ij himerik 7),
Tha then ædhle herra ok rik
Hafdhe hær swa lisuath wisselik.

Tha war ij thæn sama tidha
Riddirskap ok æra nidhrat 8) swa,
Thet man næplika matte fa
Thæn thet wilde oppehalda 9).
Thy mætte 10) thet ræt lykka valda 11),
Ræt riddirskap man plæghadhe thære,
Ok gömde 12) thet mz hedher ok æræ.
The æro nu fa 13) thet rætlika plægha;
Thet gaar margo 14) hiærta til trægha 15).

Bl. B. XXVIII. Hertogh frædherik plægha dhe 16) hunda
Ok foor mz thöm 17) ræt alla stunda.

7) himmelrike. 8) förnedradt. 9) uppehålla. 10) läs: matte, d. å. måtte. 11) wälla, förorsaka. 12) wårdade. 13) få. 14) många. 15) sorg, bedröfwelse. 16) underhöll. 17) dem.

v. 44. B, C. hafde hær liffuad swa wislik
Thet hans liffwande widhe.
Den sednare versen är tydligen genom förseelse omtagen i Cod. A, hwilket synes deraf att härär ett tomt rum, och att rimet swarar mot följande versens slutrim, som annars skulle sakna ett motswarande.
45. war B, C. woro.
49. thy — rætt. B. thet motthe thaa. C. thet maane taa.
51. hedher. B, C. fromhet.
53. gaar. B, C. gör. til fattas i B, C.

Han hafdhe ok mæsterlika gödhe 18),
Ther 19) siældhan 20) wordho mödhe 1).
Nu kom thet swa a een stund,
Han reedh at iægha 2) ij een lund.
60. Thæn tiidh the ridha ij thera skara,
Tha wardh hertugh fræderik wara 3),
Ok andre riddara ther mz waro,
Hwar som margha hiorta fara
Mz mykith gny ok margha saman;
65. Ther aff hafdho the herra gaman.
The slogho thera hunda ok loto them löpa.
The iæghara fastlika a thöm öpa 4).
The lupu 5) eij een aker breedh,
The wænde thaghar 6) a then sama leedh 7).
70. Thiit the the riddara halda sa 8).
Hertugh fræderik mælte 9) ok sagdhe swa:
Os ær hær nu æwintyre

---

18) gode. 19) som, plur. 20) sällan. 1) trötte. 2) jaga. 3) warse. 4) ifrigt eller oafbrutet [illegible] dem ropa. 5) gamla isl. ändelsen, nu lupe. 6) strax. 7) wåg. 8) hålla sågo. 9) talade, af mæla, stamordet till anmåla, förmåla, af mål.

---

v. 56 ok B them. gödbe B, C gode.
Efter v: 59 hafwa B och C följande verser:
æpter iorthar oc raa,
Huruledes han dem kwnne ffaa.
60, 62. fattas i B och C.
64. mz — ok. B med myken ssjäldhen.
66. slogho. B, C löste.
69. the — a. B C fför en the wände.

Komin a hand 10) ok ſul ohyre 11);
Wi wiliom eij ægha at thetta ſinna 12).
Farom nu heem thit wi mak ſinna 13).
Hans hws thet heet kalidas,
Som man ij böker ſkrifuit las.
Thæn ſkogh, utan for huſith la 14),
Heet aſiant; ia thet war ſwa 15).
Then æfton 16) the til huſith ridhæ,
Giordho ſik gaman ok varo blidhæ 17).

Arla om morghin, dagher war liws,
Han ridher ſik ena 18) aff thet hws.
Thæn ædhle hertugh fræderik,
Han hafdhe tha förra 19) wæpnath ſik.
Een wapnrok hafdhe han opa 20),
Thæn rikaſte ther man æ 1) ſa.
Ther til twa hoſur 2), the waro hwiit;

10) tillhanda. 11) Ful ohyra, brukades för att utmärka, att något ſpökaktigt eller troll war på färde. 12) denna gång. 13) beqwämlighet, hwila, motſats mot omak. 14) låg. 15) en ofta förekommande verſyllnad. 16) läs: afton. 17) glada, likſom i Grek. orden ἵλαος, ἱλαρὸς Bägge bemärkelſerna äro förenade. 18) enſam. 19) förut. 20) uppå. 1) någonſin: 2) benkläder, hyror tillſammans med ſtrumpor. Ännu brukligt i flera dialekter, t. ex. hoſor, hyror. Helſ. huſor, ſtrumpor, Smål.

v. 72, 73 ſattas i B o. C.
79. C oſſanth.
81. gaman. B, C. gläde.
84. ædhle. B ädelig.
86. B, C. en krage haffde han för (C. förſth) ga.
87. æ B, C. mz ögon.

The waro giordha mz mykith fliit.
Hans hiælpin 3) war badhe hwiit ok hardh
Til fit liif war han ofpardh 4).
Som iak fra faght hördhe,
A fin fkiold han förd hę
Een boghą aff gull, ok han fik fpredhe, 5)
Ok fik ouer allan fkiollin 6) tedhe.
The riikheet a hans fmidhe 7) la
Ær mik feent at fighia fra 8)
Tha togh thæn hertugh aff normandi 9)
Ji fina hand ena glæfine 10),
Stegh a fit örs 11) ok thædhan reedh,
Til afiant, the genaſta leedh.
Han reedh een litin vægh ok fma;
Han war förrą wan at göra fwa,

3) läs: hiælm. 4) för hans kropp, perſon war b
tillräcklig. 5) ſpridde ſig, widgade ſig. 6) ſ
den. 7) Tyſk. Geſchmeide, finare dyrbarare
tall-arbeten, ringar, kedjor, o. dyl. 8) ſkulle
mig långt att omtala. 9) e fattas i ſluter
Normandi, ehuru det tydligen erfordras för
göra rimet mot glæfine fullt. 10) glafwen, la
11) ſin häſt; hors i Småland och flera landſk
Iſr. Ihre Dial. Lex.

v. 88, 89, fattas i B o. C.
90. B, C. hans hiælm war aff ſtaal oc hard.
D. Hans Hilm war hwidh aff ſtol och horkh
91. ſit. B, C. hans.
94. B, C. En bule aff gul fik ſprede.
99. ena glæfine. B. en klämo frij. C. en glaſſa
fri.
101. till. B, C. i.

Mz 12) eet watn, a mot 13) then heedh,
Ther han opta förra reedh.
Hans örs war röt ræt som eet blodh,
Ok een sadhel a 14) ræt högheliha godh.
Thæn wægh han war ridhin a
Hwærfuer honum skôt ii fra 15),
Swa at han fiælfuer kænnis thær,
Han veet ey hwart han komin ær.
Tha thæn vægh hwarff honum fra,
Eet bergh ij skoghin 16) han for sik sa;
Thiit var hans akt at ridha.
Han sagdhe, ey foro vtan 17) qwidha,
Nu gômei 18) mik gudh, til hans 19) ær min liit.
A ævintyr tha kom iak hiit.
Han ridher thet mæsta han forma 20)
Til thet bergh han for sik sa,
Genom thorn 1) ok thiokka qwista,
Han kom ther genom mz sögha lista 2).

12) utmed, utefter. 13) nu: emot. 14) å, på, derpå. 15) förlorar sig hastigt för honom. 16) gamla isl. art. hin, som sedermera blifwit förbytt till ändelsen en, finnes här ännu oafkortad, liksom nedanföre vers: 123, 4, art. — hit neutr. och på många flera ställen. 17) bås: fore utan, d. å. förutan. 18) beware. 19) til honom. 20) förmådde 1) törne. 2) med sin list.

107. B, C. en kastalen ráth offrit god.
109. sôr. B, C. bradelika.
110. 11. fattas i B o. C.
115. foro. B, C. fateas.
116. hans. B, C. han.

Thet var tha om middagx tidha,
Tha han til berghith monde ridha.
Tha han til thet berghith foor,
Tha vardh han var eet litith fotspor,
Alt æpter manna likæ 3).
„Bil mik nu æwintyr swika?"
Ok een litin vætta hæst 4);
Vidher 5) een buska var han fæst.
Han taladhe tha vidher sik ena 6):
Hwath skal iak nu hær mz mena?
Han var ij sit hiærta fro 7).
Han sa en dwærgh, thet var ok swa.
Bæl ær mik thet æwintyr ær mik skedh!
Thet iak ij dagh a asiant reedh,
Sagdhe thæn hertugh aff normandin:
Hær hasuer ridhit een dwærghelin 8).

Tha hertogh frederik han hiolt een 9),
Een dwærgh kom honum ridhande ij geen 10).

3) liksom af en man. 4) wætta bet. efter Ihre ting, och tjenar således här endast till omskrivning, ungefär som man wille säga: ett stycke ... ten häst. 5) wid. 6) för sig sjelf. 7) glad. liten dwärg: diminutiv, bildadt efter Tyskarnas wanliga diminut. på — lein. 9) höll ensam. 10) till möte.

127. B. wille mik nw eij m. m.
128. B, C. Ath (C. rigtigt: taa) fick han see ... lithen best.
129. B. wndher.
136, 7. fattas i B, C.
138. hiolt B, C. reed.

Han hafdhe ena glæfino i ſinne hænde.
Han hertugh frædérik görla 11) kænde.
Hans örs thet var til fögho 12) ſtort;
Thet var æn minna 13) æn een hiort,
Ok ſtörre æn een robuk ær.
Thæn vapnrok var rödh, han a ſik bær,
Aff dyrt pæll 14), han ædhla var;
Han ſkeen ſom ſool æ hwar 15) han far.
Ther vnder hafdhe han een maliokragha.
(Han monde ſik til hertugh frædérik dragha.)
Aff klena værk 17) tha var han giördh,
Som nakar man haffuer aff ſakt 18) hört.
The rema varo rika bordho,
Mz dyrom thingom vnderlika giordha.
Hans hoſur hwita ſom eet fiilsbeen 20).
Een hiælm a hans hofuudh ſkeen;
Han var dyr mz ædhla ſtena.
The liſtur 1) varo aff gullhett rena,
Ther the ſtena æro feſte a 2),
Badhe ſtore ok ſwa ſma.

11) noga. 12) föga. 13) mindre. 14) ett ſlags ſidentyg. 15) ehwar. 16) en nätformig krage af metallringar, pantſar-krage. 17) af ſint arbete. 18) omtaladt. 19) border, eller broderade band, galloner. 20) elfenben: 1) kanter. 2) hwarpå ſtenarne woro fäſtade, eller infattade.

144. robuk C. raabok.
146—49. fattas i B o. C.
150. tha — han B. ſaa wnderliga.
152, 3 fattas i B.
157. rena B. wäna.

Framman i hans hiælme skeen
Een stolter liws karbunkil steen.
A hans nakka een iakant 3);
Han var prisadher fore dighre pant 4).

Bl. B. XXIX Amætista ok robina,
The klare varo ok öfrith fine.
Saphire badhe store ok sma,
Torques 5) man ther öfrith sa.
Smaragde ok granata
Stodho ther væl til mata 6),
Ok marghe dyre stena
Mz ædhle ærdh 7), the rena,
Varo ther sat, mz godh æmpne 8),
(The iak kan hær ække næmpna,)
Fördhe ther thæn rike dwærgh,
Ther höghu pæninga vare værdh.

Hans

3) i Forntyska poemer Jachant, förmodligen
cinth; jfr Museum für Altdeutsche Litteratur
Kunst: B. II. H. I. Breslau 1811, sid. 67.
för en stor klenod, dyrbarhet; jfr Ihre under
det pant. 5) turkos. 6) till mätta, till
7) Ingen forskning har kunnat leda mig till
klaring af detta ord. Någon missskrifning kan
utsättas. Kanske betyder det art, beskaffen
som annars skrifwes ardt. Dit tyckas ock
anterne hänwisa. 8) af godt ämne.

165. öfrith. C. offuer.
167. B. torquenum C. torquen. öfrith fattas i
o. C.
168, 9. fattas i B, C.
171. ærdh. B, C. hart.

Hans ſkiold ok hans hrſa redhe 9)
Thet ær priſath mykith mere.
Hwar man tholik finna ſkal,
Thuſand mark the gullo 10) wæl.
The glæſina han hafdhe ii ſinne hand,
Hon var wæl thriggia alna lang.

Tha hertugh fræderik han 11) nær ſik ſa,
Tha mælte han ok ſagdhe ſwa:
"Gudh helſe idher ther bæſt kan!"
Tha ſwaradhe honum thæn litle man:
"Gudh thakke idher herra aff normandin,
Iak agher for ſanno 12) vara idhar vin" 13)
"For hwi? 14) hwath hafuer iak idher giort?
Mik ær thet okunnukt, iak höre thet ord."
"Idher ſkulle vara min ſkadhi ledh,
Ther mik ær for ſniman 15) ſkedh."
"A moot hweem?" tha ſagdhe thæn herra.
"Geen 16) thæn iak daghlika agher at kæra 17)."

9) hrſaredhe, häſtmundering. 10) gälde, koſtade. 11) honom. 12) äger, eller må förſann. 13) wän, iſl. winr. 14) hwarföre, iſl. Ihre. 15) nyligen. 16) emot, Tyſk. gen, gegen. 17) klaga.

174. rike B, C. litzle.
176. redhe. B. ſpede.
181. hon. B, thet. C, han.
190. ſkadhi. B, ſake.
193. B, C. a theim äger iak dagliga aakära.

"Swa vardhe mik væl! iak thæn eij vr
Ther idher giordhe a moot, ok ij at letæs
"Tha skal iak thet mz idher ombæra
Ok mina nödh for idher kæra,
Mædhan iak hafuer idher hær feet.
Mik ær mykith omak skeet.
Jak var een konung öfrith riik,
Swa at mik thiænte daghelik,
Thre konunga slike,
Ok siæx hertugha rike.
Thrætighi grefua hioldo 20) thera la
Nadhelika til mina hand 20).
Nu ær iak fordrifuin aff land ok æra
Thy ma iak mik sarlika 1) kæra.
Jak hafuer eij meer behaldith æn,
Aff alt mit folk, vtan fyretighi mæn;
Ok fæmtighi riddara hafua haldith fif,
Ther †) liiff ok goz vilia vagha mz

18) torde enligt rimmet böra heta leth, impf. af
d. å. på hwilken i litaden. 19) för eder fram
20) höllo mig tillhanda. 1) swårliga, Dansk.
†) the, plur.

v. 195. idher. B. iak, letæ. B. leethe.
199. mykith omak. B, C myken ömka.
202. slike. B, C andre slike.
204. thrætighi. B, C XX.
205. til. B, C aff.
207. sarlika. B, C högeliga.
209. vtan fattas i B o. C.

Ok thera fræmsto, thio swena;
The æro thæs wordne ouer ena 2)
Ji karlamit, op a min borgh.
215. The hafua ther warith eij vtan sorgh.
Ther til lekara, ok siær quinne,
Ther ær alt mit ingesinne 3).
The herra mina frænder ok magha 4) æræ.
Otrolika 5) hafua the mik hannath hæræ 6)
220. Een annar konung hafuer ouer mik vald;
Mit land ok rike ær fra mik sald 7).
The koma hær ij three dagha freest 8).
Til karlamit ok vardha min gest,
Ok vilia aff mik tagha land ok æræ.
225. Jak kærir thet for idher, hertugh herræ,
Ok bedhes iak thet swa nadhelik,
Thet ij vilin fölghia mik.
Hiælper, för gudz skuld, mit hws at væria,
Kono ok barn for thöm mik hæria 9).
230. Then hertugh swarade dygdhelik:

2) de äro deröfwer ense wordne. thæs. genit. isl. þeß. 3) hushåll, familj. 4) slägtingar. 5) trolöst. 6) behandlat här. 7) förrådt. 8) inom tre dagars tid. 9) i sin egentliga bem. med här anfalla, bekriga.

212. fræmste. B, C frænder, hwilken läsart torde wara den rätta.
214. B kalewmint, C karlauneth.
216. til. B, C til II.
219. hannath hæræ. B, C giort häre.
220. hafuer. B, C är.
228. hiælper fattas i B, C.

"Jak vil gerna fölghia thik,
Ok hiælpa tik huath iak ma,
Swa framt som iak ma thön †) een beståt
Mit liiff vil iak vagha hære,
Fore idhra nytto ok idhra ære,
Gerna fore vilia thin.
Thæs 11) thakkadhe honum thæn dwærghe

Tha the hafdho swa taladz vidh,
The ridha op mot eet bergha lidh 12)
The fingo een port ij genom eet berg
Fore thæn hertugha reedh thæn dwærg
Ok honum væghin at kænna 13).
Honum thotte 14) berghith at brænna
Aff the stena dwærghin fördhe
Ij skiold ok hiælm, tha han fik rö
Thæn port genom berghit var swa h
Ther hertugh fræderik genom reedh

---

†) lås: thöm. 10) må mot dem ensam bestå. 11) T
före. 12) backe, än brukliat i Småland, och flere
kap 13) låra, wisa. isl: kenna. 14) tyckte,
þótti. 15) brinna.

---

v. 232. ma. B, C förmaa.
235. ok idhra. B, C dygd oc.
236, 7. fattas i B. o C.
240. nugo. B, C fwnno.
242, 43 fattas i B. o. C.
Mellan 245 o. 246 hafwa B o. C följande två v
Skino longa leed
Ther äpther hertog ffrederik reed.

Vtan alla nödha.
Tha vardh han var een fagher grödha,
Husins torna badhe fagre ok rika,
Ther the ouer berghit vika 16),
Ok waro kompne ij dwærgsins rike.
Tha sagdhe hertugh frædherike:
"Hwa agher 17) thetta hws hær star?"
Thæn dwærgh han var swa brat 18) til swar:
"Thet ær karlamit, mit sæste;
Ther skulin ij herra ij afton gæstæ.
Ænkte 19) hws ij thetta rike
Ma sik vidh karlamit likæ." 20)

Thet sæste la thet bergh fult 1) næra,
Ther the skuldo thæn afton ij væra.
Dagbin fast at qwældith leedh 2).
Dwærghin tok orloff 3), ok bort han reedh;
Ok vil til husith fore ridha.
"I skulin mik herra hær vte bidha;
Iak vil mina riddara ther at vara 4),

16) då de weko öfwer berget, d. å: började att gå nedföre från deß högsta spets. 17) hwem äger. 18 bråd, hastig. 19) intet. 20) förlikna. 1) helt. 2) dagen led nära åt qwällen. 3) afsked. 4) åtwarna, derföre warna.

v. 248. B, C mödha.
250, 1. B o. C Ett huss war sagårt aa the tiida
Then tiidh the offuer berget riida.
254. B. haa; C. hoo.
258, 59. fattas i B o. C.

Thet the for idher hafua ængin fara;
Thy fa the owart 5) se a idher,
Ther vil iak idher vara vidher 6),
Tho 7) the varo tio hundrath hære,
The flydde alle vtan værie 8).

Bl. B. XXX. Thy the æru litle 9) som iak ær
Thy mono 10) the fara 11) for idher hær
Than dwærghakonung til husith reedh.
Hertugh frædrik ther vte bleeff.
Han monde ej længe væra,
Han var ther vntsangin mz æra.
Han lot sit folk saman kalla,
Ok badh thom sidhan alla
Siin hrs at redha 12) ok ække bidha,
Wt mot hertugh frædrik ridha.

---

5) oförwarandes. 6) då will jag swara för. 7) om ock. 8) motwärn. Bör wäl för rimmet skull heta være, ehuru detta annars betyder fästning, borg. 9) små. 10) mände. 11) fara. 12) att rusta (sadla) sina hästar.

---

v. 270. B, C tio tusandę.

I stället för 272 o. 273. hafwa B o. C följande verser:

Aff the riddara ok swåna
Ther iak med troskap mena
Han war wndsongen mz åra
Them tyktes han som en reesa för them wa
Thy the åro litle som iak åe
Sagde then dwerga konung thær.

Af hwilka de fyra första genom misstag här blifwit instickade, och skulle egentligen hafwa sin plats mel v. 277.

The varo thæs 13) alle saman gladh,
Ok foro mot honum thaghar ij stadh 14).
Aff 15) thet hws for nædhan 16) thet berrg
Vntfick thæn herra margh stolt een dwærgh,
Ok lekara 17) mz söte tona;
Ok een grefue, heet Belona,
Nidher mz konungin reedh;
Ok andre herra samuleedh 18),
Væl fyretighi, ok eij færre,
Fölgdho mz æra then stolta herra,
In for thera adhilport 19).
Thet vindögha 20) var ther ej swa stort,
Thet han matte ther genom ridha;
Thy skulde hans örs ther vte blikua.
Han kalladhe een dwærgh, heet klariant;
"Mit örs antwardha iak thik ij hand;
Mædhan thet ma eij in at portin ga,
Tha lætin thet hær vte sta."
"Thæt skal hær ful wæl 1) vardha gömt 2).
Tho thet star vte thet vardher eij glömt."
Fyra dwærgha man kalla badh,

13) berömwer. 14) strax åstad. 15) ifrån. 16) nedanför. 17) spelmän. 18) sammaledes. 19) hufwudporten på slottet. 20) portöpningen, annars wanligen fönster, Dansk. vindue. 1) fullwäl. 2) skött.

295. B, bida, C. bide.
296. chleuanth.
298. ma __ at. B o. C kan eij ginom.
300, 1. fattas i B o. C.

Ther fore ørsith skulde göra radh
Ok plægha thet væl mz alla nadhæ 3)
Til vatn ok fodher badhe.
For æn the matto redho 4) aff ørsith fa
Een stol twa dwærgha bæra tha;
Ther mz længde 5), sik thæn litle man,
Swa at han redho aff ørsith van.
Thæn konung tok hertugh fræderik;
"Ji skulin herra nu fölghia mik,"
Ok fölgde honum genom thæn portelin, 6)
Ther the ridha badhe wt ok in,
The stælfue dwærgha alla riidh 7).
Han var thöm öfrith högh ok viidh,
Tho the matto badhe ridha ok ganga 8)
Hans örs ok skiold matte vte standa.
Han gick mz konungin ij berghith in,
Tha sa han mz mykith skin 9)
Aldra handa riikhet,
Ther husith var mz innan breet 10).

3) hwila, begwämlighet, eller förråd. 4) redde sadelmunderingen. 5) förlängde. 6) lilla port. Tysk. Pförtlein, dimin. af port. 7) alltid. 8) att tingen de redo eller gingo. 9) sken. 10) hwar med huset innantill war öfwerdraget.

v. 306. B, C reedet:
312. fölgde, B, C förde.
315. vijdh. B blidh, oriktigt.
317. ok skiold fattas med skäl i B o. C.
318. berghith, B, C herberge, hwilket är den rätta läsarten.
319. skin, B, C win, oriktigt.
320. Efter rijkhet ha B o. C sinna.
321. med—breet, C dragith mz inne

Tribald 11), blialð 12) ok examit 13),
Silke ok pæl, tha var ther fliit 14),
Fra thæn galbænk 15) ok til thæn dör.
The væna drötning Geindör,
Swa heet the stolta frua klara,
Ther sina tokt 16) kunne væl befuara.
Konungin herra klariant badh:
"Ji skulin kunnugha 17) nu ij stadh 18)
Drötningine, hon thet forstär,
Thet hertugh frædrik komin är."
Een gik bort, at vara hænne vidher 19).
Hon gik thaghar genast nidher
Mz the fruor hon hafdhe thære;
The mondo tho 20) eij manga væra.
The varo fæm ok ther til een.
The gingo hertugh frædrik ij geen 1).

---

11) tribald, namn på tyg: saknas hos Ihre. 12) annars: blyant, ett präktigt tyg. 13) sammet. 14) förmodligen slyt, partic. af sly; aptare, ordinare. jfr. Ihre. 15) högsätet främst i rummet; sammandr. af gafwelbänk. 16) tukt. 17) kunnoga, d. å. göra kunnig, underrätta. 18) strax. 19) att underrätta henne. 20) dock. 1) till mötes.

322, 3. fattas i B o. C.
328—331 äro i B o. C förkortade till deßa twå verser:

Nw haffwer drotning thet förnwmmith
Ath hertogh frederik war här komet.

333. hon—thaghar: B, C. än hon gik thaa.

Tha drötningin wt aff palazith tradh 2),
Hertugh fræderik fik hiælpa badh
Aff sin harnisk, som thet var giort 3),
För æn drötningin taladhe widh han et ordh.
Tha ban hafdhe afuæpnath sik,
Tha gik ban swa skiwtelik 4)
Thiit som drötningin ok fruor æra 5).
Hon bad honum wæl komin wæra.
Han thakkadhe hænne swa höwizlika 6),
Thæn ædhle stolte fræderik rika.
Skal iak fighia ynder flere?
The litla drötning var ey mere,
Æn halff thridhia spanna 7) lang.
Gull a hænna mantil klang
Ok ædhla marghe dyre stena,
The ther varo ække ena.
Een krona aff gull ouer hænna har 8),
Ther marghe rike stena ij var.
Eet bælte hafdhe hon om sik,
Ther prisath var for mykil rikt 9).

---

2) trädde. 3) som blef giordt. 4) hastigt. 5) dem
6) höfwiskt, artigt. 7) spann, så mycket man
kan omfatta når tummen och pekfingret utsträckes
8) hennes hår. 9) såsom mycket dyrbart.

---

340. som giort. B, C thet war oc giort.
343. skiwtelik. C skyndelig.
344. 5 B o. C Wp tiith thär drotningen stoodh
Hon sagde wäl komen herre godh
346. 7 fattas i B o. C.
352, 3 fattas i B och C.

Hwa androm gafue tholka fund, *)
Thet vare vært væl thusand pund.

The hertugh fræderik væl untfingo,
Mz honum ij thet palaz gingo.
Thet var giort aff malmarsteen 10),
Fyra handa færgha 11) liws ther skeen;
Eet var liwst ræt som een sniø 12),
Annath grönt, thet maghin ij tro,
The thridhia brwn fårgha godh,
The fiærdha röt ræt som eet blodh.
The vindogh 13) varo aff alla,
The hænkia aff cypres ok swa the palla.
The hænto 14) fore the herra in
Drykkia, badhe miödh ok viin;
Klareet ok marat 15)
Var ther hvariom manne ospart.

*) fund betyder, enl. Ihre, konstgrep, list. Detta tyckes ej paßa hit, om det ej tillika kan betyda konstrikt arbete, såsom Lat. artificium. Pund, efter franſk. Livres. 10) marmor. 11) fårgers. Den gamla gen. formen är bruklig i flere provinsdialekter, t. ex. Smål. 12) snö. isl. sniór. 13) fönster. 14) inhämtade. 15) twå slags win.

359. ther—vært. B, C han wære wärd.
360, 1. heta i B o. C sålunda:
Then konungh och drotninge
Mz hertogan i palatz ginge.
364. B, C—som hett snio.
368. B har riktigt: The windöga waro aff kristalla.
C har till och med: aff eristall alle.
372. B. morath. C. maroth.
373. hwariom m. o. B, C ingen manne ffath.

Thera mat redis væl til mata 16).
375. The gingo til bordh ok giordho them kata 17),
Man skipadhe 18) thöm ræt alla nadhe 19),
Af ville diwr ok tamma badhe.

Bl. C. I Hafuin ij hört sakt ij fra
Aff 20) thæn rika prest iohanna? 1)
380. Han konung ij india lande ær.
Man sigher ij hans huse stær 2)
Bordhstaka 3) aff filsbeen 4).
Vnder hvariom diske 5) star een steen
Then ther heter amatist;
385. The æro ther satte mz föghe list 6).
Thæsse natura hafuer thæn steen,
Som os sigher stenabokin een 7),

16) till måtta, till paß, lågligt. 17) sig glada. 18) skaffade. 19) allt förråd, torde böra läsas radhe ifr. v. 401. 20) omtalas. 1) Sagan om Prest Johannes, en rik och måktig regent i Indien, war mycket allmän under medeltiden. 2) står. 3) torde betyda bordsfötter eller ljusstakar, så framt ej varianten bordstolar är den rätta läsarten. 4) elfenben. 5) bord. Tysk. Tisch 6) fin konst 7) Hwilken bok, af de flere, som från medeltiden återstå, här menas med stenabokin, kan

374. mat. B, C ætandhe.
375. them. B, C sik.
381. B, C ath. ij.
382. B bordstola, thee äro aff ffiilsbeen.
383. hwariom diske, B. huåom.
386. 7 fattas i B, C.

(The hafua han værdhogh hwa han veet 8)),
Han dugher væl for drukkinheet.
Bordhit ſtælfft aff ſmaragd giort,
Ther vnder twe 9) ſtolpa aff amatiſt fört.

jag ej uppgifwa. Albertus Magnus — Opera Lugd. 1651. Tom. II. pag. 227. o. f — i ſin Tractat de lapidibus nominatis et eorum virtutibus, ſäger: „Amethyſtus operatur contra ebrietatem, ut dicit Aaron, et facit vigilem, et malas reprimit cogitationes, et bonum in ſcibilibus confert intellectum.“ Prof. *F. G. Büſching* har i Muſeum für Altd. Lit. u. Kunſt. l. c. aftryckt ett gammalt qwäde af Joſeph, en förut okänd ſkald, kalladt: Von der krafft und eigenſchafften der Edelgeſteines, deri det om Ametiſten heter:

Der newnde heyßet amatiſte,
Wer des krefſte rechte wiſte,
Den ſtein muſte her behaldin wol.
— — — — —
Wer ohn des morgens anſicht,
Der mag den tag ertringken nicht.

Och hwaruti deß flera goda egenſkaper widare beprisas, ſåſom t. ex.

Welch weip ohn tret (ihn trägt) in golde,
Dy heldet der man gar holde.

men juſt den här omnämda ſaknas.

8) De wärdera honom, ſom känna honom. 9) twä, Tyſk. zwey. bibehälles ännu i ſammanſättningar t. ex. twedrägt, twetydig o ſl.

388, 9 heta i B o. C:
Then ſteen dwger fför drwkkenheet;
The haffwa honum kära hoo thet weth.
391. fört. B, C ſtort.

Hwa ther aff æter mz tholka saka,
Aff dryck faar han ey omaka 10).
Tho thæssæ thing varo rika,
The matto ey vidh theſſe bordh lika;
Ther fore hertugh fræderik stær
Hundradha thusand rikare ær.

The litla dröttning Geindor,
Swa optelika hon ther omswoor 11),
Thet han skulde sik göra gladha;
Man skoop 12) honum therræt alla radha 13)
Tha the glædhi een ændæ sik
Hertugh fræderik at sofua gik
Ij een sæng ræt öfrith riik,
Thet sigher iak idher sannelik,
All ena ij thet saghra hws
Til morghönin annar, dagher var liw!
Ok time var at han op stodhe;
Tha klædde sik thæn hertugh godhe.
Een litin dwærgh, heet aribant,

10) beſwär, olägenhet. 11) hon derom beſwor sig. 12) skaffade, beredde. 13) förråd.

392, 3. saknas i B o. C.
397. B o. C. Thet twsande twtom rikare ær.
398—401. fattas i B o. C.
402—6. läsas i B o. C sålunda:
Tha thet ätanda en enda siik
I en sängh öfreth riik
Hertogh frederik soffwa giik
Al ena i thet sånga huss
410. dwærgh. C dreng.

Han hafdhe twa gul mullögha a 14) sin hand.
Han war een kæmmenære 15),
Ok andre dwærgha flere.
Handklædhe ok vatn til redho var tha,
Thæn hertugh skulle sik thörra a 16).

Man tedhe 17) honum klenet alla stunde,
Honum til glædhe manga lunde.
Skaktafuil 18) sa han ther vnderlika,
Ok hwart tafuil ræt öfrith rika.
Eet vnderlikt skaktafuil han ther sa,
Som han sagdhe sidhan opta ij fra 19)
Thæn stolte hertugh frædherik,
At thet war aff stena swa riik,
Mz alt thet ij normandi han a 20)
Thet tafuil han ey forgiælla 1) ma.
Eet vardtafuil 2) var ok thære,
Thær prisath var for högha ære 3).
Listan 4) var mz smaragd gröna,

14) gyllne twättfat i 15) Kammarherre, Tyfk. Kämmerer. 16) torka fig på. 17) wisade. 18) Schackspel. 19) som han sedan ofta omtalade. 20) ägde. 1) betala. 2) brädspel, tärningspel. 3) högt anseende, wärde. 4) kanten, brädden.

412, 13 fattas i B o. C.
416. klenet. B, C klenodia.
417. glædhe. B, C skämptan.
419. hwart—ræt. B, C wortaffwel.
422, 23 fattas i B o. C.
424, 25 i ommänd ordning i B o. C.
428. war. B, C fath.

(Thet vil iak for idher ey löna 5).
Tafuilith halfft aff robiin,
Swa röt som solin om morghin skiin.
Thæn annan leek 6) aff iaspis var,
Grafuin mz mang siælsyn par 7)
Mæstirlik ok vnderlik;
Thet bordh var innan ok vtan rik.
Som æwintyrith 8) sigher ij fra,
A eet sihwalfft 9) bergh husith la 10).
Man hafuer ey vænare 11) hws seet,
Vtan mons gebal the vidha hafua leet 12)
Een haghi 13) var aldra væghna om kring
Thet bergh var begrepith mz een ring 14)
Eet vatn vte for 15) haghan flööt,
At man aff husith ther ouer sköot.
Æn æwintyrith sigher os til ræta,
Ther vte fore la een slæta 16).

Mz

5) dölja, deraf löndom m. m. 6) kanske hälften
brickorna, eller också halfwa spelbrädet, i fall
den tiden brukliga hade likhet med wåra. 7)
stad, eller tecknad, med stor sällsynt konst. 8)
riginal-berättelsen. 9) kullrigt, rundt. 10)
11) skönare. 12) de som sökt wida utom Gibr
tars sund. 13) trädgård, park, Dansk. Have.
infattadt af en ringmur. 15) utanför. 16)

434, 35. fattas i B o. C.
437. sihw.—bergh. B, C hualff.
442. vte for. B, C wtan.

Mz alskons glædhi, han ther sik,
Tidhin honum skót forgik.

Then thridhia morghen vordho the va-
ra 17),
Huru the fianda slapandhe 18) fara.
Han gik for skæmptan 19) a the værn;
Tha vard han var vidh 20) thera hær,
Hwar the drogho ouer eet bergh;
Ther foor swa marghin litin dwærgh.
Bergh ok dala togho ther vidher 1).
Tha the drogho for husith nidher.
The drogho sik til vatnith tha,
At the heedh 2) for husith la,
Ok slogho ther marghin tiæl 3) rika.
The herra, ther varo, vildo ey vika.
Swa herbærghadho 4) thæsse hærra hær;
Ok for thet folk, ther komith ær,

17) warse. 18) stappa, stampa. 19) för ro skull. 20) vara vidh = bli warse. 1) taga vid = gränsa till. Sammanhanget tyckes dock här fordra en annan bemärkelse. 2) slätt. 3) många tält. 4) näml. sig, d. å. lägrade sig.

446, 7. fattas i B o. C.
449. B huar the fiände skoppa thäre. (Skoppa är en annan form af skumpa). C huare = = = skappe täre.
454, 5. fattas i B o. C.
460. hær. B, C. thär.
461. fattas i B o. C.

Sloghos tiæl badhe fiærra och nær,
Som æwintyrith sigher idher hær.
The rikasta tiæl, iak hafuer aff hört.
465. Hafdho konunga 5) thiit mz thöm fört.
Græsdukin all aff gulpæl 6) ær;
Snörin all aff silke skær;
Knapin var aff gullith rödh,
Ther a een örn, som konungin bödh,
470. Ræt som han flygha vilde,
Thet man görla skylde 7).
Tha sik hafdhe læghrat thæn hær,
Tha sa man badhe hiit ok thær
Marghin eld ok braskelik 8) læte;
475. The redha thera mat ok ga at æta.
Konung malnrit mælte, tha han thet sa
Badh hertugh fræderik æta ga.
Tha han var mæt, tha loot han kalla
The borghara 9) a husith 10) alla,

5) näml. den som de upproriska uppsatt på thron
6) gulltyg. 7) bör heta skilde, impf. af skil
d. ä. urskilja. 8) stolt, stojande. 9) står här i
ursprungliga betydelse: den som bor inom bo
10) Hus, betyder här och på flera ställen Bo
I denna betydelse förekommer det i namn, t.
Bohus, m. m.

462. B o. C. oc sloghos.
463. fattas i B o. C.
465. thöm. B. sik. C. seg.
466. gulpæl. B, C. peldh.
473. hiit. B, C. tiith.
5. heta i B o, C:
The reddo thera math oc gingo äthe
The haffdo eldh mz braskelig läthe.

480. Bödh thöm alla væpnas ij stadh 11).
The giordho thaghar som han bädh.
Tho at 12) the hafdho värith flere
The varo thaghar alle til redho.

Hertugh Frædérik dragher sin vapn op å
485. Aldra raskast ther han ma;
Gar nu thiit ther han sit örs fan,
Sadhlar stælsüer thet bästa han kan,
Bl. C. II. Ok giordhar örsith fästelika,
Swa at thet thörfte 13) ække wika.

490. Nu var til redho thæn konung rik,
Han reed til hertugh frædérik.
Swa hiærtelika han honum hädh:
"Nu ær thet komit ij thæn stadh
Thet ij mik väl hiælpa ma.
495. Iak sigher idher thet iak hurar 14) ther af;
Hiælper mik ij dagh thiin hand,
At iak behalder borgh ok land,
Dyra stena ok gul gifuer iak idher ther til,
Swa mykith ij mæst hafua vil.
500. Om os ij dagh ma lykka ske."
Han swaradhe honum ok sagdhe: "ne.

11) strax. 12) om än. 13) borde böra läsas: tröfte d. å. tordes eller kunde. ifr. v. 575. o. 587. 14) hugsar, tänker.

481. thaghar som. B, C. strax huat.
485. ther—ma. B, C han förma.
488, 9. fattas i B o. C.
496. thiin. B, C edher.
500. Om. B, C än.

Thit gul ok siena vil iak ey sa;
Tho vil iak thik hiælpa huath iak ma,
För æn thænne dagh een ænda fær 15)."
"Gudh thakke idher herra æ huru 16) thet
gær."

Tha mælte een swen op a the værn 17):
"Nu æter folket ij konungsins hær."
Tha konungin hördhe han tala swa,
Til hertugh fræderik han mælte tha:
Nu dugher ey længre bidha,
Wi vardhom genast 18) ridha;
Ok görin alt thet iak sigher idher.
Thet hafuer varith all stund min sidher 19).
Iak hafuer thöm opta komith ij vanda;
Aff tio herra thör mik ey een bestanda 20).
Ther starkre ær aff all thæn hær,
Ok veta the förra hwa 1) iak ær.
Ij skulin thet se iak værsua 2) kan.
The prisa mik fore een froman 3) man.

15) får. 16) ehuru. 17) borde för rimmets skull heta vær, afkortadt af være, d. ä. värn, fästen. 18) wi skole strax. 19) sed. 20) bestå mot mig. 1) förut hwem. 2) kasta, näml. lans, werffen. 3) tapper, rask.

505. thakke. B, C löne.
507. æter. B alt. C er alth.
508. han tala. B talade. C talatz.
512. alt fattas i B o. C.
516. starkre. B, C starkast. thæn. B min.
519. fore. B til.

Iak vil ridha at thetta sinnæ 4)
Fore Konungsins tiæl, tha maghen ij sinnæ
Riddara ok swena mik æpter iagha,
The liiff om æro thöra vagha 5)."
Tha mælte om hertugh frædrik:
"Thet vil iak herra radha thik,
Ij gömin idher 6) væl mædhan ij ærin ena,
Æller gaar thet ouer riddara ok suena 7)."
Tha swaradhe konung malmrit:
"Iak vil herra tröfta 8) mik.
Iak hafuer ij minne hand
Thet bästa örs aff marghin land,
Ther iak skal op a ridha.
Thy thörff 9) iak ække qwidha.
Ther ligger eet kopertygh 10) op a,

4) sinna, enl. rimmet; denna gång. 5) de som töras wåga sitt lif för åran. 6) akten eder. 7) om meningen i denna vers är jag osäker. Öfwer: gå tyckes här betyda: gå löst på, gälla. så att öfwer brukas i lika betydelse, som i komma öfwer. 8) wara wid godt mod. 9) behöfwer icke klaga. 10) Detta ord, wid hwars förklarande de andra läsarterne ingen upplysning gifwa, har jag ej kunnat finna på något annat ställe. Wid första påseende tyckes det komma af koppar; men

521. tha maghen. B, C. thet skulen.
523. B. ee huart iak riidher aa the wåga. C. the liff och åre täre vaage.
524. om. B, C. oc.
528. B. malimärt. C. malirith.
529. B. iak wil mik tröfta saa thet är wärt.
534. B. koperstykke. C. kopar stöke.

535. Thet ær aff orma hudher twa,
Swa hart ok starkt ij alla stunda,
Thet ængin ma ther genom ynda 11)
Ji skulin thænna dagh hær bidha 12),
Til ij seen mik til idher ridha;
540. Tha skulin ij mik til hiælpa koma,
Mz idher makt ok idher froma 13).
Thet skal iak idher thakka ok lönа.”
Thæn hertugh gömde sik vnder een rönа 14).

Tha konungin hafdhe taladh thæssa
leedh 15),
545. Han thaghar genast thædhan reedh,
Ok thrykte, æpter sins hiarta lyst 16),
Sina glæfino fore sit bryst,
Ok rende 17), som iak sakt hördhe,
Ther ængin riddare thet bætre giordhe 18).

---

då det tydligen säges, att det war af annat slag, måste en annan förklaring sökas. Kanske kommer det af tyska ordet Kopf, så att härmed menas någon hufwudbetäckning.

11) såra, jfr. tysk. Wund. 12) dröja. 13) tapperhet. 14) rönn. 15) på detta sätt; jfr. sålede sammaledes. 16) lust. 17) red häftigt. 18) lås; giördhe.

---

537. ængin. B, C. ingen. ynda. B. stinga, C. hugge. Bägge uttrycka meningen, men passa ej till föregående rim.
540. til, fattas i B.
543. gömde. B, C. hiölth, d. å. hölt.
545. B, C. han thag genstan.
547. fore. B, C. widh.
548. sakt. C. saag och
549. ther. B, C. gth.

Percefall ok gafuian 19),
Aldre mere priis han van,
Ok alt konung artws komperni,
Æn thæn litle dwærgh, thy var han fri 20).
Nu kom han ridhande a the heedh,
For konungsens tiæl, the genaſta leedh 1),
Ther the förſto ſato ouer bordh 2);
The kalzadho markt eet gamans ordh 3)
Tha the konungh malnrit ſagho fara,
Hans ſkiold toko the fulgörla vara 4),
Ok væpntis badhe arme ok rika,
Som hwar matte, ſkiwtelika 5).
Bokin ſigher æn mera:
Tolff riddara varo tha redho
The konung malnrit görla kændo
Ok thaghar wt mot honum rendo 6).
Thæn förſte riddare, ther 7) han mötte,

19) twå af de förnämſta riddare af det runda bordet. 20) raſk, tapper. 1) den genaſte wägen. 3) förnämſta ſutto till bords. 3) de pratade mänget luſtigt ord. 4) hans ſköld bleſwo de helt tydligen warſe; d. ä. igenkände. 5) haſtigt. 6) ränade, d. ä. ſkyndade. 7) ſom honom.

framför v. 550. läſes i B o. C. följande twå verſer:

Bland ridderſkap fför ffruger åre
Som then dwerg giorde thåre.

550. B, C. percellaffale, felaktigt.
559. fulgörla. B, C. väl til.
562. æn. B, C. oſſ.
566. ther, fattas i B o. C.

Han thaghar mz sinne glæsino slötte
Ok slak han 8) thaghar genast swa,
At örs ok man a iordhine la;
Ok rykte 9) sidhan sit godha swærdh,
Ther opta bötte fore 10) hans færdh 11),
Ok hugger fast a 12) badha hænder.
Han spardhe hwarte 13) viner 14) alla frænder.
Nu kom swa margher dwærgher hæræ.

Han tröste 15) sik ey een for them at væria 16),
Ok viker vndan mz fögha liste 17)
Thiit han hertughin halda 18) viste.
Æpter honum var eet mykith trang 19),
Aff brytin skafft 20) swa mykith bang 1),
Ther a hans lifue brast ij slykke 2).
Gudh halp honum thædhan tha mz lykke,
Thiit han hertug fræderik fan;
Han halp honum tha som een man.

8) stack honom. 9) drog. 10) hindrade, afwärjde. 11) näml. olycksfärd, ofärd. 12) med. 13) hwarken. 14) wänner. 15) tillrodde. 16) bör hetа wære. 17) mycken slickighet. 18) hålla. 19) trängsel. 20) skaft, spjut; isl. skapt. 1) bång, buller. 2) som mot hans kropp brusto i stycken.

567. thaghar. B, C. hardelig.
568. thaghar — swa. B, C. genstan two saa fastth.
569 a — la. B, C. till iorden brasth.
570. rykte. B, C. rykte wt.
571. B, C. offärd.
575. tröste. C. torffte. at. B, C. ena.
578—81. fattas i B o C.
583. tha. B, C. thädan.

Thet första han honum se fik,
Han vænde sik om swa skiwtelik 3):
„Nu hiælpin ædhle herra rika;
Jak tröster 4) hær ey forskamlika 5) vika."
Thæn hertugh reedh i thæn dwærgha skara,
Omaklika 6) monde han mz thöm fara.
Han tok them saman æ twa ok twa 7),
Ok kastar hwar hin annan fra 8).
Tho the hafdho hafft ther tio slik hær 9),
The hafdho mot honum ænga 10) wærn 11).
Han kastar een hiit ok annan ther,
Swa at hwar la om annan thwær 12).
The vardha sik alle fanghnæ gifua,
Swa framt som the vilia lifua.

Tha the aff husith 13) fingo thetta se,
Swa skiwtelika tha komo the,

3) snabbt. 4) kan. 5) skamligen, med partic. intens. för. 6) obeqwämt, omildt, illa. 7) två och två i sönder. 8) den ena från den andra. 9) tio sådana hårar. 10) intet. 11) läs: wær. jfr. varianterne. 12) så att de lågo twärs öfwer hwarandra. 13) borgen.

587. tröster. B, C skal.
589. B, C. illa.
591. hafft ther. B. fast.
593. B. the hafft mz honum wäre. C. the hafft moth honum wär.
595. om annan. B, C honum.
596. vardha. B, C. motthe.
597. som the vilia. B, C. the wille länger
599. skiwtelika. B skämpteliga.

Ok fingo marghin stolta dwærgh,
Ther prisadher*) fore högha værdh.
Bl. C. III. Ther vordho fanghne at thet sama sinne 14)
Fæmtan hundrath, ok ey een minna 15)
Han haffdhe væl fangith flere;
Æn 16) konungin siælfuer ville ey meræ.
„Thy at iak halder nu væl 17) æro ok land.
Mædhan iak hafuer thæssa ij minne hand.
The rikasto ther ij landith æræ,
The æro alle saman hæræ,
The mik hulpo fordrifua.
Om gudh vill, the skulu 18) ey lifua."

Hertughin badh han 19) sænda ij stadh 20)
Een swen; han giordhe som han badh.
Een litin dwærgh han badh ey fly

*) Ordet war, som finns i B, C, måste här antagas genom förseelse utlemnadt. 14) åt. d. å. p. samma gång. 15) mindre. 16) men. 17) ty m. bibehåller jag wäl. 18) skola. 19) honom. 20) stad.

600. fingo. B, C. fingo ther.
601. fore. B, C. war fore.
603. B, C. XIIIIC. (1400).
604, 5. fattas i B o. C.
608, 9. B, C. the rikaste alla hære (C. herra) the hær i landith ære.
610. B. ffordarffua.
611, ey. C. eij lenger.
614. ey fly. B. ock thy.

Allan hærrin 1), for hans vredhe fly.
Thæn hær han thordhe eij ridha,
Sidhan dwærghin badh them bidha.
Thet var aff angist 2) ok ey aff dygdh
Swa sigher bokin vtan lygdh 3).

Nu ær thæsse striidh forgangin,
Hwilkin herra ther ær fangin,
Thet idher alt okunnukt 4) ær,
För æn æwintyrith them næmpner hær,
There duerste konung heet otrik.
Thet annath 5) var een hertugh rik;
Han var konung malnrit syster son.
Ok æn een var kallath yrpon.
Thæn thridhi heet malnzir,
Som os sigher thet æwintyr.
Före vtan fals 6) thæsse hertugha thre
Rasklika varo affuæpnte the.
Konungin siælfuer ok alle the meste
Affuæpnto sik for vtan freste 7).
Ther varo ok fanghne mere
Hertugha, ok grefua flere,
The iak kan ey nu hær næmpna 8),

1) hela hären. 2) ångest, fruktan. 3) lögn. 4) obekant. 5) för det andra, widare. 6) förutan falskhet, bedrägeri. 7) frist, dröjsmål. 8) tälja: nämna.

615. sky. B, C. ey fly.
623. æwintyrith them. B, C. booken.
630—33. saknas i B o. C.
635. hertugha. B, C. herrer.

Thy iak kan them ække kænna;
The aff rikin förste varo kompne 9);
Thet var them ræt til litin fromæ.

Konung malmrit tha thænkte mz sik
Ok mælte til hertugh fræderik:
Nu spörin 10) thæssa goda herra,
Mina mæn the ij seen hæræ,
Huath sak 11) the hafua mik at gisua,
Hwi 12) the vildo mik fordrisua.
Kunno the visa thet mz skæl,
At iak hafuer hannath thöm vtan væl 13),
Tha biudher iak mik hær til swa (ra)
Fore thetta folk alt oppinbara 14),
Ok bidher iak idher, hertugh fræderik,
At ij rætlin 15) först ouer mik.
Kunno the thet for idher ey te 16),

9) som woro komne, härstammade från rika (mäktiga) förfar. 10) spörien. 11) hwad skuld, skyllning. 12) hwarföre. 13) behandlat dem illa. 14) helt offentligen. 15) dömmen. 16) wilia bewisa.

637. B, C. thy iak them ey kändhe.
638. rikin — varo. B. rikedoom woro först.
640. B. Konung malimärt mälte wid sigh. C. K. malinith mälte wedh seg.
641. mælte. B, C. sagde.
647. hannath — væl. B, C. them hatad wtan skäl.
648. swa. B, C. suora, hwilken läsart är den rätta; swa är skriffel.
651. ouer. B, C. ouer stälfuan.

Tha lætin mik godhe herra se,
Thet idher ær min skadhi leedh 17);
Ok rættin ouer them sama leedh 18),
At andre magho se ther vidh 19),
At plægha tholkin falskan sidh 20).
Tho the villo mik fördarfua
Iak var tho 1) thera herra ok arfue 2).

Hertugh frædherik sattis nidher 3):
„Ij herra görin, som iak bidher.
Idher orsaka hwar som ma 4),
Æller skulin ij genast döddhin fa."
Swaradhe een greffue ij same stund,
Han var kalladher fridelmund:
„Iak vænte 5) herra idher konuk 6) ær,
Iak hafdhe idher gerna standith nær 7),
Tha the mik thwingadho vtan væria,

17) att j åren ledsen öfwer mitt lidande. 18) sammaledes. 19) se sig före, akta sig; jfr. isl. slá sig við. 20) att öfwa sådan falsk sed. (isl. fiðr.) 1) dock. 2) arfherre. 3) sattes, d. å. satte sig ned. 4) må hwar och en af eder ursäkta sig, som det förmår. 5) förmodade. 6) läs: konukt, d. å. kunnigt. 7) biståtte eder

653. se. B, C. skee.
654. fattas i B o. C.
657. fattas i B o. C.
658. tho. B. thet.
662. som. B, C iak. oriktigt.
666. B, C kunnokt.
668. thwingadho—væria. B tyngdho vtan weda och i följande versen rimmet sweda. Menings-

Jak skulle otrike troskap swæria 8)."
670. Konungin mælte ok sagdhe: „ia;
Sannelika thet ær ræt swa.
Jak hafuer thik ænga skuld at gifua.
Hertugh fræderik lætin han lifua 9)"
Konungin badh swa hiartelika:
675. „Ji görin mik ræt 10) ouer iyrikæ.
Han hafuer valdith 11) all thænne omak
Ok atte mik ey giælda tholik sak 12).
Han veet thet mz rættan skæl,
Jak vnte honum hiærtelika væl.
680. Jak lot 13) honum land ok giordhe han rik
Ok æradhe han mz siælfuum mik 14),
Min systerson; for thænne saka 15)
At mik skedde all thænne omaka 16)"
Tha mælte fangne konung tha:
685. „Gudh veet herra thet var swa!

8) åt otrik. Den gamla formen af Dativus. 9) låten honom. 10) skaffen mig rätt, d. ä. dömen. 11) wållat. 12) och hade ej skål att på detta sätt löna mig. 13) låt, lemnade 14) honom med (som) mig sjelf. 15) fördenskull. 16) at är öf werflödigt, eller ock måste ett verbum supplerad

löst. C har bättre läsart: tuonge mz hand och verie
669. iak skulle. C. taa nöddes iag.
67 . thik. B, C. eder.
674. hiærtelika. B, C. innerligh.
675. B, C. yrik.
678. 9. fattas i B o. C.
684. Tha mælte. B, C. målthe the.

Thet lanzins 17) folk till herra togho mik,
Thet volte ængin, vtan 18) yrrik."
Thæs vordho the tha ouer ena 19),
Badhe riddara ok swa swena,
Han skulle sit liff ther mista,
Fore sina falska lista.
Een litin dwærgh var yfrith stark,
hiog 20) hans hofuudh aff op a thæn mark.
Swa giordhe han ok vidher 1) hertugha twa,
Ther bokin sagdhe förra fra 2).
Atta grefua ouer eet værdh 3)
Foro tholka sama færdh,
Ok ther til andra herra rika
Sa man ther til döödhin vika.
Ther hæmpde 4) han sin oræt,
Ther mot honum hafdho thræt 5).

Tha mælto om 6) hertugh fræderik:
"Hwi rættin ij ey ouer otrik,
Ther idher togh idhart land ij fra?
"Ney thet later iak mik forsma 7).

17) landets. 18) wållde ingen annan än. 19) derföfwer woro de då ens. 20) högg. 1) med twå hertigar. 2) om hwilka boken förut talade. 3) som wi säga: öfwer en bank. 4) hämnade. 5) (på dem) som twistat (stridt) med honom. 6) omwåla, genmåla, swara. 7) det försmår jag.

686, 7. fattas i B o. C.
693. op a thæn. B, C. wt a.
701. ther. B, C. aa them ther.
702. om. B. och. Fattas i C.

Thet hafuer nu gullith 8) yrrik,
Ther han til herra togh ouer mik,
Ok thera kompana 9) flere;
Thy ær thera skadhi mere 10).
Om hans liiff ær mik ængin makt 11);
Jak hafuer a honum ængin akt.
Jak vil honum ater late hære,
Om han vil mik troskap swæriæ 12).
Bl. C. IIII. Thet hertugha dömme han förra atte 13);
Otrik thet ödhmiwklika iate 14),
Ok thakkadhe honum hiærtelik,
At han giordhe honum swa nadhelik.

Nu sattis nidher 15) konung malnrik,
Badh sina mæn alla koma thiit,
The widrifne hafdho varith:
„Jak hafuer idher alt offlitith 16) ærith
Hær til thetta sinne 17);
Nu skulin ij thet finnæ,

---

8) gållt. 9) deras kamrater. Tyfk: Kumpan. Derföre är deras skada (skaff) stor. 11) hans är ej för mig maktpåliggande. 12) läs: swæria 13) ägde. Isl. atti. 14) bejakade, lofwade. 15) nedsatte sig. 16) ganska flitigt årat. 17) hittill

---

707. han. B. thenne.
708, 9. fattas i B o. C.
719. alla. B. IIII. C. fria.
721. alt offlitith. B. en enkte (än icke). C. engte
722, 3. fattas i B o. C.

Iak skal mz æro lõna thik,
Thet ij mz troskap hafuin varith mz mik.
Læn ok goz vil iak idher gifua
Ok æra idher mædhan iak ma lifua 18).
Gaar nu fram mine trogno mæn
Ok taghin badhe land ok læn,
Swa at ij ærin rike alla dagha,
Ok hiælpin badhe frænder ok magha *)."

Konungin mælte til herra frædrik:
The æra ij hafuin begangith 19) mik
Thet lõne idher thæn bæst forma!
(Thæn litle konung han mælte swa).
Ouer land ok goz tha skulin ij radha;
Thet stander alt til idhra nadha.
Æ mædhan iak ij værldine lifuer,
Tha ær iak skyldogh at thiæna idher,

18) så länge jag lefwer. 19) bewisat. *) slägtingar.

B. 724, 5: B, C: ath i haffuen wäth (C. varith) trolig når mik Nw skal mz ärom lõna huar sik.
726. læn: B, C. land.
730. ærin. B, C. blifuen.
731. badhe. B, C: edra.
733. begangith. C. giortth wedh.
734. thet, fattas i B o. C.
735. B. epter min makt iak gör oc saa. i C. fattas den.
736. tha fattas i B, o. C.
737. idhra. B. andra, (näml. Guds) hwilket tyckes wara en bättre läsart.

Ok vil iak thet gerna göra;
Thet skulin ij badhe spöria ok höra."
Tha swaradhe hertugh fræderik:
"Sannelika vil iak sighia thik;
Thet ær mik liofft 20), a mina tro 1),
Hafuer iak idher holpith 2), ok ær the
swo 3),
Mik skulde the æra koma til handa,
At frælsa idher aff idhan vanda 4)".
Konungin swaradhe swa hemelik,
Ok badh han sidhan swa nadhelik 5):
At ij sighin hær oppinbara 6)
Fore thænna dwærgha skara,
Thet ij hördhin at kæra 7)
Ji himerika 8), tha ij varin thæra,
At oræt mine mæn mik giordhe.

---

20 ljuft. 1) wi säge nu: på tro och åra. 2) hulpit. 3) så. 4) eder wånda. 5) sagta. 6) uppenbart, offentligen. 7) att j hörden klagas. 8) himmelriket.

---

741. badhe spöria. B, C. beffinna.
746, 7. fattas i B o. C. och tyckes åfwen hålder böra wara borta, emedan de innefatta ett omsägande af de föregåendes innehåll.
748—53. heta i B o. C. således:
Tha målthe konungh malimerth:
Talen wid mik hemmelik.
Thaa bad han honum innerligh:
J sägen här oppenbarlig,
Huad i hörde kåre,
Ji himerika tha tw wast thäre.
754. at. B, B. huad.

Iak thakkar gudh som thet hördhe,
Tha badh han idher hiit at koma,
Ok frælsa mik mz idhan froma 9).
Om nakar mælir mik ij geen 10)
Antiggia 11) riddare æller ok sween,
Mædhan the magho lifua,
Tha skal han thöm eij forgisua 12),
Vtan sænda thaghar hær 13)
Tiwghu tholka 14), som ij ær,
Ok lata thöm badhe slekia ok siwdha,
Om the eij göra alt hwath i biwdha.
The vardha swa rædde aff tholikt hoot;
The thora mik aldre göra a mot 15)."
Han iætta 16) honum thet ok giordhe swo.
Thæn litle konung var gladh ok fro.

Nu ridha the til thæn dwærgha skara,
Ok finna thöm alla saman thære.

9) eder hjelp. 10) om någon motsäger mig. 11) antingen. 12) förlåta. Tysk. vergeben. 13) strax hit. 14) dylika, sådana. 15) de töras aldrig göra mig emot. 16) bejakade, lofwade.

761. han. B, C. iak.
762. thagar hær. B. thaa thære, C. tee herre.
766, 7. fattas i B o. C.
768. hertogen iåtte honum göra ssaa.
769. var—fro. B, C. vart glader thaa.
770. skara. B, C. här, hwilket tydligen är den rätta läsarten.
771. thöm—thære. B. han wte alle wär. C. honum vtan alle ver.

Han loot 17) thöm alla saman kalla;
The rædds hertugh fræderik allæ.
Han mælte tha mz vit 18) ok sæl:
"Hörin mik ok forstandin væl,
Ok gömin görla 19) hwath iak sigher.
Jak ær sænder aff himerike nidher.
Thæn enkannelik 20) gudh ij himerik
Sa thæn otroskap hær begik 1),
Tha ij idhan rætta herra forsmadhæ 2)
Ok drifuin honum fore spot ok hadha 3)
Vnthryktin 4) honum badhe land ok ær[e],
Idher rætte herra atte 5) at væra.
Görin ij nakan tidh optare swa,
Tha skulin ij vara ther visse opa,
Han sænder tholka tiwghu hær 6)
Digher större æn iak ær
Ok læter idher alla dræpa ok fanga,
Ok aldre skal een vndan ganga."
The swaradho honum alle ij sæn 7):

17) lät. 18) wett. 19) ihogkommen noga. 20) ende. 1) personen är utelemnad. 2) förs[mädde]. 3) fördrefwen honom med spott och hö[delse]. 4) undanryckten, undandrogen. 5) (som) ägde. 6) hit. 7) på en gång, tillika; nu bru[kas] endast formen: i sänder, t. ex. en i sänder.

778, 9. fattas i B, o. C.
782. B, C. och token aff honum. m. m.
783. B, C. som eder rättha herre skulle wara.
784. optare (nu oftare). B, C. mere.
787. digher (is: digert) B. myket. C. möckte
789. fattas i C.
790. ij. C. ey.

"Ij göra mz os nadhelika æn 8).
Latin os lifuith halda 9).
Ther ouer maghin ij herra valda 10).
Vi viliom thet iætta, halda ok skrifua 11),
Honum at thiæna, mædhan vi maghum lifua,
Badhe mz goz ok æmpne 12)
Ok all hans laster 13) at hæmpnæ 14)."
The sworo eedh, ok giordho swo,
At the skuldo honum væra tro.

Tha mælte hertugh fræderik:
"Nu vil iak fara heem til mik."
Konung malnrit badh honum bidha;
Thæn dagh hwarghin 15) thædhan ridha.
"Ney thet ma ække væra 16).
Mit folk thet ær alt ij kæra 17);
Thy thet thöm ække kunnukt ær,
Huru om miin thing nu stær 18)".
Thaghar konungin thetta forstær 19),
At han wil ække dwælias thær,

8) behandla oß ännu nådigt. 9) behålla. 10) hafwa rätt och makt. 11) låfwa, hålla och underskrifwa. 12) ågodelar. 13) bördor, lidande. 14) hämna. 15) ingalunda. 16) må icke wara; går ej an. 17) klagan. 18) huru mina saker nu stå. 19) förstår.

792. 3. fattas i B, o. C.
794. C. thet loffue iåtte och scriffue.
797. laster, B, C. last.
805. ther. fattas i B o. C.
806. ther. fattas i B o. C.
807. om. fattas i B o. C.

Han gaff honum orloff heem at ridha,
Om han vilde ther ey længre bidha.
Thet var æn arla 20) ok dagher liws,
Tha the ridhu til thet hws 1).
Hertugha ok grefua mondo ther ey skorta 2)
Tha the ridhu til the porta.
Herra frædrik ij thet palaz gik.
Fru geindor honum mz æro vntfik 3).
Han vilde ække sitia nidh,
Thy thet leedh fast 4) at natzins tidh.
Hon badh tha mz fögha sinne,
The litla drötninginnæ,
Dwælias the nat, ok göra swa.
"Ney fru thet ey væra ma,
Bl. C.V. Thy mine mæn mik hafua kær;
Vita ey huart iak komin ær."
"Iak kan idher ey thakka som iak vil;
Vtan bidher iak gudh ij himerike til,
Han gifui idher lykko ok æræ,
At ij ærin kompne hæræ!"
Tha badh konungin hænta ther 5)
Thet tafuil, som förra skrifuith ær.

---

20) tidigt. 1) näml. till borgen åter från slagfältet. 2) fattas, saknas. 3) mottog. 4) starkt, mycket. 5) hämta dit.

---

811. om B C, ån.
812. æn = = liws. B. arla dager war liwss.
814, 15. fattas i B o. C.
816. thet, B. siith. oriktigt.
819. natzins. C. dagxens. orätt.

Tha hertugh fræderik tafuil sa,
Tha mælte han ok sagdhe swa:
"Huath skal thetta thydha 6)?"
Herra, vi idher biudha,
At thiggia 7) thet ok föra heem."
Mæn veet 8) ney, mælte han til thöm,
Iak ær hema væl swa rik,
At iak thorff ænga gafuor 9) aff thik
Ji gull æller dyra stena
Badhe stora swa ok klena 10).
Man skænkte thöm mz dyre kar 11),
Miödh ok viin man for thöm bar;
Klareet ok marat
Var ther hwariom manne ospart.

Han togh orloff ok bort han reedh.
Konungin fölgde honum a hans leedh 12),
Ok ther til riddara ok swena,
Han reedh ey thædhan ena,
Genom thet bergh han thighat 13) reedh.
Sidhan fan han een vægh swa breedh
Ok kændis huart han komin var;

6) betyda. 7) mottaga. isl. þiggia. 8) sannerligen. 9) behöfwer inga gåfwor. 10) små. 11) kärl, skålar, pokaler. 12) till wägs. 13) dit.

832. C. skafftafflith.
836. thiggia. B, C. i take.
837. B, C. oc sagde nei oc suaradhe saa them.
840. 1. fattas i B o. C.
842. mz. B, C. aff.
844. 5. fattas i B o. C.
850. ther, B, C. ett. B, C. tingat.

Han badh konung malnrit heem fara.
"Ney iak fra idher ey ridher,
För wæghin vardher bæter kunnugher idher 14)".
Konung malnrit badh sit folk alt bidha.
"Jak vil ena mz honum ridha.
Jak honum følgher, thet skal ske,
Genom thæn skog vi fore os se
Til eet vatn, var yfrith breedh,
Ther han opta at bersan 15) reedh."

Tha hertugh Fræderik vatnith fan,
Tha mælte han til thæn litla man:
"Jak vil hær ey længer bidha.
Herra ij maghin nu væl heem ridha,
Æller blifuin hos mik thænnæ nat.
Jak vil heem, som iak hafuer iat 16).
Skoghin ær myrk 17), hardh 18) ok thrang 19).
Margha nat hafuer iak ligbat hær swa lang
A vedhespil 20) ok ævintyr,

14) eder bättre bekant. 15) jaga; heter egentl. i isl. bersa. Bersan är en Angel-Sachs. form. 16) jakat, sagt. 17) mörk, isl. myrkr. 18) svår. isl. hardr. 19) trång. 20) jagt.

854, 5. fattas i B o. C.
860. var. B, C. vi komme.
861. ar bersan. B, C. ena.
865. nu væl, fattas i B o. C.
866. hos mik. C. ner meg i.
867. iat B. acth.

Ther opta ær vordhin dyyr."
"Iak hafuer idhart vedhefvil manga sinnar)
Spilt 2), at ij mik skuldin simma.
Nu hafuin ij herra holpith mik.
Thet lône idher gudh ij himerik!
Iak gifuer idher eet fingergull 3),
Ther prisath ær aff dygdher full.
Thæt ær högha skatta værdh.
Idher ma skada aldre swærdh
The stund the stena æro hos thik 4);
Tha skulin ij herra tro thet mik.
Thæn annar stens natura ær swa 5),
For visso maghin ij thet tro,
Thet sigher iak idher oppinbar:
Tho een man laghe ij tiwghu aar
Nidhre a hafsins grunda 6),
Ok hafdhe han ij the stunda
Thænna steen at bæra,

1) mången gång. 2) förspillt, förstört, skadat. 3) en gullring. 4) stenarna, som i ringen woro infattade; näml. den första stenens egenskap war att skydda för swärd. 5) swo, så. 6) på hafwets grund, (botten).

871. ther. B. thy mik, C. the meg.
874. herra—mik. B, C. mik hulpit herre.
875. ij himerik. B, C. oc åre.
878. skatta. B, C. åra.
881. tha B, C. tåss. thet fattas i B o. C.
883. maghin—tro B, C. vithin thet för (C. mz) thro.
886. B. har oriktigt: graffsens.

Han thorfte sik aldre kæra 7),
Tho han hafdhe hwarte 8) klædhe æller födha.
Watnith matte han ænkte mödha 9).
Then thridhi sten hafuer swa mykla 10) makt,
Latin idher thet for sanno vara sakt
Tho thet största hws ij værldine ær
Aff træ brunne ok vare ij thær,
Eldin matte idher ænkte skadha
Æller koma idher til nakan vadha 11).
At badhe brunne hws ok land,
Ok hafdhin ij stenin a idhre hand
Thet skadde idher ænkte vætta 12);
Swa stort hafuer han at sæta 13).
Thænne sten ær bætre æn hine 14) thrij
Minnes thet huru thet ma ske.
Thæn fiærdhe sten ær aff india land.
Hwa som han bær a sinne hand,
Hwath hæller thöm ær væl æller ve 15).

7) han behöfde aldrig klaga. Tysk. dürfte. 8) hwarken. 9) icke plåga, besvära honom. 10) af gamla formen myckel, isl. mikill. 11) någon vådeld. 12) ingenting, intet. 13) så mycket gagnar, rättar han. 14) de förre. 15) antingen det går honom väl eller illa.

894. tho B. dog.
896. ænkte, B, C. ey.
898,—901. fattas i B o. C.
902. thænne. B, C. Then fiärde.
903. minnes ther. B, C. märken göra.
904. fiærdhe. fattas i B o. C.
906. hæller—ær. B. tik år. C. teg er helder.

Ængin man far thik at se.
Tha thu vilt drifua tholik thing,
Vænt stenin ij thinne hand om kring
Ok lyk 16) han ij thin hænde swa 17)."
Tha han hafdhe thet mælt han hwarff
honum fra 18),
Swa at han ænkte til hans fan 19),
"För æn han ræcte handena for han.
Tha sa hwar annan ater thære
Ok vndradho huru thet matte være.
Tha hertugh fræderik sa then makt,
Hwilka dygdh ok hwilka krafft 20),
Han togh tha gladhlika ther vidher 1).
"Gudh thakke fore tholka gafuo idhe!"
Han vænde thet opta til ok fra,
Swa görla han a the stena sa 2);
The varo faghre ok ther til rikæ.
Man finder ey fala thera likæ 3).
Hwar thera sik eensamin la 4),

16) innelyck, inneslut honom. 17) således. 18) förswann från honom. 19) icke sann (el. såg till) honom. 20) såg deß makt, hwilken dygd och kraft (den hade). 1) då tog han med glädje emot den. 2) så noga beråg han. 3) till salu deras like. 4) hwardera war insattad ensam för sig.

907. far—se. B, C. maa tik se.
913. ræcte. B, C. wplot.
914, 15. fattas i B o. C.
918. tha—ther. B. thär holde gladelika. C. ther hallå gladeliga.
919. thakke fore. B, C. lönc.
924. sik fattas i B o. C.

925. At ther var faghert at se op a;
Ij thet besta gull man matte finna
Varo the lagdhe 5) mz sögha sinne.
"Om thera dygdh tha skulin ij thighia 6)
Ok ængin man ther aff sighia,
930. Mælte thet konung malnrit,
Ok gömin thet væl mz mykin flikt 7)"
"Mænveet 8) thet skal vara.
Jak vil thet væl bewara."

Bl. C. VI. Hertugh frædrik helsar han tha 9)
935. Ok genast reedh hwar annan fra.
Konung malnrit ij sit eghit rikæ;
Tha thorffte han for ængin vika.
Alle the dwærgha han ouer ær
Hafdhe han sidhan aff hiærtath kær,
940. Ok thiænte honum ij lost 10) ok nödh,
Ok giordhe sidhan alt thet han bödh.

(Fortsättning i nästa Häfte.)

5) infattade. 6) tiga. 7) flit, ifwer; af flita, sannerligen. 9) tager afsked af honom. 10) [illegible]

927, 929. fattas i B.
932—35. fattas i B. heta således i C.
Men jag veth thet skall vare.
Jag vill töm velbevare.
Hertug frederik och han taa
Ride huar annan genasth i fraa.
937. B. oc tröste. C. och törffte.
938, 9. fattas i B o. C.

Om den gamla Swenska Förbundsförfattningen.

I den af Konung Birger år 1296 stadfästade Uplands-lagen, lyda de trenne första flockarna eller Capitlen af Konunga-balken, med ringa förändring till wårt nu brukliga språk, såsom följer: 1.) „Nu tarfwa Land Konung wälja. „Då skola tre folkland först Konung taga: Det „är Tiundaland, Attundaland och Fierdhundra„land. Uplands Lagman äge honom wid Up„sala först till Konungs döma: dernäst hwar „Lagman efter annan, Södermanna, Östgö„ta, Tiohärads 1), Westgötha, Nerikes och „Westmanna. De äga honom till krona och „Konungsdöme wälja, till att land områda „och rike styra, lag styrka och frid hålla. Då „är han dömder till Upsala-öde. — II.) Nu äge „han att Eriksgata rida. De äga att honom „följa, gißlan sätta och ed swärja: Och han „äge dem lag giswa 2) och frid swärja. Af

1) Så kallades den Småländska Lagsagan. Ännu utmärkes under detta namn den Lagsaga, som innefattar Kronobergs och en stor del af Jönköpings Län.

2) Betyder i detta sammanhang så mycket som bekräfta. Om Uplands-lagen heter det i K. Birgers stadfästelse, att den är med allmäng

„Upsala äga de honom följa och till Strängnäs. Der äga Södermän wedertaga och honom med grud 3) och gißlan till Swintuna „följa. Der skola Östgöthar honom med gißlan möta och följa genom land sitt och till midt på skogen Holawed. Der skola Swi„ländningar honom möta och honom följa „Ynabäkkia 5). Der äga honom Westgöthar „möta med grud och gißlan och följa till „mundaboda 6). Der skola honom Närikar „möta och följa genom land sitt till Upboga„bro 7). Der skola honom Westmän med grid „och frid möta och följa honom till Östensbro 8). „Der skola möta honom Uppländningar och följa „honom till Upsala. Då är den Konung i „land och rike lagliga kommen, med Upsvear „och Södermän, Göther och Gutar 9) och all „Småländningar: då hafwer han ridit rätt

---

neligt jagvåde tillkommen, och der på rättliga stadd och stadgad.

3) Grud eller grid, frid, säkerhet.

4) Det will säga, till gränsen af Lösings härad i Östergöthland, hwilket härad fordom kallades Swintuna.

5) Junebäck bredewid Jönköping.

6) Nu Bodarne på Tiweden.

7) Öfwer Opboga ström, sedan Arboga å, strax wester om Fällingsbro gästgifwaregård.

8) Öfwer Sagån wid Nyqwarn.

9) Gottländningar.

rikesgata. III.) Då må han af Ärke-Biskopen och Lyd-Biskoparne till kronan wigas i Upsala, kyrka. Sedan är han skyldig Konung swara och krona bära. Då äger han Upsala möde och Dulgadråp 10) och Danarf 11). Då må han sina tjenstemän Län gifwa. Warder han god Konung, då låte Gud honom länge lefwa."

Iden af K. Magnus Eriksson år 1327 stadfästade Södermannalagen nämnes först Wermlänningarnes Lagman wid Walriksdagen. Han afgaf sin röst efter Westgötha-Lagmannen. I K. Christophers Landslag af år 1442 tillkomma Lagmannen öfwer Åland näst efter Östgötherne samt sist Lagmännen öfwer Norra och Södra Finnland. I samma lag handlas utförligare om Konungawalet, som skedde på Mora-äng, en mil från Upsala, hwarföre äfwen sjelfwa Tinget eller sammankomsten i lagarna kallas Mora-Ting. Lagmännen skulle der infinna sig, hwar och en åtföljd af Tolf män, witra och snälla, walda med alla bofaste mäns samtycke inom Lagsagan. Denna Nämnds och Lagmans röst utgjorde Landskapets. Uplands

10) Mansbot för dråp, hwars upphofsman ej kunde upptäckas, erlagd af Häradet, der gerningen skett.

11) Arf efter utländsk man, död i landet, om ej hans barn inom år anmälte sig: äfwen efter inländsk man, som dog utan arfwingar.

Lagman röstade först, sedan de öfrige hvar
sin ordning och de flesta rösterne afgjorde
let. Derefter swor Konungen Folket sin
Landslagen införda ed, å bok med helgedom
i händer, upplyfte så sin hand och lofwade
hålla Gud och sin Allmoge allt hwad han
rit och det i ingen måtto bryta, utan hål
öka med allo godo och särlika m
Konungslikom kärlek sinom. På sa
ma sätt swuro Lagmännen och folket Konun
sin ed 12). Det kallades att swärja wid
ler uppå Mora sten 13), och en gam
handling säger att Konungen strax efter wa
upphöjdes på stenen 14). Nu ägde Konunge
på sätt som förr är nämdt, att rida sin Eri
gata, eller, såsom der tillägges i gamla Lan
lagen, att rättfyles (med solen) om
land

12) Gamla Landslagen, Konunga-balken C. 3.

13) K. Eriks af Pommern och Sweriges Råds
likning. Stockholm d. 14 Oct. 1435. Hado
Bihang till Rimkrönikan. Landsl. Kon. B.

14) Ett Notarii Publici wittnesbörd om den
som finnes wid Morasten, om Konung Erik
Pommern wal till Sweriges Konung m.
1434 d. 21 Maji (på latin). Hadorph ibid.
samma document synes, att för hwarje ny
nung en ny sten, med inskrift, som wisade
walet skett, lades på den gamla Morasten.
na större och gamla Morasten finnes ej mer
af de smärre endast några fragmenter.

land rida, då den wid Moraſten ömſeſidigt aſlagda eden wid hwarje landsting upprepades.

I ett fragment af Konungabalken wid gamla Weſtgötha lagen 15), hwilken är äldre än någon af de förut anförde lagar, underrättas wi nogare om det ſätt, hwarpå under denna färd landſkapernas inwånare af ålder emottogo ſin nya regent, ſedan han wid Moraſten på Ting allra Swia" blifwit wald. „Han „ſkall med gißlan fara ofwanifrån in i Öſtra „Göthland," heter det, „och ſända mån hit „till allra-Götha Ting 16). Då ſkall Lagman„nen utdela Gißlan, twå af landets ſödra, „twå af deß norra del. Sedan ſkall (han) ſända hwar fjerde man af landet med dem. De „ſkola fara till mötes till Junebäck: Öſtgötha „gißlan ſkola följa dit och wittne bära „att han är få (hos dem) inländer, ſom deras „lag ſäger 17). Då ſkall allra-Götha Ting

15) Det finnes äfwen bifogadt Weſtmannalagen.

16) Så kallas Weſtgötha Lands-Ting i Weſtgötha lagen. Jfr. ibid. Thingmala Balk. 1. Fl.

17) Att Småländningarna, ſom enligt Uplandslagen emottaga Konungen af Öſtgötherna och följa honom till Junebäck, här utelemnas, wiſar att Småland fått egen Lagman förſt under den tid, ſom förflutit emellan redaction af Konungabalken i Weſtgötha lagen och den yngre Konungabalken i Uplands lagen.

„åter honom nämna, när han till Tings kom-
„mer. Då skall han sig alla Göther trolig
„swärja, att han ej rätt lag i wårt land skall
„bryta. Då skall Lagmannen först döma ho-
„nom till Konung, sedan andra, der som han
„bidar: Konungen skall då gifwa tre män frid,
„likwäl ej sådana, som begått nidingswerk."—
Man war i gamla dagar så noggrann att Ko-
nungen wid ett sådant tillfälle endast skulle
komma in i landsorten såsom lagen säger,
att Westgötherna, då Konung Ragwald (Knap-
höfde) kom till deras ting utan att ha emot-
tagit den föreskrifna gißlan, slogo honom ihjäl,
för den sidwördnad han gjorde alla
Westgöthar 18).

Wi ha begynt wår undersökning med an-
förandet af deßa ställen ur de gamla lagarna;
emedan de tydligast fastställa den synpunkt,
hwarunder wi här betrakte den fordna Swen-
ska författningen. Af det anförda följer: 1.)
att Swenska folket fordom representerades efter
Landskaperna. 2.) att Landskapernas röster af-
gifna genom Lagmännen afgjorde Konungawa-
let. 3.) Att, ehuru derigenom det gemensam-
ma öfwerhufwudet utkorades, likwäl en serskild
hyllning i landskaperna ansågs nödig, innan
Konungen kunde sägas wara till land och
rike lagliga kommen. 4.) Att ändamålet

18) Konungalängden wid Westgötha lagen.

med denna serskilda hyllning war den serskilda bekräftelsen af landskapets egna lag, som Konungen då gaf, och hwarförinnan han ansägs så litet kunna fordra underlåtlig lydnad, att lagen stadgade, det gisslan borde gisswas för hans säkra inträde inom landskapet. — I allt detta wisa sig onekligen de serskilda landskapen, eller, såsom Ericus Olai, den förste utförligare Swenske annalist i 15:de århundradet, ännu kallar dem, de serskilda nationerna, hwilka fordom utgjorde Swearike, i egenskap af egna, ehuru sins emellan till ett helt förenade, samhällen. Beskaffenheten af detta bela kan redan i och för sig sjelf ej tänkas annorlunda än såsom ett Förbund emellan dessa smärre samhällen, och man finner äfwen ett sådant förbund uttryckligen åberopadt.

Det gamla Swearike war således en Förbundsstat under ett gemensamt öfwerhufwud. De till förbundet ursprungligen hörande länder äro de, genom hwilka Kungswägen eller Eriksgatan gick. Emedan Eric den Helige är den förste Swenske Konung, om hwilken anmärkes, att han gjort denna färd, så har man äfwen från honom welat härleda sjelfwa namnet Eriksgata. Men då i den gamla Swenska öfwersättningen af Erik den Heliges lefwerne 19) säges, att han „foor um all sitt rike,

19) *Israel Erlandi* De vita & miraculis S. Erici,

„ok sökte sit folk, och foor fram aat rättom
„Konunghslikom wägh," så wisa sjelfwa d
nyttjade ordalagen att här är fråga om ett re
dan bestämdt, äldre bruk. Det war deßutom
för att ej ha iakttagit allt hwad lagen wid ett
sådant tillfälle föreskref, som K. Ragwald, re
dan före Erik den Heliges tid, erfor det olyck
öde, som wi nämnt. Sannolikare är den hän
ledning Ihre uppgifwit af å, som betyder all
och rike, då Eriksgata efter orden wore en
wäg genom allt riket 20). Denna wäg widrörde
ej rikets nu warande södra kustländer, Halland,
Skåne, Blekinge, som fordom hörde till Dan
nemark: den gick ej åt Wermland, som i äld
sta tider ömsom lydde under Swerige och Nor
rige: den sträckte sig ej till Norrland, som se
nare än det öfriga riket bebyggdes, ut åt sjöki
sten af Swenskar, närmare fjellen af Norr
män. Norrland stod deßutom länge under Up

---

skrifwen omkring år 1314, först utgifwen af
Scheffer i Stockholm 1675. Den gamla Swen
ska öfwersättningen läses i *Langebeks* Script. rer
Dan. Med. ævi T. IV. p. 597.

20) På samma sätt är Ätid i gamla språket det
samma som alltid; allt-medan det sam
ma som ämedan. Att detta senare ord skrif
wes emedan wisar samma förwexling af ä och
e, som föregått med ordet Eriksgata. *Ihre* Glosar. Sviogoth. Ä ensamt, då det be
tyder jemnt, ständigt, skrifwes äfwen ofta
ee och e.

lands Lagman, liksom Dalarne och Westmanland hade en och samma. Med tiden ökades de wid Konungawalen rösträgande Lagmännens antal; men Eriksgatan förblef den gamla. Endast i Landslagen af år 1442 tillägges, att om Konungen ej kan komma till Finland, må Drotzet eller en annan af Konungens Råd tillika med Biskopen af Åbo både göra och anamma eden å Konungens wägnar. Derjemte, då denna allmänna lag trädt i stället för de äldre serskilda Landskapslagarna, försvinner här fordran på deßas bekräftelse, och Konungen aflägger och emottager under sin Eriksgata i Landsorterna den samma i sjelfwa Lagen nu införda ed, som ömsesidigt blifwit gifwen wid Mora sten.

Med denna förändring fortfor den gamla förbundsförfattningen lagligen ända tills riket under Gustaf Wasa förwandlades till arfrike. Den fortfor att finnas i lagens ord och mening, fast i utöfningen längesedan inskränkt och ofta alldeles owerksam genom de privilegierade ståndens wärande inflytelse och makt. Den framställer sig, ännu efter uppkomsten och stadgandet af deßa stånd, likwäl fullständig i Konunga-Balken af gamla Uplandslagen. Den uppträder med ännu skarpare skilnader i den till sitt närwarande skick äldre Westgöthalagen, som sätter inwånarne i det öfra Swerige, och äfwen Smålåndningarne, med ett ord, alla

icke-Göther i egentelig bemärkelse, i samma klaß med utländske män 21), men skiljer likwäl merendels emellan utländningar inom Konungari-

21) I WGL. Tiuf B. 12 Fl. lämpas regeln: Thylik Laghok rätt, sum utländsk man göra oß, thylikän wiljum wir them göra — så wäl på dem, hwilka bo inom Danska området, som på dem, hwilka bo på andra sidan skogen Kåglan. Denna skog, som skiljer Westmanland och Nerike, war ock gränsen för Westgötha lag, hwarunder Nerike, ehuru med egen Lagman, äfwen lydde. I WGL. Mandrap. B. 9 Fl. stadgas olika böter för dråp af utländsk man (Westgöthe), för dråp af utländsk man inom Konungariket (Swensk eller Småländsk) och för dråp af utländsk man utom Konungariket (Dansk, Norsk, Engelsk eller Suderman, hwilket sista, enligt hwad längesedan blifwit bewisadt, ej blott betyder Södermanländning, utan Tyskar och andra åt söder boende folk. För en Engelsk eller Suderman böttes mindre, än för en Norrman eller Dansk.) — Märkligt är, att Westgötha lag ej räknar Östgöthar bland utländske män, men wäl Småländningar, ehuru dessa hörde under Westgötha lag; enligt denna lags eget intyg. Senare ha de likwäl fått sin egen, hwaraf likwäl endast Kyrkobalken är öfrig. Mag. Docens J. H. Schröder har i en gammal uppsats på Konung Magni Eriksons böcker funnit Smålandslagen nämd. — Böter för dråp af utländsk man ingick ej åttaman-bot eller serskilda böter till slägtens försoning utom böterna till närmaste arfwingen, hwilka kallades arfwäbot. I WGL. l. c. heter det i allmänhet: "Dråper madher utländsktan man eigh ma frid flyia or Landi sinu ok i äth han-

ket såsom förbundsbröder, och werkliga utländningar. Wi återfinne ytterligare denna samma författning i Swerige, på ett märkwärdigt sätt teckнad af den Nordiska Hiſtoriens fader, af Snorre Sturleſon, ſådan den wiſade ſig i förſta brytningen emellan Chriſtendomen och Hedendom, och ſedermera i den nyß ſtadgade Chriſtendomens tider.

I Heimskringla, 76 kapitlet af Olof den Heliges Saga, handlar han om Landsdelnin-

d. w. ſ. Gerningsmannen blef ej, ſåſom för dråp af inländſk man, fridlös inom ſitt eget landſkap, och behöfde ej fly ur ſitt land in i ſin wederſakares ätt, eller derigenom utſätta ſig för deß ſlägtingars hämd. Samma ſtadgande finnes i Östgötha lagen Drap. B. Fl. 10. — I den handſkrift af Weſtgötha lagen, ſom Bring i Lund börjat utgifwa uti Academiſka afhandlingar, står i det nyß anförda lagrum, utanrikes-man i ſtället för utländſk, hwilket ſynes inſkränka meningen af denna ſenare benämning till werkliga utländningar i alla afſeenden, men enligt ſammanhanget måſte detta lagſtälle äfwen ha gällt wid dråp af innanrikes man, dock ur ett annat landſkap, enär ingen ättebot betaltes. Deßutom är af 6 Fl. Såramål. B. WGL. tydligt, att med härländſk eller inländſk man förſtås en inwånare af landſkapet.

I Brings WGL. nämnas äfwen Alzman (Ålandsman?) och Ymuman (Umeåman, Norrländning; äfwen Finne, emedan de gamla Helſinge-rämärken ſträckte ſig till Uleå träſk), men ſåſom i dråpböter gällande lika med Engelsman och Söderländning.

gen och lagarna i Swithiod. Wi anföre häraf följande: „Swia-wälde ligger i många „delar: en del är Westergöthland och Wermes„land och markerna (Dalsland) och hwad dertill ligger: och är det så stort rike, att under „den Biskopen, som är deröfwer, äro 1100 „kyrkor. En annan del af landet är Öster„göthland: det är annat Biskopsdöme. Der„till följer nu Gottland och Öland och är det „tillsammans (med Östergöthland) ett ännu „större Biskopsdöme. I sielfwa Swithiod „(det egentliga Swearike) är en del af landet, „som heter Södermanland: det är ett Biskops„döme: En annan del heter Westmanland eller „Fierdhundraland, som är ock Biskopsdöme. „Den tredje delen af Swithiod heter Tiunda„land, den fjerde Attundaland, den femte Sjö„land, och hwad dertill ligger, öster ut med „hafwet 22). Tiundaland är bäst och förnämst

22) Troligen sjökusterna af Upland och Södermanland och möjligen ännu längre i norr och söder fordom kallade norra och södra Rhodin. Rhodin ofwan Stockholm hörde under Uplandslag, men synes ej, enligt Sturlesons uppgift, hafwa inbegripits uti de tre i lagarna så kallade Folk-länderna, Tiundaland, Attundaland, och Fierdhundraland; hwilket äfwen bekräftas af K. Birgers stadfästelse på Uplandslagen. Det så kallade Rodslagen, egenteligen Rodslagen, war och är än indeladt i skeppslag utefter kusten, och sielfwa namnet betyder ej annat. Det kommer af Rodr — rodd och lag — sällskap.

„bebygdt i Swithiod: dertill lyder allt riket;
„der är Upsala, hwarest är Konungsstol och
„Erke-Biskopsstol och hwartill Upsala öde hö-
„rer; ty Swearne kalla Upsala Konungs egen-
„dom för Upsala-öde. Hwarje del af landet
„har sitt lag-ting och sin lag i många stycken.
„Öfwer hwarje lag är en Lagman och råder
„han mäst bland bönderna, ty att det skall
„lag wara, som han qwäder. Och om Konun-
„gen eller Jarlen, eller Biskoparna fara öf-
„wer landet och hålla ting med bönderna, då
„swarar Lagmannen på böndernas wägnar: och
„honom följa de alle, så att knappast töra de
„wäldigaste män komma på deras allmänna
„ting, utan böndernas och lagmännens lof.
„Men allt det som skiljer i lagarna, det skall
„jemföras med Upsala lag, och alle andre lag-
„män skola stå under den lagman, som är i
„Tiundaland."

Ehuru Sturleson på detta ställe i hwad han förmåler om Biskopsstiften i Swerige har afseende på tillståndet sådant det war i hans egen tid, omkring 200 år efter Olof Skötkonungs regering, så är det likwäl tydligt att allt det förriga och det hufwudsakliga, nämligen det som rör landets indelning, de serskilda lagarna och lagmännens inflytelse ej blott gäller om Historieskrifwarens egen tid, utan äfwen om en äldre. Allt detta är nämligen blott en inledning till berättelsen om förlikningen emellan

Olof Skötkonung och Olof den Helige, genom
driswen emot Konungens wilja, genom folkets
röst: en berättelse, som genom den lifliga må
ningen af ett Swenskt Allshärjar-Ting wid
Upsala i fordna dagar, — genom teckningen af
den wördige Thorgnys bild, Tiunda-lagman
nens, och genom anförandet af hans tal, en
det djerfwaste, som wäl någonsin inför en
Konung blifwit hållet, ej blott i allmänhet för
der ett stort ljus öfwer Sweriges gamla för
fattning, utan äfwen i synnerhet såsom ett be
wis på hwad en lagman i egenskap af folkets
taleman kunde wåga, är den bästa bekräftelse
på de föregående yttranden om lagmännens
makt i Swerige och Swenska böndernas frihets
anda.

Egen lag utmärker eget samhälle. De gam
la Landskapslagarna sjelfwa äro då de märk
wärdigaste bewis för den fordna Swenska för
bundsförfattningen. Den måste ej blott wara
lika gammal med deßa lagar, utan äfwen så
wida äldre, som alltid en längre tid fordrar
innan bland ett ännu föga odladt folk en ur
sprungligen på häfd grundad inrättning blir
uttryckt i bestämda lagliga föreskrifter. Men
flere af landskapslagarna witkorda sjelfwa sin
ursprung före Christendomen. Så heter det i
Konung Birgers företal till Uplandslagen:
„Med lag skola land byggas och ej med wåldes
„werkan: ty då står landet wäl, når lag fö

wies. Wore alle rättwise, då behöfdes ingen
»lag. En lagklok man war Wigher Spa, be-
»den i hedentimma: han war utsänd af In-
»giäld Swea Konung. Hwad wi hitta i hans
»Lagsaga 23) som för alla män nödigt är,
»det sätta wi i denna bok. Det onödigt och
»tungt är, det wilja wi utelycka. Hwad som
»Hedningen lät brista, det som hörer till Chri-
»sten rätt och kyrkolagen, det wilja wi tillöka i
»början af denna bok: Och wilja wi efterfölja
»i denna lag wåra förfäder Eric Helige, Bir-
»ger Jarl och Konung Magnus." Företalet
begynner med en hälsning till alla dem, som
bo emellan hafwet och Säfwa ström 24) och

23) Betyder egenteligen detsamma som Lag; ett bewis, att lagen från början warit oskrifwen och ur minnet sagd. Deß enkelhet, deß affattning i korta tänkespråk, troligen först på wers (hwarföre äfwen Floekr, det sedermera bibehållna namnet på lagarnas serskildta kapitel, ursprungligen betyder en kort sång), deß wigt för hwarje husfader giorde, att den utan stor swårighet i minnet kunnat bibehållas. Det war deßutom ett åliggande för Domaren och Nämnden, som waldes ibland landsortens wittraste och snållaste män, att waka öfwer den legala traditionens renhet. Att de wigtigaste af deßa lagens tänkespråk blifwit med runor å kaste ristade, är möjligt. Men sielfwa skrifsättets obeqwämhet gör sannolikt, hwad deßutom flere andra skäl bekräfta, att egenteligt skrifwen lag i Swerige först fanns efter Christendomen.

24) Sagån, som skiljer Upland från Westmanland och äfwen kallas Säfwa ström.

skogen Ödmorden 25). — Den nya Lagboken hade blifwit sammanfattad år 1295 genom en ur alla tre folklanden wald nämnd under föreståndande af Lagmannen Birger Pedersson till Finnsta: den hade sedermera för folket å tingen blifwit uppläst, och samtyckt, hwarpå den följande året af Konungen stadfästes för de tre folklanden och norra Rhodin, eller Roslagen. Wid denna Uplandslag finnes bifogadt ett stycke „af them gamblum lagum, som i hednum tim„ma brukades." Det handlar om Enwige. På samma sätt wittnar Westgötha lagen om sin höga ålder, ej blott genom hela sin beskaffenhet, då den ej såsom Uplandslagen undergått någon fullständig nyare omarbetning, utan äfwen genom uttryckliga intyg. I den bifogade uppsatsen på Westgötha lagmän, hwilken liksom den åtföljande Konunga- och Biskopslängden synes författad före medlet af 13:de århundradet under K. Erik Läspes regering, nämnes först Lumber, en hedning, som säges hafwa uttänkt och gjort en stor del af lagen, hwilken derföre kallades Lumbs lag. Om den siste i denna förteckning uppförde Lagman, Folke, berättas att han tog ut ur lagen många hednamål. Östgötha lag, i serskilda mål förbättrad af K. Knut Eriksson och af Birger Jarl, har likwäl bibehållit många drag af sitt äldre ur-

25) Tynnebro skogen, som skiljer Helsingland och Gestrikland. Det sednare hörde således under Uplands lag.

sprungliga skaplynne 26). Då Gottlandslagen förbjuder barns utkastande och all afgudadyrkan i skogshullt eller på högar, i stafgärdar eller på andra genom gammal widskepelse helgade ställen, röjer den derigenom sitt grannskap till Hedendomen 27). Dalelagen säger sjelf att den har standit å (allid) sedan Dal å byggdis 28). I K. Magni Eriksſons företal till den af honom stadfästade Södermannalagen heter det, att den är utwald af forn rätt ok af gamblum landslagum. Yngst till sitt ursprung synas Westmannalagen och Helsingelagen wara. Den förre är till största delen sammansatt af Uplandslagen och Dalelagen. Märkeligt är, att Sturleſon på det förut anförda stället talar om Fjerdhundraland eller Westmanland. Hela Westmanland eller åtminstone största delen har

26) Jfr. Burman Critisk afhandling om Provincelagarne i Witt. Hist. och Antiquitets Academiens Handlingar, 6 Del. Uplandslagen utgafs först på Konung Carl IX:s befallning i tryck genom Buræi försorg år 1607. Östgötha lagen likaledes först 1608. Westgötha lagen blef på Regeringens befallning under K. Carl XI utgifwen af Stjernhielm 1663. Efter en annan handskrift har den förstat utgifwas i Acad. Disputationer af E. G. Bring i Lund.

27) Gottl. L. 1. 2. 4. Gottlands lagen är på Kongl. bekostnad utgifwen af Hadorph 1687.

28) Dahle lagen Ärfd. B. 1 fl. Den är likaledes utgifwen af Hadorph 1676.

således fordom blifwit räknadt till Fjerdhundra. Men detta sistnämda war ett af de tre fasta länderna, lydande under Uplands lag. Hwar före äfwen denna, tillika med den å andra sidan tillgränsande Dalelagen, blifwit källorna för den senare uppkomna Westmannalagen. Helsingelagen är mestadels ett utdrag af Uplandslagen 29).

Af det anförda följer: att Landskapslagarne till sina grunddrag äro ifrån Hednatiden; och att med Erik den Helige, hwilken i företalet till Uplandslagen nämnes såsom Sweriges förste Christelige lagstiftare, och som före äfwen i en gammal Konungalängd 30) kallas Erik Laggifware, den tidrymd, hwarjar, under hwilken deßa lagar, ändrade och mildrade genom Christendomens inflytelse, sammangom bragtes i det stick, hwari de sedan kommit till wåra dagar. — Den egentliga periodens för deras utbildning sträcker sig till 1347; då under K. Magnus Eriksson första förfoket skedde, att ersätta dem genom en allmän Landslag. Denna, för förment inskränkning af Kyrkans friheter förkastad af de andelige och deras

29) Westmanna och Södermanna lagarne äro på K. Carl XI:s befallning utgifne af Cl. Åkerman 1686. Helsinge-lagen första gången på K. Carl IX:s 1609. Nya Critiska upplagor af Landskapslagarne wore högst önskliga.

30) Script. rer. Svec. Med. Ævi. T. I. S. 1. P. 18

före ej offentligen antagen, synes icke deß mindre (med undantag af Kyrkobalken) ha kommit i bruk och wara den Lagbok, som nämnes i en Westgöthernas öfwerenskommelse af år 1416, hwari sägas, att med Drottning Margarethas regering „de hade anammat Sweriges lag, som man hade uppe i landet" 31). Så förbereddes antagandet af en allmän landslag under K. Christoffer af Bäjern. Då K. Carl IX år 1608 stadfäste denna K. Christofers lag, intill deß den blefwe öfwersedd och förbättrad (hwilket på Riksdagen i Norrköping år 1604 hade blifwit beslutet), tillät han likwäl, att landskapslagarna måtte tjena till rättelse om några mål förekomme, som hwarken efter K. Christoffers lag eller Rikets sedermera upprättade receßer och beslut kunde afdömas.

De underrättelser, som lagarna, till en del ännu från hedniska tiden, lemna om det fordna tillstånder, knyta sig sluteligen sjelfmant till Sturlesons uppgifter om de många rikena i Sverige redan under den första Konungatiden öfwerherrskap. „Upsala Konungar," säger han 32), „woro högste Konungar i Swithiod, på den tid der woro många härads-Konungar. Ifrån det Odin war höfdinge i

31) Hadorph gamla stadgar efter Björköarätten. sid. 42.
32) Heimskringla. Ynglinga Saga. C. 40.

„Swithiod woro de enwälds Konungar, som i
„Upsala suto, öfwer allt Swia-wälde, till dess
„Agne dog 33), men då kom riket i bröder
„skifte. — Sedan spriddes riket och Konungar
„dömet i ätterna, såsom deße grenade sig, och
„somlige Konungar röjde stora skogsland och
„ökade så sitt rike." Det war deße småre Konungar, hwilka Ingiald, den siste Ynglinga-Konungen i Swerige, till en stor del undan-röjde, men ock derigenom förtade sitt eget och sin ätts wälde. De förswinna sedermera allmer ur Swenska Historien; men att den bebyggning, som genom dem blifwit införd, bibehåller sig, ehuru under en annan form, är tydligt af de intyg wi redan åberopat.

Wi ha sålunda med historiska wittnesbörd följt den gamla Swenska förbundsförfattningen tillbaka till de äldsta tiderna. Wi skola här söka fatta den i deß upphof och rot, följa den i deß utbildning, och i korthet angifwa de förändringar, som den warit underkastad och sjelf förorsakat i Fädernesslandets öden.

Wi ha kallat denna författning en förbundsförfattning, som förenade flere småre samhällen till ett gemensamt helt. Hwart och

33) Enligt Sturleson den trettonde regenten från och med Odin. Agnes söner Alrik och Erik blefwo, såsom bekant, samkonungar efter fadren.

och ett af deßa war åter ett mindre förbund, som utvecklat sig ur de första och naturligaste banden mellan menniskor. Att slägtförbindelserna woro de första samhällsbanden, är tydligt af den stora wigt, som de gamla lagarna ännu under ett senare mer utbildadt samhällssätt lägga på dem. Hwarje slägt förekommer såsom ett eget, juridiskt bestämdt helt, sjelfständigt i afseende till andra slägter. Förolämpning war för slägten gemensam och födde slägtkrig, hwilka lagarna blott genom lagliga former sökt mildra. Blodshämd, Wigarf, det will säga, krigsarf, hwarigenom närmaste arfwinge och slägter woro skyldige att hämnas en dödad mans blod på banemannen och dennes slägt, war en helig pligt af lagen erkänd 34). Om dråp skett, war gerningsmannen skyldig, att inom natt och dag sjelf kungöra det, eljest war det skammeligt dråp, mord och nidingswerk. Kungörelsen kallades Wiglysning och war en förklaring att twänne ätter befunno sig i krigstillstånd till hwarandra. Då inträdde de öfrigas och lagens bemedling. Den brottslige kunde erbjuda böter. Saken war förlikt om böterna emot-

34) Helsingelagen Ärfd. B. Fl. 15 bestämmer hwilka äro närmast att taga Wigarf. Finnes ingen af deßa närmaste, tillägger den, Tha gangi Wigher arf, sum all annar arf.

togos, hwilket i början så sällan war fallet, att Gottlandslagen 35) måste förklara den för o skämder man, som tager första gång då hu dit warder, om ock först efter ett års förlopp. Emottogos ej böterna, så måste anbudet inom trenne år trenne gånger förnyas. Emellertid war Dråparen fridlös. Han måste rymma de bebyggda orter, söka skogen och ödemarken 36). Med honom måste fly fader, son och broder eller närmaste fränder 37). Endast på wissa fridlysta tider eller rum ägde de säkerhet. Det är dock tydligt att denna fridlöshet mindre war ett straff, än en säkerhets-anstalt, och ett slags beneficium juris för den anklagade. Ännu i en sednare tid säger Konung Magnus Ladulås om den, som för hämd flyr, att „han må gömma „sig det bästa han kan för sina owänner" 38), och sedan wapens allmänneliga bärande war förbudet, ägde likwäl en sådan rätt, att „hwar „wa full wapen sig till wärn om han will hå

35) C. 13.

36) Han skulle sedan gerningen å tinget blifwit fö kunnad och widgången, frid flyia, äta he a dagbardi (dagward, frukost) = = och i fö hå at nattwarde WGL. Mandr. B. Fl. sedan war förbudit att med honom äga nå gemenskap, eller åtminstone gifwa honom mer ett mål. ÖGL. Edsöres B. Fl. 10.

37) Gottlandslagen C. 13.

38) K. Magni Ladulås's stadga 1280 §. 3. Hadom wid Björköa Rätten.

„ter bjuda och sitt brott bättra" 39). Hade Lagen, hwad den ej förmådde, i deßa tider sielf gifwit lif för lif, eller uppträdt egentligen straffande, så hade det warit att ömsesidigt förewiga hämden. Genom att hålla fienderna ifrån hwarandra och under en längre tid ge rum för ett upprepadt anbud af böter söfte den bereda en förlikning. Å andra sidan hade den ett tillbörligt afseende på den förolämpades rätt och känslor. „Och Dråparen „komme aldrig i frid," säger Östgötha Lagen, „förr än rätter arfwinge" (till den dräpte), „beder för honom, undantagandes, då Ko„nung är nytagen, och rider sin Eriksgata. Då „må han gifwa tre män frid" 40). Dock måste äfwen deße, för att njuta denna frid, först försona arfwingarna genom böter.

Böterna woro dels Arfwebot till närmaste arfwingen, dels Ättebot, erlagd till hela den dräptes slägt af hela dråparens slägt 41). Den brottslige borde deßutom, för att fullkomligt fria de förolämpades heder, med

39) K. Magni Eriksſons stadga 1335 §. 2 ibid.

40) Drap. B. Fl. 5.

41) WGL. Mandr. B. 1 Fl. Denna ättebot kallades ock oranbot, af oran, blodshämd. Den sammanskötts efter ett wißt förhållande af fäderne- och möderne-fränder intill sjette led, och utdeltes på samma sätt. Sammanskottet kallades ättarstuth. Bring WGL. Dråp. B. 7 fl.

tolf man af sin ätt swärja inför sina wederparter, att han skulle sjelf wilja taga samma böter för samma sak, „om de hade gjort det „emot honom, som han gjort emot dem" 42). Det kallades jämnads Ed (jamnädher Ed), och motswarades å andra sidan genom Tryggets-Eden (Trygdhär Ed); hwarigenom all ytterligare hämd blef afsagd. I ett Isländskt formulär af en sådan Ed 43), hwilket kan anses upplysande äfwen för rättegångssättet i Skandinawien, heter det: „Den af oß, som bry„ter ingången förlikning eller dräper efter gif„wen trygghet, han skall blifwa såsom den jag„gade ulf; så widt som menniskor jaga ulf„war, Christna söka Kyrkor, Hedningar offra „i Gudahusen, elden bränner, jorden gror, „man nämner moder, skeppet skrider, skölden „blänka, solen skiner, snön ligger, Finnen far, „furan wäxer, falken flyger wärlängan dag „med stående bör (wind) under begge wingar, „himlen sig hwälfwer, winden tjuter, watten „wänder till haf, och människor så korn. Han „skall fjernas från Kyrka och Christendom,

42) Skånelagen L. 5, c. 29. Ett annat exempel af samma ed förekommer i Westgöthalagen. Eds ram. B. med wåda. Fl. 4.

43) I Heidarwiga Saga från förra hälften af Elfte Århundradet. Müller Sagabibliothek, 1 B. sid. 47. Med nästan samma ord finnes denna ed anförd i den gamla Isländska Lagboken Grágás.

„Guds hus, och hwarje hem, undantagande „helfwete. Hwar en af oß gifwer den andra „trygghet för sig och sina arfwingar, födda och „ofödda, aflade och oaflade, nämda och onämda: „Hwar och en gifwer trygghet, den waraktiga, „hulda och säkra tryggheten, som skall hållas „så länge mull och menniskor äro. Nu äro „wi förlikte och förbundne, ehwar wi räkas, på „land eller i hamn, på haf eller häste-rygg att „dela äror och ösekäril, tomt och tilja, hwar „behof göres. Förlikte äro wi med hwaran„dra, såsom son med fader, eller fader med „son, i all samfärd. Gifwom nu handslag på „förlikningen och hållom den wäl efter Christi „wilja och alla deßa mäns wettskap, som höra „förlikningen. Hafwe den Guds hyllest, som „håller förlikningen, den Guds wrede, som „bryter. I en lycklig stund låtom oß förlikas. „Gud ware förlikt med oß alla.“ Det war en ordentelig frid, som slöts och bekräftades i detta poetiska språk och så heliga ansågos sjelfwa orden, att den Isländska Sagan, som anför dem, berättar huru en långwarig af blods„hämd föranledd strid förliktes, emedan en af parterna, okänd, förmått den andra, att i sin närwaro upprepa fredsformuläret. Men ej blott i försmar och förolämpning, utan äfwen i fråga om egendom upprådde hwarje slägt, såsom ett helt för sig. Af förfäderna ärfd odaljord kallades den gamla byrd (börd), det will säga den egendom, till hwilken man

war född och boren. Den war slägt-egendom, fick ej bortgifwas (om ej till Kyrkan, likwäl ej öfwer en tiondedel) 44), och ej säljas utan att först hembjudas slägtingarna, som ägde företrädes-rätt att den inlösa. Deraf den ännu i Swensk lag bibehållna bördsrätten, hwilken fordom ansågs så helig, att äfwen då jordägor måste lemnas till böter, fädernesfränder förbehållit sig, att få lösa fädernesjord och mödernesfränder mödernejord 45). Det gamla stadgandet, att dotter blott ärfde, om son ej fanns, hwilket endast i Westgötha och Dahle-lagarne blifwit bibehållet; men af Birger Jarl förändrades dertill, att dotter borde ärfwa tredjedel med broder, hade äfwen tydligen till ändamål att hindra slägt-egendomens förskingring. En förbindelse emellan twänne slägter genom giftermål afslöts med försigtighets-mått, som wisa ätternas sjelfständighet. Då bruden afhämtades af brudgummens slägtingar, gafs ömsesidig frid och gisslan, innan deras inträde i huset 46). Såsom giftermålet war en slägtens angelägenhet, så war ock brudgummen wid wite skyldig, att bjuda alla sina fränder till tredje led på bröllops-

44) Upl.L. Kyrko B. Fl. 14. Enligt Westgöthalagen en hufwudlott.

45) Burman. l. c. Dalek. Things B. §. 20.

46) WGL. Gipt. B. Fl. 3. ÖGL. Gipt. B. Fl. 8.

ket 47). Nektes honom lagligen trolofwad fästewinna trenne gånger inom året, så ägde han samla sin frändeflock och taga henne med wåld, och hette hon ändå lagtagen och ej räntagen 48). I förhållande till sitt husfolk kallades Odalbonden Lavarder 49), (Lord, Herre) och Drott (Drottin) 50). Hela Hushållet tillsammans betecknades äfwen, såsom af husbonden föreståldt, med namnet Drott eller Saldrott 51), (af Sal, Salr, boning i allmänhet, i synnerhet Herreboning, hof). Wid den stora likheten emellan de gamla Skandinawiska och Germaniska lagarne kan såsom upplysande anmärkas, att hos Frankerne den frie mannens odalsjord, tillhörig den gård han sjelf bebodde, nämndes terra salica, hwilken benämning har samma ursprung af ordet Sal 52), och är hwad wi skulle kalla Salgods, Salöde (af öd, egendom). Detta sprider ljus öfwer namnen Upsala, Upsala-Drott, Upsala-öde. Upsala, eller som det i gamla språket alltid skrifwes, Upsalir 53),

47) ÖGL. ibid.

48) Upl.L. Ärfd. B. Fl. 2.

49) WGL. Rättl. B. Fl. 13.

50) Gottlands L. C. 6.

51) Björn Haldorsons Isländska Lexicon.

52) Eichhorn Deutsche Staats- und Rechtsgeschichte. Göttingen 1808. I. 205.

53) Upsala, såsom det till exempel förekommer i

betyder de högt belägna, höga salarne eller boningarna. Upsala-Drotten war de höga salarnes Drott, till skillnad från hwar och en annan Saldrott. Odalbonden kallades äfwen Drott, liksom Konungen såsom husfader äfwen bonde, och Upsala-öde betyder, till skillnad från hwarje annat Salöde, blott den förnämsta husfadrens egendom. Man ser häraf huru samhället ifrån den högsta till de lägre war ordnadt efter samma familje-förhållanden, grundadt på samma naturliga förbindelser. Deßa, så länge de endast knytas af de physiska behofwen, äro likwäl oförmögne att bilda någon waraktig samhällighet. Dertill fordras, att de få en moralisk helgd och denna erhålla de alltid först genom en yttre helgande myndighet. Derföre woro de förste Lagsiftare merendels Religions-stiftare. En sådan war i Skandinawien Odin. Att enligt Sturleson namnet Drotten har, hwilket de första herrskare gemensamt med hwarje husfader förde, egenligen utmärk-

ordet Upsala-öde, är egenteligen en Genitiv af Nominativus Pluralis Upsalir. Ännu i de gamla lagarna skrifwes namnet i Pluralt Nomin. Uppsalir eller Upsallr, Genit. Uppsala, Dat. och Abl. Uppsalum. Jfr. Upl.K. Kon. B. Att den anförda betydelsen af namnet är den rätta, är tydeligt af Ynglinga-Sagan, C. 40, der det säges om Ingiald Illråda: "Hann let bua sal ein; enginn mun minna eða uvegligra en Uppsalr var." d. w. s. Han lät bygga en sal, ingen mån mindre och oansenligare än Uppsalen war.

en Presterlig wärdighet och offrens föreskån-
dare 54), wisar, att den husfaderliga myndig-
heten blifwit af Religionen helgad. Religio-
nen war tillika det allmänna samhällsbandet.
På den hwilade Upsala-Drottens makt. De
tre af Odin påbudna årliga offerfesterna woro
föreningspunkter för folket, hwars indelning i
Fylken och hundari 55) eller härader också
troligen härleder sig ifrån honom; emedan en så
genomgripande inrättning i sådana tider endast
kunnat ske i följe af en lagstiftning, hwilken an-
sågs genom Gudomlig myndighet gällande. Den-
na indelning efter hundrade-, eller rättare,
hundradetjugutalet (emedan de gamla räknade
10 Tolfter på det stora hundrade), war san-
nolikt från början militariskt. Serdeles pas-
sande kunde den anses för en krigisk religion,
och för en koloni, sådan som Odins i Skan-
dinawien. Fylke, som utmärker ett Landskap
med deß inwånare (egentligen ett litet folk),
är i gamla språket äfwen en afdelning af krigs-
makten. I Swerige betydde sedermera länge

54) Ynglinga Saga C. 2.

55) Orden Hundari och Härad nyttjas såsom
liktydiga. Jfr. *Ihre* Gloss. I hans tanka är
Härad det samma som Här-red, d. w. s. en del
af landet, som reder ut ett wist antal krigs-
folk, liksom den trakt, som utredde ett wist an-
tal fartyg, kallades Skepps-red (skeppslag). I
Dalarne och Norrland finnes ej Häradsindelnin-
gen: ett tecken till deras senare bebyggande.

Folket och landshären det samma 56).
Med tiden bortlades den presterliga och patri-
archaliska titeln Drott emot den mer krigiska
af Konung. Många Konungar, så wäl öfwer
fylken, som härader, uppkommo under Upsa-
la Konung. Dock förblef äfwen denna min-
dre Konunga-wärdighet inom Konunga-ätt-
ten; emedan, såsom Ynglinga-Sagan för-
ler, riket spriddes i ätterna, såsom deße grena-
de sig. Konunga-slägten med Upsala Ko-
nung för sitt öfwerhufwud, gjorde således i
deßa tider rikets både delning och enhet.

Sådan wisar sig under Ynglingarne ef-
den första Konunga-ätten, rikets författning
helt och hållet grundad på slägt- och stamför-
bindelser, och en husfaderlig af religionen hel-
gad myndighet. Högst står från början den
presterliga makten, med hwilken äfwen Dom-
remakten war förenad; ty Drottarne, offrens
föreståndare, dömde tillika emellan folket 57).
Näst författningens presterliga sida framträdde
tydligast den krigiska. Krigaren och presten

56) Heimskringla. Olof den Hel. Saga, C. 70.
Derföre kallades ock Folkets allmänna samman-
komst Alsherjar Ting (All härens Ting).
Det gälde om wåra förfäder det samma, som om
de gamla Germanerna: Nihil neque publicæ ne-
que privatæ rei nisi armati agunt. Tacit. Germ.
C. 13.—

57) Ynglinga Saga c. 2.

voro, med en krigisk Gudalära, lätt förenade i samma person. Men äfwen den militariska härads-indelningen synes ej ha warit utan allt afseende på slägtförhållanden. Tacitus, då han omtalar hundaris-indelningen i kriget hos de gamla Germanerna, säger tillika, att de i freden woro ordnade efter slägtskaper 58).

Försöket att utrota små-konungarna gjorde slut på Ynglinga-ättens öfwerwälde i Sverige. Under den följande eller Ivarska år det länge ännu dunklare än förut, i brist af underrättelser. En naken Konungalängd, enstaka sagolika berättelser om eröfringar och krigståg, äro allt hwad om deß första tider kommit till wår kunskap, och deßa sagor wisa åtminstone, hwilken Konungarnas förnämsta sysselsättning warit. Men då det dagas och sammanhanget med Norriges Historia hos Sturleson mot slutet af den hedniska tiden öfwen sprider ljus öfwer Sweriges, finne wi, att emedlertid en stor förändring för sig gått. Folkets makt är synbarare. Det tyckes under Konungarnas ständiga härnadståg, företagna med den till krig lediga delen af befolkningen, ha mycket mer kännt behof och ägt tillfälle, att med gemensam öfwerenskommelse ordna de inre angelägenheterna, och fördraget framträder redan bestämdt såsom samhällets form-

58) Tac. Germ. c. 6. 7.

Riket war under den första ätten helt och
let ärfteligt. I Ynglinga-sagan nämnes
drig något wal, utan sonen tar riket och
sala-ödе i arf efter sin fader. Riket är nu
en gång ärfteligt inom Konunga-ätten,
tillika walbart i anseende till personen.
yngre sonen kan tagas framför den äldre,
som det hände med Olof Skötkonungs
och, om äfwen den äldste wanligtwis efter
der fadern, så äger dock likwäl till formen
wal rum. Små-konungarna äro förfwunna
i sjelfwa landets styrelse. De finnas blott
krigståg och på hafwet, såsom Här- och Sj
konungar. I stället för fylkes-konungen
det nu, såsom Sturleson säger: Lagmannen, hwilken mest råder bland böndерna, i hwarje fylke eller landskap. Han
tar lag med deras samtycke, skipar lag
nämnden på landets ting, och förer inför
nungen sitt lands talan. Denne Lagman
af Bönderna ur deras eget mede! wald.
deson skall Lagmannen wara, förordn
Westgötha-lagen: Honom skola alla
der wälja med Guds miskund 59).
samma war utan twifwel från början
fallet med Härads-höfdingen, som
Härads-konungens ställe. Häradet sjelft
sig nu, såsom ett på förordnande grundadt samfund
till upprätthållande af gemensam frid;

59) WGL. Tingmål. B. Fl. 1.

före då denna frid brytes, t. ex. genom dråp, utom arfwe- och ättebot en serskild fridbot erlägges till Häradet. Med Konungamaktens tillwäxt deltes fridboten emellan Konungen och Häradet, och med det samma förswann allt mer Ättarboten. I Westgötha- och Östgötha-lagarna finnes den dock bibehållen, och förböds först helt och hållet i Götha rike genom K. Magni Eriksson stadga i Skara af år 1335 60). Bland Upswea-lagarne har den endast blifwit qwarlemnad i Helsinge-lagen. Den år 1295 förbättrade Uplands-lagen stadgar treskiftet af böter för dråp emellan Målsäganden, Häradet och Konungen, likwäl ej ännu med jemn delning dem emellan, hwilken dock sedermera infördes och förekommer i Westmanna-Dale- och Södermanna-lagarna; tills uppenbart dråp utan lifsnöd belades med lifsstraff, i K. Magni Eriksson Lagbok af år 1347, hwarifrån detta stadgande öfwergick i K. Christoffers Landslag 61).

Fridboten till Häradet wisar hwad Häradet egentligen war, eller nu blef, nämligen en gemensam säkerhet ingången förening inom ett wist antal husfäder, hwilka och derföre in-

60) Hadorph Gamla stadgar efter Björkörätten p. 10. §. 7.

61) Jfr Calonius De prisco servorum in patria jure p. 189 — 193.

om sig walt domare och nämnd, för att
Häradets ting slita twistigheter. Fridboten
tränger småningom ättarboten, och är med
samma den mättstock, som wisar oß huru
på uttryckligt fördrag grundad författning,
ningom bildar sig och slutligen intar den
na slägtförfattningens ställe. Häradet war
samhällsförbund i minsta mått. Det war
ka det äldsta och första i denna egenskap
Hwilket är tydligt deraf, att en fredsbryta
till en början blott blef fridlös inom Härad
tills han förlikt och bött sitt brott: skedde
ej, kunde han sökas inför Lagmannen
Landstinget, hwarpå först hans fridlöshet
wer hela Lagsagan följde 62). Man ig
känner i detta gamla stadgande gången af
radernas förening till ett större helt, Lagsaga
Landskapet, likkom de sjelfwa uppstått ur
fria husfädernas förening; och detta större
la bär ännu tydligare prägeln af fördrag
om egen lag, som gemensam öfwerens
melse hade stadgat. Landskaps-lagarnas
komst synes infalla under denna sednare
af hednaåldern; ty om äfwen Wigerk
som grundat Uplands-lagen, förskrifwa
från Ingialds, den siste Ynglinga-Konungen
tider, så wittnar dock Westgötha-lagen,
de öfriga en af de äldsta, att Westergöthland

62) WGL. Tingm. B. Fl, 12. ÖGL. Drap. B. Fl.

förste Lagsiftare och Lagman war Lumber, hwars tid swårligen kan tillbakaflyttas utöfwer det nionde århundradet. I allmänhet bestyrker detta wittnesbörd, att egen lags eller lagsagas uppkomst för landskaperna war samtidig med Lagmännens; men deßa synas ej till förrän efter Fylkes-konungarnas förswinnande. Dermed nekas likwäl ej, att wißa allmänna grundsatser ur den Odinska religiösa och militariska lagsiftningen legat för deßa lagar till grund, liksom ej heller, att de oafhängiga slägternas förhållanden till hwarandra, småningom genom häfd och religionsband blifwit lagligen bestämda. Här är blott fråga om Laggårdarnas uppkomst såsom egna förbund, och denna sammanfaller med Lagmännens uppkomst, hwarigenom författningens civila element började sjelfständigt utwecklas. De twister, som ej annorlunda kunde slitas, hänsköts under Konungens dom, hwarpå exempel förekommer i en berättelse af Sturleson om Westgötha-Lagmannen Edmund under Olof Skötkonungs regering 63). Högsta ting war Allshärjartinget i Upsala, sjelfwa Rikets förbundets förenings-punkt, på en gång domstol, offerfest och marknad 64). Sjelfwa ordet Ting synes från början hafwa alla tre betydelserna, eller i begreppet af National-för-

63) Heimskringla Olof den Heliges Saga c. 96.
64) ibid. c. 76.

samling förenat dem. All rättegång war förenad med religiösa ceremonier, som på det noggrannaste iakttogos. Sielfwa den platts, der domrarna suto, war helig 65). De många ställens namn i Swerige, i hwilka ordet We eller Wi (helgedom) förekommer, äro alla gamla tings- eller offerplatser. Tingets benämnelse af marknad har äfwen bibehållit sig i flera marknaders namn, såsom Disting, Samting, Fasting. Det christna marknadsnamnet Messa war blott öfwerflyttandet af det gamla bruket på en ny religions plägseder, och har samma anledning; emedan i en wäldsam tid fredliga näringar för sin säkerhet alltid behöfwa religionens skydd. I den nämnda Sturlesons berättelse om Lagmannen Edmunds lagfråga till Olof Skötkonung finner man, att äfwen Westgötha-landsting' kallas Allshärjarting. Det war landskapets National-församling under Lagmannens förestående. Det samma gäller i sitt mått om Häradstinget. Ty om äfwen på de mindre förbundens sammankomster twisters slitande war hufwudföremålet, så woro likwäl deßa i en tid,

65) I Norrige och på Island omgjordades den med heliga band (vebönd) fästade wid haßelkäppar. I Eigils Saga förekommer ett exempel att en hel rättegång blef om intet, enedan deßa heliga band eller snören sönderhöggos.

tid, då hwarje förolämpning lätt födde slägtfejd, ej blott rättsfrågor, utan tillika politiska angelägenheter. Till fullkomnande af begreppet om dessa förbund kan ännu ett drag tilläggas. Oskiftad jord och mark war gemensam egendom, och likasom en slägtegendom inom förbundet. Deraf Härads-allmänningar. Ofwen hela landskaper hade sådana; och wid Westgötha-lagen uppräknas flera allmännings-skogar, berg och watten, såsom landsortens gemensamma tillhörigheter. Trögds härad i Upland hade fordom en egen öfwerenskommen lag om allmänningsskogens nyttjande, af flere regenter och sist af Konung Albrecht bekräftad 66); och de gamla rim, som utgöra denna lags inledning, säges, att Trögd, så wäl deruti som i gårders utgifwande till Konungen, haft en egen lag allt sedan hedendomen.

Under det sålunda förbundsförfattningen allt mer gjorde sig gällande, upphörde likwäl ej den gamla slägtförfattningen, ehuru nu mera ej ensam herrskande. Den blef af den förra i många mål blott bestämd och förklarad, och genomgår på detta sätt alla de gamla lagarna. Det är tydligt af hwad i detta ämne redan ur dem blifwit anförd, hwartill kan läggas, att den på slägtförfattningen grundade

66) Utgifwen af Hadorph efter Björkö-rätten.

blodshämden ansågs så helig, att lagarnas wanliga formulär i sådant fall är: „hafwe „Målsäganden wäld hwad han heller will häm„na eller wid böter taga;" och detta upprepas ännu i den så sent som år 1327 öfwersedda och förbättrade Södermanna-lagen 67). De serskilda lagarna utmärkte tillika de serskilda stammarna inom folket, ja synas till en del ha bildat sådana, och fästade sig derigenom wid slägtförfattningen. Den egenhet, som hos många folkslag åtföljer all sådan, att nämligen en stam har wisa företrädes-rättigheter framför de öfriga, och derigenom sammanhåller det hela, återfinne wi af lagarna bekräftad. Dessa företrädes-rättigheter tillhörde i Swerige folklåndernas inwånare. Deras röst war den första wid Konungawalet, och har i äldre tider förnämligast bestämt det. Deras Lagman, af Sturleson kallad Lagman öfwer Tiundaland, (hwartill han säger att allt rike lyder) i lagarna kallad Uplands-Lagman, war den förnämsta bland Lagmännen och å alles härjartinget hela folkets taleman. Deras lag, Uplandslagen, tjente till rättesnöre wid de öfriga lagarnas skiljaktigheter, och war således likssom kärnan till en allmän landslag. Märkeligt är att de företrädes-rättigheter, hwilka i den 1295 öfwersedda Uplandslagens Konungabalk, som derifrån öfwergick i flera af de

67) Suderm. L. Manhelgds B. Fl. 23.

öfriga lagarna, tillskrifwas Folklándernas inwånare, i äldre tider tillegnas Swearna i allmänhet i motsats mot Götherna. „Swear „egho Konung at taka ock swa wräkä," eller, efter Ihres öfwersättning 68), "Swearna „säga att Konung wälja och äfwen förklara," heter det i fragmentet af den äldsta Konungabalken wid Westgötha-lagen. I samma mening yttrar sig hos Sturieson Freywidr, Olof Skötkonungs Rådsherre, wid Anund Jacobs Konunga-wal: „Så hafwer beständigt warit, att hwad Uppswea-höfdingar stadfäst sig emellan, deri hafwa de andre landsmännen lydt deras råd, och — tillägger han — icke behöfde wåra fäder tigga råd af Westgötherna i Swea-styrelse" 69). Det fanns således af ålder egentligen blott en national-skillnad i Swerige, den mellan Swear och Götter, utmärkt genom hela landets delning i Swea- och Götha-land, af hwilka, såsom K. Christoffers landslag säger, Swea rike är från hednawerld sammankommet. Twänne äro Götha i Swerige, tillägges i samma Lag, Westgötha och Östgötha. Dock att begge, och således Götherna i allmänhet af ålder ansågo sig förett folk, och ett eget helt, är tydligt deraf, att Westgötha-

68) Dissert. de initiatione Regum Svio-Goth. Upsala 1752.

69) Heimskr. Olof den Heliges Saga. c. 96.

lagen ej räknar Östgöther för utländske, så
som den gör med Swenskar; och att Westgö
tha landsting i samma lag kallas Ting a
dra Götha, innebär ej blott en motsats mo
Ting aldra Swia, utan häntyder äfwen
derpå, att detta ting i uråldriga tider warit
alla Göthers national-församling, innan West
och Östgöther fingo serskilda lagar och lagmän.
Westgötha-lagens obestridliga högre ålder, gör
troligt att Östgöthernas ur den sedermera upp
kommit. På samma sätt låta Upswea-lag
garnas anor härleda sig från Uplands-lagen,
med hwilken de alla tydligen öfwerensstämma,
och för hwilken Wigers flockar, som troligen
ej endast warit ämnade för Upland, ligga till
grund. Swearna anságo sig af ålder liksom
Götherna för ett eget helt; ehuru begge nation
nerna woro förbundna. Flera skäl bekräfta
att det egentliga Swearikes befolkning äfwen
utgått från Upland eller Folkländerna,
hwilka just deraf synas fått sitt namn, liksom
också derföre de öfrige delar af det egentliga
Swearike erhållit sina benämningar af sin bel
lägenhet i anseende till Upland, såsom Sö
dermanland, Westmanland, Norrland, lig
afgörande bewiset för denna härstamning
ger likwäl i det redan anförda, att nämligen
de företrädes-rättigheter, hwilka, efter det e
gentliga Swithiods tilltagande befolkning oc
uppkomsten af nya landskapsförbund, inskrän
tes till stamfäderna, till folkländernas inwån

re, ursprungligen tillskrefwos Swearna i allmänhet. Man kan till och med följa denna inskränkning i deß fortgång. Så ha wi ur Sturleson styrkt, att hela Westmanland i äldre tider räknades till Fjerdhundra, som war ett af folkländerna. Senare, wid en obekant tid, ha Westmanländningarna derifrån blifwit söndrade och stiftat ett eget landskapsförbund med egen lag. Frågar man efter grunden till deßa Swearnas företrädes-rättigheter, så kan ingen annan uppgifwas, än den urkunderna och sakens natur föreskrifwa, nämligen den Odinska religionen, som ibland de äldsta Swearna, folkländernas bebyggare, hade sitt hufwudsäte. Derifrån Upsala-konungarnas helgd och makt. Derifrån National-församlingarnas fästande wid de stora offerfesterna. Derifrån Upplands-lagens eller såsom Sturleson äfwen kallar den (i en bemärkelse, som synes antyda denna lags giltighet för hela Swearike innan de serskilda lagarna uppstått), Upsala-lagens 70) öfwerwägande anseende; emedan den utgått från sjelfwa medelpunkten af den äldsta religiösa lagstiftningen, hwaraf Upplandslagmannens företräde framför de öfriga sedermera äfwen blef en följd. Då man nu wet, att denna religion och lagstiftning i den gestalt, hwarunder den sedermera blef herrskande, införes, enligt hela det gamla Skandinawiska

70) Heims-Kringla l. c.

Nordens sammanstämmande mening, af Odin, anförare för en coloni, som nedsatte sig i Upland wid Mälarns stränder, då man dermed jemför de bewis wi redan anfört för en fortsatt colonisation ifrån dessa trakter, hwad är naturligare än den slutsatsen, att Swearna, först folklåndernas bebyggare, derifrån spridande sig öfwer hela det egentliga Swithiod, äro det folk, som med Odin inwandrade? Jag anser mig fullkomligt berättigad att göra denna slutsats; och twänne hittills af mig ej anförda skäl bestyrka den ytterligare. I) Swithiod kallade de Manhem, säger Sturleson om de Odinska colonisterna 71). Men Manhem, företrädeswis Männernas hem eller land, är till betydelsen alldeles det samma som Fosterland, företrädeswis folkets land. Folklåndena woro i Skandinawien det första Manhem, det ålsta Swithiod, hwarifrån namnet med fortsatt nybyggande utgick widare. — II) Hwar och en wet, att de gamla Upsalienfiska Konunga-ätterna ansågos äga ett gudomligt ursprung. „Gudarna hafwa länge haft wård om „sina ättemän, ehuru nu många förkasta denna „tro," säger Hedningen Arnwider Blinde till Sweriges förste Christne regent, Olof Skötkonung hos Sturleson 72). Men att han i

71) ibid. Ynglinga Saga c. 9.

72) ibid. Olof den Heliges Saga, c. 96.

samma tal kallar Konunga-ätten för „Upp„swea-ätten, som förnämst är i Nordlan„den, emedan den är från Gudarna sjelfwa „kommen," bewisar, att Uppswearna anfägo denna Konunga-ättens heder för sin egen, och att en stamförbindelse fanns emellan det Upsalienſiska från Odin och hans Drottar härkomna Kungahuset och Swearna, hwilken ej på samma sätt sträckte sig till Götherna.

Denna slutsats leder till en annan. Odin fann Swerige förut bebodt, och landet måste redan ej warit utan odling, om han, anländ till Danska barna, kunde, enligt Sturleson, få den underrättelsen, att öster ut hos Gylfe „woro goda och fruktsamma länder" 73). Redan detta förbjuder, att endast tänka på Lappska med all odling obekanta stammar, såsom landets förra inbyggare. Lapparna, (och om dem måste förstås allt hwad de äldsta berättelserna förmåla om Finnarne) äro wäl så wida ur-inwånare i Skandinawien, att ingen Historia kan följa dem dit. Ostridigt ha de äfwen fordom sträckt sig nedom halföns nordligare del. De ha innehaft Finland, der de tillbakaträngdes af de egentliga Finska stammarnas inwandring, senare än Odins tid 74). De ha i Swerige, der flera spår, (t. ex. att

73) Ynglinga Sagan, c. 5.

74) Porthan ad Pauli Juusten Chronicon, p. 80 ff.

en del af Småland kallades Finheden) bewisa deras fordna sydligare wistelse, haft samma öde, att undanträngas. Men att detta redan till största delen skett före den Odinska coloni, om hwilken Sturleson talar, och att det skett genom ett inwandradt äldre, men med de senare Odinska colonisterna beslägtadt folk, det synes mig följande skäl bewisa. Odin grundade i Skandinawien fredligt sitt wälde. Gylfe, heter det, gjorde med honom förbund 75). Inga underrättelser förmåla då, eller efteråt, om något fördrifwande eller utrotande af det äldre i detta förbund upptagna folket. Swenska folket härstammar således på en gång från Odins folk och ett äldre i Skandinawien, med detsamma förbundet; då, i fall detta warit af en främmande (Lappisk) stam, språket af denna blandning otwifwelaktigt borde bära wittne. Men den renättade Swenskan wittnar ej om ett dylikt blandadt ursprung 76). Det äldre folket war således af samma stam med Odins eget eller af en närslägtad. Betänker man nu, att inom Swenska folket af ålder blott en nationell skilnad fanns, nämligen emellan Swear och Göther, och att det ännu i 15:de århundradet anses afgjordt att Göthernas rike i Swerige war äl-

75) Yngl. Saga. 1. c.

76) Jfr Hallenbergs anmärkningar öfwer första delen af Lagerbrings Historia; 1 Afd. sid. 75.

dre 77), så blir det mer än sannolikt, att Götherna just woro detta äldre folk, med hwilket de Odinske colonisterne förbundo sig. De förre ha enligt min tanka förut innehaft halföns sydligare del, som af dem bär namnet, de senare wid Mälarns stränder och i folkländerna först skiftat det egentliga Swithiod. Och af deßas strider här 78), så wäl som af Göthernas äldre, med de Lappska ur-inwånarne, som undanträngdes, synes minnet, om ej i Historien, dock i Nordiska Mythologien ha bibehållit sig genom berättelserna om den Odinska stammens eller Asarnas fiendtliga förhållande till de så kallade Jotarna eller Jötnarna. Att denna benämning tillades Lappar är ofriwigt af 25 Capitlet i Harald Hårfagers Saga hos Sturleson, der Jotun Swase kallar sig sjelf för Finne, det will säga Lapp, i ordets gamla och ännu brukliga bemärkelse i Norrige. För öfrigt kan och bör ej det mythiska folknamnet Jotar strängt bestämmas. Det utmärker i allmänhet en uråldrig fiendtlig stam, och har wäl på flera slags fiender blifwit anwändt; hwilka, emedan Odins folk, (såsom

77) Ericus Olai, Sweriges förste Historieskrifware, tillskrifwer Götternas rike denna högre ålder. Historia Sveorum Gothorumque L. 1.

78) Äfwen i Upland, Frösåkers Härad, Walö Socken finnes en skog, som kallas Finskogen, och i Olands Härad en sjö, som heter Finsjön.

man finner hos många nationer) uteslutande kallade sig Folk, Männer, och sitt land Manhem, just derföre genom motsatsen blefwo i Mytherna utmärkta såsom omennisko, reſar, troll, o. s. w.

Öfwer de med hans eget folk beslägtade Götherna har Odin genom Religionen grundat sitt wälde. Gylfe — säger Sturleson — pröfwade Asarnas wisdom och gjorde förband med dem, då han fann deras öfwerlägsenhet. Denna pröfning, Gylfes frågor och Asarnas swar, är just innehållet af Gylfaginning, den förra delen af den Prosaiska Eddan, som i denna drägt kläder hela framställningen af Nordens gamla Gudalära. Odin och Asarna upphöjdes wäl der helt och hållet såsom Mythologiska personer; men å andra sidan är owederlägligt, att den historiska tydning, som Sturleson ger åt Mythen, och som äfwen finnes i företalet till Edda, ej är hans eget påfund. De sannolikt manstämmande Isländska berättelserna, som göra Odin till anförare för en från Asien gränsor kommen colonie, wisa, att denna tanke i Norden warit allmän. Enligt företalet till Edda och Sturlesons uppgift gick tåget genom Saxen, der Odin satte sina söner till Konungar; och detta bestyrkes af de Anglosaxiska konunga-längderna, hwilka likwäl som de Skandinawiska gå upp till Odin. Af folktron förgudade Hjeltar wisa oß flera nationers förstå, så

belaktiga häfder. I äldsta tider finner man äfwen nästan öfwerallt den konungsliga wärdigheten förenad med den högsta presterliga; och denna senare charakter är i synnerhet den, hwarunder Odin framträder. Men allt presterskap hwilar, serdeles i folkens barndom, på ideen om en representation af Gudomligheten, och det ansågs i följe deraf äfwen medföra öfwernaturliga krafter. Derföre förekommer Odin i traditionerna såsom en mäktig trollkarl, och samma gåfwor tillskrifwas de öfriga föreståndarna för offren, hans förnämsta följeslagare, hwilka i Mythen egentligen utmärkas med denna benämning af Asar, som sedermera fick en Gudomlig betydelse, om den ej, såsom troligt är, redan hade den från början. Ty namnet Diar (Dii, Divi), hwilket också tillägges dem, synes ha betydt både Prester och Gudar, och i allmänhet nyttjade det gamla språket för att uttrycka begge begreppen samma slags ord 79). Att tillägga presterna Gudarnas namn anmärker Strabo såsom en sed hos Geterna 80), ett folk, hwars slägtskap med de Göthiska nationerna många gamla intyg bewittna. Således ha äfwen Odin och Asarna kunnat föra de Gudars namn, hwilkas prester de woro. Men att detta werkeligen war

79) God Gud, Godi prest — Gydja Gudinna och prestinna.

80) L. VII. p. 475. Amsterdam 1707.

förhållandet, bestyrkes af det tillägg i den Prosaiska Eddan, som säger: att Odin och Asarna togo sig de gamla Asarnas namn, på det i framtiden ingen skulle twifla, att de woro de samme 81); och denna tro kunde så mycket snarare finna ingång, som läran om själawandringen ej war främmande för de gamla Skandinawiska folken 82). Detta förutsätter att Asarnas dyrkan ej före Odin war i Norden okänd, och i allmänhet sträckte sig denna dyrkan wida längre omkring än spåren af en historisk Odin låta sig uppwisas, och witnar derigenom om sin högre ålder. Ty då endast de Nordiska traditionerna känna Odin tillika såsom historisk person, höfdinge, prest, lagstiftare och upphofsman till en religiös och politisk hwälfning i Skandinawien och Norra delen af Tyskland, intygar deremot Longobarden Paul Warnefridi, att Wodan eller Gudan dyrkades af alla Germaniska nationer såsom Gud 83). Men Wodan är den wi kalla Odin, säger företalet till den Prosaiska Eddan. Det fanns således i Skandinawien före Odin ett folk ej blott med hans beslägtadt, utan äfwen

81) Snorres Edda utg. af Rask. Stockh. 1818. sid. 78.

82) Se Wolsunga qwida hin forna i den poetiska Eddan, utg. af Rask och Afzelius. Stockh. 1818. sid. 169.

83) De Gestis Longobardorum. c. 9.

tillgifwet hufwudsakligen samma tro. På denna tro, hwars reformator han blef, har han grundat sin makt och sin lagstiftning; och detta förklarar på en gång hans förbund med det äldre Göthiska folket, det, såsom det synes, fredliga erkännandet af hans öfwerwälde, och tillika de politiska företrädes-rättigheter, hwilka sedermera utmärkte hans eget folk Swearna från Götherna.

Förbundet emellan Swear och Göther är således det äldsta i Swenska Historien. Men förhållandet emellan deßa begge stammar, sådant wi uppgifwit det, sprider ej blott ljus öfwer den hedniska tiden och wåra äldsta minnen, utan upplyser äfwen rätta beskaffenheten af Christendomens första politiska werkningar, och ger nyckeln till wår medeltids i början så dunkla Historia. Det gamla förbundet, sjelft, såsom wi sett, å ömse sidor delande sig i flera smärre förbund, war på den gamla religionen grundadt och sammanhölls derigenom såsom ett helt. "I Swithiod war "det fornsed, medan hedendomen der war, (säger Sturleson i det af oß redan anförda ca„pitlet, om Landskapernas delning och lagar„na i Swerige), att hufwudoffret skulle wara „i Upsala i Göje månad. Då skulle de offra „till frid och seger åt sin Konung, och skulle „alle män dit söka från hela Swia-wälde. „Der skulle ock då wara Ting allra Swia: til„lika war der marknad och köpstämma och stod

„en wecka" 84). I det följande af samma capitel tillägger han mål, att äfwen efter Christendomen tinget och marknaden fortforo att hållas, ehuru framflyttade till Kyndelsmässan, och inskränkta till tre dagars tid, samt att Upsala äfwen under den nya religionen blef hufwudsäte för Konungen och Gudstjensten, så att der war både „Konungastol och Ärkebiskopsstol"; men han antyder tillika, att det fanns en mellantid efter Christendomens införande, under hwilken „Konungarna upphörde att sitta i Upsala„ 85). Ärkebiskopssäte blef ej Upsala förr än år 1163 under Konung Carl Swerkerssons regering, sedan Erik den Helige der tillsatt ständiga lärare 86), och i allmänhet stadgat Christendomen i det östra Sverige. Från denna sistnämnde Konung, Sveriges första christeliga lagstiftare, hwars wal tillika war återupplifwandet af en egentlig Upsea-Dynasti, ehuru denna ännu länge hade att strida med det af Götherna förut upphöjda Swerkerska huset, började också, såsom wi redan anmärkt, del gamla lagarna, att småningom bringas i det skick, hwari de sedan kommit till oss. Wi återfinne i dem den gam-

84) Heimskringla, Olof den Heliges Saga c. 76.
85) ibid.
86) Han skipade i Opsala kirkio gudzthjänisto mänheter det i den af oss redan åberopade gamla Legenden.

la förbundsförfattningen under Christendomens
inflytelse befräftad, äfwen med bibehållandet
af förſta platſen åt Upſwearna. Men lika
oſtridigt är, att den nya religionen hade be-
gynt med att upplöſa det gamla Riksförbun-
det och att detta förſt efter långwariga borger-
liga frig återſtälldes. Med den gamla lärans
wälde upphörde äfwen helgden af Upſala-
thron och wördnaden för den herrſkande ſtam-
mens eller Swearnes dermed förbundna före-
träden. Också ſe wi deßa företrädes-rättighe-
ter angripas genaſt efter Konungarnas öfwer-
gång till chriſtendomen. — Olof Skötkonung ha-
de brutit ſitt löfte och folkets å Allshärjartin-
get gifna dom, angående freden med Norrige
och hans dotters giftermål med Olof den He-
lige. Det derigenom wäckta mißnöjet hade
äfra koſtat honom thronen och folket war re-
dan ſamladt för att rådſlå om hans affättan-
de, hwarwid den mäktige Weſtgötha-Lagman-
nen Edmund, hwars landsmän meſt led af
freden med Norrige, wiſade ſig i ſynnerhet
oförſagd, tillika med tydligt tillkännagifwen af-
ſigt, att flytta Konungadömet ifrån den gam-
la Konunga-ätten. Upſwea-höfdingarnas nit
för ſin Konungaſtam, (och de ſom ifrigaſt to-
go deß förſwar woro ännu hedningar) tillin-
gjorde detta förſlag: Anund Jacob blef i
ſtället wald till ſin faders medregent. Men
Lagmannen Edmund ſlutade med att på tin-
get offentligen yttra: „I Upſwear hafwen

„wäld att denna gången råda; men det säger
„jag eder, som efter mände komma, att som
„lige, som nu ej wilja höra annat, än att
„Konungadömet i Swithiod skall gå i den
„gamla ätten, de skola sielfwe lefwa och sam
„tycka, att Konungadömet går i en annan
„ätt, och mände dermed bättre nöjas" 87). Den
na förutsägelse gick ej långt derefter i fullbor
dan, då med Edmund Gammal den Upsalisk
stammen upphörde att regera och i Stenkil en
Westgöthadynastii upphöjdes till wäldet.

Stenkils wal (en samtida författare, Ad
dam af Bremen, kallar honom Rex Christia
nissimus) är den första händelse, i hwilken
Christina partiets början öfwerwigt är synl
bar. Under Olof Skötkonung och hans bega
söner, af hwilka Edmund Gammal nämnes
såsom serdeles ijum christen 88), hade begge
religionerna bestått tämligen fredligt jemsi
hwarandra och blandade med hwarandra. Först
under Stenkilska ätten börjar christendomens af
görande politiska inflytelse. Olof Skötkonung
hade wäl ämnat att förstöra afgudatemplet i
Upsala; men blef af hedningarna derifrån
hindrad. Å allmänt Ting beslöts, att, om Ko
nungen

87) ibid. c. 96, som kallas Lagman Edmunds Saga

88) I hans tid höllo de Swenska illa Christendo
men. Herwara Sagga c. 20, jfr. *Adam. Brem.* l
3. c. 15.

ningen wille wara christen, skulle det stå honom fritt, att för utöfningen af sin religion wälja hwilket af Sweriges landskaper, som helst, med wilkor, att ingen wåldsamt måtte twingas från sina fäders tro. Olof, samtyckande härtill, walde Westergöthland, förmodligen emedan Christendomen i detta landskap genom grannskapet med Norrige redan fått mesta ingång, och grundade der i Skara det första Swenska Biskopssäte 89). En följd häraf tyckes äfwen blifwit, att han bortlade den af den hedniska tron helgade titeln af Upsala-konung, och i stället först tog namn af Swea konung 90). Westergöthland blef sålunda hufwudsätet för Christendomen i Sverige, under det Upsala fortfor att wara det samma för den hedniska gudstjensten. Bland Götherna war tillåtet äfwen Christna partiets förnämsta styrka. Detta förhållande fortfor under Stenkils egen regering, och synes ha beredt honom wägen till thronen, der det inflytande han redan förwärfwat under sin företrädare K. Edmund, hwars Jarl och måg han war, samt hans warsamhet att ej uppreta hedningarna bibehöllo honom. Ty deße woro ännu så mäktige, att, så Christne lärare nu åter yrkade afgudatem-

89) *Adami Bremenſis* Hiſtoria Eccleſiaſtica. Hafniæ 1579. L. 2. c. 41.

90) Herwarar Saga l. c.

plets förstöring i Upsala, Konungen swarade: det skulle blott medföra deras egen död och hans fördrifwande från riket, han skulle anses ha infört mißgerningsmän i landet, och hedendomen åter bli herrskande 91). Sjelf war Stenkil Westgöthe, son åt Jarlen Ragwald i Westergöthland, hwilken wisade sig såsom hufwudman för de under Olof Skötkonung förefallande inre oroligheterna och tidigare än Konung Olof sjelf omfattat christna tron. I den gamla Konunga-längden wid Westgöthalagen säges om Stenkil, „att han älskade Westgötharne framför alle de män i hans rike woro och att Westgötharne alltid gladdes af honom, medan hans lifsdagar warade". Utom ett obetydligt krig med Norrige, i hwilket endast Götherne nämnas såsom deltagande, har lugnet under Stenkils korta styrelse blifwit bibehållet. Efter hans död utbröt det borgerliga kriget i Swerige. Den enda underrättelse man derom äger, förtjenar så mycket mer afseende, som den tillika är af det enda samtida wittne man om deßa tider har att anföra. Adam af Bremen i sin historia om Christendomens utbredande i Norden, säger, att efter Stenkils död twänne Erikar stridt om riket. Han hade hört berättas att i detta krig de mäktigaste män i Swerige och Konungarna sjelfwa fallit. Med

91) *Adam. Brem.* de Situ Daniæ, i *E. Lindenbrogii* Script. Septentr. Hamburg 1706. p. 62.

Konungaslägtens förstörelse, tillägger han, har hela rikets tillstånd blifwit förändradt, men tillika christendomen så orsad, att inga Biskopar wågade sig till Swerige af fruktan för förföljelsen. Endast Biskopen af Skåne wårdade sig om Göthernas församlingar. En enda Swensk höfdinge nämnes såsom christendomens förswarare 92). Hwilka de täflande Konungarna för öfrigt warit är fullkomligt obekant. Att de tillhört det gamla Konungahuset är troligt, emedan med deras fall Konunga-ätten säges ha utslocknat; hwilket ej kan gälla om Stenkils hus, då han lemnade twänne söner, som äfwen framdeles uppstego på thronen. Förföljelsen mot christendomen wisar, att kriget warit en strid emellan hedningar och christna. Men att det tillika warit ett krig mot den nya Dynastien kan slutas af en gammal anmärkning till den nyss anförda berättelsen. Författaren af anmärkningarna till Adams af Bremen Historia, som lefwat i Konung Inge den äldres tid, och således här äfwen kan gälla för ett samtida wittne, tillägger, att efter de begge Erikarnas fall Stenkils son Halstein blifwit upphöjd till regeringen och strax fördrifwen, derefter Anunder inkallad från Ryßland samt likaledes förjagad; hwarpå en wiß Håkan blef utwald 93). A-

92) *Adam. Brem.* Hist. Eccl. L. 4. c. 15.

93) Scholiasten till *Adam. Brem.* l. c. Inge, hwils

nunder är Inge, Halstans bror, af andra kallad Ingemunder, som sedermera jemte brodren werkeligen blef Konung, men ännu en gång hade det ödet att af de hedendomen tillgifna Swearna fördrifwas. De anklagade honom att han "bröt landets lag och att han „wille kullslå, hwad Konung Stenkil hade in„tit wara orördt." Då Konungen swarade „sig ej wilja förkasta den tro, som rättast wa„re, förifrade sig Swearna och kastade sten „på honom och wroko honom af lagtinget. „Swen, hans swåger, war efter på tinget; „han tillböd Swearna att uppehålla offret „för dem, om de wille gifwa honom Konun„gadömet. Dertill sakade de alle; och wardt „Swen då till Konung tagen öfwer allt Swi„thiod. Då blef framledd en häst, och sön„derhuggen och skiftad att ätas, och med blo„den blef blodträdet (afgudabilden) besmordt. „Förkastade då alle Swear christendomen och „begynte å nyo offren, och fördrefwo Konung „Inge. Han for till Westergöthland. Men „Blot-Swen (d. w. s. Offer-Swen) regerade „i tre wintrar öfwer Swearna." — Så heter

---

ken af Scholiasten äfwen på andra ställen, der det tydligen är fråga om K. Inge den äldre, kallas Anunder, har förmodligen i Ryssland uppehållit sig hos sin Farfader Ragvald Jarl, som dit åtföljt Olof Skötkonungs dotter Ingegerd gift med Ryska Konungen Jarisleif, enligt Sturleson Heimsk. Olof den Hel. Saga c. 95.

det i det Historiska tillägget till Hervarar-Saga 94); hwaresi äfwen berättas att Inge efter denna tids förlopp, innebrände Blot-Swen, och återtog Konungadömet öfwer Swearna, ibland hwilka han upprättade christendomen samt föreslod riket till sin död. Den förr nämnda Håkan sätter Konungalängden wid Westgöthalagen före Stenkil, och kallar honom Håkan Röde. För öfrigt wet den ej mer om honom att förmåla, än att han föddes i Lefwene och Wistahärad af Westergöthland, war i tretton wintrar Konung, och dog i Lefwene, der han födder war. Det gamla Langfedga-talet 95), Sturleson och Scholiasten till Adam af Bremen nämna åter denna Konung efter Stenkil; och deras sammanstämmande uppgift bör äga större witsord. I alla fall war i Westergöthland hufwudsätet för hans liksom för Stenkilska ättens före honom började och efter honom befästade makt. Äfwen den mäktigaste Konung af denna ätt, Inge den äldre, såg sig dock för en tid från Swea-rike utesluten, och, såsom det synes, till wäldet öfwer Westgötherna inskränkt. Olik-

94) Herwarar Saga c. 20. Äfwen Scholiasten till *Adam af Bremen* de Situ Daniæ c. 93 nämner detta K. Inges eller, såsom han kallar honom, Anunders andra fördrifwande. Han säger att det nyß ſkett; hwilket bestämmer hans egen tid. *Lindenbrog* Script. Septentr. p. 61.

95) Script. rer. Svec. med. ævi, T. I. p. 6.

heten i Konunga-längderna wisar, att man har att göra med flera samtida Konungar. Detta bestyrkes äfwen af Sturleson, då han beskrifwer det korståg, som Norske Konungen Sigurd Jorsalafarare företog mot hedningarna i Småland under K. Inge den yngres tid (wid år 1123). 96). „Den tiden" säger han, „woro i Swerige många hedningar och män„ge illa christne, efter som på en tid några „Konungar warit hade, hwilke förkastade chri„stendomen och åter upptogo afguda-offren" 97). — Han nämner Blot-Swen och sedermera Erik Årsäll. Men äfwen Olof Näs-konung, hwilken flere gamla Konunga-längder upptaga näst före Blot-Swen, har ej kunnat komma till denna heder, utan att i någon del af riket ha ägt ett sielfständigt wälde.

Med Inge den yngre utgick Stenkils hus på manliga linien. Men på qwinnosidan funnos deraf ännu affomlingar inom det Danska Konungahuset genom Margareta fridsjungfrun, (fridkulla) K. Inge den äldres dotter, som först, till befästande af friden med Norrige, gifwit sin hand åt Norske Konungen Magnus Barfot, men sedermera, efter ett kort och barnlöst äktenskap med sin första gemål, å nyo förmält sig med Danske Konungen Nils Swens-

96) *Torfæi* Hist. Norveg. T. III. p. 479.

97) Heimskr. T. II. p. 263. Edit. *Peringsk.*

son, och af honom hade sonen Magnus. Att denne Magnus, K. Inge den äldres dotterson, efter Stenkilska husets utgång på manliga sidan, af Götherna blifwit wald till Konung, berättar Saxo, som skref sin Danska Historia ej långt efter dessa händelser. Stället är wigtigt för kännedomen af Göthers och Swears förhållande till hwarandra. „Sedan Swenska partiets Konung aflidit," säger Saxo, „sökte Götherna öka sin wärdighet på „bekostnad af andras företrädes-rättigheter och „wågade tillbjuda Magnus högsta makten, e„huru den på Swearnas wal berodde. Men „Swearna föraktande deras myndighet, tillåto „ej sin stams gamla företräden nedläggas för „ett mindre ansedt folks afund. Derföre ihåg„kommande sin fordna wärdighet gjorde de den „orättwist meddelade titeln till intet genom „utwäljandet af en ny Konung, hwilken lik„wäl genast af Götherna blef ihjälslagen och „genom sin död lemnade Magnus wäldet" 98).

98) Interea Sveticarum partium rege absumto, Gothi summam, cujus omne penes Sveonum arbitrium erat, Magno deferre ausi, alieni privilegii detrimento, dignitatis sibi incrementa quærebant. Quorum Sveones auctoritate contempta, veterem gentis suæ prærogativam in aliquanto obscurioris populi invidia deponere passi non sunt. Igitur antiquæ dignitatis speciem intuentes, titulum injusta collatione præreptum novi Regis electu cassarunt. Qui mox a Gothis trucidatus, morte

Hwilken den Swearnas Konung warit, hwars frånfälle strax i början här omtalas, nämner Saxo för öfrigt ej. Men då Stenkilska Dynastien, ehuru ursprungeligen Westgöthisk, likwäl i Stenkils person af Swearna blifwit erkänd, och wäldet öfwer dem, efter deras affall, å nyo blifwit stadgadt genom Inge den äldre, så menas likwäl troligen här den yngre Inge; i synnerhet som det uttryck Saxo nyttjar om hans död tyckes tillkännagifwa ett afdagatagande och det af andra underrättelser är bekant, att denne Konung dog förgifwen 99). Det Swenska och det Hedniska partiet war ej heller mera det samma efter Blot-Swens fall och christendomens upprättelse i Swearike; ty Kol eller, såsom han äfwen kallades, Erik Arsäll, hwilken det gamla Langfedgatalet gör till Blot-Swens son och införer såsom Konung före Swerker, synes efter fadrens miszöde ha tagit sin tillflykt till Småland och de närgränsande delar af Götharike, der hedendomen ännu herrskade; åtminstone nämnes han af Sturleson, i anledning af Norske Konungen Sigurds korståg mot Hedningarna i deßa trakter. Den nywalde af Götherna dödade Swea-konungen

Magno imperium cessit. Saxo. Hist. Dan. L. 13. p. 367. Lips. 1771.

99) Konungs längden MCL. *Ericus Olai.* L. 2. p. 43.

hos Saxo är utan twifwel Ragwald, kallad, (anbjligen för sitt korta wälde) Knaphöfde, Olof Näskonungs son, hwilken alla de gamla Konunga-längderna upptaga näst efter Inge den yngre, och om hwilken wid Westgöthalagen berättas, att han blef af Westgötherna i hjälpslagen, emedan han kom till deras ting utan gißlan. I den lilla Rim-krönikan säges, att Östgötherna först upphöjde Ragwald, men att de fleste Swenske woro nöjde med detta wal. Den Danske Prinsen Magnus har ej heller länge njutit sin Konunga-wärdighet. Han stupade år 1134 i slaget wid Fotewik i Skåne, under ett inbördes krig, som i Dannemark wäcktes, genom det mord han omkring fyra år förut begått på sitt syskonebarn, Hertig Knut, sedermera kallad den Helige. Men redan innan Magni fall war en ny Konung wald i Swerige, hwartill fruktan för utländskt herrskap bidragit 100). Denne war Swerker, enligt Langfedgatalet, Erik Årsälls son och Blotswens soneson, af ett hus, som hittills warit hedningarnas förnämsta stöd, och med hwars öfwergång till christendomen, striden emellan hedningar och christna äfwen kan anses i Swerige slutad. Men den inre oenigheten emellan Swear och Göther fortfar och synes äfwen för någon tid dela Götherna sielfwa. Westgötherna hade allt hittills stått i spetsen för de se

100) Saxo. L. 13. p. 382.

nare, och endast af dem har Magnus för slägtskapens skull med Stenkilska huset kunnat wäljas. Swerker wardes åter först till Konung af Östgötherna 101). Westgötherna ha ej genast erkänt honom; ty enligt Konungalängden wid Westgöthalagen styrdes deße efter Ragnwalds dråp någon tid af sin Lagman och sina egna höfdingar utan Konung. Swearna åter upphöjde slutligen Erik Jedwardsson på Upsalathron 102), och att detta skett flere år före Swerkers död, är tydligt deraf, att de äldsta berättelserna enstämmigt tillskrifwa Erik den Helige en tio års regering. Men hans dödsår är 1160. Han har således redan 1150 werkeligen blifwit Konung. Konung Swerker mördades af sin dräng wid år 1155. Det skedde enligt Saxo, på tillställning af Danske Prinsen Magnus Henriksson 103), den samme, för hwilken Erik den Helige åfwen föll. Denne Prins gjorde likfom den förr nämnde Magnus Nilsson anspråk på riket i följe af sin härkomst från Stenkilska huset 104). "Han

101) Gamle Swerker honom walde bönder till Konung i Östergöthland, som han födder war. Den gamla (prosaiska) Swenska Krönikan. Script. Rer. Suec. T. I. p. 245.

102) Han "sattis hederlica a Konungsstool wid Upsala." S. Eriks Legend. Script. Rer. Dan. Langebek. T. 4. p. 597.

103) *Saxo.* L. 14. p. 424.

104) Se om denna slägtskap Lagerbring. Sw. R. H. 2 D. s. 169.

„lägde å sitt möderne Konung wara, men e[mot] mot lagarna, som förbjuda att utländnin[gar] gar skola råda," heter det om honom i Erik den Heliges Legend. „Han legde med sig en höfdinge, och de redde sig tillsamman till Konungens död och samlade lönliga en här emot Konungen, honom owetande, wid Östra Åros." Här, wid det nu warande Upsala, blef Erik den Helige efter ett tappert motstånd, och sedan han hört ut Meßan innan han gick mot fienderna, slagen. Att sluta af denna berättelse har Magnus Henriksson stått i spetsen för ett inhemskt parti, eller åtminstone deraf burit understöd. Betänker man att han genom sin härkomst hade närmast anspråk på Westgöthernas tillgifwenhet, och att deße redan af lika anledning en gång förut kallat en Dansk Prins till thronen, så ser man här sannolikt sista försöket till Westgötha-Dynastiens återupprättelse. — Magnus Henriksson blef verkligen, ehuru för kort tid, regerande och Konunga-längden wid Westgötha-lagen anför honom såsom den fjortonde christne Konung i Sverige. Men Upswearne reste sig, för att hämnas Eriks död 105). Carl Swerkers son, redan förut i Götharike wald till Konung 106),

105) Script. Rer. Suec. T. 1, p. 4.

106) "Han war walder till Konungh aff Gösrom, (förmodligen af Östgötherna, som äfwen först upphöjt hans far) för än S:t Erik waldes i Up-

wände åfwen sina wapen emot Magnus, hwars anslag han likwäl misstänktes att ha haft del, och blef, sedan denne året efter Erik den Heliges fall i ett slag förlorat lifwet, och Eriks son Knut mäst fly till Norrige, regerande åfwen i Swearike. Swerige fick under hans regering, såsom förr är nämdt, sin egen Ärkebiskop. Fråga hade redan derom warit i S. Swerker den gamles tid, då Påflige Legaten Nicolaus Albanensis (1152) besökte riket; men Swears och Göthers åfwen wid detta tillfälle utbrytande oenighet så i anseende till personen som stället, hade då hindrat utförandet 107). Nu blef Upsala Ärkebiskopssäte. Carl Swerkersson är den förste, som man finner warit kallad Swears och Göthers Konung 108). Likwäl söndra de sig, ännu länge wid hwarje tillfälle, och Swerkerska och Erikska ätternas så kallade Riksbyte är i sjelfwa werket stridden emellan ett Göthiskt och ett Swenskt Konungahus, hwilken wid thron-ledigheterna utbry-

---

landh, oc war i rade att S:t Erik wart slagen thy drap Knut S:t Eriks son honom oppa Wisingsö." Den gamla prof. Sw. Krönikan. Script. Rer. Suec. l. c. Enligt Ericus Olai hade Carl Swerkerson längesedan blifwit till Konung utwald, och i två år werkeligen regerat (således i Götharike) innan Erik den Helige blef dräpen.

107) *Saxo.* L. 14. p. 412.

108) I en bulla af Påfwen Alexander III. — Coleti Ballarium. p. 38.

ter. I Konunga-längden wid Westgötha-lagen framställes både Knut Eriksſons och hans ſons Erik Knutsſons upphöjelſe på thronen ſåſom följd af en eröfring. Om begge ſåges, att de „wunno Swerige med ſwärd och ſeger" emot Carl Swerkersſon och Swerker II, med hwilka de wexlade i regeringen och för hwilka de begge i början måſt fly och ſöka en friſtad i Norrige. Att de i denna ſtrid mot Swerkerſka huſet, hwilket underſtöddes från Danmark, dit Swerker II tagit ſin tillflykt, haft ryſſwearna på ſin ſida, är klart af det förebärande, och intygas deßutom af Ericus Olai, (ſom ſielf här följer äldre anteckningar) i berättelſen om ſlaget wid Geſtilören år 1210. „Der blef Konung Swerker ſlagen, ſäger han, „jämt Hertig Folke, tillika med många andra, „och ſegern föll de Swenſke i händer; ty efter ſom Konung Swerker hade dräpit S:t „Eriks ſoneſöner, Konung Knuts ſöner, wid „Eljaräs, når Erik kom allena undan och flydde till Norrige, derföre blefwo Upländningarna af en häftig wrede emot honom uppeldade" 109). Det ſå kallade mordet wid Eljaräs, heter i en gammal chronologi kriget wid Eljaräs 110). I ett bref från Påfwen

109) *Ericus Olai.* L. 3.

110) MCCV bellum fuit in Ælgheraas et interfecti ſunt Filii Kanuti Regis. Chron. vetuſta ab anno 880 ad an. 1430. Script. Rer. Suec. T. 1. p. 624

Innocens III till flera Swenska Biſſopar af d. 13 Oct. 1208, i hwilket de anbefallas att bannlysa Erik om han ej till Swerker återlemnar riket, framſtälles händelſen ſålunda: att K. Knuts ſöner, omyndige wid fadrens död, hade ſedermera ſtått efter Swerkers lif och ſluteligen blifwit öfwerwunna i ett fält-ſlag, der tre af dem ſtupade 111). Den unga Johan Swerkersſons wal till Konung efter Erik Knutsſon ſynes ha warit fredlig. Också war han utan medtäflare; ty Eriks ſöner, ſedermera Johans efterträdare, föddes först efter fadrens död. Med Johan utgick Swerkerſka huſet och med Erik Läspe Erik den Heliges ätt.

Wi ha gifwit en öfwerſigt af den ſöndring om under denna tid så ofta hotade att upplöſa rikets enhet. Striden mellan hedendom och chriſtendom föranledde den förſt, men har ej enſam kunnat wara deß orſak, då den så länge fortfor ſedan religionsſtriden upphört. Det war under deßa oroligheter, ſom de nationella ſtilnaderna inom Swenſka folket ſmånningom bortnöttes, tills det på den gamla religionen grundade Riksförbundet, under den

111) Celse Bullarium p. 51. Jfr Lagerbring S. R. H. 2 D. ſ. 292. Det Påfweliga bref wet hade blifwit utfärdadt på klagan af Ärkebiſkop Matterius i Upſala, ſom höll med Swerkers parti och följt Konungen på flykten till Dannemark.

hvas inflytelse hann återställas, hwilket gick så mycket långsammare, som med det samma en mer utbildad samhällsordning i allmänhet införd es. Sjöröfweriets upphörande, helgd åt fredlig näring, christeliga äktenskap och erkännandet af qwinnans rättigheter, träldomens mildring och slutligen afskaffande, samt sjelfhämdens inskränkning woro d. borgerliga frukterna af en Religion, som öfwerallt införd aftning för den swagares rätt, och derigenom, emedan styrkan förswarar sig sjelf, förll werklig aktning för rättigheter i allmänhet. Sjöröfweriet, om också drifwet med iakttagande af wisa hederslagar, war dock under Hedendomen ett allmänt näringsfång i Norden. Westgöthalagens stadgande: „Löper någon man å härskepp och gjörs sjöröfware (buneiter) — det är nidingswerk" 112), wisar ss derföre införande af christelig sed. Att bygga bro och rödja wäg, blef genom de anheliga ansedt för goda och heliga werk; och af a Biskopssäten uppstodo städer, samlingsplatser för fredlig idoghet. Det gamla i Landslagen införda formuläret, hwarmed giftoman lade att qwinna i brudgummes händer sätta, ärmligen: „jag gifwer dig min dotter till hebers och hustru, och till halfwa sång, till lås och nycklar, och till hwar tredje penning, som ägen eller äga kan i lösören, och till allan

112) WGL. Arfd. B. Fl. 1.

„den rätt, som Uplands lag är, och den hel-
„ge Erik gaf i namn Faders, Sons och den
„Helige Andas" 113), innefattar de rättighe-
ter, som Swensk hustru, förr ofta ej bättre
än „mannens träl och fotaträd," först erhöll
genom en af Erik den Helige i christendomens
namn påbuden lag. Den sista författningen
om träldomens afskaffande är af K. Magnus
Eriksson, som på sin Eriksgata år 1335 för-
klarade „till Guds och Jungfru Marias heder
och till ro för sin faders och farbroders själar,
att ingen af christna föräldrar född mer skulle
wara eller heta träl" 114). — Sjelfhämden och
slägt-krigen mildrades genom fridlysande af
wisse orter och tider. Kyrkor och Kyrkogårdar
woro frisäder 115). Alla helgdagar och åt-
wen längre tider wid kyrkans årliga stora helger
fridlystes. Man kallade det Guds helgd 116),
eller

113) Ll. Gift. 5. c. Jfr. Upl. L. Ärfd. B. Fl. 2.

114) Hadorph Gamla Stadgar efter Björköråtten p. 10. Förordnandet gällde egenteligen för Westergöthland och Wärende. Uplands-lagen af år 1296 hade redan stadgat, att ingen christen man skulle säljas och Birger Jarl, i följe af Skenningens Concilium 1248, att ingen mätte bli träl för skuld. —

115) Westgöthalagen Kyrk. B. Fl. 9 stadgar, att om åfwen blod af wåda kommer i Kyrkogård, då skall torfwen med blodet utskäras och kastas ut Kyrkogården.

116) Gottlands-Lag. L. c. §. 6.

eller Guds frid. — Deraf den sköna, ännu bland allmogen brukeliga hälsningen, uppkommen derigenom att man wid deßa högtider i synnerhet samlades eller besökte hwarandra. Äfwen andra tider fridlystes, såsom sånings- och skördetiden. Det kallades Wårfrid och Andfrid 117). Den förre warade i Uplandslagen från 5:te Söndagen i Fastan till Christi Himmelsfärds-dag, eller enligt Westmanna-lagen mellan Påsk och Pingst: den senare från Olsmåßan (d. 29 Juli) till Michelsmåssan. Genom deßa serskilda frider förbereddes den af Birger Jarl införda Konungsliga Beswurna friden eller Edsöret 118). Deri innefattades i synnerhet Kyrkofrid, Tingsfrid, Qwinnofrid och Hemfrid 119), hwilka likwäl hwar för sig funnos stadgade förut. Kyrkofriden war införd af de andeliga: Tingsfriden war genom sakens natur gammal. Westgöthalagen, som ännu ej har någon Edsöreskalk, räknar brott emot bägge för nidingswerk, och säger tillika om qwinnan, „att hon har alltid frid till möte och måßa, om än alldrig så mycken fejd är mellan männer 120).

117) Upl. L. Tingm. B. Fl. 15.
118) Edsöre, skrifwes äfwen Ezwöre (på Tyska Eidschwur), och är det samma som Edsord eller Edsformulär. Jfr Ihre Gloss. in v. Swärja.
119) Se Konunga-eden i K. Christoffers Landslag.
120) WSL. Ard. B. Fl. 1. §. 6.

Att också hemfriden, hwarigenom bondens tomt war fredlyst, så att äfwen den man, som „flydde för sina owänner“ till en annans gård, ej inom gårdsledet eller grinden kunde gripas, — war stadgad före Edsöret, kan slutas af Östgöthalagen 121). — Genom Edsöret förklarades så wäl brott mot de nyßnämnda fyra förut stadgade friderna, som flere andra förbrytelser, hwilka Lagarna förut betecknat med namn af nidingswerk och urbotamål, för brott emot Konungens frid, som han swurit sina undersåtare, bestämdes närmare och beladdes med landsflykt öfwer allt riket och egendoms förlust. Det war ett bewis på Konungamaktens tillwäxt och tillika en början till en för hela riket gällande lagstiftning, hwilken genom den andeliga makten hade blifwit förberedd.

Men detta war ej det enda sättet, hwarpå Kyrkans inflytelse yttrade sig. De andlige utgjorde öfwer hela riket ett eget stånd och blefwo det första privilegierade. Derigenom lades grunden till representationen i staten efter stånd. Det Swenska Prästeståndet war wäl ifrån början folksmässigt till hela sin inrättning, och har äfwen förblifwit det mer än i andra länder. Prästen waldes i allmänhet af Socknemännen och stadfästades i ämbetet af

121) ÖGL. Edsöre B. Fl. 14.

Biskopen 122). Om Biskop skall tagas, stadgar Westgötha-lagen, „då skall Konungen allt „folket spörja hwem de wilja hafwa. Biskop „skall bondeson wara (det will säga af fri „börd). Konungen skall honom staf i hand „sätta och gull (gullring) å fingret. Sedan „skall han honom i Kyrka leda och i Biskops„stol sätta. Då är han fullkomligt tillwald, „och intet fattas utan wigsel" 123). Detta gäller om de äldre tider och war ett ibland de så kallade misbruk, med hwilka Romerska hofvet länge hade mäst öfwerse, „för det otamda Swenska folkets hårdhets skull," enligt Påfven Honorii III:s eget uttryck i en bulla 124). Men på mötet i Skenninge 1248 fullbordades Hierarkiens byggnad äfwen i Sverige. Prästernas giftermål afskaffades, Canoniska lagen införde och, i följe af Domcapitlens inrättande, uteslängdes de werldsliga från deltagandet i Biskopswalen. Det andeliga ståndets frihet

122) Nu är kirkiu wigdh, tha komber Präster oc till hännar bedis. Thet mun rätt wara, then att taka, sum allum a sämber. Soknamän aghu med honom till Biskops fara. Biskoper a skuda ämpni thera oc kunnist Prästins oc wirla-bref hans. — — Nu är den Präster takin bodhi medh Biskups wilja, ock swa soknamanna, tha aghu Bönder Kirkiu sina och skrudh hänna Prästi i händer sättia oc han klokkara. Upl. L. KyrkoB. Fl. 5.

123) WGL. Fragm. af Kon. B. Fl. 2.

124) Celse Bullarium, p. 68.

från werldslig tunga och werldslig domstol, war redan förut stadgad och blef det fullkomligt under K. Magnus Ladulås, hwars regering äfwen utmärkes genom det första uttryckeliga privilegium för Adeln såsom Krigsstånd.

Ärftelig Adel fanns af ålder i Norden ingen annan än Konungaslägt; hwilken gaf Konunga-namn äfwen utan rike. En tjenstadel uppkom derjemte genom Konungarnas militariska hof, utan ärfteligbet, men betydande genom det anseende, som åtföljde en Konungens wapenkamrat. Att hwar och en sådan för öfrigt war fri från Konungslig utskyld, följde af sig sjelf. Han betalte med sin person. Han och hans likar underhöllos twärtom af Konungen och erhöllo förläningar. Af denna militariska klaß 125), som under stridande Konunga-husens fejder om kronan wäxte

125) Deß medlemmar motsättas bönderna i lagarna under det allmänna namnet tjenstemän, äfwen Länsmän, och (från Magni Ladulåsses tid) Riddare och Swenner. Jfr Westm. L. Tingm. B. Fl. 19 och WGL. Tingm. B. Fl. 2, som stadgar att ingen tjenstemän skall Nämndeman wara, om det ej sker med Böndernas och Häradshöfdingens wilja. — Ett allmänt namn på denna klaß war äfwen Hofmän (hwilket i äldre handlingar företrädeswis betyder Krigsmän, Militärer af profession). De förnämsta bland dem kallades af ålder Tignamän.

i antal, wigt och oafhängighet, uppstod nu ett privilegieradt stånd. Deß medlemmar förklarades af Magnus Ladulås ej blott sjelfwe fria från all Konungslig rätt, utan fingo åfwen denna frihet för sina underhafwande och landtbor, emedan, heter det i stadgan af år 1285, „det är wäl wärdigt att de, som oß följa framför andra både med råd och hjelp, hafwa mer åra“ 126). Den personliga förbindelsen till krigstjenst låg ifrån början till grund för denna frihet. Men man kunde nu så mycket mer göra anspråk på deß befästande och utwidgande, som den dyrare tjensten till häst blifwit det utmärkande hos Konungens män framför andra. Denna tjenst ansågs af så mycket wärde, att Konungen utsträckte samma frihet till dem, som åtogo sig Ryttjenst (egentligen Roß-tjenst, af Roß, häst). Det frälse, som dermed förentes, war fästadt wid tjenstens utgörande och war således ej ärfteligt. Det blef dock ärfteligt, sent och småningom, i samma mån, som tjensten upphörde att noga utkräfwas. Ärftelig Adel war i Swerige ej ännu någon annan, än den som allmänna meningen tillbelade de med Konunga-husen befryndade slägterna. De ägde såsom sådana inga egna privilegier, och woro mäktige nog att kunna umbära dem. — Åtskilliga omständigheter hade bidragit att gifwa betydenhet åt den nya Ari-

126) Hadorph Gamla stadgar, l. c.

ſtrocratiſka beſtånds-del i författningen, ſom genom uppkomſten af twänne privilegierade ſtånd ſlutligen blef ſtadgad. Krigen emellan Swerkerſka och Eriſka huſen woro på en gång ſerdeles egnade att upphöja mäktiga ſlägter, hwilkas medhåll från bägge ſidor ſöktes, och att, ſåſom wi redan anmärkt, ge wigt åt den militariſka hofklaſſen, ſom under deſſa oredor, wid en ſtridig thronföljd, ſynes ha bildat egna krigiſka partier, hwilka under någon mäktig ſlägts namn och beſkydd, framträdde och ſedan af ſjelfwa krigen närdes. Sådant ſynes mig förhållandet ha warit med de i deſſa tider ſå fruktanswärda Folkungarna eller — ſåſom den ſtora Rimkrönikan, hwars förſta författare lefde i början af K. Magni Eriksſons regering, kallar dem — Folkunga-roten 127). Ifrån Birger Jarl Broſa, ſom dog år 1202, till och med Birger Jarl af Bjelbo, med hwars ſöner ätten kom på thronen, war Jarl-ämbetet beſtändigt inom folkungaſlägten. Birger Broſa är den förſte Swea rikes Jarl 128), en titel, ſom utmärker att Jarlen, egenteligen chef för Hofwet, nu hade uppſtigit till en hög nationell wärdighet, hwilket tillika innebär en

127) Af Rote, Manipulus militum. Den ſtora Rimkrönikan Script. Rer. Suec. T. 1. Sect. 2. p. 5.

128) Se de gamla chronologierna i Script. Rer. Suec. T. 1. pp. 40. 52.

ökad makt hos den klaß, hwars hufwudman han från början war. En Folkunge kunde redan göra Erik Läspe thronen stridig och wäcka ett borgerligt krig, som i sina följder warade under nästan hela denna Konungs regering, och först slutades 1248. Samma år upphöjdes Birger af Bjelbo till Sweriges Jarl och hu-ru stor hans makt redan strax wisade sig, derom wittna bäst de ord, hwilka den Romerska Legaten, som detta år bewistade Skenninge möte, om honom nyttjar. „Genom honom, säger han, styres hela detta landet" 129). Birger war sedermera, efter Waldemars upphöjelse på thronen och till sin död 1266 rikets werklige regent 130), och blef äfwen den siste Sweа rikes Jarl. Magnus Ladulås delte dennas ämbete emellan Drots och Marsk 131); från början äfwen hofsyßlor, men hwilkas innehafware under de följande inre skakningarna snart förwärfwade en makt, jemnlik de gamla Jarlarnas.

Kronan hade ej förr kommit till Birger Jarls hus, än deß slägt och förra anhang wände sig emot det. Folkungarnas makt

129) Per quem regitur tota ista terra. Celse Bullarium, p. 72.

130) I den Påfliga bekräftelsen på hans delning af riket emellan sina söner, säges att Sweriges rike "lagligen tillfallit Swenskarnas Hertig Birger."

131) De nämnas i underskrifterna till stadgan af år 1280 hos Hadorph. l. c.

bröts fluteligen fullkomligt af Magnus Ladulås, efter deras fista uppror (det tredje under trenne regeringar), och, utom den gren, som intagit thronen, försvinner sedermera deras namn ur Historien. Beskaffenheten af de genom dem väckta oroligheterna upplyses genom stadgan af år 1280, som, med tydligt hänseende på det nyss qwäfda och bestraffade upproret, föreskrifwer, att „emedan lönliga „samband helst mellan wälborna männer „allmänneligen och enskildt ofta göra stor skada, såsom mångstädes är pröfwadt, alltså om „det warder bewisadt att sådana samband äro „bundna eller med skrift, ed eller någon för„säkring samtyckta, då skola, till det minsta, „de brottsliges gods stöflas och de sjelfwe för„klaras ewärdeligen för utlaga (fredlöse), „om de ej genom Konungens nåd eller deras, „som då råda för riket, warda återkallade" 132).

Men förgäfwes hade Magnus Ladulås förstört Folkungarnas sammanswurna band, och i ökandet af Kronans krigsfolk genom rustjensten sökt för Konunga-makten ett nytt stöd; samma orsaker, som förut gjort Folkungarna så mäktiga, fortforo att werka till det nya privilegierade frälseståndets tillwäxt och att öka Aristocratiens inflytelse i allmänhet under de grufliga brödrakrig, som sedan förödde Swe-

132) l. c. §. 3.

ger Jarls hus. Under Magni Eriksſons minderårighet ſe wi de ſamband, ſom Magnus Ladulås wid ſå hårdt ſtraff förbudit, åter offenteligen framſtå och tillegna ſig ſtyrelſen. Genom föreningen i Skara d. 20 Juli år 1322, förbinda ſig trettioſem andelige och werldslige Herrar att ſtyra riket, ſå att de det inför Gud och Konungen, då han komme till myndiga år, kunde anſwara. „På ſamma dag — ſäga de förbundne — hafwe wi ingått ett confederations- och enighets-fördrag och på alles wår tro enhälligt lofwat, att hwar och en af oß ſkall i alla ſaker, troligen och manligen biſtå den andra ſåſom en broder, ſerdeles befrämja, hemligen och uppenbarligen, hans heder och nytta ſåſom ſin egen, men hwad obeqwämligt, ſkadeligt och farligt för någon wara kan, af alla krafter emotſtå; och ſkall den ene från den andre ej kunna ſtiljas, hwarken genom hot eller ſmicker, ſkänker, läckelſer, eller under hwad färg och förewändning ſom helſt" 133). Ifrån denna tid ſtyrdes under 100 år och intill Engelbrechts dagar riket meſt genom dylika Ariſtocratiſka confederationer. Magni Eriksſons långa minderårighet war för de ſtoras makt ſerdeles gynnande. Huru långt de med ſina bewäpnade föl-

133) Se det Latinſka originalet af förenings-acten hos Hadorph. 2:dra Delen till Rimkrönikorna. p. 14. §. 2.

jen gått i sjelfswäld, wittnar Konung Magni egen stadga i Skenninge den 30 Nov. 1335, sedan han sjelf tillträdt regeringen. „Wi hafwe i sanning, ja med mycken sanning förstått — säger Konungen — att i wår „barndom wärte upp mängehanda sedwänjor, „flere härda och ogagneliga än gagneliga och „goda, oss och samtlige Allmogen till mycken „bedröfwelse och spake män till margehanda „tunga. Nu sedan wi till mogne år komne „åro, hafwe wi bedit, rådt, och hotat en hård „räfst med wåra ord, att afwändas skulle med „sådana kranka sedwänjor. Men få åro de, „som det giorde, antingen för wår bön skull, „råd eller hotelse." — Derföre stadgar Konungen, att all Sweriges allmoge skall hafwa fred att ingen med fulla wapen (i fall han ej är utsatt för blodshämd) må rida öfwer landet utan Konungens wilja, i synnerhet ingen fara med storflockar, d. w. s. med ansenligt bewäpnadt följe, hwarigenom landet ödes, utan beslämmes nu huru stort följe, Biskopar, Riddare och Swenner äga att med sig taga: wäldgästning, i allmänhet allt wäldsamt afhändande af andras egendom och förminskning i kronans rätt och inkomst förbjudas strängeligen. Wäldsamheterna synas stigit så högt, att de afskräckt från all laglig klagan. Derföre förbjudes mäls-eganden nedlägga sin rätt, och allmogen, som wäldsgerningar öfwergå, tillsäges att uppenbara dem utan all räddhåga

ge. „Sannerliga, och utan twifwel wi wilje, „någe och skole det rätta," säger Konungen. — „Med Lag och laga dom skall man sitt kräfia, „ej med rån och wåldswerkan. Ty att den „som Lag försmår, äger af Lagen wara för„smådder." — Sådant war förnämsta innehållet af Skenninge-stadga, som K. Magnus gaf tillika med sina „kära rådgifware, som å„ga och wilja," heter det, "både med råd och "gerningar Oß styrka det att hålla, ehwem det också gäller" 134). Att deße rådgifware i sielfwa werket mer betydde än Konungen, utsär bäst Riksdrotsens Nils Ambjörnssons (Sparre) fullmakt af samma år, som tillägger honom en nästan oinskränkt myndighet. Konungen lofwar att förswara honom, och alla hans medhållare; och Prinseßan Euphemia, Konungens syster samt tre och tjugu herrar förbinda sig att med hjelp, råd och all sin förmåga bistå honom uti allt hwad som rörer Konungens, rikets och hans egen heder och nytta 135). En Aristocratisk Liga affatte slutteligen, 1363, den swage Magnus och inkallade Albrecht af Meklenburg: en annan, med den öfwermäktige Bo Jonsson i spetsen, nödgade denne Konung att år 1371 nedlägga nästan hela sin makt i Rådets händer: en tre-

134) Hadorph Gamla stadg. efter Björk. R. p. 11.

135) Se Nils Ambjörnssons fullmakt. — S. Stiernman Höfdingaminne. p. 209.

die, bestående af exsecutorerna af Bo Jonssons testamente, erhöd 1388 Swenska Kronan åt Margareta. Och ehuru wid tidpunkten af Calmare Unionens afslutande (å Sweriges sida slutligen ett werk af nöden, emedan de långwariga inre oroligheterna bragt riket till det yttersta) Konungamakten i Margaretas hand synes ansenligt ökad, war likwäl äfwen det egentliga bandet i Unionen ett Aristocratiskt, och blef det allt mera. Unionen war i sjelfwa werket en confederation emellan de Nordiska Stora, i hwars skydd enskilda confederationer i hwarje rike sökte bemäktiga sig regeringen, eller inflyta på allmänna angelägenheterna. Exempel på sådana föreningar, eller såsom Hadorph kallar dem, Herremäns-förbund förekomma i Swerige under hela Unionstiden 136).

Äfwen deßa utwärter på den gamla Swenska förbundsförfattningen äro wigtiga för deß Historia. Genom dem i synnerhet fullkomnades den Aristocratiska öfwerbyggnad, som småningom betäckte den gamla författningen, hwars

136) I de af Hadorph i 2 D. till Rimkrönikorne utgifne gamla acter förekomma under denna period dylika föreningar, åren 1396, (p. 62); 1435, (p. 90. p. 93); 1438, (p. 126); 1450, (p. 175); 1451, (p. 199); 1466, (p. 247); 1483, (p. 318); 1494, (p. 349); 1501, (p. 372); 1512, (p. 424).

grundritning likwäl förblef oförändrad. Landskapslagarna, efter hwilka wi framställt denna grundritning, erhöllo sin sista utbildning just under Folkunga-ätten, hwars uppstigande på thronen tillika utmärker Aristocratiens tidehwarf. — Men sedan de fordna krigen mellan stammarna slocknat och slägt- och partifejder mellan de stora kommit i stället, upphöra, med folkets aftagande politiska betydenhet, äfwen till en stor del både fördelarna och formerna af den gamla författningen. Endast sällan rör sig den gamla sjelfständighets-andan hos Landskaps-förbunden, såsom då Smålänningarna walde sig en egen Konung den tid riket war deladt mellan K. Birger och hans bröder 137).

Att Lagmännen från Magni Ladulåses tid blefwo upptagne i Rådet (hwilket sedermera i Magni Eriksſons Lagbok förklarades för medlare mellan Konung och folk), bidrog att på en gång fästa deße de gamle Landskaps-förbundens föreståndare wid det stora aristocratiska intreßet, och att tillika bibehålla förbundsförfattningens form. Ty då Lagmännen af

137) Han het Bugge och blef Konung 1316, enligt Ericus Olai. L. 3. p. 111. — En gammal chronologi i Script. Rer. Suec. T. 1. p. 57., kallar honom Byrge, och säger, att han anförde Smålåndningarna i upproret mot K. Birger, sedan denne tagit sina bröder af daga.

ålder woro representanter för landskaperna, men nu tillika Konungens Råd, kunde så mycket lättare, utan någon wåldsam förändring, de gamla Riks-Tingen eller Riksdagarna förwandlas i Herredagar, från hwilka endast de öfrige Allmogens fullmäktige uteblefwo. Upphofwet till Herredagarna finner man i K. Magni Ladulåses stadga af år 1280, der det heter §. 1: „Om någon ting felar i allmänneligt eller enskildt ärende, som tarfwar näpst „och rättelse, ändock derom ej är förut i Lagen satt eller stadgadt, då wilje wi, att hwad „med wårt Råd och wåra goda män wi „deröfwer beslutom och låtom skrifwa och påsyssa för alle män, det skall man hörsamma, „och sly hwad wi förbjude„ — samt i samma stadgas 6. §., der det säges: „Emedan alltför „mycken Allmoge är wan att göra dröjsmål, „då bjudom wi och wiljom det framdeles hålas, att hwilken tima wi kalle wårt rike till „något samtal, då må ingen djerfwas att komma dit, utan de som äro kallade med wårt „bref eller bud, om man ej hafwer nödfall „och kommer i sin egen kost; ty det tyckes wara „skäligt, att wårt folk ej tynges af kosten.“ Dalbönderna woro således dermed likwäl ej beröfwade sin rätt att komma till Riksdagarna, om de funno sig i behof att den samma utöfwa. De upphörde ej heller att wid wigtigare tillfällen kallas. Till walriksdagen år 1319, kallades både Hofmän och Bönder: af de

senare fyra från hwart härad 138). Ericus Olai nämner deßutom Borgare 139), och det är första gången deße förekomma såsom deltagande i representationen. I den förening, hwilken de förnämste andelige och werldslige Herrar samt Lagmännen wid samma tillfälle ingingo 140), stadgades, till förekommande af de olaga beskattningar, som under de föregående borgerliga krigen uppkommit, att ingen ny skatt skulle kunna åläggas utan samtycke af de förenade Herrarna, som deröfwer borde höra rådet; hwarefter skatten af en Herrarnas fullmäktig och twänne bönder från hwart landskap borde uppbäras och endast till det uppgifna ändamålet anwändas. Under Magni Eriksſons minderårighet och den nu inträdande förmyndare-regeringen befästades Aristocratien, såsom förr är sagdt, och Herremänsförbunden kommo till en sådan makt, att de tillegnade sig styrelsen, och mer än en gång bortgäfwo kronan. Detta fortfor utan serde-

138) Stora Rimkrönik. Script. R. Su. T. I. s. 2. p. 57. Af Hofmännens, d. w. s. den Kungliga militärens riksdagsrätt, uppkom, sedermera och då Adeln hade stadgat sig såsom ett serskildt stånd, bruket att deßutom kalla Krigsbetälet till Riksdagarna.

139) L. 4. p. 121. Edit. Loccen.

140) Upsala d. 9 Juli 1319. Hadorph 2 D. till Rimkrönikorna.

des motstånd tills de utländske fogdarnas förtryck under Unions-regenterna wäckte Engelbrecht och skilde folket och de stora. Engelbrecht, om hwilken en gammal anteckning säger, att han i tre år regerade Swerige 141), föll ett offer för hat och afund. Hans makt blef hans fall. Men emellertid fanns ifrån denna tid och genom den anda han lifwat, en gifwen motwigt mot det Aristocratiska partiet och deß wid Unionen fästade fördelar. Carl Knutsson, ifrån en lysande Parti-chef en dålig och olycklig Konung, blef blott en kastboll mellan partierna. Hans upphöjelse söndrade honom från de mäktiga, och med folkets stöd kunde beskyddaren af Engelbrechts mördare aldrig uppriktigt förena sin egen. Sturarne hade lärt af hans öde både att ej eftersträfwa kronan, och att stadga sin werkliga makt på en säkrare grund, än på de storas ömtåliga, lätt wexlande intreßen. Såsom Riksföreståndare sökte de sitt stöd hos allmogen, som genom de långwariga olyckor de främmande Konungarna bragt öfwer riket, emot det förnäma Unions-partiet blifwit allt mer fiendtligt sinnad. Folkets af Engelbrecht återwäckta, af Sturarne begagnade politiska betydenhet lifwade äf-

wen

141) Diarium Wadstenense. Script. R. Su. T. I. p. 151.

wen till en del å nyo de gamla Democratiska formerna, och wi se stundom bönderna genom egna föreningar och beslut motwäga de Aristocratiska partierna och Herremäns-förbunden. T. ex. När efter K. Carl Kuntssons död 1470, öfwer ett år förgick under twedrägt emellan Rikets Råd — säger Olaus Petri, „ty „en part wille hafwa Herr Sten för Höfwidsman, och en part wille icke; då församlade „de sig Bönderna i Upsala af Upland, Sudermanland, Dalarne, Helsingeland och flera „landskändar, tolf bönder af hwart Härade, „de belefwade ett herramöte i Enaköping der „allt Rikens Råd skulle tillhopa komma och „draga till endrägt, ty de sade sig ingalunda „kunna länger sådana twedrägt lida i landet „må" 142). Wi se således här bönderna på eget bewåg samlade till ett riksmöte. Det af dem belefwade herremötet gick åfwen för sig, men blef utan följd, tills på ett nytt möte i Arboga, der bönder och borgare infunno sig, Sten Sture, i synnerhet genom deras inbjudelse, blef wald till Riksföreståndare 143).

142) Olai Petri Chrönika. Script. Rer. Suec. T. 1. Sectio 2. p. 322.

143) "Ther wardt en läst Tyskt öhl upplagt för "bönderna. Therföre gåfwo the röstena, som han "begärade, som öhlet gaf". ibid. Detta war ett af de ställen i Olai Petri krönika, som så höge-

Då Rådet icke deß mindre deltes af oenighet och många dagtingade med K. Christian I, samt förmådde bönderna i Fjerdhundra och en del af Upland att hylla honom, skrefwo Sten Stures medhållare till de i Stockholm församlade Biskopar och Rådsherrar: att de ingalunda wille erkänna den Danske Konungen, utan „förewetom wi oß fulleliga," säga de, „med de gode mån och Allmogen i Dahla, „Närike, Sudermanland, Rhodin och meste„delen öfwer allt riket, så att de alle äre i den „mätto wid samma sinne med oß, och derup„på wele wi nu strax göra oß redo och följa „wår Höfwidsman Herr Sten Sture upp till „Stockholm, att afwärja wårt och Rikets „förderf det starkaste och färdigaste wi kun„ne" 144). Segern wid Brunkeberg (d. 11 Oct. 1471) mest wunnen af en bondehär, stadfäste Sten Sture i regeringen; och då han slutteligen i öppen fiendskap med de stora mäste år 1497, ehuru Dalkarlarna hade wäxnat sig till hans förswar, öfwerlemna riket på en tid åt K. Johan, Christians son, sade denne till honom: „Herr Sten! I hafwen gjort ett „ondt testamente i Swerige, i det I hafwen „gjort bönderna, som Gud skapat till trälar,

ligen misshagade K. Gustaf I, att han sjelf i sina bref anför det såsom en orsak till sin ogu emot författaren.

144) Hadorph 2 D. till Rimkr. p. 268.

„kill Herrar, och de som Herrar skulle wara „wille I göra till trälar" 145). Ett serskildt förbund emellan Dalkarlarne och Stockholms stad fanns i Sturarnes tid, och war ett af deras förnämsta stöd 146). Att Sten Sture den yngre efter sin faders Swante Stures död genast kom i besittning af Westerås slott och Stockholm, war en werkan af detta förbund 147), och beredde honom wägen till Riksföreståndareskapet. Alla bönderna woro på hans sida, äfwen den yngre adeln. Nästan hela Rådet war åter emot honom, hwarföre det deß bemödande att upphöja Herr Erik Trolle till rikets höfwidsman misslyckades, Ärkebiskop Jacob Ulfsson, alla Biskoparna, deßutom trenne andelige och nitton werldslige Herrsherrar ingingo sins emellan en med ed

145) Olai Petri chr. l. c. p. 333.

146) Fant. Acta Dalecarlica. An. 1503 — 1511. Dissert. Acad. Ups. 1810. Jfr Olai Petri Chr. l. c. p. 322.

147) Tå jag efter min fader till wälde kom
Bergzmän lade sig mest therom.
Westerås slott slydde the mig thå,
Stockholms slott giorde the också. — Stora Rimkr. Script. Rer. Suec. s. 2. p. 203. Bergsmännen från Westmanland och Dalarne, med hwilka Swante Sture hade ett sammanträde i Westerås då han hastigt dog, skrefwo i hans namn ett bref till de öfrige rikets innebyggare, att hans son borde wäljas till rikets höfwidsman. ibid.

bekräftad förbindelse: att af alla krafter göra dem motstånd, som wille tränga Rikets råd från den frihet, makt och wälde, som de och deras förfäder haft af ålder efter Sweriges Lag och god gammal sedwänja, att skicka styrelsen och regementet, som dem synes bäst och nyttigast wara, efter tidens låglighet, synnerligen då de lofwa på christlig tro, att komma hwarandra till hjelp och tröst och wåga lif och lefwerne för hwarandras wälfärd och friheter: de förpligta sig att upprätthålla ett godt förstånd med Dannemark: de stadga att den, som med ord och gerning, stämpling eller arga list häremot går, den skall ha förbrutit lif, heder och åra och all Kronans förläning och sitt eget gods, såsom lagen innehåller (ett besynnerligt tillägg!): „Och hoppas oß — heter det „slutligen — detta förbund, så redeligt och stadigt wara, att wåre kåre medbröder, som ej „tillstädes äro, deßlikes den menige man i „Sweriges rike, fattig och rik, ingen undantagen häremot ej falla kan med någon skäl och „rådelighet" 148). Sten Sture blef icke deß mindre genom allmogens röst bekräftad som Rikets föreståndare 149). Men det hat som derigenom

148) Hadorph till Rimkr. l. c. p. 424.

149) The räddes för Allmogens wrede och hoop. The wille thä ej göra them emoot. — säger Rimkr. l. c. p. 293 — om Herrarna.

nu grundlades emellan det Sturiska och Trolliska partiet, öppnade dörren för Christiern II:s tyranni i Swerige.

Gustaf Wasas uppträde war helt och hållit egnadt att, med den lifwade frihets-andan hos folket i allmänhet, äfwen wäcka densamma hos förskildta Landskapers menigheter såsom sådana, hwilka wi derföre under de täta oroligheter, som utmärka första hälften af hans regering, ofta se sjelfständigt handla, utskrifwa möten, ingå förbund eller med hwarandra förnya gamla fördrag, och i allmänhet ännu en gång återkalla för oß en lifflig bild af den fordna förbunds-författningen, innan den för alltid försvinner 150). Dalkarlarna hade under Gustafs eget anförande gifwit exemplet och inbudit de öfrige landskaper att med sig göra gemensam sak emot Christiern Tyrannen. Det i följe deraf förnyade förbundet emellan landskapernas menigheter åbe-

150) Det gäller i synnerhet om de Norra Landskaperna, der inga Herremän funnos. Likwäl finner man äfwen i de södra dylika exempel. År 1520 wid det Danska infallet slöto inwånarne i Blekinge och Småland, ehuru de förre lydde under Dannemark och de sednare under Swerige, med hwarandra förbund, att hålla friden sins emellan, och förswara sig gemensamt mot allt öfwerwåld, som dem af någotdera riket tillfogas kunde. Celsius Gustaf I. Hist. T. 1. s. 167.

ropas i det bref till Dalkarlarna „från den „menige man öfver hela riket nedan om Da„lelagen," som K. Gustaf I lät upplåsa för Dalallmogen, då den år 1528 straffades för sitt uppror med den falska Sturen. Dalkarlarna sägas der ha handlat mot det förbund de gjort hade med Stockholms stad 151), och de öfrige landskapers menigheter, „hwilket — heter det — „wi med eder beseglade bref kunne be„wisa, dem i hafwe utskrifwit kring om hela „riket till hwarje Lagsaga. — — Ej skole i tro, „att wi äre eller wele wara så lätte på tygelen, „att tråda ifrån den lydna, huldskap och man„skap, wi wår Nådige Herre lofwat hafwe, som „i göre; icke heller bekänne wi eder fullmyndige, att i skolen sätta oß för Herre och Ko„nung hwem eder synes" 152). Detta samma förbund åberopas af Dalkarlarna sjelfwa i en skrifwelse „från Kopparbergsmän, Silfbergsmän, Jernbergsmän och menige Dalar till Dannemän, som bygga och bo i menige Helsingeland," gifwet Tuna Landsting under landsens insegel fjerdedag Påsk år 1531. 153). „Kåre wänner och bröder, — skrifwa Dalkar„larne — som eder alle witterligt är, att den

151) Det är det förr omnämnda förbundet emellan Dalkarlarna och Stockholms borgerskap.

152) Tegel K. Gustaf I Hist. 1 D. s. 193.

153) Införd i Troils Handl. till Swenska Kyrko- och Reformations-Historien, 4 D. s. 365.

„tid Konung Gustaf wår kåre Nådigste Herre „begynte annamma riket och regementet in, då „war här i riket en stor twedrägt och olag af „utländske män, då hade wi wåre myndige „sändningebud till eder förhörandes om det „broderskap och förbund, som i fordom tid wå„re föräldrar för oß giort och förbundit hade, „då kommo förenämnde wåra sändningebud hem „till oß, bebådandes oß god tiende, att i och „wi skulle alle wara en man, ehwad oß på„gånga skulle antingen utaf utländske eller in„ländske Herrar" m. m. 154). Att Dalkarlarne nu åberopade förbundet åfwen emot inländske Herrar, dertill hade de sina skäl. De befunno sig nämligen åter i full uppresning emot K. Gustaf (det war deras tredje och sista eller det så kallade klock-upproret). De nämna i samma bref att Konungen haft sina sändebud uppe hos dem, men att de ej kunde lemna deßa något swar på deras uppdrag „förr än menige riket hafwer warit tillhopa," serdeles för att öfwerlägga om twedrägten i Religionen; hwarföre de tillkännagifwa att de beslutit ett möte i Arboga, emedan det ligger midt i landet, nästkommande Sit Eriks dag (d. 18 Maj), och bedja Helsingarna dit sända 12 fullmyndige män af hwart härad. Dy-

154) Wi ha i detta, såsom i andra ur gamla handlingar i texten anförda ställen, nyttjat wårt nu brukeliga stafningssätt, emedan det gamla för wårt ändamål är likgiltigt.

lika bref sände Dalkarlarna wid samma tid till alla Landsorter i riket med åberopande af det gamla förbundet. De fingo till swar, att förbundet wäl erkändes, men ej kunde gälla emot K. Gustaf, hwarföre ingen wille komma till den beramade Riksdagen i Arboga 155). För öfrigt erböd de öfrige Landskapers allmoge sin bemedling emellan Konungen och de upproriske. Ibland Dalkarlarnas fordringar under detta uppror war äfwen att Konungen ej utan deras lejd skulle kunna draga öfwer Dalelfwen wid Brunbäck in i deras land: ett wilkor som, enligt K. Gustaf I:s eget intyg, Sturarne alltid mäst underkasta sig, men som af Konungen, då uppresningen slutligen qwäfdes och bestraffades, blef för alltid afskaffadt 156). Alla uppror under K. Gustafs regering, wisa oß sjelfständigt handlande menigheter: och ej blott de upproriska framträda såsom sådana, utan äfwen de öfriga i deras merendels wid sådana tillfällen inträdande bemedling emellan de misnöjda och Konungen. Gustaf sjelf åskar ofta en sådan bemedling, t. ex. i det bref som han lät utgå till alla landskänder under Smålänningars och Westgöthars uppror år 1529, hwari han begärade att de öfrige ej wille taga sig af detta oberstånd och buller, utan lägga allt ting till det

155) Tegel. l. c. s. 279.

156) ibid. s. 320.

bästa 157). I följe deraf skrefwo äfwen Dalkarlarna, som då höllo sig stilla, till de upproriska. I Dackefejden brukade Konungen Östgötherna såsom underhandlare och medlare emellan sig och Småländningarna. Alle Östgöthar skrefwo d. 21 Sept. 1542 till den menige man utöfwer allt Småland, och förmante dem högeligen att de ifrån sitt företagne okristeliga buller och uppror afstå skulle, hwar de det ej wille, då skulle de förmoda sig allt ondt af de Östgöther, så wäl som af Uplänningarna, Södermän, Westgöther, Dalkarlar och andre Rikens trogne inbyggare 158). Dalkarlarne uttägade sjelfmant till Konungens hjelp under detta uppror, det sista han hade att uthärda. — Wi se slutligen den trotsiga sjelfständighets-anden hos de serskilda menigheterna, som af den gamla förbunds-författningen war en följd och af borgerliga oroligheter oupphörligt blifwit närd, mattad af egna ordningar, ge wika för den rigtning till enighet, ordning och lydnad, som den store Konungen gaf åt fäderneslandet.

Med Gustaf Wasa, Befriaren, och Sweriges nyskapelse under honom är gränsen satt för denna afhandling om forntida förbund och stridigheter inom Swenska folket. Kaste

157) Tegel. s. 229.
158) ibid. l. c. 2. D. s. 153.

wi en blick tillbaka, så finne wi, att Riket, såsom ett af flere smärre samhällen förbundet helt, under olika tider wisar sig för oß under följande olika synpunkter. I) Genom Religionen förbundna stammar och slägter under prästerliga, derpå under Konungsliga Öfwerherrskare i Upsala; men riket för öfrigt, allt såsom Konungaslägten grenade sig, deladt i flera, smärre riken under Fylkes- och Härads-konungar (Ynglingaätten). II) Småkonungarnas utrotande, Landskapsförbundens uppkomst under sielfwalda föreståndare, Lagmännen, och med det samma den egentliga förbundsförfattningens bildning, i hwilken likwäl Folklanderna behålla sina gamla på religionen grundade företräden, samt Upswea-ätten och Upsala-konungar sin fordna helgd. (Iwarska ätten). III) Riksförbundets upplösning genom striden mellan christendom och hedendom. Försök att återställa rikets enhet mot den uppkomna mängregeringen af flera samtida i olika delar af riket herrskande Konungar. (Stenkilska ätten). IV) De smärre stridigheterna slutligen upplösande sig i den stora striden emellan Swear och Göther under serskildta Konungahus, redan under förra perioden förberedd genom Göthernas tidigare christendom. (Swerkerska och Erikska ätterna). V) Riksförbundets återställande och bekräftande, sådant det i Konungabalken af Uplandslagen finnes framställdt, med folkets representation efter

Landskaperna eller Lagsagorna; men tillika, då Lagmännen blifwa upptagna i Rådet, och Prästerskapet å ena samt Hofmännen å andra sidan bildat privilegierade ständ, en Aristocratisk tydning af hela författningen och, under split inom Konungahuset, rikets styrelse genom Aristocratiska confederationer eller Herremansförbund, hwilka föra fäderneslandet under främmande Konungar. (Folkungaätten med Albrecht af Meklenburg). VI) Unionen, sielf ett stort Herremansförbund, wäcker ändtligen genom förtryck motstånd och uppresning hos folket, hwilket med återwunnen politisk betydlighet äfwen återlifwar de gamla politiska formerna. Bondeförbund och bondehärar under stora anförare, understödda af enskilda ädla slägter, motwerka det Aristocratiska Unionsintresset, tills en Tyranns bödelsyra sönderslugger Unionen och med det samma uppwäcker åt riket en räddare från utländskt ok och borgerlig förstöring. (Engelbrecht — Sturarne — Gustaf Eriksson). — Gustaf har att kämpa på en gång mot de Aristocratiska confederationerna, som wid första tillfälle förnyas och en hundraårig upprors-wana hos Allmogen. Han kroßar genom Reformationen Hierarkiens wälde och besegrar med den makt han derigenom winner åt kronan, sina öfriga inhemska fiender. Genom thronens ärftlighet förwinner slutligen det sista lagliga wedermälet af den gamla förbundsförfattningen, nämligen

Wårtiksdagen, sådan som Lagen den hade föreskrifwit, eller Rikets representation efter Landskaperna wid Konunga-walet. Representationen efter stånd, uppkommen genom de privilegierade ständen, och utbildad bredewid och uppöfwer den gamla Nationals-representationen, blef nu ensam den herrskande, och upptog i sig det fordna hela, eller Rikets Allmoge, såsom en del. Bestånd blef likwäl denna representation först, (sedan Carl IX hade befästat thronens ärftelighet och sin stora faders werk) under Gustaf Adolf genom Riksdagsordningen af år 1617, och förskildt för Adeln genom upprättandet af Riddarhuset, och genom Riddarhus-ordningen af år 1626, hwarigenom man och kan säga att Adelns ärftlighet först allmänneligen stadgades i Swerige. Sist kan, såsom med ämnet sammanhängande, anmärkas, att äfwen Ståndsrepresentation någon gång påminte om den gamla förbundsförfattningen genom provincial-ständer, hwilkas sammankallande under de första Wasa-konungarna war ingen ting owanligt. Senast förekommer det under K. Carl X, som år 1657 lät sammankalla Ständerna öfwer hela riket till provincial-möten. Det war med beräknad afsigt, emedan Konungen under sin frånwaro i kriget ej gerna såg dem allmänt samlade, och han wann deßutom, att deßa Landskaps-möten täflade med hwarandra i beredwillighet att utgöra den begärda krigshjelpen. Man fann exemplet så eftertänkligt, att i 1680 års regeringsform provincial-möten i stället för Riksdag alldeles förböddes.

G — R.

Nordiska Fornlemningar från Skåne.

I Malmöhus Län, på Qwistofta bys ägor, omkring en åttondedels mil i wester från byn, ligger en större ätt-hög, Åsa-högen kallad, troligen benämnd efter en låg jord-ås, som sträcker sig bredwid högen i söder och norr. Man äger på denna ätthög den fria och owanligt sköna utsigten öfwer Öresund och stränderna af Seland. Då högen warit alldeles oskadad, har den wid foten hållit omkring 90 steg och från foten till toppen i sluttningshöjd 15 steg. Ofwanpå har den troligen warit försedd med en så kallad Kummelgrotta (Jättestuga), som bestått af 10 upprättstående ganska stora wäggstenar och hade, då gräfningen i högen företogs (Juni 1819) endast en öfwerliggare eller takhäll, som knappt betäckte hälften af sjelfwa grottan. Denna öfwerliggare tycktes i anseende till sin oformliga och kantiga figur ofwanpå wara skadad och sönderslagen: på undre sidan war den likwäl alldeles slät, som sådana takhällar wanligen pläga wara. Då inom Qwistofta Socken dylika Jättestugor förekomma, alla försedde med twänne takhällar, hwilka helt och hållet skyla sjelfwa grottan och då ofwanpå Stenshögen, som ligger strax bredewid Åsahögen, äfwen sinnes en sådan Kummelgrotta, som är fullkomligen täckt af

två stora takhällar, anser jag det wara ostridigt, att åfwen här ursprungligen warit en Jätteſtuga, ehuru den nu war så uppfylld med jord, att intet tecken syntes till grottans wägg-ſtenar, med undantag af dem, som nedfallit i den sandgrop, hwilken war gräfwen i högens ena ſida samt att nämnde Jätteſtuga åfwen haft twänne öfwerliggare till betäckning. På södra ſidan har denna Jätteſtuga eller graf-kammare, som den rätteligen bör kallas, warit förſedd med en uppgång, beſtående af ſtora upprättſtående ſtenar i två rader, med blott en alns bredd emellan hwarje rad. Tab. I. fig. 1, A. 3. Nyßnämnde uppgång har ännu i behåll 8 ſådana emot hwarandra uppreſte ſtenar, nämligen fyra på hwardera ſidan och har troligen ſträckt ſig ännu längre än ſjelfwa ätthögen, emedan en lång, ſluttande upphöjning ännu röjer ſig på denna ſidan om högen. Denna präktiga ättihög har lidit ſtor åwerkan af det ſednare ſlägtet. Byns inwånare haſwa derifrån i flera år hämtat fyllning till wäglagning, ſå att näſtan hälften af högen war bortförd och att derigenom fyra af de wäggſtenar, ſom bildat wäggen i graf-kammaren, lägo nedfallne i ſandgropen. Tab. I. fig. 1, A. 2. Under det jag med några bekanta betraktade denna hög i det inre, hwareſt den war utgräfd, blef en af oß ſnart warſe ändan af en menniſko-ſkalle, ſom ännu ſatt faſt i mullen. Detta war ungefär två alnar från högens fordna yta

och på sidan af den ännu qwarliggande takhällen. Tab. I. fig. 1, A, 4. Wi utgräfde genast denna skalle, som likwäl genom luftens ämverkan föll i små stycken, och funno, strax bredewid, twänne andra skallar, som ock sönderföllo. Tätt bakom dessa skallar träffades en urna, som stod inbäddad i någon mulljord, och hårdt packade flintstycken, som alla woro försedda med de skarpaste kanter. Denna urna war så bräcklig, att den blott styckewis kunde upptagas; men som jag fick tillfälle att se hela bottnen, fann jag att den warit af tre qwarters diameter. Af ett stycke, hwari brat än är qwar, kan man utsätta dess höjd till omkring 5 tum. Den är af ½ tums tjocklek, har ini den brända massan öfwerallt små qwartz- och sandstenar, samt här och der små glimmerkorn. Tab. I. fig 19. Inwändigt war den fylld med sand, något litet ben, flera, dels tunna, dels kantiga och skarpa flintskärfwor och några små runda kulor af bernsten, som föllo alldeles sönder. I den bädd af flintskärfwor, som omgaf urnan, funnos flera tunna flintinfwar af det slag, som Tab. I. fig. 2 utwisar, hwilka suto inpackade bland de andra skärfworna, samt en flintsten, huggen alldeles som en hammar, med mycket skarpa kanter öfwerallt på sidorna. Tab. I. fig. 4. Brat af denna urna hwilade på en flat sten af den tyngd, som en wanlig karl förmår lyfta. Wid ena sidan af urnan träffades twänne mindre urnor, som ock gingo

sönder. De woro fyllda med mycket fin mulljord och små flintbitar samt omgifna med en bädd af flintsten och swart jord, alldeles som wid den förra. Bland ziraterna på deßa urnor finner man öfwerallt figuren . Deßa urnor woro båda af en finare lera, icke blandad med få grofwa qwartz-korn, som i den förra, men öfwerallt insträngd med små korn af glimmer. — Bakom den förstnämnde större urnan, icke mer än en aln från högens öfwersta topp, och under ena ändan af den ännu qwarliggande takhällen, träffades åter en liten urna. Emellan denna och den större urnan låg endast någon mulljord med inblandade flintskärfwor och bland deßa åter en af de tunna flintknifwar, som Tab. I. fig. 2. utwisar, samt en knapp af bernsten, lik den på Tab. I. fig. 11. Gräfningen omkring denna urna skedde med största försigtighet, och sedan urnan slätt qwar på sitt ställe flere timmar utsatt för solskenet, härdnade den så fullkomligt, att den erhölls nästan alldeles oskadad. Den är 4 tum hög, håller 3 tum i diameter uppe i öppningen, men i bottnen icke mer än $1\frac{1}{2}$ tum. Tab. I. fig. 18. Wid sidan af denna urna träffades åter twänne skallar efter fullwärta menniskor och bakom dem en liten urna, som gick sönder. — Nu hade man framträngt nästan ända till de båda flata stenarna eller skiljewäggen (Tab. I. fig.

fig. 1. B. 3.), som afdelte den öfre graf-kammaren i twänne rum. På det ställe, der sistnämnde urnor stått, företogs en gräfning på djupet, 2 till 3 alnar; men intet annat upptäcktes, än ett tunnt hwarf af swart mull och flintstenar, samt då och då en af de tunna flintknifwarna. Detta hwarf war ej annat än en af de yttre kanterna af det undre jord- och ben-lager, som troligen aldraförst blifwit nedlagdt i bottnen af hela graf-kammaren och hwilket lager wi nedanföre närmare komma att beskrifwa. — Sjelfwa det yttre af högen war bildadt af sand; i kanten lågo stora kullerstenar, för att sammanhålla den öfriga fyllningen och gifwa högen sin tillbörliga rundning.

Då intet mera märkwärdigt fanns genom gräfning på detta ställe i den westra graf-kammaren, afstannade arbetet här, och genom benäget biträde af Kyrkoherden i Owistofta, D. Munck af Rosenschöld företogs gräfning i högens centrum inom den krets af stora upprättstående stenar, som bildat sjelfwa grottan, och af hwilka sex ännu qwarstodo. Det förra, som här uppkastades, war sand, blandad med en mängd större flintskärfwor, som alla tydligen woro huggne, och af hwilka en stor del woro försedda med tre skarpa kanter och slutades i en spets. Flera stora kullerstenar funnos äfwen häri nedpackade. Sedan

man hunnit omkring en half aln ned på detta ställe, mötte en flat sten af ungefär sex qwarters höjd, som stod på kant och syntes tydligen hafwa utgjort en skiljewägg emellan denna östra grafkammare och den westra, hwarifrån de redan beskrifna urnor förwarats. Då man gräft ungefär en aln ned i detta centrum af högen, träffades en wäl slipad och huggen flintwigge, 4½ tum lång, som låg på en af de bredare sidorna. Den war alldeles hel, försedd med den skarpaste egg i den breda ändan och af det slag, som på de bredare sidorna äro slipade och huggne på de smalare. Strax bredewid denna wigge fanns en urna, fylld med fin sand och ben, hwilka tydligen tillhört ett barn af 10 eller 12 års ålder, emedan underkäken wisar flera nya kindtänder, som hålla på att uttränga de så kallade mjölk-tänderna. Urnan tycktes hafwa warit en half aln i diameter, war mycket flat och bräcklig och kunde blott styckewis upptagas. Strax under denna urna lågo ben af äldre menniskor inpackade i en bädd af mulljord och flintstenar, bland hwilka äfwen funnos tunna knifwar af det förr nämnda slaget och en mindre wigge, 3¾ tum lång, äfwen försedd med en mycket skarp och ostadad egg. Här träffades först lårben, refben, och flera ben af de nedre kroppsdelarne, men alldeles inga ryggknotor, alla serskildt nerpackade i mulljord och flintskärfwor: slutligen twänne hufwudskallar tätt bredewid hwarandra, båda

mycket wäl inbäddade i flintskärfwor. Den e-
ne erhölls nästan alldeles hel och anses af Hr
Professor Florman hafwa tillhört en qwin-
na. Den andre gick sönder i större stycken och
har troligen tillhört en karl. Då deßa skallar
blifwit upptagne träffades genast twänne ur-
nor, som woro lika stora och lågo på ena si-
dan med öppningarna wände åt båda skallar-
na; de woro bägge fyllde med fin jord och
skarpa flintskärfwor; och utwändigt försedde
med åtskilliga zirater. Tab. I. fig. 20. och fig.
21. Deßa urnor funnos på twå alnars djup.
Då gräfningen fortsattes horizontelt i detta
lager, hittade man åter twänne skallar, som
lågo tätt bredewid hwarandra, och woro bägge
omgifna med flintskärfwor, som de förra. Den
ene af deßa skallar hwilade på en mycket wac-
ker och wäl slipad flintwigge, 5¾ tum lång,
med alldeles oskadd egg. — Härefter blef med
tillhjelp af några hurtiga bonddrängar den än-
nu qwarliggande takhällen nedwältad i sand-
grafwen, emedan den hindrade gräfningen:
de twänne flata stenar, som utgjorde skilje-
wäggen emellan båda de öfre grafkamrarna,
upptogos, och jorden uppkastades ur sjelfwa
grafwen. Man fann nu blott några ben
och flintskärfwor, hwilka endast utgjorde lem-
ningar efter det förut nämnda öfre lagret. I
sjelfwa öppningen emellan östra och westra
grafkamrarne träffades en urna af samma
förlek, som en af de förra, hwilken hwilade

på twänne lårben, och omkring hwilken äfwen funnos en mängd andra ben. — Sedan detta ofwanbeskrifna lager war fullkomligen upptaget, widtog derunder ett hwarf af sand, af ett godt qwarters tjocklek. Då detta sandlager äfwen blifwit uppkastadt, träffades ett nytt hwarf af mulljord, stora ben och skarpa flintskärfwor. Gräfningen kunde nu obehindradt fortsättas; hwilket skedde med ytterste warsamhet, så att man beständigt med en bred knif gräfde sig in på sidorna, för att ej kroßa urnor eller hwad annat, som kunde finnas, hwilket lätt händer då gräfningen anställes ofwanifrån. Det lager, som nu träffades, sträckte sig öfwer hela bottnen af båda grafkamrarne, utan att något tecken nu mera förmärktes, att den warit delt i twänne rum. Detta lager låg på 2½ alns djup ifrån sjelfwa högens yta, det hade sin största tjocklek i midten af grafkammaren och utgjorde der omkring 9 tum; sedan aftog det emot grottans wäggar, så att det der war helt tunnt och blott bestod af flintstenar och någon mulljord. Det war detta benlager, hwars yttre kanter wi förut mötte wid gräfningen i den westra grafkammaren, enligt hwad wi ofwanföre anmärkt. I detta lager funnos följande saker:

1) Menniskoben af alla slag, och derbland en mängd rygg- och halsknotor, som emot högst sparsamt förekommit i det öfre

året. Der deßa ben träffades, lågo de alltid tätt packade på hwarandra. — Af hufwudskallar funnos omkring 15, hwilka dock alla wid upptagningen gingo i smärre stycken. Ungefär i midten af detta lager, fanns en tunn skalle, med en flintknif ini (Tab. I. fig. 3.), och bredewid den låg en bete af ett swin, hwilken dock genast gick sönder. — Lösa tänder, både af yngre och äldre menniskor, funnos på flera ställen liggande alldeles för sig sjelfwa.

2) En mängd smycken af bernsten, bland hwilka följande i synnerhet märkas: a) Tab. I. fig. 11. wisar en af de knappar, om jag få får kalla dem, som aldrabäst bibehållit sig. Den är försedd med en urhålkning rundt omkring midten, har ett hål twärtigenom och är på båda ändarna afrundad. b) Är hufwudsakligen af samma form, som föregående, och skiljer sig endast derigenom, att den mot ändarna ej är afrundad, utan mera toppig och spetsig, såsom en del knappar, hwilka för några år sedan woro allmänt brukliga. Tab. I. fig. 12. c) Är den minsta af alla, som funnos af denna form. Tab. I. fig. 13. — De flesta bernstens-smycken, som träffades, woro af den form, som deßa trenne ofwannämnde. Flera bland dem erhöllos alldeles hela, och flera blott i stycken. d) Ett smycke med egg på båda ändarna och ett hål twärtigenom. Tab. I. fig. 14. Det är det enda af detta

slag, som kunde erhållas alldeles hel; men flera stycken funnos af samma form. Detta smycke är till formen fullkomligen likt twänne på Lunds Historiska Museum förwarade stenyxor af swart sten, och bland hwilka den ena har hålet på sielfwa midten, och den andra har det närmare ena ändan. Flera likformade stenyxor finnas äfwen på Antiquitets-Museum i Köpenhamn. e) Ett smycke, som midtpå är afbrutet, har warit försedt med ett hål twärtigenom och slutats på båda ändarna i en trubbigare egg, än det föregående. Tab. I. fig. 15. f) Ett smycke med hål twärtigenom, till formen alldeles likt de yxor, som nu nyttjas att klyfwa wed med. Det har egg blott på ena ändan; och är på den andra trubbigt. Tab. I. fig. 16. g) Ett smalt och tunnt smycke, mest twå tum långt, som warit försedt med ett hål på midten, och har wid båda ändarna tydligen slutat i en egg. Det är midtpå afbrutet. Det yttersta af båda ändarna är ock skadadt. Tab. I. fig. 17. h) Ett stycke af en ring, som haft $\frac{5}{8}$ tum i diameter.

Åtskilliga stycken funnos, som tydligen bewisa, att flera smycken, af de här anförda sexskilda former, warit förwarade i detta lager. — På Antiquitets-Museum i Köpenhamn förekomma sex bernstens-smycken, funna på Bornholm, som wäl icke äro af samma skapnad som de på Tab. I. aftagne, men likna dem

heri, att de i ena ändan äro försedde med egg, hafwa hål twärtigenom och således wisa en tydlig yxform. De hafwa funnits i sand och äro derföre fullkomligen bibehållne, äfwenwäl till sin yttre glans, hwilken de helt och hållet förlorat, som funnos i wår grafkammare.

3) Flera urnor, men alla ganska små, och föga större, än den mindre, af dem som blifwit funna i det öfre lagret, och hwilken wi afteckna på Tab. I. fig. 18. Ingen af urnorna i detta lager kunde erhållas hel.

4) Lock eller stycken af urnor, som tydligen lågo isolerade här och der, och i hwilka funnos både större och mindre ben.

5) På flera ställen träffades en hop ganska fina ben af smärre djur, som lågo inpackade bland menniskо-benen. I anseende till sin finhet gingo många sönder; men då jag uttog hela jordklimpar, fulle med dylika små ben och wid hemkomsten uppblötte dem i watten, hwarigenom de blefwo frie från den widhängande jorden, så har Hr Professor Nilsson genom följande skrifwelse angifwit de djurarter, till hwilka deßa ben skola hafwa hört.

"Tit. — — har för att bestämmas medsatt underteckнad en del ben, som jemte flera fornlemningar blifwit funna i en bög wid namn Åsahögen i Owistofta Socken i Skåne.

Deßa ben, som alla äro mer eller mindre brutna, bestå af följande:

a) Hufwudskallar af menniskor i olika ålder och af olika kön, hwaribland åfwen finnas käkar af barn, som ännu ej fått mjölktänderna och hos hwilka de blifwande tänderne ännu ligga outbildade i sina tandgömmen. Till hwilken menniskorace deßa ben hört, kan af brist på fullständiga cranier och af brist på tillfälle att noggrannt jemföra dem, ännu ej med säkerhet afgöras.

b) En hörntand, den wenstra i öfwerkäken af en stor katt.

c) En hörntand af en mindre hund.

d) En utmärkt stor bete af ett Swin, högst sannolikt af ett wildswin; ty med de wildswins-betar, som finnas i Skånska torfmossarna, har han den största likhet.

e) En sammangyttring af en mängd små ben, inbäddade i en smulig, lerhaltig sand, och alla mer eller mindre brutna och kroßade. Deribland funnos och bestämdes med säkerhet: 1) Det högra underarmbenet (ulna) af en igelkott (Erinaceus Europæus Linn.). 2) Öfra hälften af wenstra skenbenet (tibia) af samma djurart. 3) Ett stycke af ett refben, och 4) andra framtanden i öfwerkäken af samme djurart. 5) Wenstra framtanden i öfra käken af en Fältråtta (Lemmus arvalis, Nilsons Skandinawisk Fauna sid. 189), samt en mängd

brutna ben af två eller tre Rättarter, som dock ej äro nog tydliga, att hwar för sig med säkerhet kunna bestämmas."

S. Nilsson.

Flintknifwar till ett antal af 36, som på undre sidan äro alldeles släta och på den öfre äro försedda med en mer och mindre upphöjd skarp rygg. Se Tab. I. figg. 2 och 3. De lågo alla hårdt inpackade bland sielfwa benen och hufwudskallarna.

7) Flera mindre flintknifwar och skärfwor af besynnerlig form, bland hwilka i synnerhet märkas: a) En ganska tunn och liten flintyxa med en trubbig egg, som slutas i twänne utstående spetsar eller hörn. Tab. I. fig. 5. b) Ett slags knif, försedd med skaft och blad af trubbig egg, men utan omsorg arbetad. Tab. I. fig. 6. c) En med mera omsorg huggen knif, som i båda eggarna är utsirad med fina hugg, liksom de större flintknifwarna och har haft en liten tunga, hwilken nu är afbruten och som troligen warit ämnad att dermed fästa den i ett skaft. Tab. I. fig. 7. d) En trekantig flintspets, klufwen med största omsorg och af den klaraste flinta. Tab. I. fig. 8. e) En liten knif, lik den under fig. 7; men slät utan att i eggarna wara tandad genom några fina hugg. Tab. I. fig. 9. f) Ett slags krok, ganska fin och tunn. Tab. I. fig. 10. Flera dyli-

ka träffades bland den mängd flintskärfwor af nog besynnerliga former, som lågo öfwer allt i denna hög på de ställen, der ben eller urnor funnos.

8) Större klappursstenar förekommo som oftast i detta lager och kring dem lågo benen mycket packade. Omkring somliga af dessa stenar träffades brända ben och kol. Det tycktes som deßa stenar warit upphettade, då de blifwit hitlagde, och som de sjelfwe förorsakat den mindre betydliga förbränning, som märktes omkring dem.

Framför sjelfwa ingången till grafkammaren (Tab. I. fig. 1. B. 4.) stod en flat sten, af fem qwarters höjd, hwarmed man till sist troligen tillstängt detta grafrum. Då denna sten war borttagen, träffades följande saker i ordning efter hwarandra, ungefär fem qwarter ifrån högens yta, likwäl inom sjelfwa grafkammaren:

1) En wacker, smal, och i eggen alldeles oskadd flintwigge, 5 tum lång. Den låg alldeles för sig sjelf i sand, utan några ben bredewid, så att den tyckes wara ditlagd allrasist då grafkammaren tillslöts med dörrstenen. Tab. I. fig. B. 4.

2) En skalle och wid den en stor bete af ett swin, hwilken erhölls alldeles hel och anses

af Hr Professor Nilsson hafwa tillhört ett wildswin.

3) En mycket tjock skalle (cranium) med ganska goda och friska tänder i underkäken. Uti sjelfwa skallen låg en kantig glimmersten, till storlek af ett gåsägg.

4) En wäl slipad flintwigge, $5\frac{1}{2}$ tum lång, som i eggen wär betydligen afslagen, så att man kunde se, att den warit nyttjad, innan den här nedlades *).

5) Midt för sjelfwa ingången, men under de ofwannämnde saker, funnos twå skallar, fulla med större och mindre flintskärfwor; bredewid dem låga breda flata stenar och omkring dem några små kulor af bernsten. Under skallarna träffades stora kullerstenar.

6) Wid sidan af den westra dörrstenen, Tab. I. fig. 1, B. 5. funnos först tre stora kullerstenar; omkring dem låga trenne flintknifwar af det förr beskrifna slåtta slaget, flere större och mindre bernstenssmycken af samma former, som de på Tab. I. aftecknade, och några ben,

*) Jag påminner mig någorstädes hafwa sett anföras, såsom ett bewis, att flintwiggarna tjent som symboler, att man aldrig i de gamla grafwarna skall hafwa funnit sådana, som i eggen warit skadade, då de med behörig försigtighet blifwit upptagne. Den omnämnda wiggen bewisar motsatsen af denna mening.

Nära grafkammarens norra wägg, funnos två skallar; en liten urna stod framför dem och tre flintknifwar lågo inpackade omkring dem. — Inwid östra wäggen upptogs ibland många ben ett nästan alldeles helt lårben, af hwilket Anatomer med säkerhet hafwa slutat, att deß ägare icke warit öfwer tre alnar lång. Inwid foten af sjelfwa wäggstenarna hittades hår och der ben, både af barn och äldre, samt knifwar liksom serskildt nedlagde och genom jord afstängde från det egentliga benlagret; stycken af urnor funnos äfwen här.

Slutligen anser jag mig äfwen böra nämna, att under gräfningen i detta sist beskrifna lager träffades, ungefär ett qwarter ifrån östra wäggen, ett alldeles tomt hål, mångkantigt, af $\frac{1}{2}$ alns djup och $1\frac{1}{2}$ tums bredd. Man kunde tydligen se, att detta hål warit förmadt af någon ting, som derifrån antingen blifwit uppdraget eller deri förmultnat.

Sedan man noga upptagit allt omkring grafkammarens wäggar och hela det undre lagret af ben, hade man hunnit $2\frac{1}{2}$ aln ned, eller jemt med ändarna af wäggstenarna. Emellan sjelfwa wäggstenarna woro öfwerallt tunna stenar med mycken fasthet instötta för att hindra den yttre jordens instörtning i grafkammaren. Jag lät nu gräfwa ett hål midt i grafkammaren, af twå alnars diameter och twå alnar djupt. En half aln närmast un-

der det upptagna benlagret träffades sand och derefter endast grus och lera, utan tecken till ben eller annat. Gräfningen upphörde då, sedan man icke trodde sig kunna upptäcka flera lemningar efter de åtter, som här hwilat i så många sekler.

I anseende till den betydliga likhet, som uti begrafningssättet i flera afseenden finnes emellan den ofwanomnämnde Åsabögen och en wid Fjelkinge, i Christianstads Län, öppnad åttehög, anser jag äfwen detta wara rätta stället för den sednares beskrifning. (Se Tab. I. fig. 1. C.)

Till wenster om wägen ifrån Christianstad till Fjelkinge, ligga, strax inwid sistnämnde by, trenne högar, af hwilka den ene blifwit till det mesta förstörd, undantagande det medlersta af sjelfwa högen, som ännu qwarstod, då jag reste här förbi (sommarn 1817). Bonden, som förstört denna hög, berättade, att kring omkring deß ännu bibehållna medlersta del en dubbel krets af stora stenar warit upprest (se N:rna 1, 2 på figuren). Stenarne hade stått ett par alnar ifrån hwarandra, uppställde på ändarna, liksom wid de wanliga stensättningarne, och warit så stora, att man hade måst spränga de flesta för att kunna bortföra dem. Alla hade de äfwen warit så be-

täckte med jord, att de alldeles icke syntes, då högen ännu war orörd. Båda stencirklarne hade warit belägne på 5 till 6 alnars afstånd ifrån hwarandra. Af den innersta cirkeln qwarstodo ännu några få stenar *). Då jag tåt börja att gräfwa just i sjelfwa midten af högen (kronan), träffades strax under gräsförspan twänne stora stenar, som med kanterna i norr formerade en rät winkel och båda innantill så släta, som om de warit huggne (3, 4.) Då jorden blifwit bortkastad och man hunnit ungefär twänne alnar ned mellan dessa stenar, råkade man på ett lager af stora klappurstenar, så tätt hoppackade, att de med jernstång måste uppbrytas. Wid södra ändan af denna grafkammare sågs en sten äfwen uppställd på kant, men som war wida mindre än någon af de twänne andra, som formerade grafkammarns norra och östra wägg, och hwilken tydligen skulle bilda wäggen på denna sidan. (5). Då första lagret af klappurstenarna war upprutet, träffades några små brända benstycken, tillika med litet kol; under denna stenläggning eller stenbro upptäcktes ett nytt lager af något mindre klappurstenar. Under och omkring hwar och en af dessa stenar funnos menniskoben, blandade med en mängd större och mindre

*) Dessa sten-cirklar äro de af Professor Sjöborg så kallade yttre och inre Dragringar. Se dess Förssök till en Nomenklatur för Nordiska Fornlemningar, sid. 40.

flintskärfwor. Benen hopsamlades och befunnos endast hafwa tillhört en fullwuxen menniska. Ett owanligt tjockt stycke af en hufwudskål hittades, tillika med ett stycke af en underkäk, hwari ännu 4 oxeltänder sutto qwar; deßutom funnos ryggknotor, lårben, höftben, skefben och fingerben, m. fl. En del af deßa ben woro så förmultnade, att de föllo sönder till stoft. Sedan alla stenarna i denna stenkrets blifwit upptagne, träffades endast fin röd sand, sådan som fanns på marken omkring högen under sjelfwa matjorden, och icke widare några klappurstenar. Denna grafkammare, som war den westra, hade fyra alnars längd emellan stenarna i norra och södra ändan; wid westra sidan war icke någon sten, som formerade wägg, utan tyckte sig der hafwa warit ingång till grafkammaren. På andra sidan om den stora stenen, som utgjorde den beskrifna grafkammarens östra wägg, stod en stor sten wid hwardera ändan af en annan grafkammare (6), bildad på lika sätt, som den wenstra, med öppen ingång på östra sidan. Tiden tillåt ej att åfwen undersöka denna östra grafkammare, hwilken troligtwis innehöll det samma, som den westra.

Få ätthögar torde wara öppnade, i hwilka flera för fornforskaren märkwärdiga fynd blifwit gjorde, än i den ofwanföre beskrif-

na Qwistofta = grafwen. Kanske torde få wara undersökte med lika sorgfällighet, då de flesta förstöras af owarsamma händer. Denna hög och de fornsaker, som deri funnos, kunde lemna många anledningar till dristiga gißningar; men som historien ej förmår bestyrka dem, torde man, för kännedomen om wår forntid, hafwa gjort bäst, då man, utan afseende på några förut fattade anspråksfulla förslagsmeningar, aflemnat en trogen beskrifning på ett så åldrigt och wördnadswärdt minnesmärke. Den ätt, som under många århundraden hwilat i denna upphöjda grafkammare, har på sin tid troligen warit en af de mest ansedda. Det arbete, som fordrats för att sammanföra denna hög, att uppställa de stora stenblock, hwaraf sjelfwa grafkammaren bildats, och att slutligen täcka denna grafkammare med ännu större stenhällar, — detta arbete torde på sin tid hafwa warit af likså mycken betydenhet, som de af konstnären uthuggna marmor=wårdar, hwilka nu för tiden förkunna, hwarest Förstar och de förnämsta i landet erhållit sina hwiloställen. Denna ätt måste hafwa blomstrat under de längst förswunna tidehwarf, öfwer hwilka wåra äldsta häfder knappt kunna sprida en gnista af ljus. Intet tecken till metall kunde finnas i hela högen, oaktadt den mest noggranna undersökning. Det förnämsta, som der träffades, war knappar och smycken af bernsten,

wäl

wäl slipade wiggar och knifwar samt andra smärre instrumenter, om man så får kalla dem, af flinta. Om det i Historien funnes ett tidehwarf, som kunde utmärkas med namn af sten-åldern, under hwilket ett slägte lefwat i bildning fullkomligt likt med de inwånare på Söderhafwets öar, hwilka i sednare tid så ofta blifwit beskrifna, så skulle män utan twekan hänföra Åsa-högen till denna mest aflägsna fornålder. I brist på metaller wär flintan i wårt land det tjenligaste ämne både till wapen och werktyg. Den mängd af serskildt danade flintskärfwor, som öfwer allt träffades på de wigtigare ställen i denna hög, gifwa tydligen tillkänna, att flintan på denna tid warit i högt wärde och att man af den troligen förfärdigat alla nödwändigare instrumenter. Men då beså så kallade Kummelgrottor, som bestå af flera upprättstående fotstenar, uppå hwilka ännu större stenblock hwila, enligt alla hittills kända uppgifter icke finnas uppe i det egentliga Swerige eller Swealand, utan endast i den sydliga och westra delen af Göthaland, nämligen i Skåne, Westergöthland och Bohus län *); så är det högst sannolikt, att denna

*) Iduna 5. H. sid. 46. Ibland de gamla, af sten byggda, hedniska gräfwarne i Norden, finnas efter flera fornforskares intyg twänne bestämdt åtskilda slag: de äldre Jotiska och de yngre Göthi-

grafwärd tillhört någon af de Jotiska stammar, som genom Jotland (Jutland) och Dan-

---

ska. De Jotiska grafwarne utmärkas derigenom, att de alltid ini högar, och således ofwan jord i solens fria ljus, hafwa ordentliga grottor eller stugor, hwilka bildas af stora uppresta stenar och äro stundom äfwen täckte med stora stenblock; i deßa finnas wanligtwis ingen ting af mestall. De kallas af Hr Paludan i Danska Ant. Annal. 2. B. s. 264. Hauger, Kämpastugor. Hit höra Röddinge-kungens graf på Möen, Grafwarne på Axewalla hed, Åsahögen wid Qwistofta och högen wid Fjelkinge, samt grafwen på Dala-gärde, beskrifwen i Prof. Sjöborgs Nomenklatur för Nordiska Fornlemningar, sid. 152. — De nyare Göthiska grafwarne bestå af ett slags stenkistor, bildade af smärre stenar och merendels alltid nedsänkte i jorden. De äro, som Hr Paludan rigtigt i Ant. Annalerna anmärkt, en efterbildning af de Österländske klippgrafwarna, som äro uthuggne till en enda menniska, med en mycket stor sten wältad för grafwens öppning. I deßa träffas stycken och instrumenter, både af jern och malm, som Hr Paludan säger sig sielf hafwa funnit wid förstörandet af dylika minnesmärken på Möen, (Antiqu. Ann. 2. B. s. 264), och han kallar dem Kumli, Kämpasängar. Deßa grafwar kunna troligen fördelas i flera arter: således finnas somliga på bottnen af ätthögar och stenrör, betäckte antingen med jord eller med en mängd klappursstenar; deßa kallar Hr Sjöborg i sin Nomenklatur s. 169. Stenkistor. Andra deremot äro anlagda på jemna fältet eller på höjder, i dagen,

ska barna, hwilka hafwa öfwerflöd på dylika grafwar, inträngt här i Norden och behöft

och äro icke betäckte med jord eller klappersstenar; deßa kallar man Hällkistor; de lära wara mest allmänna i Bohus Läg och hufwudsakligen tillhöra detta land. Det är äfwen anmärkningswärdt, att det är dylika stenkistor, i hwilka man brukat begrafwa de döda här i Swerige under Christendomens första tider. Så har man på den så kallade Hellna-backen wid Lund, hwarest fordom funnits Allhelgona Kloster med en kyrka och en kyrkogård, träffat flera grafwar, hwari benraglen legat i ordentligen murade kistor, utan tecken eller ens rum till någon likkista af träd, och stundom betäckte med en huggen grafsten. I October 1814, fanns en grift af denna beskaffenhet, och 1821 om sommaren, träffades twänne märkwärdiga grafwar, som troligen warit belägna antingen inom sjelfwa den gamla Kyrkan eller i ett grafchor eller Capell, som warit bygdt derinwid. Den ena af deßa grafwar war murad med bränd sten, och den andra med sådan stiffersten, som hämtas från likstens-brottet wid Fägelsång. Båda grafwarne eller stenkistorne hade sin största bredd midtpå, der kroppen äfwen är bredast, och aftogo sedan mot hufwud och fötter; wid hufwudet woro de så smala, att man emellan hufwudskålen och grafwens mur ej kunde nedsticka en smal käpp. Hufwudet i den ena grafwen låg i en urhålkad ganska lös sandsten. Båda grafwarne woro ofwanpå tillslutna med stycken af stiffersten. Alla benen hörande till en menniskoskelett funnos i hwardera grafwen, men intet tecken war till swepning eller något annat. Under benen war strödt något kalk. Man torde

landet före den sista Odens ankomst med sina snillrika Asar. Deßa kände metallernas bruk och alla deras werk antogo troligen ett finare och mera bildadt utseende. Oden stiftade och den lag, att alla döde måns kroppar skulle brännas *); men i den ofwanbeskrifna högen funnos tydliga tecken till ett blandadt begrafningssätt, enligt hwilket en del af kroppen

---

hafwa att wänta utförligare beskrifning öfwer deßa grafwar. — För få år sedan upptäcktes äfwen på Dahlby Kyrkogård en dylik graf, försedd med en murad stenkista, hwari benraglet låg utsträckt och hufwudskålen uti en dertill urhålkad sten. Man har förmodat, att denna graf skall hafwa tillhört den på Dahlby Kyrkogård begrafne Konung Harald Hein. Att detta warit det äldsta begrafningssätt i Norden närmast före Christendomen, bestyrkes äfwen af Historien. Harald Hårfagers graf wid Karmtsund i Norrige beskrifwes sålunda i Harald Hårfagers Saga 45 Cap. "Midt i högen war Konungens lägerställe. Der war satt en sten wid hufwudet, den andra wid fötterna och grafstenen lagder der ofwanpå; men på bägge sidor woro lagde små stenar." Således sammanlänkas det sednare begrafningssättet under hedendomen med det första och äldsta under Christendomen. Att noga och tydligen uppgifwa de olikheter, som kunna finnas i det ena eller andra af deßa begrafningssätt, tillhör kommande forskare, som med tillräcklig uppmärksamhet och utan fördomar egna sig åt denna för wår historia så wigtiga kunskapsgren.

*) Ynglinga-Sagan, 8. Cap.

blifwit bränd och askan deraf inlagd i urnor; hwaremot andra kroppsdelar, och ibland dem hufwudet och en del af benen, icke blifwit lemnade åt lågorna. I denna graf funnos alla möjliga ben, som tillhöra menniskokroppen, jemte hela hufwudskallar; men icke något enda ben war förbrändt; endast en obetydlig förbränning märktes på de ben, som funnos wid några af de större klappurstenarna, hwilka lågo inbäddade i sjelfwa benlagret. Men då urnor träffades öfwer allt, och då deßa urnor woro nästan alla små och ej öfwer fem tums höjd, är det sannolikt, att de inre delarne af kroppen, såsom hjertat, lungan och det öfriga innanmätet, kan hända äfwen det tjockaste köttet, blifwit brände, och askan deraf nedlagd i dylika urnor, på samma ställe som benen, hwilka tillhört den döde. Flereståbes hwilade urnorna antingen på lårben eller på andra af de längre benen. Röddinge-kungens graf på Möen tyckes i ålder wara samtida med den här beskrifna hög. Den har innehållit åtskilligt, som haft betydlig likhet med de ur Åsa-högen upptagne fynd. Man fann icke heller deri något tecken till metall, utan endast ben, som till större delen woro obrända, flintknifwar och flintskärfwor samt urnor. I de twänne urnor, som der träffades, låg endast litet aska och ganska fint förbrända benkol, samt derunder gul sand, hwilket har gifwit Hr Paludan, som beskrif-

wit denna hög, anledning att förmoda, det blott en del af kroppen, såsom bröstet, med benen deromkring och hjertat, blifwit offrade i de heliga lågorna *). I en af de högar, Monses hög kallad, som år 1776, enligt Danska Kronprinsens befallning, blefwo undersökta wid Ingersvriis på Seland, upptäckte man ett begrafningssätt, nästan alldeles likt det i högen wid Qwistofta. Uti högen fanns en grafkammare, bildad af stora uppresta fotstenar, på hwilka fem takhällar hwilade. Först träffades ett lag swart jord af en alns tjocklek; derunder en med små stenar tätt sammanpackad sandaktig jord, hwari här och der lågo menniskoben till twå fulla alnars djup; de öfwersta benen woro alla brända; men de som woro längst ner i grottan, och deribland äfwen en hufwudskål, hade icke undergått förbränning. Innerst i grottan war en liten utkant, hwari benen tydligen utwiste att den war bestämd för barns begrafning. De öfwersta af deßa ben woro brända, men de understa icke. På sjelfwa bottnen af grottan träffades ytterligare ett lag af tre qwarters tjocklek, hoppackadt af sand, jord och småstenar, som nästan alla woro af flinta; under detta lager war ett hwarf med strandsand. På andra ställen i högen funnos en liten och en stor offerknif, fyra slipade stridshamrar, en liten gaf-

*) Antiqu. Ann. 2. B. s. 253.

fel, två tum lång med två grenar, alltsammans af flinta, stycken af en koppardolk, som nästan woro alldeles upplösta, och der bredewid ett stycke bernsten samt en liten probérsten af stiffer, lik wåra nuwarande grifflar *). Författaren till beskrifningen öfwer denna hög, Hr Guldberg, yttrar sig, att den troligen hört till det tidehwarf, då man ännu icke brände de döda, och att den följakteligen stiger opp till den högsta ålderdom; men som i nämnde hög funnits både brända och obrända ben, så hänwisar den på en tid, då ett blandadt begrafningssätt warit brukeligt i Norden.

Då fråga är om en tid, öfwer hwilken historien icke lemnar oß minsta upplysning och under hwilken ett slägte lefwat, som sannolikt stått på ett af den menskliga odlingens lägsta trappsteg, torde det ej wara olämpligt att jemföra detta uråldriga folks sedwanor med andra folkslags, som, ehuru i rummet långt afskiljda från detsamma, troligen warit det alldeles lika i bildning. Wid de menskliga krafternes *förstautwecklingsgrader* torde, i afseende på seder och bruk, likså stor likhet finnas emellan de till hemwist mest aflägsna folk, som olikheten blir betydlig, ju längre folken stiga i odling. Wid förklaringen öfwer det begraf-

*) Statistisk Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge ved R. Nyerup. 4. B. sid. 48.

ningssätt och de fornlemningar, som träffats i den wid Qwistofta undersökta kättehög, har jag derföre såsom ett gagnande bidrag till bildningens historia welat anföra en och annan uppgift, hemtad från beskrifningarne öfwer åtskilliga wilda nationers plägseder, så wida deßa synas stå i en närmare förening med hwad man wid granskningen af wårt åldriga minnesmärke iakttagit.

Hwad Cap. Cook antecknat om begrafningssättet på Otahiti *) synes i detta afseende förtjena uppmärksamhet. De afsidnes kroppar lades först att förmultna i ett slags skjul (Tupapoo), som woro öppna på sidorna. Sådana skjul woro uppförde på en serskildt instängd plats och woro större eller mindre, allt efter den dödes rang; i dem qwarlågo liken, till deß köttet hade bortruttnat från benen; då skrapades benen först och twättades mycket rena. Sedan begrofwos de, allt efter den afsidnes wärdighet, antingen ini eller utanför en Morai eller griftplats, som war försedd med uppresta sten-minneswärdar. Då liket hade tillhört en Höfding eller Anförare, så begrofs ej hufwudskålen med de öfriga benen, utan insweptes i fint tyg och lades i en dertill giord låda, hwilken nedsattes i samma

*) Geschichte der See-Reisen und Entdeckungen im Süd-Meer von Joh. Hawkesworth, öbersetzt von Joh. Fried. Schiller. 2. Th. s. 231 — 235.

Morai, som de öfriga benen. På ett ställe fanns i ett Tupapoo en sten-yxa liggande bredewid den döda kroppen *). — I Siam rostas kroppen ett par timmar i eld, det will säga, till deß de mjuka delarna blifwit förstörda, och sedan begrafwes den **).

De knappar af bernsten, som i Åsahögen funnos, hafwa alla nästan samma form och äro olika endast i afseende på storleken. De äro midtpå försedda med en fördjupning, som går rundt omkring knappen, och i denna fördjupning är ett hål twärtigenom, troligen ämnadt att deri fästa antingen knappens märla eller att derigenom sticka en nål eller ett stift för att qwarhålla knappen. Mot båda ändarna äro en del af de större något spetsiga, då deremot några andra, och alla de mindre, äro afplattade och runda, såsom en del af de nu för tiden brukliga knappar. Alla deßa knappar äro på hela ytan öfwerdragna med en hwitaktig skorpa, som lätt faller sönder i ett pulwer, om de ej med ytterste warsamhet behandlas; men ini hafwa de bibehållit bernstenens wanliga glans. Att deßa knappar blifwit räknade bland de dödes dyrbarheter, är lätt att finna, och de bewisa, att man

*) Se föregående, sid. 97.
**) 15. b. s. 123.

i en aflägsen forntid har arbetat bernstenen och nyttjat den till hwarjehanda bruk. Nyligen har författaren erhållit flera bernstenssmycken, funna i en af de ätthögar, som förstördes på Axewalla hed i Westergöthland åren 1803, 1804 och 1805. Bland deßa finnas flera, som utgjort knappar, hwilka till formen nästan alldeles likna dem, som funnits i wår hög, samt deßutom flera kulor af en nöts storlek, dels med hål igenom, dels utan hål. Det är ej owanligt att i de gamla grafwarna träffa kulor af detta ämne, hwilka man wanligen tror hafwa blifwit nyttjade till rökelse. I Röddingehögen på Möen funnos flera bernstenssmycken, så stora som små nötter och ärter, och en tämmeligen tjock ring af samma ämne; de woro liggande på en flat sten bredes wid en urna *). — Rhode omtalar äfwen, att smycken af bernsten, blandade med andra hartsarter, funnits i de Hollsteinska grafwarna **).

De bernstens-smycken, som äro aftagne på Tab. I. figg. 14, 15, 16, 17, och likna yxor, med egg, antingen på en eller på båda ändar, äro troligen de mest fällsynta och dyrbara saker, som funnos i wår ätthög. Författaren har icke i någon antiquarisk skrift blifwit warse, att några dylika tillförne blifwit

*) Antiquit. Annal. 2. B:s 2 H. s. 255.

**) Cimbrisch-Holsteinische Antiquitäten-remarques fid. 92 och på flera ställen.

upptäckte i de Nordiska grafwarna; de smyc-
ken, som icke länge sedan funnos på Born-
holm och förwaras i Köpenhamnska Museum,
åra wara de enda, som med deßa hafwa nå-
gon likhet. Det är ganska märkwärdigt, att
lla deßa smycken mer och mindre till formen
likna de sten-yxor, som finnas både i Skåne
ch Danmark. Om nyßnämnde smycken wa-
rit prydnader, ämnade att bära på kläderna,
ller, såsom snäckor och koraller nyttjas hos
ilderna, i öron eller näsor, eller om de wa-
rit endast symboler af wapen, bestämde att
från grafwarna aflägsna onda andar och troll,
ller för att nyttja i en annan werld, deröf-
er lemnar hwarken historien eller fornforsk-
ningen ännu något säkert utslag. De som
nöja göra de flesta af wåra sten-wapen till
ymboler, skola wißerligen af deßa smycken
emta nya skäl för sina gißningar.

Ringar af bernsten hafwa på flera stäl-
en blifwit funna i de gamla grafwarna. Fle-
a sådana små bernstensringar, som troligen
arit upptrådda på ett snöre, hafwa för kort
id sedan blifwit upptagne ur den stora torfmos-
e, som är belägen wid Herrestads gård i
errestads Härad (Malmöhus Län).

De urnor, som funnos, äro alla märk-
ärdiga derföre, att de, med undantag af en

enda, hwilken gick sönder, äro ganska små, icke öfwer fem tums höjd. De förtjena äfwen uppmärksamhet för de enkla zirater, hwarmed de på ytan äro prydde. Alla urnor, som förut funnits i Skåne och förwaras i de derwarande Antiquitets-samlingar, äro utanpå släta, och sakna alla prydnader. Detta torde ännu mera bewisa de personers stora anseende och wärdighet, som här hwilat. Den på Tab. I. fig. 21. aftagna urna är, jemte sina zirater, äfwen derföre iynnerhet serdeles anmärkningswärd, att den, på hwardera sidan, äger fyra hål, twänne uppe wid urnans bräd (a), och twänne motswarande i den på midten af urnan utstående kanten (b), hwilka hål tydligen hafwa tjent, att derigenom träda ett snöre, troligen för att bäras i någon högtidlig procession, då den skulle nedsättas i den colossala grafkammaren. På Lunds Museum förwaras en urna från Hwellinge, Skytts härad, nästan af lika storlek som den på Tab. aftagna, och som äfwen uppe i kanten är försedd med flera små hål. I Röddinge-kungens graf på Möen funnos jemwäl urnor med små hål i den öfwersta kanten och prydda med grofwa krukmakare-zirater *).

Utom den stora beten af ett swin, funnen under en skalle i grafkammarens nedre lag,

*) Ant. Ann. 1. B. s. 234.

som Professor Nilsson tror hafwa tillhört
ett wildswin, förekommo i denna ätthög på
era ställen dylika betar, som alla gingo sön-
er; de woro wida mindre än den förstnämnde
och hafwa troligen tillhört det tama swinsla-
get. Enligt allt hwad wi känna om de äld-
a grafwarna, hafwa swins tänder der icke
tillförne blifwit funna. Af det fynd, som nu
omordes, torde det wara tillräckeligen bestyrkt,
att dessa urgamla husdjur warit kände af den
äldsta folkstam, efter hwilken minnesmärken i
detta fädernesland blifwit bewarade; äfwensom
de i wåra tider funnits öfwerallt, nästan så-
som de enda hemdjur, hos wildarne på Sö-
derhafwets öar. — Icke mindre märkeligt synes
det wara, att i denna graf funnos omisskänn-
liga ben så wäl af igelkottar och råttor, som
tänder af en hund och en katt *). Man skul-

*) Wid byn Einfeldt i Hollstein, fann Pastor Kru-
se wid ingången till en hwälfd grafkammare, inne
i en hög, jemte ett långt benragel, flera stenyx-
or, och ett stycke rökelse (virak), äfwen lemnin-
gen af en underkäk, som i anseende till de deri
warande tänder tycktes hafwa tillhört en stor
hund. Den grafkammare, som upptäcktes i den-
na hög, liknade för öfrigt mycket den, som träffa-
des i den af oss beskrifna. Den bildades af 8
stora uppresta wäggstenar, på hwilka twänne sto-
ra stenblock hwilade. I sjelfwa grafkammaren
funnos urnor, ett utsträckt liggande benragel och
twänne stridsyxor, men ingenting metalliskt. An-
tiquar. Ann. 3. B:s 1. H. s. 159.

le wäl i början tycka, att alla deßa djur, med undantag af hunden och katten, lätt kunnat gräft sig ner i denna grafkammare och der omkommit. Men då hela öfre jordlagret i högen bestod af större klappurstenar och jord, sammanpackadt med en otalig mängd flintskärfwor, genom hwilka det knappast war möjligt för dylika djur att öppna sig gångar; då inga ben af nyßnämnde djurarter funnos i öfre lagret, utan endast i det jordhwarf, som låg på sjelfwa bottnen af grafkammaren, och de befunnos der lika wäl inpackade, som de öfriga benen, i swart mull eller benjord och flintskärfwor; så är det nästan owisfwelaktigt, att deßa ben blifwit här nedlagde på samma tid som menniskobenen här förwarades. Som historien ej lemnat någon underrättelse om den enkla folkstam, som fått sitt lägerställe i detta graf, eller om deß religiösa bruk och begrafningssätt, så äga wi knappt rättighet att gißa på någon djur-dyrkan hos detta folk, liksom den, som fanns hos de gamla Egyptier. Det är då endast bewist, att deßa djur funnits i Swerige äfwen i detta aflägsna tidehwarf och att de i ett eller annat afseende ägt ett högt wärde för denna fornälders inwånare, emedan de skulle följa dem i grafwen, tillika med deras andra dyrbarheter.

I sammanhang härmed synes det böra anmärkas, att Cap. Byron wid begrafnings-

ställen och grafwärdar på Otahiti funnit en stor mängd hufwud och ben af sköldpaddor och åtskilliga fiskslag nedlagde i korgar, hwilka woro upphängde på grenarna af de träd, som beskuggade grafwärdarna *). Cap. Wallis säg wid Otahiternes begrafningsställen träfigurer, som woro nedslagna i jorden och på hwilka allahanda wanskapliga bilder af män, gwinnor, swin och hundar woro utskurne **). Cook berättar, att Otahiterne wid sina Morais offrade både fisk och andra födoämnen, hwilka der förruttnade ***). Pallas fann i en mycket gammal graf omkring floden Abakan i Sibirien både häst- och oxben, hwilka lågo jemte benen af en menniskoskelett i ett aflångt rum, bildad af platta stenar †).

De flintknifwar, som i Åsahögen funnos, woro alla af en egen bestämd art, alldeles skild från dem, som äro hackade och merendels försedda med ett litet skaft. Flintknifwarna af det förstnämnde slaget äro alldeles släta på

*) Geschichte der See-Reisen ꝛc. von Joh. Hawkesworth, 1. Th. s. 110.

**) Se nästföregående. 1. Th. s. 261.

***) Se ofwanföre 2. Th. s. 235.

†) Pallas's Reise (åren 1772, 73), i 4:to, 3:ter Theil. p. 361.

undre sidan och hafwa på den öfre en upp-
stående skarp rygg, hwilken likwäl på en
del är afhuggen, så att de på båda sidor-
na äro nästan alldeles släta. De flesta af
deßa knifwar äro något krokiga och en del slu-
ta med ena ändan i en spets. Den störste är
6 och den minste 2 tum lång; nästan alla äro
mot dagen genomskinliga. Detta slags knif-
war äro wäl icke förut okände, dock hafwa
fornforskarne hittills icke på dem fästat den
uppmärksamhet, som de wißerligen förtjena.
Man har träffat dem nog ymnigt på flera
ställen i Skåne. En samling af dylika knif-
war och flintskärfwor, som blifwit funna wid
Ringsjön, har blifwit skänkt till Lunds Histo-
riska Museum af wår saknade Professor Retzius,
och det är icke sällsynt att finna sådana,
på stränderna, så wäl af Ringsjön som Ifwa-
sjö och andra Skånska sjöar. I en backe icke
långt från Cimbrishamn finnas äfwen såda-
na små huggna flintspånor i stor mängd. I
Phanefjords Socken på Möen funnos i ett
förstördt stenkummel (stendös), 200 sådana
små krokiga stenknifwar, af olika storlek, jem-
te 17 Thorwiggar. Hr Abrahamson tror, att
den, som här blifwit begrafwen, haft till
handtwerk att förfärdiga dylika saker *).
Rödinge-högen på Möen funnos flera dels
hela,

*) Antiquar. Ann. 1. B. s. 186. f.

hela, dels sönderbrutna, flintknifwar liggande inpackade ibland benen *). Hr Paludan, som författat beskrifningen öfwer denna hög, framställer en egen gissning om ändamålet med deßa flintknifwar. Bland alla de ben, som i högen woro sammanpackade på flera ställen i de serskilda grafkamrarne, hade man träffat alla benen, som finnas i menniſko-kroppen, hela och obrända, med undantag af bröst- och refben, af hwilka man endaſt funnit några stycken, som skilde sig från de andra benen åfwen deri att de woro brända. I anledning häraf framställer Hr Paludan den frågan, om icke man i den aflägsna forntiden nyttjat deßa knifwar och stickſågar att med dem utskära bröstet och benen deromkring för att sedan ofra detta och hjertat, tapperhetens hufwudsäte, i de heliga lågorna. I högen wid Qwistofta funnos wål refben, men inga bröstben; detta skulle möjeligen kunna härröra af den stora spröddhet, som tillhör deßa ben, och som lätt kunde förorsaka att de hastigare öfwergå till fullkomlig förwandling, än de andra benen, hwilka alla äro af större fasthet. Dock synes mig Hr Paludans förmodan ganska sannolik, att deßa knifwar blifwit nyttjade för att med dem öppna de döda kropparna, bortskära allt, hwad som skulle brännas, och sedan med dem

*) Antiquar. Ann. 2. B. s. 234.

skrapa alla benen rena innan de nedlades i grafkammaren, på det de derigenom så mycket längre skulle motstå förwandlingen, alldeles så, som inwånarne på Otahiti brukat, enligt hwad ofwanföre blifwit nämdt. Då de flesta urnor, som funnos i denna hög, woro ganska små, och wida mindre än de, som wanligen finnas i denna landsort och som äro fyllda med brända benstycken, så blir det äfwen häraf högst sannolikt, att blott en del af kroppen blifwit bränd, nämligen hjertat och de inre delarna, och att deßa små urnor warit mer än tillräckliga att jemte litet sand rymma askan af deßa lätt förtärda delar. Detta hindrar dock icke, att deßa knifwar blifwit begagnade äfwen till annat bruk. I det råa tillståndet, då medlen till behofwens afhjelpande äro få, nödsakas menniskan att anwända samma medel eller werktyg för flera serskildta ändamål. Detta sker till och med i wåra tider. Till huru många skiljaktiga bruk nyttjar man icke en knif? På huru många sätt skulle den då icke nyttjas i den tid, då man saknade alla metaller? Det synes derföre ganska sannolikt, att de samma knifwar och instrumenter, som warit nyttjade till förswarswapen, till husligt bruk, m. m., äfwen efter döden blifwit begagnade wid den sista åretjenst man bewisade den bortgångne.

De smärre flintknifwarna och spetsarna

hafwa troligen blifwit brukade till sådana arbeten, wid hwilka man behöft finare werktyg. Af den mångd bernstensknappar och smycken, som funnos i Qwistofta-grafwen, är det tydligt, att man i denna aflägsna tid arbetat bernstenen åfwen så wäl, som i wåra dagar. Det torde då wara möjligt, att man nyttjat deßa fina flintknifwar och sågar att med dem forma bernstenen, utom till många andra slags arbeten, wid hwilka de dåwarande tryckande behofwen gjort dem nödwändiga.

Det war åfwen ganska märkwärdigt, att i denna hög träffa flere af de annars inom Skåne nog allmänna flintwiggarna. Den som fanns liggande under en skalle, har efter all sannolikhet warit den här begrafne krigares wapen. Med all aktning för deras lärdom och snille, som anse deßa wiggar, knifwar och spjuts-uddar af flinta för symboler af ljungeldens serskildta werkningssätt *), fruktar jag likwäl både att denna idé är för fin för ett folkslag, som troligen stått på ett af de lägre stegen af menskliga odlingen, och att det åfwen är mindre troligt, att ett folk, som måste anwända alla sina krafter för att till-

*) S. Th. Thorlacius om Thor og hans Hammer, m. m. Kiöbenhavn 1802.

fredsställa de nödwändigaste behofwen och att ständigt kämpa mot ett hårdt luftstreck och en alldeles wild natur, skulle äga nog tid öfrig att förfärdiga en sådan mängd symboler, tjenliga icke för detta lif, utan för ett kommande. Någon sanning torde finnas i denna, såsom i de flesta förslagsmeningar, hwilka äga så lärde och snillrike förswarare, som denna. Men då nästan alla resbeskrifningar öfwer öarna i Söderhafwet och nya werlden gemensamt intyga, att inwånarne derstädes förfärdigat sina werktyg och bästa wapen af sten, innan Europeerne ännu till dem öfwerfört metaller, så tyckes ändamålet med wåra sten-instrumenter wara alldeles tydligt, och deras bruk såsom symboler endast i några få fall kunna antagas. Att lägga wapen och dyrbarheter hos de aflidna, har warit brukligt nästan hos alla äldre folkslag, och det är äfwen troligt, att den barnsliga tankan warit allmän hos de flesta råa folk, att de i en annan werld skulle fortsätta lifwet på samma sätt som de tillbragt det härnedre och således begagna de ting, hwilka lades hos dem i grafwen, på samma sätt som de betient sig af dem i detta lifwet. De sten-wapen, som från Söderhafs-öarna blifwit förda till Europa, äga till större delen wiggform, och jag anser det högst sannolikt, att wiggarna blifwit nyttjade dels såsom wapen för att hållas i handen, och dermed på nära håll angripa fien-

den *), dels och till allehanda werktyg, hwilket sednare de flera serskilda former, som deraf finnas, tydligast bewisa.

Det torde förtjena att anföras, att icke blott de äldsta inwånarnes grafwar i Peru bestå af runda högar, alldeles såsom wåra ättehögar, utan och, att man i dem finner nästan alldeles sådana fornlemningar, dels af sten, dels och af koppar, som i wåra Nord-Europeiska. I en nog sällsynt resebeskrifning öfwer södra Amerika, författad af Spanioerna Juan och Ulloa **), finner man att följande saker blifwit uppgräfda i de Peruanska ättehögarna: Örhängen af guld och silfwer, koppar-yxor af ätskilliga former, concava och convera speglar, slipade med största skicklighet af Gallinace-sten, yxor af flinta och af andra stenarter, pincetter af koppar, hwilka de gamle Indianerne nyttjat att dermed putsa skägget och hwilka äro alldeles like de kopparpincetter, dem man finner i en del af wåra

*) Detta tyckes i synnerhet bewisas af det cranium, som är funnet i en torfmåse på Fyen, i hwilket en wanlig flintwigge satt inslagen ända till midten. Wedel Simonsens Udsigt over National-Historiens ældste og mærkeligste Perioder. 1. D. 2. H. s. 75.

**) Voyage Historique de l'Amerique Meridionale fait par ordre du Roi d'Espagne par Don George Juan, et par Don Antoine de Ulloa. Amsterdam 1752. Tome premier.

yngre ätthögar, stora nålar af koppar, äfven like dem, som finnas i Nordiska grafwarna, små krukor eller waser af lera, som warit nyttjade till dryckes-kärl, små runda genomborrade stenar, brukade till hals- och armband, samt små Idoler af guld. I afseende på wåra thorwiggar, är det anmärkningswärdt, att samma Tabell (XVI) i Ulloas resbeskrifning, på hwilken de omnämnde koppar- och sten-antiquiteterna från Peru finnas aftagne, framwisar äfwen en strids-yxa tecknad med bokstafwen I, uti hwilken sielfwa yxbladet, som är af koppar, har fullkomligt en sådan form, som en af wåra smärre Thorwiggar, och är med den spetsiga ändan infästad i ett träskaft. Detta allt bewisar en märkwärdig likhet emellan nästan alla råa folks första konst-alster öfwer hela jorden, och hänwisar fullkomligt till enahanda natur-anlag och enahanda ursprung för dem alla.

Det med många kanter försedda hål, som träffades wid ena sidan af det undre benlaget, war formadt med så mycken omsorg, att man lydligen kunde se, att det med flit war tilldanadt. — Pastor Kruse har i Neumünster i Hollstein på bottnen af graskällaren i en hög, funnit några ler-rör af röd lera och af en tums öppning, hwilka efter all sannolikhet

hade stuckit fram i dagen på sidan af högen, troligen för att skaffa luft in i grafkällaren *). Något dylikt, ehuru wida mera i stort, har Professor Finn Magnusen funnit i den ryktbara ätthögen wid Jellinge på Jutland, der Drottning Thyra Dannebod t. os wara högad. Nere i sjelfwa grafkammaren, som war byggd af flera lager med ekebjelkar och plankor samt af 11 alnars längd, fann han i ena hörnet twänne fyrkantiga rör af bjelkar, som gingo i en sned rigtning opp i högen, liksom skorstens-rör. Hr Finn Magnusen tror, att deßa rör blifwit inrättade för att befordra utdunstningen af den underjordiska byggningen **). Hwad man med mera omsorg och kostnad inrättat wid en Konungahög, det samma torde man på ett wida enklare sätt hafwa åstadkommit wid de mindre förnämas grafwar. Det är då ganska sannolikt, att det kantiga hål, som träffats i wår hög wid Owistofta, äfwen sträckt sig opp i dagen, innan ännu det öfre benlaget blifwit dit inlagdt, emedan man i detta lager alldeles icke träffade någon fortsättning af denna öppning. Deß ändamål torde hafwa warit att göra grafkammaren torr och att skaffa fri utdunstning åt de animaliska qwarlefwor som der förwarades. — Kirgiserne bru-

*) Ant. Annal. 3. B. sid. 135.

**) Optegnelser paa en Reise till Jellinge ved Finn Magnusen. Kiöbenhavn 1821. sid. 80.

ka att nedsätta en påle i ena ändan af sina grafwar, hwilken blir der stående så länge till dess hela grafhögen är färdig; då uppdraga de storken och grafwen behåller derigenom en öppning *).

Af benlagrens beskaffenhet i denna ätthög kan man tydligen finna, att de twå serskildta lager af ben, urnor och annat, som der träffats, blifwit ditlagde åtminstone på twänne serskilda tider. Öfre delen af grafkammaren war genom twänne på kant stående tunna stenar indelad i twå rum, emellan hwilka rum likwäl war en liten öppning, så att dessa stenar wid ena ändan icke tätt slutade till sjelfwa grafkammarens wäggstenar. De urnor och ben, som här funnos, woro ej så tätt sammanpackade, att de icke på serskilda tider hafwa kunnat blifwa här förwarade. Detta lager war ock tydligen skildt från det undre genom ett sandlager af ett qwarters tjocklek. Det undre lagret deremot, som låg på grafkammarens botten, war så tätt sammanpackadt, att det såg ut, som hela detta lager blifwit på en gång bildadt. Icke minsta skillnad kunde märkas emellan den mängd af ben,

*) P. S. Pallas Reise durch verschiedene Provinzen des Russischen Reichs. 1. Th. s. 400.

m. m., som här träffades, utan de utgjorde alla ett lager, som midt i grafkammaren war tjockast, och affmalnade mot wäggarna. Urnorna, som funnos här, woro ock mindre, än de, som träffades i det öfre lagret. Endaft de ben och öfriga saker, som slutligen funnos wid sjelfwa ingången till grafkammaren och här och der wid wäggarna, tyckas kunna wara ditlagde på olika tid. Om man således i afseende på deßa serskildta lager skulle wåga att gissa, ser det ut, som de, hwilka i undre lagret blifwit högade, hade slutat sina dagar på en gång, antingen i en strid, eller i en härjande farsot, men att deremot de, som i öfre rummet hafwa sin lägerstad, blifwit der begrafne på serskilda tider efter hwarandra, så att detta begrafnings-ställe utgjort en werklig ätthög eller ättgraf. Detta bestyrkes ytterligare af den underkåk efter ett barn, som man här träffat, åfwensom af de hufwudskallar, hwilka funnits två och två tillsamman på flera ställen i öfre grafkammaren och hwilka troligen hafwa tillhört serskildta par af man och hustru, som här gått förgängelsen till möte.

B—s.

Sammandragen förklaring öfwer Figurerna.

Tab. I. fig. 1. A. wisar Asahögen wid Owistofta, sådan den war, innan författaren

begynte gräfwa i den: 1) är en stor, ännu qwarliggande takhäll, som till hälften betäckt grottan, då den ännu warit oskadad. 2) Äro 4 stenar, som tillförne utgjort wäggstenar i grafkammaren, men woro, då författaren började sin gräfning, nedfallne i den sandgraf, som wid ena sidan af högen uppkommit, då man i lång tid derifrån hemtat en mängd grus och jord, till wägarnes förbättring. 3) Är uppgången till sjelfwa grafkammaren, hwilken bildas af 8 upprättstående stenar och war före gräfningen så alldeles fylld med jord, att blott öfwerstа toppen af några få stenar stod öfwer jordytan. 4) Det ställe, der de första menniskoskallar träffades sittande i öppna luften, och hwarifrån gräfningen började.

B. wisar högen, sedan en stor del af gräfningen blifwit werkställd och jorden uppkastad ur grafkamrarna. 1) Är den östra grafkammaren. 2) Den westra. 3) De twänne flata stenar, som utgjort en skiljewägg mellan östra och westra grafkamrarne. 4) Det ställe, hwarest en flat sten träffades, af fem qwarters höjd, hwarmed man till slut tillstängt grafkammaren. 5) Stället der, wid sidan af wenstra dörrstenen, funnos trenne flintknifwar, åtskilliga bernstensprydnader och några ben.

C. wisar det inre af en ättehög wid Fjelkinge i Christianstads Län, sedan större delen

af jorden, som bildat högen, blifwit bortförd. 1) Den yttre stencirkeln. 2) Den inre; af hwilka båda stencirklar blott några få stenar woro qwar, då författaren hade tillfälle undersöka denna fornlemning. 3) Är en stor sten, som utgjorde en skiljewägg emellan östra och westra grafkammaren. 4) Norra wäggstenen i westra grafkammaren, och 5) den mindre wäggstenen i södra sidan af samma grafkammare. 6) Östra grafkammaren, som icke blifwit undersökt.

Tab. I. från och med fig. 2. till och med fig. 10. wisar blott instrumenter af flinta, hwilka alla till deras naturliga storlek äro i det förhållande, som skalan utmärker. Fig. 2. en krokig flintknif, 6 tum lång, på undre sidan slät och på den öfre försedd med en skarp rygg. 3) En dylik knif, $3\frac{1}{2}$ tum lång, som fanns instucken i en hufwudskål. 4) En hammare, med mycket skarpa kanter på sidorna, funnen bredewid en urna i grafkammarens öfre lag. 5) En mindre yxa, med trubbig egg, som slutas i twänne utstående hörn. 6) En liten knif, med skaft och blad, försedt med trubbig egg, utan omsorg arbetad. 7) En med mera omsorg huggen knif, utstrad med fina hugg; har warit försedd med en liten tunga, som war afbruten då den fanns. 8) En trekantig flintspets, huggen med största omsorg och af den klaraste flinta. 9) En liten knif, som är

slät och lik den under fig. 7, men ej utsirad i eggarna med några fina hugg. 10) Ett slags krok, ganska fin och tunn.

Fig. 11. till och med fig. 17. wisa en hop bernstenssmycken, med skala som bestämmer deras naturliga storlek. Fig. 11. en knapp, förfedd med en urhålkning rundt omkring midten, har ett hål twärtigenom och är afrundad på båda ändarna. 12) En mindre knapp, något mera spetsig mot ändarna. 13) Den minste af alla de knappar, som funnos. 14) Ett smycke med egg på båda ändarna, och ett hål twärtigenom. 15) Ett smycke, som midt på blifwit afbrutet, men har äfwen warit försedt med ett hål twärt igenom. 16) Ett smycke, till formen alldeles likt en wedyxa. 17) Ett smalt och tunnt smycke, som på båda ändarna äfwen warit försedt med ett slags egg.

Fig. 18. En urna, som erhölls nästan alldeles hel, endast skadad något uppe i kanten. Den fanns i öfre benlagret, är 4 tum hög, 3 tum i diametern af öppningen och i bottnen 1½ tum. Den tyckes ej wara mycket bränd. Fig. 19. Ett stycke af den stora urna, som fanns aldraförst och war försedd med ett stort öra. Fig. 20. Ett stycke af en bland de urnor, som funnos wid twänne hufwudskallar, liggande på sidan, med öppningarna wände åt båda skallarna.

Fig. 21 wisar den andra af de urnor, som funnos wid båda skallarna, på twå alnars djup i öfre lagret. Den är 4½ tum hög, och håller nära 4 tum i öppningens diameter. Den är på båda sidor förfedd med fyra hål, hwaraf twänne finnas i den på midten af urnan utstående kanten och twänne motswarande wid urnans öfre bräd. Den är ganska wäl bränd.

Runstenar, tecknade och beskrifne.

I. Från Wadstena stad. Tab. I. fig. 22.

Wid stranden af Wettern, framför Wadstena Krigsmanshus eller det fordna Birgittiner-klostret, har funnits en Runsten, så nära wattenbrynen, att sjön wid hög flod steg upp öfwer stenen, som war i tu slagen. Den är nu, genom Krono-inspectoren Regnstrands berömliga försorg, flyttad in i klosterträdgården och ställd wid ingången till en Eremitage. Wid samma tillfälle har äfwen det nedre stycket blifwit ifrån sjöbottnen upphemtadt, men är redan af wågorna så skadadt, att intet af läsningen återstår. Den bibehållna delen är 7 fot hög, $3\frac{1}{2}$ fot bred och har i kanten 1 fots tjocklek; hällformig, af rödaktig (fältspatrådande) granit. Inskriften, af wål huggna, 4 tum långa Runor inom en rak Drakrad, är ristad i sjelfwa kanten och ger följande ofullständiga läsning: .... i: stin: thonsi: afti: Eskil (Oeskil): fadur: sin. eller (satte) denna sten efter Eskil sin fader. — På flatsidan äro några otydliga och till större delen förnötta zirater. — Bokstäfwerna I. R. H. i Romersk stil, som fordom *) kunnat på en af sidorna läsas,

*) *Broocmans* Beskrifning öfwer Östergöthland. I. sid. 184.

äro nu mera icke synliga; tilläfwentyrs gömda på den emot muren ställda sidan.

Runan ᛦ, som begynner ordet Eskil, eller, som det äfwen kan läsas, Oeskil (Öskil, Askil m. m.), förekommer sällan såsom sjelfljud, hwilket föranledt en origtig uttydning af detta och näst föregående ord, som i Östergöthlands beskrifning af Broocman blifwit läsa: aftirs kol och, efter berättelse, af en sekant utländsk Runograf: aftir skol. Härwid bör först påminnas, att en ojemn springa i stenen wid I blifwit ansedd för twärstrecket till O, hwilken senare bokstaf likwäl förut uti denna inskrift tecknas med twänne lutande twärstreck, samt att emellan ᛦ och ᚺ, eller emellan den senare och ᚴ, intet sporr efter skiljetecken kunnat upptäckas och så mycket mindre, åtminstone emellan de förstnämnda, funnits, som Runan ᛦ är så nära ᚺ, att deß högra segment gömmer sig under den senares höjning. Deremot synes emellan | uti afti och ᛦ den nedre punkten fullkomligt tydlig, och den öfre, ehuru genom en liten grop, förmodligen wid ristningen, störd, icke heller twätydig. Afti, äfwensom ifti, efti, aft, ift, m. m. förekommer, i stället för efter eller aftir, på en mängd Runstenar *) och, att äf-

*) Ift, aft, eft, uft, oft läser man på monumenter hos Wormius pag. 123, 128, 130,

wen wid deßa minnesmärken Runans ᛦ betydelse som sjelfljud, fastän sällsynt *), likwäl icke är alldeles owanlig, bewisa, utom många andra, Runstenarna i Bautil N:o 937, 949, 951, 953 samt flera Norrska och Danska af Worm aftecknade **). Denna skiljaktighet synes snarare bero af serskilda Dialecter, än stenarnas olika ålder, helst Runan Aur, såsom Slut-R, äfwen förekommer i de yngsta Runrist-

182, 239, 241, 251, 262, 267, 268, 290, 301, 303; i Bautil N:o 870, 889, 986, 991. — Ifti, afti, efti, aufti, Worm. pag. 282. Bautil N:o 29, 175, 844, 869, 892, 951, 970, 987, 1077; samt flerstädes.

*) I äldre, hos Worm anförda, alphabeter, såsom Arngrim Jonssons Isländska, Skänelagens Runmanuscript, Superintendenten Christiern Johanssons ifrån Jutland m. fl. förekommer denna Runa både såsom o, y och oe (ö).

**) Såsom Runstenen wid Grams Kyrka i Hadeland, Monum. Dan. pag. 469; wid Klepps Kyrka, pag. 514; wid Tingvolds, pag. 521 och Bildenska Inscriptionen, pag. 474. — Runstenen wid Hobroe, på Jutland, pag. 182, har: ᚠᛦ ᚨᚾᚠᚾ: sin: hartha: gudan: ᛏᚱᛦᚠ, som efter språkets art läses: felaga — treng och bewisar, att denna Runa här haft betydelsen af e, såsom i det närslägtade Marcomanniska Run-alphabetet, sådant Hrabanus Maurus, en scribent ifrån åttonde århundradets slut, förwarat detsamma.

ristningar, såsom det Catholska minnesmärket på Wrikstads Kyrkogård i Småland, men deremot alldeles saknas i Norrska inscriptioner. Eskil är ett gammalt Swenskt mansnamn och Askil, Oskil m. fl., som på andra Runstenar träffas, förmodligen endast deraf förändringar *). Läser man Runan ᚮ, såsom oe eller ö, kommer namnet mycket nära Oeskillus, så som den Helige Martyren Eskils namn skrifwes på ett wid Linköping funnet Catholskt smycke med munkstil.

Sjelfljuden woro i äldsta Westerländska Alphabeter endast trenne, hwilket inskränkta antal Runorna länge bibehöllo, sedan de befriade, till samma skriftsystem hörande, språk utbildat afwikande skrifsätt till egna bokstäfwer, eller, genom serskildta småtecken (notæ diacriticæ), som tillfogades de gamla vokaltecknen **), ersatt bristen. För e fanns i gamla Runristningar intet eget tecken; det fina e (i ën, ēn, ęn o. s. w.) skiljdes icke ifrån i ***) och det

*) Askil läses hos Worm, pag. 251. Oskil i Bautil No 986, 1029, 1033. Oskihl Baut. 1029. Eskil Baut. 813, 980.

**) På sådant sätt har man af de Romerska bokstäfwerna a och o i nyare språk bildat tecken för å, å, ö, o. s. w.

***) Enligt Platon (Kratylos), brukade Grekerna i äldsta tider, i stället för η, i.

breda e eller å (i mån, den o. s. w.) förenades oftast med a eller uttrycktes genom diphtong. Först i yngre Runinscriptioner förekommer, utom den stungna eller punkterade Runan Is (†), en serskild bokstaf till betecknande af e eller å, hwilken, efter språkets egen anledning, som knappt erkänner någon fast och obfwerstiglig gräns emellan sjelfljuden, synes ömsom blifwit utförd genom å, e, ö, au och y, men isynnerhet motswarat Grekernes ε, som i Hyperboreiska språk ofta öfwergår till ö *). Denna Runa (ᚬ), som endast har figuren med det stumma eller så kallade slut-R (aur) gemensam, öfwerensstämmer fullkomligt med bokstafwen e i Äthiopiska Alphabetet (Tab. I. fig. 22, N:o 6) och med Croatiskt a (l. c. N:o 7), samt i hufwuddragen med de flesta Westerländska former af E (l. c. N:o 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11). Den figur, som ligger till grund för alla deßa bokstäfwer, synes werkligen uppkommit af den ursprungliga formen för a, hwarföre också a, å, och e i serskildta, till Westerländska skriftsystemet hörande, Alphabeter med liknande bokstäfwer betecknas.

*) På några Runstenar finner man första sjelfljudet i ordet syster tecknadt med ᚬ. Samma sjelfljud wexlar i serskildta slägtspråk. Ex. Isl. systir. Dan. söster; Germ. schwester, soster; Holl. zuster; Angl. sistre; Slav. sestra; Pol. siostra; Holl. seßa, o. s. w.

Hwarifrån Runan ᚫ, såsom sjelfljud, inkommit i Skandinaviska språket, lärer icke med wißhet kunna bestämmas; emedlertid då i wäsendtliga drag öfwerensstämmande skrifttecken förekomma i ett Göthiskt Alphabet uti Florentinska Bibliotheket *) samt i Marcomannernas (Tab. I. fig. 22, N:o 5), lemnas rum för en sannolik förmodan, att den ifrån Germanien, under loppet af 11 eller 12 århundradet, blifwit genom Danskar eller Norrmän i Skandinavien införd.

Tecknens förklaring.

Tab. I. fig. 22 föreställer ofwanbeskrifne Runsten.

N:o 1. E uti Hebreiska myntskriften, Phoeniciska och Illyriska Alphabeten.

2. Grek. Rom. Moesogöth. Anglosax. e.

3. Bulgariskt e. *Gebelin* Monde Primitif. I. pl. 8.

4. Göthiskt Alphabet uti en Codex i Florentinska Bibliotheket, efter Worm.

5. Marcomannernas Alphabet efter Hrabanus Maurus.

6. Äthiopiskt Alphabet hos Ludolf (Gram. Æth.).

*) Tab. I. fig. 22, N:o 4, efter Worm. Mon. Danica.

7. Forn-Slavoniskt (Croatiskt) a. Schultzes Sprachmeister.

8. Run-inscriptioner. 9. Hebr. Grek. Etrusk. Illyr. E. m. fl.

10. Samaritanskt E. 11. Gammal Syrisk skrift. (E.) *Gebelin* l. c. pl. 8.

II. Från Grönhögs wad, på Wikbolandet, i Östergöthland. Tab. I. fig. 23.

Stenen af wanlig granit, trekantig, 11 fot lång, 3 fot bred på den riftade sidan, ligger nedfallen framför spången wid Grönhögs wad, i Täby Socken. Runorna inom en enkel Drakslinga, 4 tum långa, med omsorg riftade. Inskriften: Sikſten: lit: raſti: ſtain: th....ftir: Igvar: ſun: ſin: han: wardh: auſtr: taudhr. eller Sikſten reſte denna ſten efter Ingvar ſin ſon; Han blef död i Österland.

Öfwer Grönhögs wad, som nämnes i äldre Gränsskilnads-Dokumenter, går en Häradsväg emellan de twänne stora Österſjö-wikarna Slättbaken och Bråwiken. Stället är beläget i en trakt af Wikbolandet, som framför andra synes länge warit bebodd och är utmärkt af ganska många monumenter från forntiden. Helt nära oswanbeskrifne Runsten ligger en annan, af nästan lika form och storlek och, för att döma af Runornas art, ungefär af samma ålder. Båda bära wittne om

forntidens bruk att uppresa så wäl Bautastenar *), som de äldsta Runstenar wid allfariga wägar, der de af hwar man kunde beskådas och utsprida den aflidnes minne och berömmelse, hwilket äfwen kan tjena till bewis, att Runorna woro allmänt kända och icke med främmande Klerker blifwit till Norden införda. Den sistnämnde stenen har följande inskrift: Asa lit kiarwa kuml eftir Thorgisl Bonta sin auk Thoukun eftir fadu sin.

Den förstnämnde Inscriptionen tillkännagifwer, att Ingvar blifwit död i Österland; under hwilken benämning dels i Österwäg eller Östligt ifrån Skandinavien belägna länder äro i allmänhet inbegripna, dels det egentliga Rysland (omkring Kiow), som i motsats emot Holmgård (Nowogrod) kallades Östergård **), samt äfwen Swarta hafwets nordliga kuster företrädeswis betecknades.

Utom denna, förwara en mängd andra Runstenar minnet af Swenska mäns resor och tåg till Orienten och några berätta uttryckligen, att de döde åtföljt en, förmodligen i Nor-

*) *Havamal* 73.

"Sällan Bautastenar
Stånda wid wägen;
Om icke frånden dem
Reser åt frände."

**) Gardarike, som först uteslutande innefattade det Nordliga Europeiska Rysland, hwarest Holmgård war förnämsta orten, blef senare en allmän benämning för hela Ryska wäldet.

den widtbekant hjelte, Ingvar åt Österland och der omkommit. Denna har man ansett för Swenska Konungen Yngvar Harra, som lefde omkring slutet af 6:te århundradet och hwars krigståg åt Östern Sturleson ihågkommer; men Aßeßoren Broocman har tillfredsställande ådagalagt, att deßa Run-minnesmärken tillhöra en senare tid, och, med anledning af en på fornspråket författad och af honom utgifwen saga, sökt bewisa, att nämnde Ingvar warit son af en Swensk Fylkis-Konung, under Olof Skötkonungs tid, och för sina widsträckta härtåg blifwit kallad Ingvar Widförle. Emedlertid, då andra Swenska och utländska häfder äro alldeles okunnige om denne Förste och sagans innehåll uppwäcker twifwel emot deß ålder och trowärdighet, är det ganska owißt, om en sådan Ingvar någonsin funnits. Med större anledning, så wäl af säkra historiska underrättelser, som Runristningarnas egen sannolika ålder, torde deßa kunna hänföras till Ryske Stor-Förſten Igor, som af Byzantinske Keisaren Constantin den Purpurborne (från 10 seklet) kallas Ingor (Ἰγγωρ), af Siggebert ifrån Gemblours (i 11 århundradet) samt flera andra Chronister, såsom Luitprand och Eggehardus Bragiensis, Inger. Den trowärdige Ryske Annalisten Theodosius ifrån Kiow (Nestor) berättar wid år 944, att Igor, efter att fyra år förut hafwa företagit ett olyckligt sjötåg emot Grekiska

Kejsardömet, med en församlad här af Waregger *), Ryßar, Polackar, Slawer m. fl. till lands och sjös drog emot Constantinopel. Det förra af deßa tåg omtalas af Byzantinske Skri-

*) Utan att här upptaga den omtwistade frågan om Waregernes fädernesland, som likwäl icke är swår att afgöra, bör det påminnas, att Kniga Stepennaja (en Rysk urkund) wid året 980 uttryckligen berättar, att Rogwolod ifrån Waregerne kom till Plotzko och der blef Stathållare (Knias) samt, att enligt Ryska Annalister Jaroslaw förmåldes med en Waregisk Prinsessa (Ifr. Müller Ruß. Gesch. 2 sidan 119); åfwensom Nestor berättar wid år 1023, att Jaroslaw, öfwerwunnen af sin broder Mstislaw, flydde till Nowogrod med en förnäm Wareger Jakun eller Jakup. Af Sturleson är det kunnigt, att Olof Skötkonungs dotter Prinsessan Ingegerd blef gifwen åt Jarisleif, Konung af Holmgård, samt att Raugnwald Jarl ifrån Westergöthland följde henne dit. Att denne är Ryska Annalisternas Rogwolod, bör så mycket mindre betwifias, som Plotzko war beläget i det gamla Windland och Harald Hårdrådes saga hos Sturleson förmåler, att nämnde Konung, tillika med Eylifr Raugnwalds son, som war Jarisleifs Landwärnshöfding, anförde Winderna. — Jakup kan ingen annan wara än Anund Jakob, Jarisleifs swäger, hwilket redan före mig en wördnadswärd och wida berömd forskare, i Witterhets-Akademiens Handlingar anmärkt. — Likwäl är jag långt ifrån att inskränka Waregernas namn till Swenskarna allena, ehuru deßa, såsom närmast Ryßland af de Skandinaviska folken, isynnerhet åt deßa trakter ställde sina härtåg, under det Danskar och Norrmän flitigare besökte Westerländerna.

henterne Cedrenus, Leo Grammaticus och Zonaras, hwaraf de twänne första uppgifwa Nyska flottan till 10,000 segel och den sistnämnde räknar henne ännu 5,000 högre. Wid det fredsförbrag, som i anledning af krigsoroligheterna emellan Greker och Nyssar afslutades, gingo en del af de senare *) Ed efter de Christnas sedwana, men andra swuro wid Perun (en Slawisk Gudomlighet); ett bewis, att hedningar och omwände utan åtskilnad deltagit i detta krig, hwilket också förklarar, hwarföre en del af hithörande Runstenar äro märkte med kors och flera oswikliga tecken till Christendom, hwilka andra deremot sakna.

Till Igors tåg, med hwilket wi isynnerhet förmoda Runstenarna N:o 305, 334, 343, 565, 634, 686, 746, 751, 818, 823 och 857 i Bautil samt Runstenen wid Steninge i Uppland stå i förbindelse, torde förewarande minneswärd så mycket säkrare kunna hänföras, som det af en annan Runsten är sannolikt, att äfwen ifrån Östergöthlands Wikboland hjelptroppar blifwit denne Förste tillsända **)

*) Flera af de undertecknade namnen äro sådana, som i Skandinavien warit wanlige.

**) En Runsten i Styrestad Socken på Wikbolandet, Bautil N:o 857, har följande slutmening: "Denne Gute omkom i Ingvars hjelpfärdning." Jfr. Broocman om Runstenarnas ålder: Cap. 4. i Fl. 10.

och stenens urgamla form samt ristningens enkla stil anwisa den en plats på gränsen emellan hedendomen och Christendomen *). Sjelfwa korstecknet, om man så skall kalla ziraten inom Drakslingan, är af en så egen art, att man med skäl kan twifla om deß beskämmelse, helst intet liknande på någon Swensk sten anträffas och figuren synes ifrån en sådan föreställning alltför aflägsen.

Att wid denna tiden (10 århundradet) Skandinaverne, såsom krigare eller köpmän, flitigt besökte Österländerna, kan man, utom den wißhet egne och utländske häfdatecknare härröfwer lemna, äfwen sluta af de inom Skandinavien i stor myckenhet funna Cufiska mynt, hwilka med få undantag tillhöra Samanidерne och äro slagne emellan år 874 och 1000.

III. Wid Härna Kyrka i Westergöthland. Tab. I. fig. 24.

Norr om Härna Kyrka är en hög backe, hwilken på orten benämnes Konungshög, hwaresi, ibland flera grafmonumenter, i midten af ett lågt, wågrätt jemnadt (planeradt) rör af något stora gråstenar och 6 fots diame-

*) Wore meningen om de punkterade Runornas uppfinning under Danska Konungen Waldemar den II grundad, så skulle wißerligen stenen bliswa mycket yngre; men det är icke swårt att finna, huru litet denna uppgift håller stånd.

ter en Runsten står uppresl, som i anseende till sin owanliga längd täflar med de förstå hittills kända runristade minneswärdar. Stenen är af granit, med omsorg huggen, mot toppen något sinalnande, rectangelformig i genomskärning, 14 fot hög, 2 fot bred, der den är bredast, 1 ½ fot tjock, med den ristade sidan wänd emot Östern. Runorna nära 7 tum långa, innefattade i en rak dubbelrand, som, utan Drakhufwud eller andra prydnader, följer sidans södra kant. Inskriften tydlig af följande korta innehåll: Buli: resthi: stin: thonsi: eftir: Bulu: mag: sin, eller: Bule reste denna sten efter sin frände *) Bule.

Åldern torde kunna utsättas emellan 950-1050. De punkterade Runorna, som i inscriptioner förekomma, åfwensom den yngre figuren för B och S, medgifwa knappt en högre ålder, men deremot synes stenens hedniska upprinnelse ådagalagd genom de undersökningar, en på stället boende fornforskare, K. Hof-

*) Mag (måg) i Skandinaviska mundarter Swärson (gener); magr i Isländskan frände, swärfader (Socer) o. s. w. Magus i Moesogöthiskan gosse. Mac i Cambriska språket son. Mage i Niebelungen-Lied frände. Med en sådan mängtydighet, torde ordet tjenligast öfwersättas med frände, som också innesluter begreppet Stallbroder, i hwilken betydelse mag åfwenledes någon gång förekommer.

predikanten P. E. Lundén, werkställt i ett annat, af det redan nämnda tangeradt stenrör, af större (12 fots) diameter, men för öfrigt alldeles enahanda beskaffenhet, inom hwilket på 1½ fots djup, såsom wanligt, i rörets medelpunkt upptäcktes brända ben, kol och aska i stor myckenhet. Enligt en, af samme nitiske och kunnige forskare meddelad uppgift, bibehåller sig hos Allmogen sägen om en träffning på stället, wid hwilket tillfälle mörkret hastigt inbrutit, Konungen stupat och blifwit begrafwen på platsen. Utom den ristade, finnas på samma höjd några liggande, omärkta stenar, af betydlig storlek samt flera stenrör, hwaribland ett på 200 famnars afstånd af owanligt omfång kallas Konungsrör. Socknens namn Härna samt benämningen Härrsmannabro, som, förmodligen till minne af krigiska händelser, blifwit gifwen en bro i församlingen, i hwars grannskap flera Bautastenar äro uppresta, äfwensom dylika ortnamn i nästgränsande Warnums socken, jemte en mycken het minnesmärken i hela trakten, gifwa wigt åt den gamla folksberättelsen.

IV. Wid Herregwarni Ullasjö socken, Westergöthland. Tab. I. fig. 25.

Stenen, som står uppreft på jemna marken wid Simmebro, nära Herregwarn, i gränsen emellan Swenljunga och Ullasjö socknar, är af granit, 10 fot hög, 1 fot, 5 tum tjock,

i toppen bredare, mot foten smalnande, upp till 4 fot, 3 tum, nedtill 2 fot, 8 tum i bredd, med den ristade sidan vänd emot Öster. Ristningen, en rak Drakrand, följer sidans för dra kant. Inskriften: Guthmutr: garthi: kuml: th. ... i: eftir: Urmar; eller Gud munt gjorde denna wård efter Orm. På frånsidan äro bokstäfwerna S A i gamla Romerska Initialer inhuggna.

Wid Swenljunga gästgifwaregård i grannskapet har efter allmän berättelse en stad Ljunga warit belägen, hwilken af Danskarna skall blifwit förstörd. Traditionen bestyrkes af jordmånen omkring gården, hwilken wid gräfningar befunnits blandad med kol samt af en myckenhet odlingsrör i grannskapet. På twänne nära gården belägna berg äro stenhögar och tomtningar efter fordna hus, serdeles på det ena, som kallas Wiseberget (Konungsberget), på hwilket Kungsgården skall hafwa legat. I en äng wid gården är en rund, jemn plan, med en upphöjning midti, der man berättar, att Konungens hästar blifwit insfwadde, hwarföre samma plan kallas Ridbanan. En kulle i trakten, som benämnes Kongstol, säges bekommit detta namn, sedan den inhemska Konungen under slaget der hwilat *). Tra-

*) I Helga quida Hundingsbana I: 31. sjunges:

"Der låg om quällen
Helges slotta;
Men Förstarne sielfwa

bitionen tillägger, att fältslaget stått på Ullasjö hed, helt nära den här beskrifna Runstenen, som wid samma tillfälle säges wara uppreft.

Romerska Bokstäfwer, som på flera Runstenar förekomma, äro förmodligen samtidiga med sjelfwa Runristningen och torde, såsom Initialer af Runristarens namn eller betecknande en from förbön, tillkännagifwa Christna mästare, ty det lärer kunna anses afgjordt, att, om icke just alla, åtminstone de flesta Runstenar äro ristade, sedan Christendomen i nionde århundradet begynte blifwa i Norden känd och af enskilde män antagen. Deraf får likwäl icke slutas till Runornas ålder i Skandinawien, som tillräfwentyrs uppstiger lika högt, som innwånarnes egen, ehuru den hemlighetsfulla förmåga, hwilken dessa tecken, som endast till högtidligt eller mystiskt bruk anwändes *), troddes äga, först i en senare tid, då fornälderns Religions-bruk efterhand aflades, tillät deras offentliga begagnande.

med hämdfull hug
från Swarins kulle
spejade håren."

*) Om Marcomannernas Runor yttrar sig d. m. Abboten i Fulda Hrabanus: "Med dessa bokstäfwer werkställa de, som ännu följa Hedniska Religionsbruk, sina beswärjningar och spådomar" — Jfr Ihre de Runarum Patria & origine. — Ännu upptäcker man i gamla Magiska formler ibland Swenska Allmogen, såsom undergörande tecken, wanställda drag af Runor.

Anmärkningar wid Runstenen N:o 850 i Bautil.

Origtig afteckning af förewarande inskrift har hos äldre fornforskare föranledt den besynnerliga meningen, att Ila, som blifwit skildt ifrån sin ändelse, wore det Trojanska Ilion, och derigenom tjenat till bewis för ett lika ogrundadt påstående om Runstenarnes öfwerdrifna ålder. Ehuru man numera endast behöfwer nämna en sådan mening, för att wederlägga den, torde en förnyad granskning af detta minnesmärke icke anses öfwerflödig, helst den werkliga åldern, språk och innehåll berättiga detsamma till en serskild uppmärksamhet. Stenen är af granit, hällformig, i öfre kanten afslagen, utan korstecken. Runorna ristade inom en enkel drakslinga, 6 tum långa, af den äldsta arten, utan punkter eller andra nyare former. Inscriptionen: ᚱᚢᚦᚱ : ᚱᛁᛊᛏᛁ : ᛋᛏᛁᚾ : ᚦᚾᚾᛋᛁ : (ᛁᚠᛏᛁᛦ : ᛏᚢᚴᛁ) : *) ᛒᚱᚢᚦᚢᚱ : ᛋᛁᚾ : ᛋᚾᛦ : ᚢᚾᚱᚦ : ᛏᚱᛒᛁᚾ : ᚾ : ᛁᛚᚾᛏᛁ : ᛏᚱᛁᛦ : ᚾᚱᚦᚾ : ᚴᚢᚦᚱ : eller Ruthr risti stin thansi (iftir Toki) **) Bru-

*) De inneslutna orden hafwa funnits tecknade på det afslagna stycket och äro lånta ifrån Bautil.

**) Runan ᚾ : O, ehuru äldre än de punkterade, saknas likwäl ibland de äldsta Runorna, der u och o uttryckas genom samma tecken. Så är äfwen förhållandet med Helsingerunorna, som

dhur sin. Sah *) uarth trbin a Jlati treh artha guthr. d. å. Ruthr ristade denna sten efter Toke Broder sin. Han blef slagen på Jland (Eyland), en högeligen tapper yngling.

Inskriften är författad i en föråldrad Dialekt af Skandinawiska fornspråket, och i flera hänseenden anmärkningswärd.

Thansi en ifrån den classiska Isländskan afwikande, men i Runinscriptioner ganska wanlig förändring af thenna. Ordet synes uppkommit genom tillägg af ett i Ryska språket bibehållit Synonym Si eller sej: hunc **).

Sah: is, ille; i Isländskan sa; Sanskrit sa; Moesogöth. Sa, saj, Anglosax. Se; Engelsk. She; Ryssk. Sej; o. s. w. I Insiska språket skrifwes Sa med aspiration

i många hänseenden äro närmare den ursprungliga skriften, än de wanliga, ehuru sednare till ristningar å sten anwända. Mansnamnet Toki förekommer icke sällan i Nordiska fornspråket.

*) Huru Runan ᚼ här kan läsas såsom h, blifwer i följande afhandling förklaradt.

**) Så har Skandinawiska språket jag (i Dialekterne ja) för det gamla ek, ik (Ego) gemensamt med Ryska språket, der samma pronomen afwenledes heter ja. — Romarnes hunc - ce (k

Sah *), när privation föregår, eller vokal följer omedelbart på pronomen. Anser man ᚢ i ordet uarth **), såsom vokaliserande (half-vokal), bör sa således, efter Indisk Analogi, regelrätt skrifwas med Aspiration, så som det här och på några få andra Runstenar ***), likaledes före Runan ᚦ, är tecknadt.

Uarth: blef; i många Swenska Dialekter wart, MG. wart eller uart; Isl. wardi; A. S. wearth. o. s. w.

Trbin: part. af treba, äldre form för drepa, i Isl. drepa, hwilket jemte andra bemärkelser, betyder: slå; krossa, genomborra, mörda. I MoesoGöth. är draiban: kroßa, urhålka, och traiban, i Polskan trapic: plåga, mißhandla. Ursprungliga bemärkelsen är förmodligen nöta, borra, och ordet således nära beslägtadt med Grek. τρυπάω, sam

Lat.

Nom in. hicce) företer en med than-sk öfwerensstämmande sammansättning.

*) I Hebreiska språket uttryckes samma pronomen åfwenledes genom Aspiration i slutet: ה eller seh.

**) I det äldsta Dalkarls-språket, liksom i Grekiskan, brukas u och åfwen o med eller utan aspiration för w, således hörer man der huar för war, uet för wet, oitter för winter, o. s. w.

***) Ex. *Bautil* N:o 216, 979.

Lat. terebro. Stamordet är förmodligen τερω: tero (tåra), nöta, förstöra, hwaraf det förra kan anses såsom ett frequentativ.

Ilati Dativ af Ilat. Då Runan Is åfwen swarar emot e och ei, och n framför ↑ och ᚴ i Runskrift utgår, så kan ordet läsas Ilati, Ilanti, Elanti, Eylanti eller Eilanti. Under benämningen Eyland förekommer Öland hos Sturleson.

Treh i stället för Treg *), som uttalas trång (Drång). Om man med utgifwaren af Magnæanska Eddan (Hafniæ 1787 pag. 454) anser Drengr, såsom ordet i Isländskan heter, beslägtadt med Grek. δραω, δραινω, hwartill sjelfwa förklaringen i Skalda **) gifwer anledning, så hörer ᚴ icke till ordets Grund-bokstäfwer (Radicaler), och kan alltför wäl utbytas mot aspiration; hwilken förwexling i den gamla Frankiska Dialecten är ganska wanlig, der man (t. ex. hos Otfrid, ungefärligen samtida med monumentet eller något yngre) läser Drahe för Drache o. s. w. Will man förändra h till ett lindrigt r-ljud,

*) På Runstenen 844 i Bautil, som är ibland de äldre, skrifwes ordet ↑R|ᚴ; på andra Runstenar med Þ.

**) Skalda N:o 65.

så strider det icke emot Fornspråkets art, som ofta låter slutaspiration öfwergå i ett tyst eller nästan stumt r, uttryckt genom Runan Aur (ᛅ), till skilnad ifrån Sonant eller wäsendtligt R, hwilket ofta såsom grundbokstaf slutar orden och betecknas med Reid (R).

Artha, som på andra Runstenar skrifwes hartha, och betyder: ganska, högeligen (valde), förekommer med alldeles samma bemärkelse i gamla Persiska språket *), och är i ursprunglig mening bibehållet i Skandinaviska Dialecter, t. ex. hart när: mycket eller ganska nära. Såsom tilläggsord brukadt, betyder hart: hård, tapper, stark, strång o. s. w. Med stark aspiration (Karta) finnes samma ord i Sanskrit, Persiskan, Grekiskan, Isländskan och Skandinaviska Fornspråket i flera enkla och afledda former. — I händelse ordet artha icke i det sistnämnde språket, liksom i Persiskan, ursprungligen saknat H, kunde detta likwäl efter en föregående aspiration utelemnas.

Skiljetecknen äro här, liksom i de flesta Runristningar, twänne punkter. Skulle någon,

*) Herodot berättar i 7:de Boken, att Xerxes i Grekiska språket betyder ἀρηϊος eller tapper och Arta Xerxes: μεγας ἀρηϊος, eller högeligen tapper, en wäldig krigsförste.

ch sådana äfwen finnas på stenar med munk-
ift, deraf wilja sluta till Christna mästare,
ill bör man erinra sig, att skiljetecken af sam-
na beskaffenhet förekomma i de äldsta Phoe-
icifka och Grekiska inscriptioner *), med hwil-
a Runorna, i hänseende till figuren, hafwa
närmare öfwerensstämmelse än med Romerska
okstäfwerna och derifrån härledda yngre skrift-
ormer.

Af hwad redan är anförd synes, att så
ått språk, som bokstäfwernas figur hänwisa
ll en aflägsen tid och tillåfwentyrs finnes
appt något Run-minnesmärke i Skandina-
ien, som i lika mått förenar alla tecken af en
ig ålderdom. Utgifwaren af Ingwar Widför-
s saga, som likwäl aldrig sjelf granskat den-
minneswärd, är af en annan mening, men
nför derföre så obetydliga grunder, att wid
em intet afseende kan fästas. Samme för-
ttare anser äfwen Drakfiguren på Runste-
rna **), såsom en ifrån Christendomens fö-

*) Jfr. *Montfaucons* Palæogr. Gr. pag. 134 ff. *Gesenii* Geschichte der Hebräischen Sprache und Schrift, Leipzig 1815, sid. 171.

**) Då man läser Grekernas fabler om Kadmos och hans hustru Harmonia, skulle man snart, med Rudbeck, kunna förmoda, att historien har uppkommit af en urgammal sed att hugga eller teckna Drakar på de dödas griftwärdar, eller åtminstone af en hithörande symbolik. Som bekant är, troddes det fromma paret wid sin ankomst ifrån

reställningar lånad symbol; men äfwen denna mening synes så mycket mindre kunna antagas, som man ifrån uråldriga tider finner denna figur såsom en sinnebild af kraft och hjeltemod *), äfwensom den, såsom bild af en skyddande Gudomlighet, war helgad åt de dö-

---

Boetien till Illyrien, blifwit förwandlade i twänne Drakar, om hwilka Ovidius, 4 Boken, 601. v. efter Adlerbeths öfwersättning, sjunger:

"Hwarken ännu de menniskor fly eller fada med betten
Och hwad de warit förut som wänliga Drakar de minnas."

Att händelsen skett wid deras grafwärd, bewittnas af Dionysios ifrån Alexandria i hans Jordbeskrifning (Οἰκουμενης περιηγησις), v. 390.

"Der wid en wik af hafwet, der Kadmos rysta bara grafwärd (τυμβος)
Och Harmonias möter din blick, en saga förtäljer:
Når från Jsmenios stränder, i lifwets senaste dagar,
Hit de lände, sitt hem förändrande, wänliga Gudar
Här i slingrande Ormars gestalt förwandlade båda."

*) Pausanias berättar, att när, före sjöslaget wid Salamina, en Drake wisade sig på Atheniensarnes skepp och Apollons orakel derom rådfrågades, swarades, att denne Draken war hjelten Kychreus,

de wid grafwar och andra heliga rum *). Den förstnämnde betydelsen lärer förmodligen Draken ägt i Lacedæmoniernas wapen eller på de gamla Slavernas fälttecken, hwarest, åfwensom på Runstenarna, twänne Drakar woro tecknade **). Om, i brist af säkrare underrättelser, lemnas rum för gissningar, kunde man förmoda, att Ylat ***) wore den af Ragnar Lodbroks Bjarkamal bekanta ön Ila, en af Söderöarna wid Skottland, der denne besjungne hjelte i öppen strid nederlade en Konung Örn; eller kanske snarare ön Öland i Österjön. Med Runstenens, på ofwanberörde grunder, förmodade ålder synes då intet af historien kändt härtåg till förstnämnde ö bättre kunna förenas, än Ragnar Lodbroks söners härjningar i Österjön wid Gothland, Öland och Ridgöthaland (Pomerska kusten) †).

---

*) Servius i sin Comm. till Æneidens V bok yttrar sig, "att intet rum saknar sin Genius, hwilken merendels under skepnaden af en orm wisar sig." I en af Persii Satirer heter det:

"Ynglingar! tecknen här två ormar, heligt är rummet."

**) Af William Jones afhandling om Chineserne synes det, som detta folk åfwen brukat teckna samma bild på sina fälttecken. Jfr. Asiatic Researches, Kleukers Tyska utdrag, I. sidan 137.

***) England skrifwes alltid på Runstenar Iglat eller Iglant.

†) Suhms Danska Hist. I. sid. 542.

Folkstraditionen på orten föregifwer, att en Konung, benämnd Racke, under stenen ligger begrafwen, hwarföre äfwen en inhägnad gata eller gräslind, som saknar gemenskap med någon annan wäg och endast för stenens skull synes blifwit bibehållen, kallas Rackegatan. Om denna Konung Racke berättas ungefärligen samma sägen, som Sturleson anförer om hunden Sör, och Saxo om en annan hund, som af Kämpen Gunnar sattes till Konung öfwer besegrade fiender; hwilken endast för denna öfwerensstämmelse, som ett bewis på dylika traditioners ålder och sammanhang med urkundernas ofta lika mörka och i ett fabelaktigt språk föredragna berättelser, förtjenar att iakttagas.

W—n.

Ett Indiskt skrifttecken ibland Runorna.

Man upptäcker i äldsta monumenter af bokstafsskrift twänne, ej mindre genom omfång än bokstäfwernas figur, ifrån hwarannan skilda hufwudsystemer. Huruwida deßa samtidigt utgå ifrån en gemensam rot, som tillåfwentyrs wore att söka i Indien, eller endera är en yngre utbildning af den ursprungliga formen, — eller båda hafwa för hwarandra främmande upprinnelse, låter sig icke med lätt möda bestämma. De flesta westerländska inscriptioner ifrån ålderdomen äro tecknade med bokstäfwer, som, hos större delen af serskildta Westasiatiska och Forn-Europeiska folk, i hufwuddragen fullkomligt öfwerensstämma. Alphabetet synes lämpadt till Norden och bergstrakterna. Bokstäfwerna äro få, och många ljud, hwilka en uppöfwad organ kan uttrycka, alldeles okända. Det är, liksom skarpa Nordanwindar skulle åstadkommit en krympning i språkets organer, såsom förhållandet werkligen är, då man under en häftig köld försöker att uttrycka sig. Till detta enkla skriftsystem, som förmodligen ifrån början endast ägt trenne sielfljud och ett ganska inskränkt antal medljud *), kan man, utom Runorna, räkna He-

*) Österländningarne hafwa, som bekant är, flera bestämda bokstafsljud och tecken för deßa än äldre

breiska myntskriften, Phoenicisha, Æthiopiska *), Samaritanska, Forn-Grekiska, Etruskiska, Spanska m. fl. samt alla ifrån dem härledda alphabeter. Ibland deßa skriftformer äro förmodligen få, som renare bibehållit sin ursprungliga enkelhet, än Runorna. Oaktadt denna prägel af högsta ålderdom, har man ansett deßa bokstäfwer såsom en urartad Romersk skrift, då likwäl en sorgfällig granskning lärer, att det just är de äldsta skriftmonumenter, såsom Phoenicisha, Forn-Grekiska och den gamla Hebreiska myntskriften ifrån Maccabeernas tid,

---

Europeiska folk. Den Hyperboreiska folkstammen synes, äfwensom Grekerne i språkets första ålder, icke ägt flera bokstafsljud, än som swarade emot deras bokstäfwer. Ännu finner man mundarten i Österdalarna, isynnerhet Orsa, Mora och Elfdalen, samt några få andra Nordiska trakter, så inskränkt, att den nästan kan återföras till de äldsta Runor. Orsaken till sådan stiljaktighet må sökas antingen i luftstreckets mildhet, som i Österländerna medgifwer talorganernas friare werksamhet, eller hos folkstammarna sjelfwa, som närmare ättfäderne i tanke och lefnad, äfwen för Gehöret trognare bibehållit minnet af stamslägtets urådriga, med själens och organismens ursprungliga lagar fullständigare öfwerensstämmande bildning.

*) Hit hörer äfwen den Phoenicisk-Ægyptiska skrift, med 3 vokal-tecken, som Caylus upptäckt på Mumie-bindlar. Jfr. *Caylus* Rec. d'Antiquit. Egypt. T. I. pag. 65 ff. T. V. pag. 77 ff.

med hwilka Runorna förete största likheten, under det öfwerensstämmelsen med Romerska Alphabetet är mera aflägsen.

Runorna, såsom de förekomma i äldsta Nordiska Ristningar, äro endast 14 till antalet, till hwilka redan tidigt Runan ᚠ (O) blifwit tillagd. Ibland deßa finnes en bokstaf, hwars upprinnelse förgäfwes sökes i ofwanberörde skriftsystem. Denna är Runan Aur (ᚫ), eller slutbokstafwen R, som träffas på de flesta Swenska och några Danska Runstenar. Man behöfwer wäl icke annat bewis, att denna bokstaf tillhörer ett helt eget skriftsystem, än att den alldeles saknas i Norrska Inscriptioner, utom det att den aldrig förekommer i något enda af de Westerländska Alphabeter, som med Runorna äga gemensam härkomst och en genomgående öfwerensstämmelse. Någon, förmedelst främmande bildning, skedd blandning af serskilda skriftarter måste således här förefallit; och då bemäldte Runa nästan uteslutande synes tillhöra Swerige, leder oß undersökningen till de trakter, ifrån hwilka, sedan Norden redan, i mån af klimat-förhållanden och fruktbarhet, war bebodt, ett krigiskt wandringsfolk öfwerswämmade Östersjöns kuster-länder och isynnerhet Skandinavien, en händelse, hwaraf det senare landets häfder förwarat obestridliga minnen. Man finner också werkligen ibland de folk, med hwilka deßa stammar ägt härkomstens gemenskap eller urāldri-

ga förbindelser, berörde skrifttecken, som med någon förändring i dragen, hwilken lätt kan deraf förklaras, att den i Norden blef skuren i träd eller ristad i sten, men i Österländerna ritades på palmblad, wäf och papper, — förekommer i Indiska (Tab. I. Fig. 22, N:o 12) och derifrån helt och hållet eller till någon del afledda alphabeter, såsom Tangutiska (N:o 11½), Armeniska (N:o 15), Iberiska eller Georgiska (N:o 13, 16, 17), Tatariska (N:o 14), samt Chinesiska Mongolernas, ifrån Thibet med Buddhaismen införda, quadratskrift Shob *) o. s. w.

Indiska språket, som, efter kännares enhälliga omdöme, öfwerträffar öfriga Österländska språk i utbildning och rikedom, äger för serskildta ljud, hwilka ett Europeiskt gehör sällan urskiljer, egna tecken. Således finnes i Indiska Alphabeter R-ljudet uttryckt under flera former, ibland hwilka en är den bokstaf, hwars öfwerensstämmelse med Runan Aur redan är nämnd. Den kallas Ra-karaf eller Rep'ha, förekommer i början och slutet af orden, men ombwexlar i senare fall oftast med halfvokalen eller Aspirations-tecknet Wisarga. Sistnämnde skrifttecken, som egentligen betecknar den skarpa aspiration, hwilken efterföljer ett sjelfljud, anses i Indiska Gram-

*) Se Klapproths Reise in Georgien und Kaukasus, T. II.

matiken såsom ett medelting emellan vokal och consonant och skrifwes i äldre handlingar ömsom ⁚, ⁘ och ∩. Visarga motswarar h, och synes, för att döma af Nordalbingernas Alphabet *), under denna betydelse och med nästan samma figur, bemäldte skrifttecken äger i gamla Handskrifter af Wedas, werkligen funnits i äldre Run-alphabeter. Senare har detta h i Skandinaviens Runor tilläfwentyrs blifwit förbytt med ✱, som i Nordalbingernes alphabet ännu **) bibehåller den gamla Westerländska betydelsen af ch, sch, gh o. s. w., och motswarar Grekiska bokstafwen χ (Chi) samt till den hörande former.

Visarga brukas endast såsom slutbokstaf och är ett substitut för Ra-karah eller R, samt således sjelf att betrakta såsom ett swagt eller stumt R. Den återgår också till R, när föregående sjelfljud är något annat än kort A, och vokal

---

*) Tab. I. bokstafwen N:o 21.

**) Jfr. samma Alphabet uti Hickesii Thesaurus L. Sept. Vol. I. P. 2, pag 3, bokstäfwerna gibu och gilu. — Wormii Lit. Run. pag. 46 bokstäfwerna gibu och chilch. Brooeman om Runstenarnas ålder, m. fl. st. — Samma betydelse har detta skrifttecken i Norrmännernas Alphabet, efter Beda, uti Trithemii Polygraphia Lib. VI. samt Hickesii Th. l. c. m. fl. st.

eller sonant *) consonant följer **); till ex. för Manuh gatah skrifwes Manurgatah: Manu ***) (har) gått. I sistbemäldte fall förändrar den sin form och antager Na-karah's (N. 12), hwilken, såsom wi funnit, både i början och slutet af orden förekommer i Kaukasiska alphabeter. Då denna bokstaf, sannolikt ifrån Kaukasen (förmedelst Swearna?) införddes i Skandinaviska språket, som redan ägde ett uråldrigt och allmänt kändt tecken för R (R), blef den wißerligen ibland Runorna bibehållen, men såsom ett oföränderligt tecken för det owäsendtliga eller stumma R, som war beslägtadt med h, hwilket senare, i enlighet med Nordiska språkets art, som sällan uttrycker en final-aspiration, i slutet af orden bortlades. Runan Aur förenar således på wißt sätt de twänne Indiska bokstäfwerna Na-karah och Wisarga, med hwilken senare den har en egenhet gemensam, att nästan uteslutande förekomma såsom slutbokstaf. Häraf kan det förklaras,

*) Bokstäfwerna indelas efter Indiska Grammatiken uti Surda, nämligen k, kh; ch, chh; t, th; t, th; p, ph; sch, sh, s. och Sonanta, nämligen g, gh; dj, djh; d, dh; d, dh; h, bh; r, l, alla 3 n-ljuden, jemte m, w, y, (j) och alla vokalerna.

**) Ordet förenas då med följande till ett enda.

***) En afwikande benämning på Menu eller Monu, Indernes Minos eller förste Lagstiftare.

att Aur ibland Helsingerunorna betecknas medelst twänne punkter (:), alldeles som Visarga (:) i Indiskan *).

Till följe af det föregående borde man förmoda, att det R, som ömsom genom Rakarah eller deß substitut Visarga betecknas, och som blott är en hårdare art af Aspiration, i Skandinaviska Fornspråket wore mindre wäsendtligt, än det sanna, medelst ᚱ utmärkta R. Så är också förhållandet. Aur förekommer aldrig såsom grundbokstaf (Radikal), och endast i sådana ord, som i beslägtade fornspråk, isynnerhet det Grekiska (Doriska) och Moesogóthiska, sakna r, samt i förändringar och sammansättningar, åfwensom i yngre Dialecter, såsom Tyska, Swenska och Danska m. fl. merendels förlora detsamma. Häri ligger också den wäsendtliga skilnaden emellan Runorna Reid (ᚱ) och Aur (ᛦ), hwilka båda lika ofta förekomma såsom slutbokstäfwer, åfwensom den sistnämnde, fastän ganska sällan, likwäl någon gång i gamla och med omsorg teck-

*) Författaren till Afhandlingen om Skandinaviens benämningar (uti Iduna, VI Häftet, sidan 21) som, medelst underrättelser om Indiska bokstafsskriften, behagat upplysa förewarande undersökning, har likaledes först fästat uppmärksamheten på sistbemälde öfwerensstämmelse.

nade inskrifter träffas inuti orden *). Det stumma R (Aur) har förmodligen i fornspråkets uttal blifwit med noggrannhet skildt ifrån det sonanta eller wäsendtliga R, och troligen utförts genom en skarp aspiration **), som ofta öfwergått till ett lindrigt (sibilant) ljud af r, samt någon gång förbytts uti s; hwilket torde upplysa, huru bemälde Runtecken i Obotriternas skrift, som nära öfwerensstämmer med Runorna, samt i ett gammalt Isländskt, efter en äldrig tradition ***) uppteckнadt, alphabet erhållit betydelsen af s och z †).

R i Fornspråket är Sonant och uttryckes i Runristningar ††), såsom slutbokstaf, gen-

*) Merendels i böjningar och förändringar af war och Their, samt wid sammansättningar af ordet Gair.

**) I mycket gamla Runristningar behåller ᚺ ännu betydelsen af h. Se nästföregående afhandling.

***) Tab. I. fig. 22. N:o 19, 20. Jfr Masch's Obotritische Alterthümer aus dem Tempel zu Rhetra. Berlin 1771. in 4:o. — *Wormii* Literatura Runica. pag. 42.

†) Indiska Aspirationen Visarga förändras äfwenledes framföre en surd bokstaf till sibilant eller s.

††) Runstenarnas Inscriptioner äro merendels förändringar af ett enda thema, öfwarföre de efter bestämda språkreglor mäste blifwa i mer eller mindre mån ofullständiga. Genom Analogien med Is-

um ᚱ efter ᚦ, ᛋ, ᛏ, ᚾ, och ᚴ samt i några ord efter långt A. Detta R hörer till Grundbokstäfwerna och finnes derföre i forndialecter af stamspråket, samt bibehåller sig i förändringar, sammansättningar och yngre dialecter, genom hwilken waraktiga art det fullkomligt skiljer sig från Aur.

Ex. Fadur. — I Sanskr. Pitir. — Pers. Peder. — Grek. πατηρ. — Lat. Pater. — AS. Fæder. — Isl. Fadir. — Aleman. och Germ. Vater. — Sw. Fader. — Eng. Father. — Frans. Pere o. s. w.

Burudr. — I Sanskr. Brader. — Pers. Brader. — Lat. Frater. — Grek. φρατωρ (stamförwandt). MG. Brodhar. — Frank. Bruadr. — AS. Brodor. — Isl. Brodir. Sw. Broder. Frans. Frere.

Tutur. — I Sanskr. Duhitir. — P. Dochtar. — Grek. θυγατηρ. — MG. Dauthar. — Fr. (hos Otfrid) dother, thother. — Tysk. Tochter. — AS. Dohter. — Isl. dotti r. — Sw. dotter. — Dan. Daatter. — Holl. Dochter. — Eng. Daughter. — o. s. w.

Anm. Samma noggrannhet iakttages i Helsingerunorna. Således tecknas der Brudr,

---

ländska språket kan man likwäl utwidga deßa till större allmänlighet.

Aur *) (Norr) o. s. w. med ᚳ, som i detta Alphabet motswarar ᚱ eller Reid, men aftir m. fl. med ᛅ. eller aur.

Det stumma R förekommer såsom slutbokstaf och uttryckes genom Aur (ᛅ) efter ᚠ, ᚡ (K, g.), ᛁ, ᛏ, hwartill, efter analogien med Isländskan, kan läggas m, l, n.

Sådana ord utelemna ofta ᛅ **), och förlora det i gamla Dialecter af stamspråket, samt merendels äfwen i de yngre. I Isländskan är det wißerligen bibehållet, men en närmare kännedom om folkspråket skulle kanske upplysa, att det äfwen här oftare tillhörer en classisk rättskrifning, än werkliga uttalet. I Swenska språket bortfaller det, utom i Verbalformens

*) Af Indiska stamordet Nore, Nare, som betyder: pol, näsborr (Iduna VI. sid. 273), tråd (Wilkins Bhaguat-Geeta), o. s. w. och igenfinnes i Lat. naris, näsborre; — i Gr. ναρκαειν: stelna, ναρκη: stelnande; Swnara, Eng. to narrow; stelna, krympa af köld o. s. w.

**) På Runstenarna läses derföre ömsom Ulfᛅ och Ulf, Thuriᛅ och Thuri. Aftir teknas wanligen med ᛅ i slutet, men icke sällan utan. Se sid. 335, noten *. I Skirnisfor 39, läser man äfwen ept för eptir.

mens Enhetstal, och i Flertalet af wißa *) nomina, samt några få andra ord-former.

Ex. Fruda⋔. Genit. af frudhr, i Isländskan frodhr (i bestämd form: frode.) — Gr. Φραδης. — MG. frodans. — Frank. och Alem. fruatr. — Holl. vroed. — Lat. prudens. — Fornpreuß. pruota o. s. w.

Thri⋔. Sanskr. tri, triya. — Zend. Thre. — Gr. τρεις. — Lat. tres. — MG. thrins. — AS. Thry. — Isl. Thrir. — Lettiskt trys. — Rysk. tri, troe. — Polsk. trzy. — Eng. three. — Frans. trois. — Sw. tre o. s. w.

Thei⋔, Thi⋔. — Sanskr. te. — Gr. τοι. — MG. thai (på några Runstenar thai⋔). — AS. Dha. — Holl. Zy. — Isl. Their. — Sw. the, de, di o. s. w.

---

*) Allmänna Regeln derföre, som likwäl icke saknar undantag, är följande:

1) Är Singularis i fornspråket utan ändelsen r, bibehålles denna ändelse i Swenska Dialecternes språk, ex. willa, willer (för willor); lina, liner (för linor): tá, tär; mörk, marker; nål, näler.

2) Slutar Enkeltalets nominativ med stumt R i gamla språket, bortfaller denna ändelse i flertalet efter Swenska folkspråket, ex. domr, domme (för dommar); wargr, warge (för wargar); skogr, skoge o. s. w.

Tecknens förklaring. Tab. I. fig. 22. N:o 11 ½. Tangutisk skrift. *Georgii* Alphab. Tibetan. — 12. Indiska bokstafwen Ra-Karah (R). — 13, 16, 17. Äldre och nyare former af Georgiskt (Iberiskt) R. Jfr. Klapproths Reise; Schultzes Sprachmeister; m. fl. st. — 14. Tatariskt Alphabet efter Tourneisen, uti Schultze. l. c. Med detta öfwerensstämmer nära Mongolernas qvadratskrift Shob. — 15. Armeniskt R. Schultze l. c. — 18. Runan Aur, efter sina båda förändringar. 19. Obotriternas J. Masch Die Obotritischen Alterthümer aus dem Tempel zu Rhetra. Berlin 1771 in 4:o. 20. Isländskt Run-S. Wormii Lit. Run. — 21. Marcomannernas Hagale (H).

W—N.

Beskrifning öfwer en gammal Silfwer-Patén i Linköpings Dom-Kyrka.

Kyrkornas Skrud och Silfwer förtjena alltid fornforskarens uppmärksamhet för de bildwerk och inskrifter de icke sällan från forntiden förwara.

Merendels träffar man på dylika fornsaker helgonabilder och Latinska bönformler, hänwisande på den Catholska Gudstjenslen. Sällsyntare äro Heraldiska minnesmärken och inskrifter af rent historisk betydelse. Då således dylika förekomma, äro de desto mera anmärkningswärda. Af sådant wärde är den gamla Silfwer-Patén, som förwaras i Linköpings Domkyrka. (Se Tab. II. Fig. 1.)

Den wisar på inre eller concava sidan Ofwerlambet med segerfanan. Randskriften är Swensk, icke Latinsk, som å dylika minnesmärken är allmännast och lyder ordagrannt som följer:

✠ beder ✕ wel ✕ for ✕ her ✕ heils ✕ turins ✕ siel ✕ af ✕ krakarum ✕ sum ✕ wart ✕ ridder ✕ po ✕ te ✕ helga ✕ graf ✕ och ✕ gud ✕ miskon ✕ sik ✕ over. ✕

På yttre eller convexa sidan afbildas St. Anna, på sina knän bärande Maria och Jesus-barnet, med omskrift:

help × sancta × anna × seilf × triddie × denk × ewich × amen ×.

Wapnet — twänne gyldene bjelkar i blått fält — antyder, att denna inskrift angår en af Bielke-ättens anherrar. Ibland dem finner man också Nils Thuressson, till Kräkerum *), Riddare, Swea Rikes Råd och Drots under Konung Magnus Ericsons och Kon. Albrechts regering.

Denne i den tidens Historia märkelige man war son af Thure Kettilsson (Bielke), Swea Rikes Råd från 1283 till 1322 **). I samma wärdighet nämnes sonen Nils Thuressson redan år 1344 och kallas äfwen Riddare. Denna inskrift upplyser, att han warit Riddare af den Heliga Grafwens Orden, Eques de Sancto Sepulchro ***), en omständighet, som leder till den förmodan, att han i deßa tider gjort en resa till de heliga orterna.

*) I Småland.

**) Uggla, Sw. R. Råds-Längd. III Afd. sid. 12.

***) Instiftad i Palæstina år 1110 till Trons beskydd och almosors samlande för christna fångars utlösen från de otrogna. Ordens-tecknet ✠ skall förebilda Frälsarens fem sår.

År 1354 nämnes han såsom Lagman i Tiohärad (Småland) och Höfwidsman på Calmare Slott *), Swea Rikes Drots 1361 **), Lagman i Österlanden (Finland) 1362; och att han äfwen i Carelen ägt jordagods, synes af det gåfwobref han till Wexiö Domkyrka under detta år utfärdat ***). Såsom Lagman på Öland omtalas han 1363. Wid denna tid öfwergick han till Albrechts af Meklenburg parti. I det härtåg, som denne Konung företog till Finland 1364, för att bringa denna del af riket, som ännu war Kon. Magnus tillgifwet, under sin lydnad, war Drotsen Nils Thuresson honom följaktig. Under den långa belägringen af Åbo Slott, blef han wid utfall af de belägrade dödad. Stiernman är i owißhet om hans dödsår, som dock tillförlitligen upplyses af Ericus Olai och följande wittnesbörd ur Annales Visbyenses: "Anno MCCCLXIIII Sveci castrum Aboense obsederunt et tandem optinuerunt; ubi Dapifer regni Svecie Nicholaus Sturesson (Thureßon) a castrensibus occulte occisus est †).

Hans lik har förmodeligen blifwit hemförd och begrafwet i Linköpings Domkyrka, i

*) Stiernman, Höfdinga-Minne. s. 282.
**) Rosenhane, om de 5 höga Riks-embeten.
***) Stiernman, på anförda ställe.
†) Scriptores Rer. Svecicar. T. I. Sect. I. p. 451

den gamla Bielke-grafwen på kyrkans sydöstra sida. Till sådagift hafwa hans arfwingar wid detta tillfälle gifwit en stor silfwerkalk med åtföljande Patén. Kalken har redan 100 år tillbaka blifwit förändrad, eller, som det i den nya inskriften heter: 'meliori arte renovatus majorique pondere auctus est Anno Christi 1700 *). — Patenen, den wi här i korthet beskrifwit, har dock lyckligen undgått detta renovations-begär, och således kunnat lemna några bidrag till wår Historia, som för denna tid icke har att skryta af öfwerflöd på monumenter.

S—R.

*) Af de gamla prydnaderne woro endast ett litet Crucifix, samt Bielke-wapnet bibehållne och å foten fastnaglade.

Anteckningar om Drottning Catharina, Konung Carl Knutßons Gemål, och Deß Graf-monument i Wadstena Klosterkyrka.

Catharina, dotter af Carl Ormsson till Bjurum, Riddare, Swea Rikes Råd, och Höfwidsman på Westerås Slott, samt Märta Gregersdotter (Läma) till Tyresiö, blef år 1438 den 5 October i Stockholm förmåld med då warande Riksföreståndaren Carl Knutsson (Bonde), sedermera Sweriges och Norriges Konung.

I ett nära tolfårigt ägtenskap ägde Konung Carl med denna sin andra Gemål nio Barn, af hwilka fyra söner och en dotter afledo i späda åren. Af fyra till ålders komna Döttrar ihågkomma wi här endast Magdalena, gift med den mäktige Iwar Axelsson (Tott), hwars uppträde i Carl Knutssons Historia är af så stor märkwärdighet.

Drottning Catharina afled i Stockholm den 7 September 1450, till stor sorg för sin Gemål. Det är i anledning häraf, som Rim-Chrönikan, i sitt enkla språk, lemnar af denna Drottning följande wackra minnesteckning, som i ställe för all annan lefwernes-beskrifning här förtjenar sitt rum:

"Nativitatis Mariæ Apton thernäst *)
Miste Konungen then han unte bäst,
Thet war hans Drottning ok Förstinna;
Näplika han tolka kan ater finna,
Af alla the Fruer man kan leta,
Skal man aldrig skönare Quinna weta.
Gudh hade henne wäl skapat,
Ok inga Fägring a henne tapat,
Liff ok ånlite hade hon ee,
Ok the skönaste händer man wille see;
Allom lade hon godt til,
Ok ingens Mans wärsta weta wil.
Ingen man sva förgiande är,
Kom han thär som hon war när,
Sina forg han snart förgat,
Sva blisd war hon aff taal och laat,
Till Dantz ok glädi altiid reda,
Man saa henne siällan nogen tiid wreda.
The Folck finnas ey ännu
Mere Kärleck hade samman än the tu.
Thet war aldre med minsta orde,
Thet nogor moot thera andra giorde.
För sanna skrifwer jak thet här
Svadant paar Folck ey nu är,
Som Gudh hafwer sva begafwat i alla stycke,
Med Fägring, wijsdom ok goda Lycke.
Thet skulde togh en tyd äpter Guds wilia
Thera samwaran med Döden atskilia" **).

*) Aftonen före Mormässodagen, det är den 7 Sept.
**) Scriptores Rer. Svecicar. T. I. Sect. 2. sid. 136.

Hon dog också i behaglig tid, ty hon undgick derigenom de ſtormiga ſkiften, ſom så många gånger ſkakade hennes Gemåls Konungathron.

Konung Carl lät ſedan föra ſin afliddna Gemåls lik till Wadſtena och begrafwa henne i derwarande Kloſterkyrka, i det nya grifthor han der låtit uppföra. Diarium Wazstenense berättar denna omſtändighet helt kort. Utförligare är deremot Rim-Chrönikans beſkrifning:

"Konungen ſidan til Waſtena foor
Ok lot ther byggia en nyan Koor,
Warfru Chor man honom kalla,
Skönara war ey tha i kirkiana alla;
Ok lot en ſkön hög Gript ther göra
Ok om winterin effter henne tijt föra,
Ok lot henne ther begrafwa tha
Med Biſkopa och Klärka ärlika begaa,
Sva at näplika ſkedde i nagot aar,
Een Förſtinna ärligare begangit war.
Thertill lot han göra ther
Thet ſköneſte Ciborium i Swerike är
Ther Monſtrantia plägar i ſtaa
Öſter norr ſättes thet i Korin ſva" *).

Under en Antiquariſk reſa om ſommaren 1820 hade jag tillfälle att underſöka Drottning Catharinas Graf-monument, ſådant det ännu befinnes, i Wadſtena Kloſterkyrka. Det utgöres af en enkel Likſten, utan alla prydnader, med

*) Script. Rer. Svec. pag. 137.

en Latinsk inskrift längs efter kanterna, som är ordagrannt denna:

> In hoc sepulchro positum est corpus inclytæ Reginæ Catharinæ Caroli secundi Svecorum Gothorum et Norvegianorum quondam Regis conjugis et magnifici domini Caroli Ormonis Militis aurati Regnique consiliarii filiæ.

Wi hafwe ansett nödigt att här bifoga en noggrann afritning af detta i mer än ett hänseende märkwärdiga Grafmonument (Tab. II. Fig. 2). Ehuru det tillförene finnes afteckнadt i Dahlbergs Svecia Antiqua et Hodierna, skall hwar och en som behagar jemföra den nu lemnade noggranna teckning med Grefwe Dahlbergs, finna, att denna sednare, isynnerhet hwad inskriftens rätta utseende beträffar, är ad libitum afritad *).

*) Att Grefwe Dahlberg meddelat en så föga tillförlitlig afritning, är besynnerligt, då redan år 1670 den förtjente Antiquarien Elias Brenner troget afteckнat detta Monument. Det finnes under N:o 35 bland hans på Kongl. Allmänna Bibliotheket i Stockholm förwarade handritningar öfwer 53 Grafstenar i Wadstena Klosterkyrka. Dessa ritningar hafwa sedermera blifwit skurne i trä; men då de af dem tagne afdrag äro ytterst sällsynta och ingenstädes återfinnde af beskrifningar, synas de utgöra blotta prof-aftrycken till ett Antiquariskt werk, hwars tillämnade utgifwande af okända orsaker blifwit inställdt.

Ett wigtigare ſkäl att till allmänt ſkärſkådande öfwerlemna teckningen af detta Monument, är, att det af wåra äldre Antiquarier blifwit origtigt utgifwet, att ej ſäga något härdare, till ex. då Meßenius i ſina Tumbæ veterum apud Sveones Gothosque Regum &c. Stockh. 1611, meddelar deß inſkrift ſåſom af följande lydelſe:

"*In hoc sepulchro* quiescit *inclyta regina Domina Catharina Domini Caroli* Canuti *Svecorum Gothorum et Norvegianorum Regis Conjunx et generosi domini Caroli Ormonis Militis aurati regni consiliarii filia.*

Icke mycket tillförlitligare är Hadorphs läsning af denna Inſkrift, ſom han infört i ſin edition af Rim-Chrönikorne, Stockh. 1674, ſid. 406, hwilken läsning von Dalin anſett tillförlitlig och intagit den i ſin Swea Rikes Hiſtoria Tom. II. ſid. 711. Den lyder åter ſålunda:

"*In hoc sepulchro quiescit inclyta Regina Domina Catharina Domini Caroli secundi Svecorum Gothorum & Norvegianorum Regis Conjunx et generosi Domini Caroli Ormonis Militis Aurati, regni consiliarii Filia.*"

När man beſinnar det öde, detta ett af wåra märkeligare minnesmärken från fornåldern haft, att af flere Editorer ſå betydligt

wanskällas, finner man ett nytt bewis för den erfarenhetssats, att alla wåra äldre Monumenter förtjena en alldeles ny undersökning och mer omfattande granskning, i fall wi i en framtid skulle erhålla dem i ett werk samlade, ordnade och utgifna. En önskan, som wåra grannar i Danmark till det mesta sett uppfylld i Pontoppidans Marmora Danica Tom. I. II. Köpenhamn 1739—1741. Fol.

Undersöker man åter, hwad kan wara orsaken, att inskriften å det forntida minnesmärke, wi här meddelat, blifwit af Meßenius och flera origtigt utgifwet, att ej säga förfalskadt, så faller det genast i ögonen, att det till Kon. Carl Knutssons namn tillfogade Epithet "Secundus" måtte hafwa föranledt detta pia fraus. Denne Konung, som uppå Johannes Magni auctoritet allmännast blifwit kallad Carl den åttonde, heter å detta Monument Carl den andra. Monumentet är således i mer än ett hänseende af stor historisk märkwärdighet, och deß intyg icke utan wigt, då det lägges till de flera owedersägliga wi redan förut äge derpå, att den Swenska Konunga-Längd, wi efter Johannes Magnus erhöllo, i många delar saknar all historisk tillförlitlighet. För Meßenius och flera Johannes Magni ifriga efterföljare skulle således ett så äldrigt och owederságligt wittnesbörd, som det ifrågawarande Monument angifwer, göra ett swårt fleck i räkningen, och man war derföre i hem-

lighet betänkt på att dölja, så godt man kunde, det werkliga förhållandet. Rätta sammanhanget har wål sedermera blifwit uppdagadt. Men wi hafwe ansett Monumentet wara i sig sjelf så wigtigt, att en pålitlig teckning deraf längesedan förtient att komma i dagsljuset. För öfrigt afhålle wi oß från ytterligare commentarier, då minnesmärket i alla fall bäst talar för sig sjelf.

S—R.

Forntidsminnesmärken i och wid Christiania.

(Ur ett bref till Idunas utgifware.)

De i antiqvariskt afseende märkwärdiga ställen i och omkring Christiania, äro: 1:o) Aggershuus Slott. 2:o) Opsloe*) kyrka (Sct. Halvars). 3:o) Hovedöens kloster och 4:o) Aggers kyrka.

1. Slottet har min inskränkta tid icke tillåtit mig att undersöka. Deßutom är det ännu i det tillstånd, att tiden icke så snart förmår förstöra det.

2. Af Sct. Halvars kyrka i Opsloe finnes blott en grushög qwar, så att det ej, utan genom en kostsam gräfning, är möjligt att bestämma deß storlek och figur. — År 1807 företog Majoren i Kongl. Danska Arméen, v. Sommer en undersökning i nämnde kyrka, men kunde icke dermed komma längre, än att blotta grundwalen till Choret, hwilket, åfwensom i Aggers kyrka, har warit rundt. Wid detta tillfälle blefwo åtskilliga graffställen och Liksienar funne, till det mesta från början till medlet

*) Namnet är egentligen Osloe och härleder sig från Loe-elfwen, som här har sin mynning (os).

af det 17:de århundradet. — Blott en enda lemning från detta ställe, före Reformationen, är en Grafsten (af allmän gråsten), öfver hwilken en ritning, så noggrann, som den kunnat göras, är bifogad (Tab. III. Fig. 1). Stenen, som nu finnes nedlagd utanför ingången till en liten byggnad, strax söder om kyrkans ruiner, är nära $3\frac{2}{3}$ (Norsk) aln lång, $2\frac{1}{3}$ aln i den breda och $1\frac{1}{4}$ aln i den smala ändan. Midt på stenen har den här under begrafne Prelaten i hela sin skrud blifwit enligt den tidens bruk afteckнad, hwilken teckning nu är till en stor del bortnött. Derutomkring wid stenens kanter står denna rimmade inskrift inhuggen:

(Chr)isti: millено:
C: ter: anno: septvageno
(E)t(Q)vintodeno:
Septembris: menseque (..?)
Pontificis: posita:
sunt: ossa: Johannis: in: isto:
✝ Pro: qvo: gratvita:
vos: ferte: precamina: Christo.

det är:

År efter Christi börd (1370) 1385 d. .. September blefwo Prelaten Johans (Jons) ben här nedsatte: för honom fällen wälwilliga förböner till Christum!

Inskriften är ännu nog lätt läslig, så långt ej något blifwit bortslaget eller utnött:

men äfwen wid sistnämnde förhållande kunna Chr i första ordet Christi samt e och q i et qvintodeno, äfwen som o i pro, lätt återställas. Swårare blir det med ett midt i inskriften eller i slutet af andra versraden utnött ord, hwilket, att döma af rimmet, synes ändats på eno, såsom seno eller dylikt: denna otydlighet gör ock, att man icke med säkerhet lärer kunna bestämma årtalet och månadsdagen. Ett anno Christi milleno C (entum eller centeno) ter septuageno betecknar 1370 samt & qvintodeno betyder 15:de, är intet twifwelsmål underkastadt. Lättast skulle wål detta 15:de kunna anses såsom beteckning af dagen i September månad, då man tillika hade fullkomligt sammanhang utan att behöfwa det ordet, som är utnött och som nödwändigt fordras för denna versen, om den skall hafwa sin behöriga längd och sitt rimslut, så wål som de öfrige; men knappt hade författaren då kunnat begagna de dubbla föreningsorden et framför qvintodeno, och que efter mense, om han ej med det förra welat antyda, att det 15:de och 1370:de året skulle läggas tillsamman, eller att han för sin vers och rims skull så nödgats beteckna år 1385, och sedan med: septembris mense (que seno (?) eller dylikt) welat utmärka månadsdagen*).

J.

*) Ibland Oslo Prelater wid denna tiden finnes en Biskop, som Ramus i Norges Beskr. kallar

3) Hovedöens kloster blef år 1808, då man för anläggning af två batterier på ön nedref de qwarstående ruinerne, så mycket, att jag med största möda har kunnat winna någon upplysning om deß storlek och figur.

Kyrkan med tornfoten och Choret har warit wid paß 80 Norska alnar lång inwändigt, och murarne $2\frac{1}{4}$ till $2\frac{1}{2}$ aln tjocka. Bredden

---

både Jonas och Jon, eller såsom det i en Biskopslängd efteråt i en Norsk Lagbok i Handskrift på Kongl. Allmänna Bibliotheket i Stockholm förekommer, Joon, ett namn, hwilket, såsom wårt Swenska Jon och Jöns, samt det Engelska John, öfwersättes på Latin med Johannes. Förstås med denne Prelaten Johannes den nämnde Biskop Jon, som enligt Ramus lefde ännu år 1378, så kan årtalet åtminstone icke wara 1370. Men allt detta måste lemnas att af andra urkunder än de, som för oß warit tillgängliga, närmare afgöras, helst flere woro Romerska Kyrkans prelater, än Biskoparne. Minnesmärket är icke deß mindre wigtigt, ibland annat äfwen för sin metriska inskrift, hwarwid dock några stafwelsers, i Latinska versläran annars nog bestämda längd mindre noga blifwit iakttagen, än deras rimslut mot hwarandra.

I Swerige förekommer på Hardeberga klocka i Skåne sådan rimmad, eller så kallad Leoninsk vers, tecknad med runor; äfwenledes på Botkyrkestenen, på Biskop Herrmans grafsten i Lunds Kraftkyrka, m. fl. med wanlig munkstil.

(Anmärkning af utgifwarne.)

af kyrkan har warit omkring 17½ aln och af Choret och tornfoten omkring 12 alnar.

Genom tornfoten, som stått wid C, har warit en dörr, hwilket synes af den på Tab. III. Fig. 3. upptagna planritning öfwer Ruinerne, (nyß förr än de blefwo nedbrutne); men midtemot denna dörr finnes återstoden af en mur, d, som tyckes hafwa gått midt åt densamma och afdelt tornfoten i twänne rum. — Wid e synes också hafwa warit en dörr. Wid f är en windeltrappa, af hwilken man ännu kan gå några steg nedåt — förmodligen till en källare under tornfoten, emedan dertill, wid g, tätt wid jorden, ett lufthål ännu tydeligen synes. Denna trappa har sannolikt åfwen fört upp till tornet, som utan twifwel har stått på kyrkans westra ända. På Chorets norra och södra sida hafwa warit twänne kapeller h, h, och mot den östra ändan tyckes Choret hafwa warit rundt, såsom St. Halvars och Aggers kyrka. Cellerne och uthusen i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, af hwilka blott förstörde grundwalar och källarfördjupningar finnas qwar, hafwa wäl åfwen warit af mursten, men icke så starka, som kyrkans. — Hufwudfiguren af deßa har jag någorlunda troget aftecknat; men om afdelningarne äro noggrannt träffade, törs jag icke säga.

På kyrkans södra sida har från klostergår-

den säkert warit en dörr, af hwilken dock intet spor nu finnes.

Klostergården u har warit trång och djup, omgifwen af en Swale, eller gång v v v.

Klosterbrunnen x, är rund murad och nyttjas ännu, emedan den har godt, klart watten.

Enligt Langebeks Scriptores rer. Danic. har Hovedöens kloster blifwit stiftadt omkring 1148; af hwem, nämnes icke. Man wet dock att det af stiftaren warit bestämdt till ett Munkekloster, då en koloni Munkar ditlände från England, och att det bar namn af Mariæ eller Wår Fru kloster.

Sedan konung Sverre hade öfwerwunnit sin motståndare Magnus i sjöslaget wid Bergen, och bragt större delen af Norrige på sin sida, syntes allt lofwa honom en lugn besittning af riket. Men oaktadt alla de lofwärda inrättningar Konungen widtog till landets bästa, gjorde dock inwånarne i Opsloe och wid Christiania-Fjordens kuster uppror, för att sätta på thronen en Munk från Hovedöe kloster, wid namn Jon, hwilken utgaf sig för son af Konung Inge. Munkens anhängare, Kuflungarne (så kallade på spe, af kufl eller munkehufwa) eröfrade i hast Tönsberg, Bergen och hela Agder, och fördrefwo alla kungliga Åm-

betsmän i Wikens område. Konungen intog wål åter Bergen och Agder, men förlorade sin hela flotta, och år 1187 eröfrade Kuflungarne Agder för andra gången, öfwerföllo och intogo Throndhiem och läto utropa sin Munk till Konung öfwer hela Norrige. Nu drogo de med den eröfrade kungliga skatten till Bergen, men då de höllo på att brandskatta denna stad, blefwo de af Konungen öfwerraskade, slagne och nödgade att fly. På flykten strandade Jons skepp; han sjelf blef dödad, och hela hans anhang förskingradt.

År 1222 war Aestatius, Abbot på Hovedöe, närwarande wid en herredag i Bergen — sammankallad af Konung Håkan Magnusson, för att afgöra stridigheterne om arfsrätten till thronen.

År 1352 skänkte Ingeborg, Hertiginna af Swerige *), Halland och Samsö till Mariæ-klostret på Hovedöen, samt två andra öar och Båkkelagets Fiskeri, mot willkor att derföre twänne altaren skulle byggas, wid hwilka twänne mässor skulle läsas för hennes själ. Hennes dödsdag skulle äfwen helig hållas, hwarje gång en mark Dansk och en fackla offras, wissa mässor läsas, och hela laget undfägnas med

*) Dotter af Norrske Konungen Erik II Prästehatare och förmäld med Hertig Waldemar, son af Konung Magnus Ladulås.

en wiß spirituös drick. Detta är gifwet på Slottet Warberg, St. Gregorii Martyris dag.

År 1482 i Februari månad war Paal, Abbot i Hovedöen, på ett möte af Norrske och Swenske Prelater och Herrar i Osloe, för att befästa den förening, som mellan Norrige och Swerige blifwit ingången i Calmar.

Här är allt, hwad jag wet om Hovedöens kloster. Major v. Sommer hade år 1808 upptecknat deßa underrättelser, och meddelade mig dem under mitt wistande i Köpenhamn innewarande sommar; åfwensom den på Tab. III. Fig. 2. framställda prospect af klosterruinerne, tagen den 21 Febr. 1808, dagen förr än de blefwo nedrifne.

Klostret har utan twifwel haft ansenliga besittningar. Gårdarne Munkedammen och Abbedi-Engen synas ännu med sina namn wittna, hwart de fordom hafwa hört. Då Reformationen infördes i Norrige, blef Hovedöe kloster, åfwensom alla öfriga andeliga förläningar, upphäfwet, och de underlydande lägenheterne dels indragne under Kronan, dels såsom beneficeradt gods (Krono-hemman) anslagne till inkomst åt andra prästerlige ämbetsmän.

Sjelfwa klosterbyggnaden har förmodligen tid efter annan förfallit utan att iståndsättas; men ödelagd skall den efter gamla sägner först

hafwa blifwit af Swenskarne under 1567 års krig.

4. Aggers kyrka qwarstår ännu hel och hällen. Den är uppbyggd af grof, huggen gråsten. Muren omkring är 2½ aln tjock, och blott hälften så hög som sjelfwa kyrkans, hwilken bäres af 6 grofwa, murade pelare, a (Tab. III, Fig. 4), hwilka ofwantill, efter de punkterade linierne på teckningen, äro sammanfogade med runda hwalf. Till deßa pelares hufwuden gå trätak från de yttre murarne. Mellan pelarne och Choret äro twå starka murar b, b, hwilka med samma slags hwalf förena så wäl kyrkan med Choret, som pelarnes öfwermur med sidomurarne. Öfwer ingången till Choret är ett dylikt hwalf c och sjelfwa Chorets östra ända är klotformigt hwälfdt, likasom ändan af Capellet d. Alla dörrarne äro hwälfda på samma sätt, utan någon zirat, blott med några enkla listet omkring. Kyrkans öfwersta tak är också af trä, försedt med ett trätorn midt på.

Då denna kyrka ostridigt är lika gammal, som Hovedöens kloster, om icke ännu äldre, har jag trott det löna mödan att afteckna den wid sidan af detta, helst som Chorets byggnadssätt är öfwerensstämmande både med St. Halvars och Klosterkyrkans.

Gamla sägner berätta, att tre systrar haf-

wa låtit bygga: den ena Aggershuus Slott, den andra Aggers kyrka, och den tredje klostret på Hovedöen, och att under Aggers kyrka skall wara ett kärr, en damm, hwari 7 gulländer skola simma.

Christiania den 21 Julii 1821.

Lorentz Klüwer.

Anmärkning.

Opsloe Biskopsgård hörer äfwen till detta ställes antiqvariska märkwärdigheter; men den är i de sednare åren alldeles ombyggd och inrättad efter den nyare smaken. Endast källarne och de dertill hörande fönster hafwa ännu sin gamla form.

Rättelser.

I Idunas Åttonde Häfte:

Sid.	35,	Vers.	3,	står blick:	Läs: blixt.
—	65,	rad.	10	— finare	— friare.
—	68	—	8	— Staten	— Stater.
—	s. s.	—	22	— Spanska	— Spartanska.

I Idunas Nionde Häfte:

Sid.	8,	Vers.	19	— famlade	— sansade.
—	20	—	10	— brusa	— dansa.
—	21	—	14	— brodersfamn	— broderfamn.
—	23	—	21	— strid	— strids.
—	25	—	8	— Heimkringla	— Heimskringla.
—	101,	Not. 1,	rad.	13 — a	— af.
—	236	rad.	21	— så om	— såsom.
—	266	—	17	— fred att	— fred: att
—	273	—	5	— Kuntsson	— Knutsson.

Tab. 1.

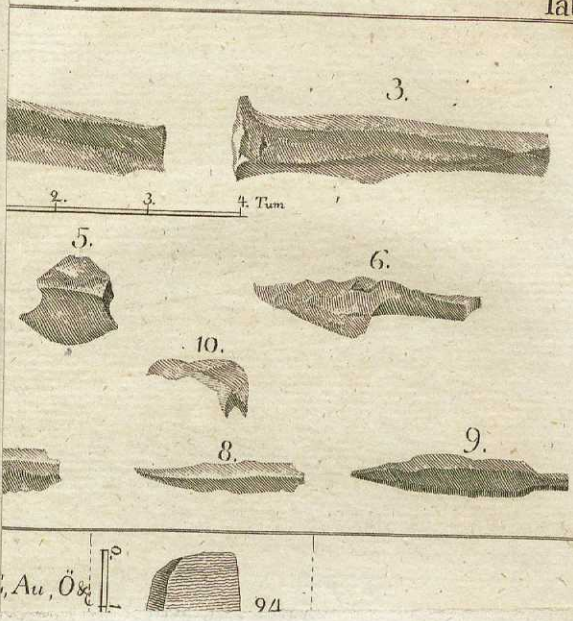

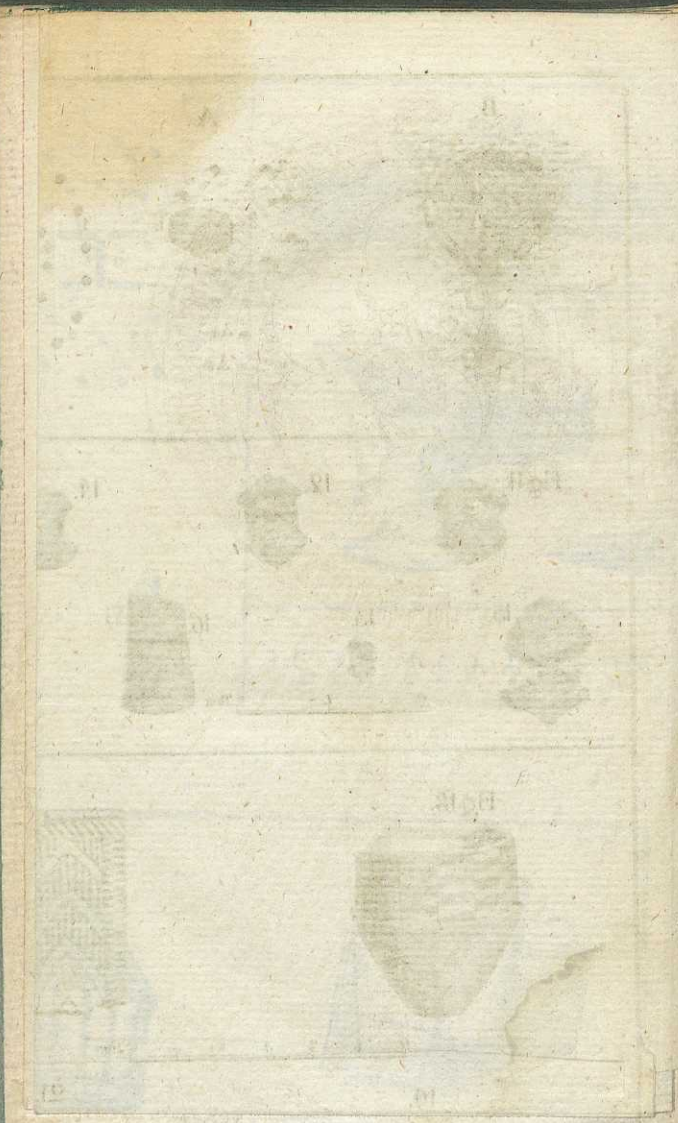

Fig. 1.

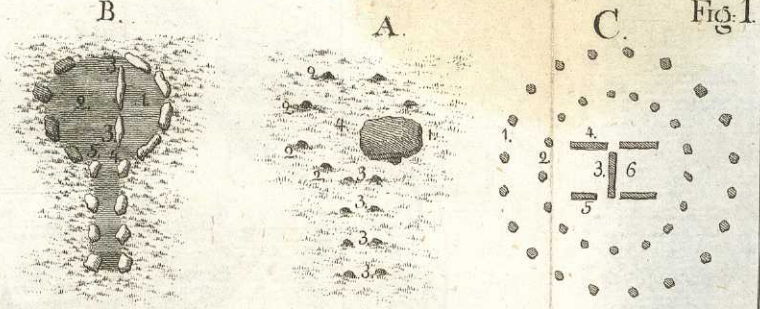

Fig. 2.

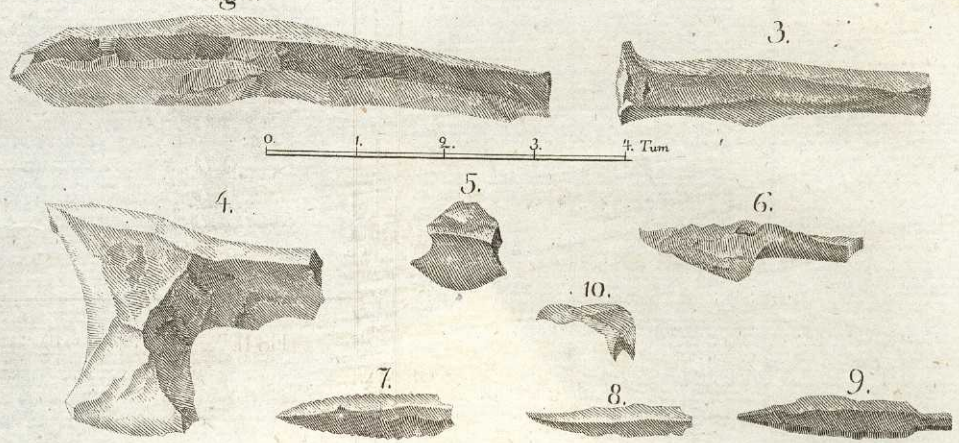

Fig. 11.

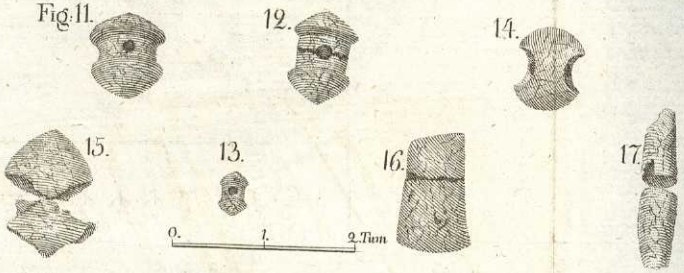

Fig. 18.

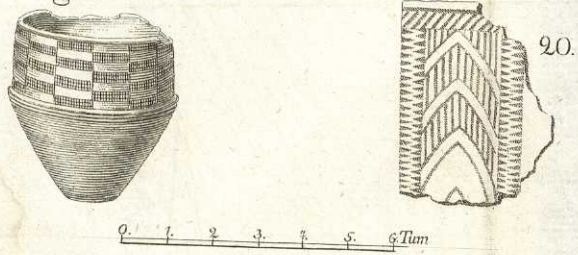

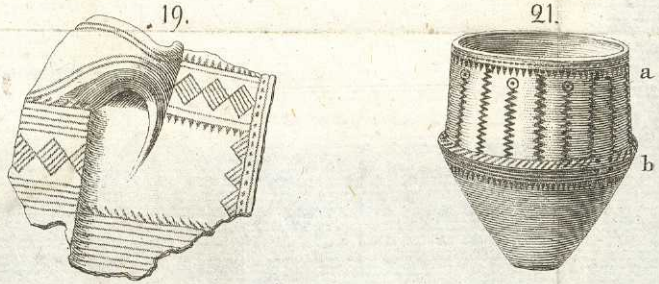

Fig. 22.

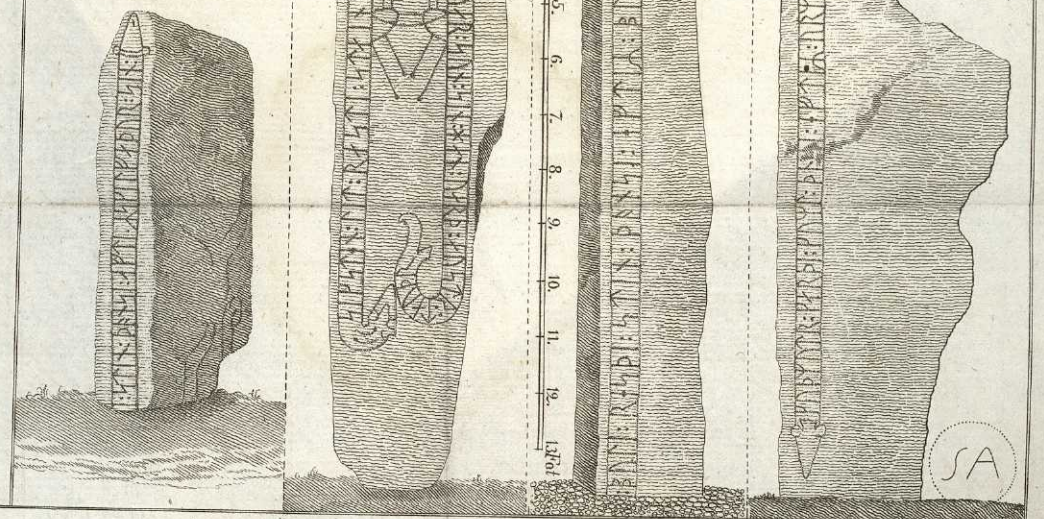

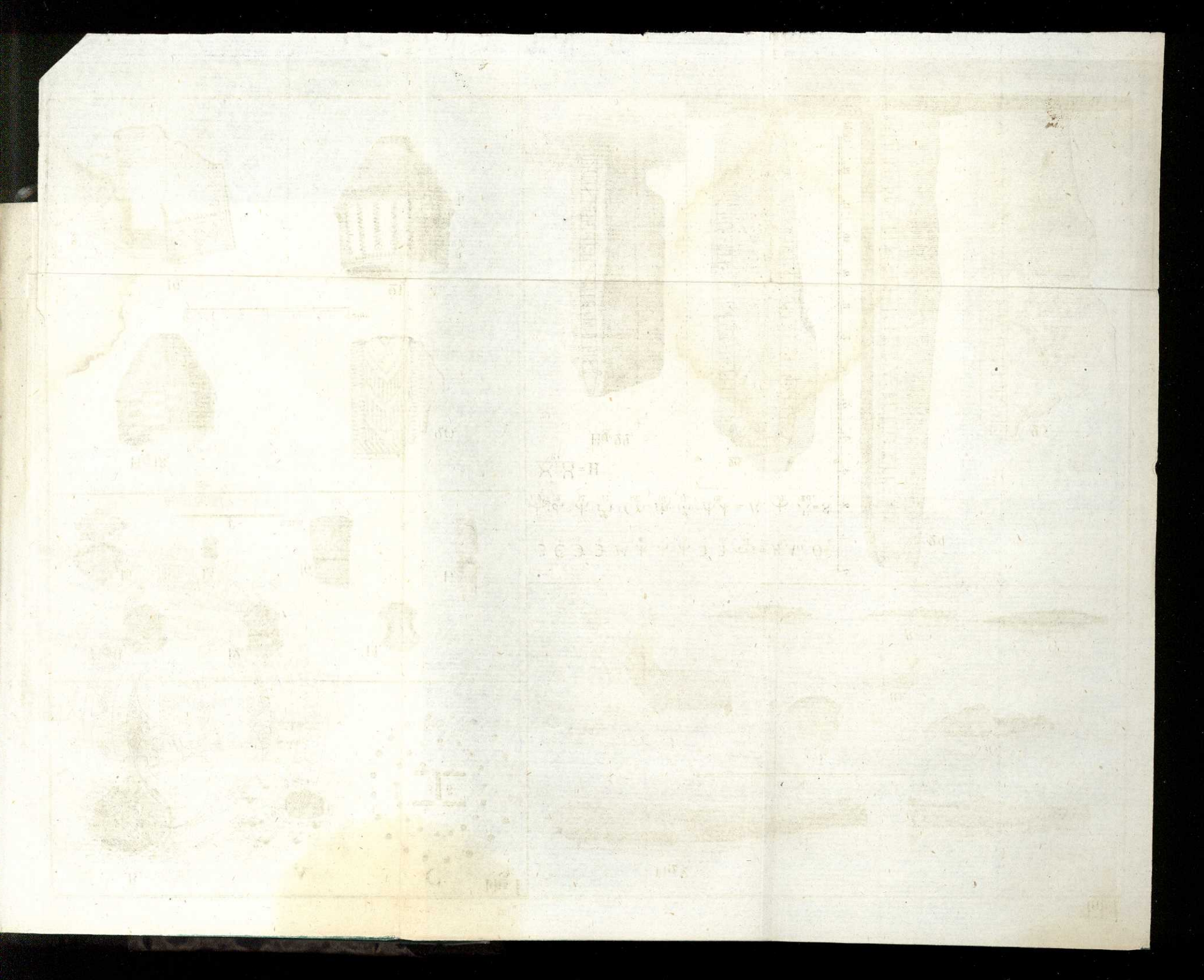

Tab. II.

nanorum

quondam Regis Coniugis et Ni

0. 1. 2. 3. 4. 5 6 Tum.

Fig. 1.

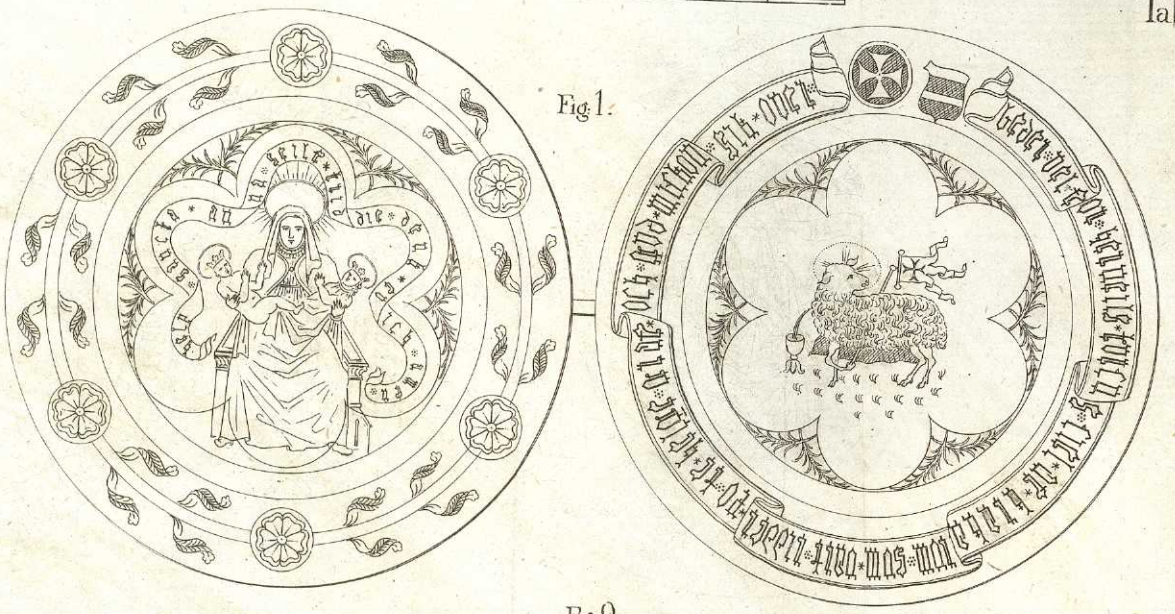

Fig. 2.

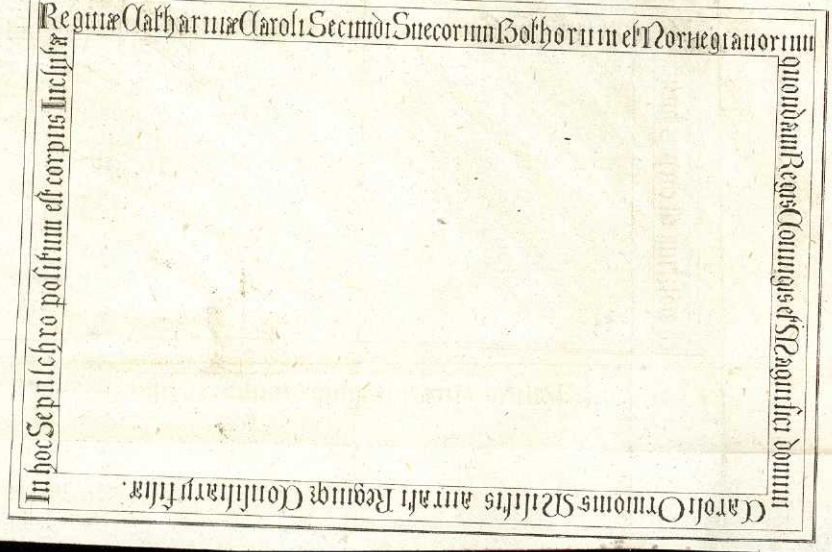

Plan af Hovedöens Klosters Ruiner 1821.

Fig: 3.

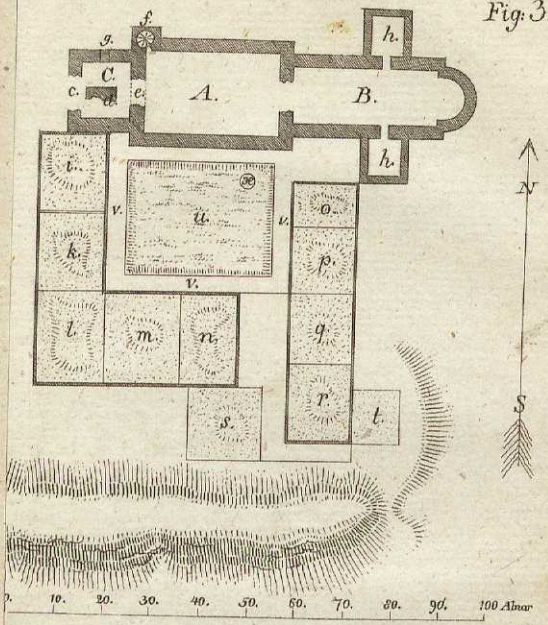

Fig: 4.

Plan af Aggers Kyrka 1821.

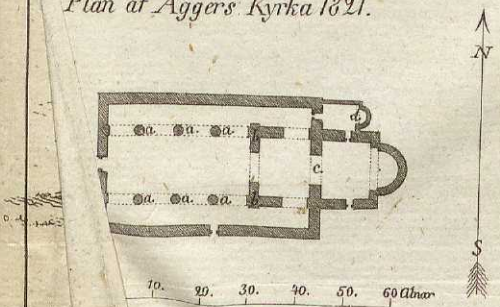

Fig. 1.

Grafsten från St Halvars Kyrka i Opsloe.

Fig. 2.

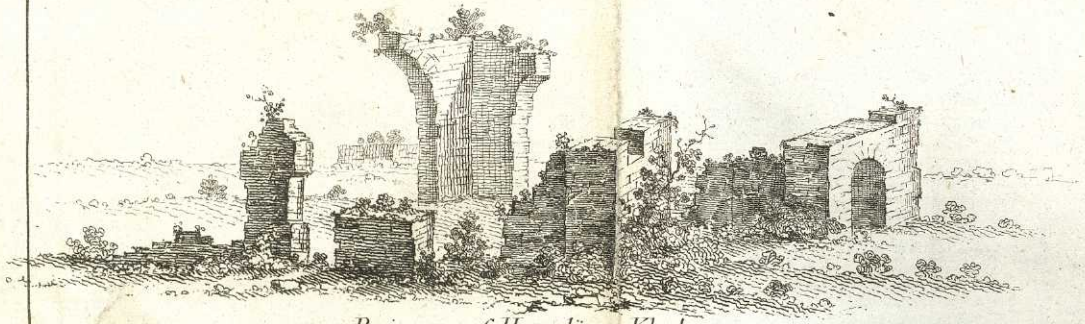

Ruinerne af Hovedöens Kloster,
sådana de befunnos d. 21 Febr. 1803 innan de nedrefvos.

Plan af Hovedöens Klosters Ruiner 1821.

Fig. 3.

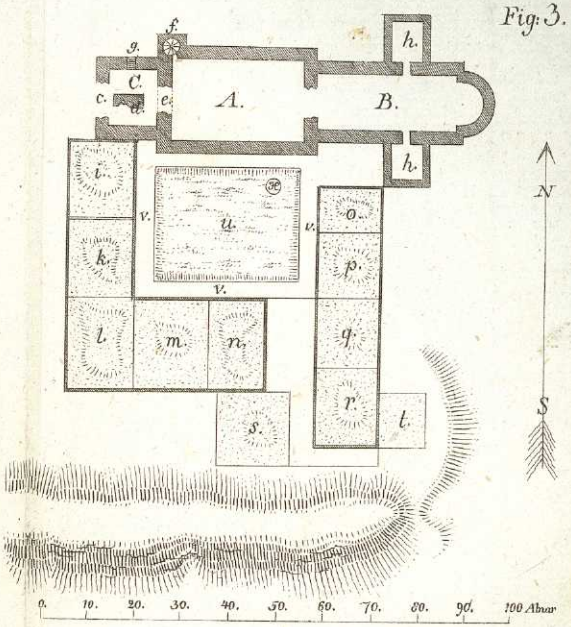

Fig. 4.

Plan af Aggers Kyrka 1821.

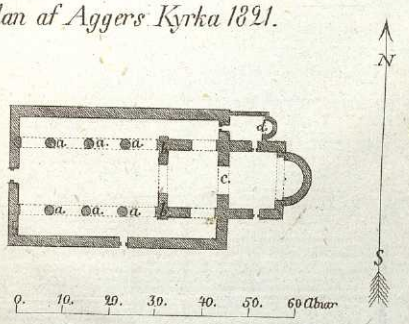

6000068592
Göteborgs universitetsbibliotek